

noi depèn de les "condicions i oportunitats material i interacció social" que trobi. Nota "no educació, a més, suposa una sèrie d'impossibilitats" (13). Buscant novament en Chagnonard, llegim: "L'infant que en el temps oportú no hagi estat proveït d'un pensament, ja no l'adquirirà, perquè el cervell perd les seves possibilitats"; i ~~anuncia~~ ^{és perquè} "el pensament de l'home és totalment tributari del llenguatge que ha après d'infant" se adverteix tant severament: "Desenrotllar fins al límit l'educació del llenguatge de l'infant, àdhuc en el deficient, ... és un feure absolut totalment oblidat en les nostres injustes societats resignades a establir entre els homes unes desigualtats que no són pas naturals, ja que persisteixen a parer de la cultura, com a prior del llenguatge, un privilegi reservat al ric" (14). Moltes mares ja ho saben tot això, per intuïció: caler, per exemple, que el parlar es desenvolupi pel domini psicològic quan li transmeten un ritme fent-lo saltar sobre els patalls, o quan li lloren els primers fonemes amb el "raí, ralet" (15).

Addint aquestes cites es val ressaltar, aquí, més que res -ja que no l'encert de la seva combinació-, el tipus de consciència-responsabilitat que una comunitat ha de tenir de la infantesa si, com a tal comunitat, vol fer-se càrrec dels infants i dels adolescents.

I, aleshores, la identitat de l'infant a què ens referim. Una identitat que també imposa a la comunitat un comproment. Ho diu el doctor Cassinat (16) quan, en definir l'educació paraula d'una actitud: "una actitud de respecte, d'afecte, i més que res una actitud de respecte; una actitud d'espera, de paciència. L'educació de l'infant és, doncs, la seva gestió com

a tal, de la infantesa com a període necessari per al desen-
volupament de l'home; una actitud d'intel·ligència, i més que d'in-
dulgència: d'admissió dels errors del nen, de la seva lentitud;
d'un desig, sovint apassionat, d'atendre les seves més petites
necessitats, encara que la societat hagi d'esperar una mica per
a que siguin satisfetes les seves; de la convicció de que, com
més plenament i ampliament el nen sigui nen, més i millor es con-
vertirà en un bon adult; l'afirmació de que, "en altres, els a-
dults, farem collita de tanta més avarícia com més deixem el
nen el major temps possible en aquest estat d'innocència primera,
enlloc de voler formar-lo a la manera d'adult, que sovint no surt
veix pas servir de model".

La veritat que en aquest gust per l'"imperfecte", per l'"insu-
ficient" (17), per allò que s'està fent, hi ha una intencionali-
tat pedagògica; però és una aquesta intencionalitat no pot faltar,
socialment.

La noció de desenvolupament, d'"evolució normal" és
ben clara en l'actual de la noció. Si hi afegim en els punts 2,
3, 4 i 5. La primera Carta de la infància del Nen - que, per més breu,
fa potser un discurs més ret-enció, dient que el Nen ha de ser "des-
entrellat-se d'una manera normal". Tot i que que es pot circun-
stanciar en se situar la "normalitat", tal i com d'una concepció
total de la infantesa perquè la concepció d'adult sentit.

Una intencionalitat plana en la concepció; i així cal interpre-
tar-la. No hi apareix la relació amb la claritat de les preven-
cions i polítiques de criança, que són més que una de les
filosofies, que antigament s'havia de dir "la filosofia", del ma-
nifestar-se, el de veure, el de veure i de veure, el que

està en perill. Però encara que estiguem a l'ordre del dia el costà de les situacions que es donen i no hi podem pensar les injustícies que afecten a l'infant, i aquestes són de caràcter general i no tendeixen a considerar normal el desaprofitament, fins al límit socialment inadmisible, de les possibilitats de tots els nens. Això és el que cal protegir. Si només es contemplassin els casos singulars passarien desapercbutes formes subtils o vergonyants de transgressions dels drets dels nens. Els països no sap, i no d'establir les coordenades que detectin les pròpies carencies, del nivell que siguin: sovint, no per menys espectaculars menys reals. .

L'ambigüetat jurídica de la declaració, el seu internacionalisme, el fet que s'esgrimeixi en moments de catàstrofe, podria paradoxalment contribuir a l'oblit de la difícil normalitat que suposa atendre la lenta creixença del nen (18).

I una última remarca: la declaració va enfocant en la pràctica amb la paraula "infant": però per infant, aquí, s'ha d'entendre tant el nen petit com l'adolescent. El no especificar, com seria l'idealitat el cas, l'etats abans, fins a l'edat adulta, fa que la redacció dels articles 7 i 9, i no obstant això el text d'algunes convencions per a les relatives a la guerra i guerra (19).

El "menor delat"

Creant una mica les coses, els seus autors, la legislació social positiva, ha atribuït a l'adolescència un estatus de que tot hom ja hauria rebut, amb força d'èsser, amb plena capacitat d'o-

brar. Una part dels honors, tant íntegrament com a través ins-
titucions supletòries i tutelars, complementen la seva personali-
tat. Perquè no és pas pas ve els reconegui drets. Els honors
"són suscetibles de drets", diu l'article 21 del Codi Civil -que
no és el mateix que dir que "enjoyats" de drets.

Bàsicament, la concepció de la minoria d'edat de la legislació
civil no sap, o no pot recollir encara, tota la complexitat de la
lenta creixença de la persona i la seva progressiva integració
a la societat. "L'edat del nen ens ve donada pel nombre de dies,
mesos i anys que el separen del seu naixement", diu Collon (20), i
es pregunta: "Els en un significat íntegrament les etats de la infan-
tesa?". Sorrell i Soler observen amb agudesa que, tot i no ressu-
rant el Codi Civil espanyol la minoria d'edat com una incapacitat
genèrica, "el que es nota és que l'ordre general de que el Codi no
estableix una gradació descendent de la incapacitat a mida que el
veure avança en edat i, consecutivament, en intel·ligència, com
ho feia el dret romà, que distingia entre infants, menors impu-
bers, púbers i majors d'edat". "El dret ha estat afectat amb la mateixa
intensitat, de les 12 hores al dia i, des del naixement fins
la vint i un anys" (21); i, a més, afegeix Collon i Sor-
rell: "Aquesta regla, oporuna a la natura humana, no pot admetre's
en teoria ni en la pràctica no consent: no pot identificar-se
la incapacitat del nou nat a la del que ha complert vint anys.
En l'òrbita del bon sentit la incapacitat pot resoldre's, però
en la legal, la deficiència del codi pot considerar dificultats"
(22). L'"Informe Lotey" (23), un document lúcid i pragmàtic se-
be la majoria d'edat a Anglaterra, diu en la seva recomanació
25: "Aquella que se arriba a la majoria d'edat, significa si-
mil·lars d'edat...". La dificultat persisteix, això fa pensar

de ser vida que molts drets "transmissibles" de l'altre als menors són drets "de persones grans" de no poder ser-hi, per ells mateixos.

La legislació civil positiva té un caràcter molt més el moment en que se suposa que una persona no desolvi la "presència existencial" (24), en què ja és "adult". És una servitut que el dret -diríam- s'imposa, en ordre a cobrir un determinat aspecte de la seguretat jurídica. Més que un estat, romès que, en els nostres dies, la mateixa definició d'adolescència, que està lligada a la idea de majoria d'edat, té aspectes certs precisos. En llatí, "adult" volia dir "la persona que ja no canvia"; però ara, l'educació, per exemple, ja no és específica de la infantesa i de l'adolescència. El caràcter obert que, per l'educació, presentent entre altres coses, té l'estatut de l'adult, aporta la definició de l'adolescència (25).

En altres, el concepte de "majoria d'edat" és relativ. Si la cultura fisiològica fos sinònim de cultura social no es donaria el "majoria d'edat" i "majoria d'edat", sinó que els termes serien iguals. I aquí, el problema de la majoria d'edat. El "majoria d'edat" europea va créixer notablement als límits de la majoria d'edat, ja, seguint, en aquest època, d'afinitat amb la cultura fisiològica. I això portà a un canvi a servir, ja sent més aviat; l'adolescència que sembla haver-se conservat en els països del nord d'Europa, on l'esperit social estava més relacionat amb l'edat jurídica que pel familiar romà.

El dret romà, no obstant, no obstant, nostre, no voler assumir la complexitat de la situació. El dret, en distorsió entre impú-

de Dret (29). En definitiva, podríem dir amb Wallon, encara, que el nen només té, en aquests casos, allò que l'adult li posa.

Molts dels drets que aquí podríem presentar són drets subjectius privats de caràcter individual. Com a tals, constitueixen "situacions de poder concret que la llei regula" -un contracte, un testament-. Són drets que s'exerceixen esporàdicament, potser un cop a la vida, potser mai; poden dependre d'una determinada posició social. Ells sols, tot i que necessari protegir-los, no ens donen la imatge d'un interès que parteixi directament del nen. Dins del Dret civil hi ha unes normes que tenen un caràcter més imperatiu, quasi d'ordre públic, perquè protegeixen "interessos socials que l'Estat considera fonamentals" (30), com les relatives al Dret de Família. Per aquí trobem el tipus d'interessos del nen que han de ser protegits. Un dret que protegeixi un interès personal de l'infant o de l'adolescent ha de respondre a una necessitat social, permanent i general (el que comporta la idea d'igualtat) de la infantesa com a tal. I aquestes notes han d'aparèixer, d'una manera o altra, en les normes que els recullin.

Prenem, per exemple, el cas dels aliments entre parents: seguint la regulació del Codi Civil es distingeix entre els aliments pròpiament dits, civils o simples, previstes per als fills legítims, que com premen alimentació, habitació, vestit, assistència mèdica, educació i instrucció, "segons la posició social de la família" (article 142) i aquells "auxilis necessaris per a l'existència" per als fills il·legítims no naturals, amb l'obligació mínima d'atendre les despeses d'"instrucció elemental i l'ensenyament d'una professió, art o ofici" (article 143).

En la redacció d'aquests articles, i sense ficar-nos en els crite-

ris seguits per a protegir la família legítima, no s'ha tingut en compte l'interès del nen com a persona, sinó la visió de la il·legitimitat que, del punt de vista de l'adult, s'hi ha vertit. No es pensa en les possibilitats últimes de desenvolupament personal complet a què un noi pot aspirar, ni en què el noi no ha de saber discernir/la significació d'uns "aliments... segons la posició social de la família", i uns altres calculats sense aquesta consideració. I és que els nois, aprofitant una vegada més el símil de Mallon, "viuen" les seves necessitats -sobre tot en aquest cas en què es tracta de necessitats fonamentals- partint d'ells mateixos, no les "coneixen" amb estimacions a l'adult.

Els drets dels infants i dels adolescents tenen, per tant, un caràcter eminentment social. Sense formular-s'ho potser expressament, aquest caràcter ja el tenia la Carta redactada per Englantyne Jebb. La legislació civil no té present aquesta totalitat -insistim en la idea- amb què hauria de contemplar-se aquest període de la vida de l'home. La protecció que ofereix és insuficient i parcial perquè la majoria dels drets subjectius que s'aplica o són d'ordre individual o no prenen el caràcter social que han de tenir en referir-se als infants i adolescents; i, finalment, no aprecia cap matís de gradació dins d'aquesta realitat complexa.

Perquè hi hagi una seguretat jurídica completa el dret ha de protegir, com deïem, "un forn eficaç un conjunt d'interessos de la persona humana que es consideren bàsics per a una existència digna". I el to social d'aquesta protecció -que és una educció relativament moderna- és includible en els drets fonamentals del nen.

NOTES

al Capítol "L'infant" de la Declaració Universal dels Drets del Nen i el "menor d'edat" de la llei positiva. Sentit de la protecció en cada cas".

- (1) A nivell regional, d'àmbit europeu, existeixen Convencions, vigents per als països que les han subscrit, que recullen -com també ho fan els al·ludits Pactes internacionals- alguns drets relatius als infants; però no afecten a Espanya, que no forma part del Consell d'Europa.
- (2) Aquest atribut, que A. Truyol utilitza per a referir-se a la Declaració dels Drets de l'home, pot també aplicar-se als Drets del Nen (A. Truyol, "Los derechos humanos", Ed. Tecnos, Madrid, 1971, pàg. 31).
- (3) Gregorio Peces-Barba, "Derechos Fundamentales. I. Teoría general", biblioteca Universitaria Guadiana, Guadalupe de Publicaciones S.A., Madrid-Barcelona, 1973, pàg. 59 (el subratllat és nostre).
- (4) L'article 43 de la Constitució espanyola de 1931 feia seva la primera declaració sobre els drets del nen en establir que prestaria una atenció especial envers la infantesa.
- (5) Peces-Barba, ob. cit., pàg. 95.
- (6) Peces-Barba, ob. cit., nota al peu de la pàg. 59.
- (7) Angel Latorre, "Introducción al Derecho", "Ariel quincenal", Ediciones Ariel S.A., Barcelona 1972 "La protección de los derechos fundamentales", pàg. 46 de la 5ª edició).
- (8) En els principis 6 i 7 de la Declaració s'assignen responsabilitats i obligacions a "la societat i les autoritats públiques".
- (9) "La evolución psicológica del niño", Ed. Psique, Buenos Aires, 1970 (capítol "El niño y el adulto").
- (10) Paul Chauchard, "Le langage et la pensée", P.U.F., Col. "Qu'est-ce que je suis?", nº 699, Paris, 1965, pàg. 34.
- (11) P. Chauchard, id. id., pàg. 35.
- (12) Jean Piaget i Sürbel Inhelder, "La psicología de l'infant", Eds. 62, Col. "Libros a l'abast", Barcelona, 1970.
- (13) Jean Piaget, "Seis estudios de psicología", Barral Editores, Col. "Ediciones de bolsillo", Barcelona, 1973 (4ª edició); capítol "Problemas de psicología genética: Innatidad y adquisición".
- (14) Paul Chauchard, ob. cit., pàg. 31.
- (15)
- (16) "¿Qué es la educación nueva?", Ed. Kapelusz, Buenos Aires, 1959 (2ª ed.), pàg. 15.

- (17) Georg Kerschensteiner, "El alma del educador", Ed. Labor, Barcelona, 1934 (2ª ed.).
- (18) La mateixa UNICEF, a la qual s'atribuí, per una resolució especial, una responsabilitat peculiar en l'aplicació dels drets del nen, ja havia perdut, el 1959, de la seva designació, les paraules "internacional" i "socors", per anomenar-se simplement "Fons de les Nacions Unides per a la Infantesa", tot i conservant la sigla primitiva amb què és més coneguda.
- (19) L'article 10, núm. 3, del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, de 16 de desembre de 1966, diu que "s'ha de protegir els nens i adolescents contra l'exploatació econòmica i social"; i l'apartat 7 de la Primera Part de la Carta Social Europea, del 18 d'octubre de 1961, que "els nens i els adolescents tenen dret a una protecció especial contra els perills físics i morals als quals estan exposats". I quan, entre nosaltres, el bisbe de Vic, per exemple, es féu immediat ressò de la proclamació de la Declaració, en una carta pastoral de 19 de març de 1960, la titulà "Drets de l'infant i de l'adolescent".
- (20) H. Wallon, ob. cit., capítol "Les edats successives de la infantesa", pàg. 229.
- (21) Antoni Mª Borrell i Soler, "Derecho Civil Español", Tomo I, Parte general, Ed. Bosch, Barcelona, 1955, pàg. 147, "Incapacidades generales por razón de edad".
- (22) En una Assemblea del Consell de Cooperació Cultural del Consell d'Europa, celebrada a Estrasburg el febrer de 1969, en la que es tractà de la participació dels joves en la societat moderna, es féu al·lusió a "les diferents etats de majoria de capacitat i responsabilitats dels joves en els diferents camps d'actuació" (ferència de la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 22, pàg. 177, abril 1969, "El Consejo de Europa y la participación de los jóvenes en la sociedad moderna"). D'altra banda, molts països ja fan temps que han distingit entre la majoria d'edat civil i el dret de vot: vegeu relació a "El Correo de la Unesco", octubre 1973.
- (23) L'"Informe Latay", que rep el seu nom del president de la Comissió que l'el·laborà, l'honorable Mr. Justice Latay, fou presentat al Parlament britànic el juliol de 1967, després d'un treball de dos anys. Portà a l'establiment de la majoria d'edat als divuit anys, després de preguntar-se sobre les causes que havien motivat la realitat legal fins aleshores vigent, sobre les responsabilitats dels joves i quan poden assumir-les, etc.
- (24) L. Mendizábel, article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 27, octubre 1971, "La privilegiada condición y estado que debería ostentar, en el ámbito privado, la persona humana antes de alcanzar su plenitud existencial".
- (25) Consell d'Europa, "Política de Joventut i les seves possibilitats d'investigació", Col·loqui Baden-Austria, octubre 1973 (ref: "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 22, abril 1974, pàg. 199).

- (26) C. Maynz, "Curso de Derecho Romano", Jaime Molins Editor, Barcelona, 1887, Vol. 1, pàg. 435.
- (27) S. Urgorri, "La seguridad jurídica del menor", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 22, abril 1969, pàg. 31.
- (28) Maynz, ob. cit., Pàg. 435.
- (29) Una de les propostes de l'"Informe Latey", en referir-se a relacions contractuals amb menors desamats que l'escrit que les reflectís fos "curt i ben clar, de manera que el firmant sapiga el que emprèn"; mesura, aquesta, que afavoriria en general -no solament de cara als menors- el coneixement del Dret i, per tant, la seguretat jurídica.
- (30) A. Latorre, ob. cit., pàg. 209.

LES EDATS DE LA INFANTESA I LA SUPERACIÓ DEL CONCEPTE LEGAL
DE "MENOR"

Hi ha les "edats de la infantesa" i hi ha les "edats dels nens". Si les edats dels nens ens vénen donades, com ja s'ha dit, pel nombre de dies, mesos i anys que els separen del seu naixement, les edats de la infantesa són períodes marcats per moments significatius d'evolució ~~psíquica~~ psíquica i biològica, uns "conjunts que tenen, cadascun d'ells, la seva orientació i uns senyals específics" (1). És així que es parla de la primera i la segona infanteses, de la pubertat, de l'adolescència; també es parla de l'"edat escolar", posen per cas. Aquestes "revolucions d'edat en edat, no són improvisades per cada individu, sinó que són la mateixa via de la infantesa (subratllat nostre) que tendeix a la realització de l'adult".

Algunes corrents psicològiques pensen que les edats dels nens i les edats de la infantesa són una sola i la mateixa cosa; altres, que no hi ha cap similitud. En general, però, quan un psicòleg es refereixi a edats dels nens posant-les en relació amb uns progressos o uns trets determinats, dirà que es tracta d'aproximacions.

Per contestar aquella seva pregunta sobre si les edats de la infantesa tenen un significat diferent de les edats dels nens, Mallon parla, sobretot, "d'un espècie d'unitat solidària, feta de contrastes i de conflictes"; diu que "conquerir el nen fragmentàriament és anar contra naturalesa"; que, a cada edat, "el nen constitueix un conjunt indisociable i original"; i que, "en la successió de les seves edats, és sempre el mateix ésser

l'educació completa "tot el temps de la joventut, és a dir, des de la infantesa fins a l'edat viril, vint i quatre anys distribuïts en períodes determinats"; dividint "aquests anys de creixement en quatre distints períodes de sis anys de durada (en hipòcrates eren tres de set): Infantesa, fins als sis anys; Pubertat, o pubertat, dels set als dotze; Adolescència, dels tretze als divuit; i Joventut, dels dinou als vint i quatre" (6).

El Pla francès de reforma escolar de 1944, de Langevin-Tallon (que ha tingut influència en la redacció d'algunes lleis generals d'educació d'altres països, entre les quals la llei espanyola de 1970) reparteix el període d'ensenyament obligatori en tres cicles compresos entre les següents edats: dels set als onze, dels onze als quinze i dels quinze als divuit (7). És, pràcticament, la mateixa divisió que el C.E.M.U. ja havia establert l'any 1936 (8). I encara podríem referir-nos a altres maneres de considerar les edats, per a una organització, com és el cas de l'escoltisme.

Es troben, doncs, des de sempre, unes constants: els set anys, els dotze, els quinze, els divuit. És una forma intuïtiva de valorar la infantesa com a tal, que porta a reconèixer l'existència d'unes característiques de cada etapa i, en conseqüència, unes necessitats de cada edat.

Un dia, en estudiar el desenvolupament mental del nen, distingiré el "període senso-motor" (0-2 anys); el "període simbòlic" (2-7 anys); el "període de les operacions concretes" (dels 7 als 11-12 anys) i el "període de les operacions formals" (11-12 anys en endavant). Però ja el petit escuraxemenès Alfred, un dels herois de la narració de Miss Tetaber "Els penes de regre", deia: "Jo havia fet els dotze anys i era tan alt i tant fort com un noi

de quinze; era probable que fins panyés en força a un nona" (9).

Quan en les legislacions històriques es pensava en una limitació de la responsabilitat per raó de l'edat, es solia fixar-la en els dotze anys. Així ho feien el Dret Germànic, les Lleges d'Islàndia, la Llei Sàlica. Per al Dret Canònic els infants (de set als dotze anys la noia, de set a catorze els nois) eren responsables atenudament si es podia apreciar un discerniment. Per a les Costums de Tortosa el menor quedava exempt de pena fins als deu anys i mig. En el període de la codificació, les primeres compilacions penals establien, amb caràcter general, tres etapes: irresponsabilitat absoluta fins als set o deu anys; irresponsabilitat condicionada a la falta de discerniment, amb edats màximes que anaven dels catorze als disset; i responsabilitat atenuada fins als divuit, vint o vint i un anys, segons les legislacions (10).

En el Dret, en tant que projecte d'ordenació social, s'atura en certes edats, poques i concretes. En el camp civil, després de fixar el límit general per a la plena capacitat d'obrar, senyala unes edats especials per a l'adquisició de determinats drets: entre els dotze i els divuit anys, preven el de contraure matrimoni, el de fer testament, ser testimoni en actes "inter vivos", assistir a les reunions del seu propi consell de família, ser emancipat. Tot i això, no pot dir-se que aquí hi hagi aquella "graduació descendent de la incapacitat a mida que el menor avança en edat" que Correll i Soler trobava a faltar. Sembla que es mesuri cada estadi de capacitat per una sustracció. I no es tracta, tampoc, de drets que responguin a necessitats socials, permanents i generals de la infantesa com a tal. En el camp penal s'ha anat passant, és cert, a una valoració tan sols ~~quantitativa~~ quantitativa de l'edat a una altra de qualitativa que - en el tractament de la delinqüència juvenil per exemple -

na determinat la creació de tribunals especials (11).

Però la regulació de menor edat continua tenint "el mateix restric-
tiu que li és peculiar" (Merriñabal Usés) (12). És una concepció
"merament pragmàtica", perquè només es fonamenta en els aspectes
més externs de la realitat social. "Aquesta situació, diu Merri-
ñabal, fou aparentment superada per les corrents doctrinals que
-en inquirir sobre la naturalesa de la menor edat- senyalaren el ca-
ràcter de protecció que el Dret ha d'atorgar a la persona durant
els primers estadis del seu desenvolupament. Però el cas és que tal
protecció mai no fou integral", ja que s'ha eludit la qüestió subs-
tancial, que radica en atendre "la realitat íntima, personal i in-
dividualitzada del subjecte", limitant-se a unes categories formals
buides de contingut.

La protecció que diuana "aproximats plantejaments -els més usuals,
precisament- havia de resultar per força insuficient". "La situació
de la menor edat és, per la seva pròpia naturalesa, línica (sub-
ratllen en merriñabal) no estàtica". És un temps llarg i ple, que
no pot identificar-se amb una "situació jurídica d'incapacitat que
demana una determinada protecció". És natural que el divorci exis-
tent entre la codificació civil i la realitat que pretén subsumir
susciti "una ruda oposició doctrinal".

Encara que per a molts la previsió sobre la menor edat resulti
inexistent, una línia divisòria ideal que travessen i fins potser
concorden sense ni adonar-se'n, aquesta tradicional distinció en-
tre menor i menor d'edat té un pes socialment. L'adequació del Dret
a la realitat reclama, en aquest punt, una visió més total, que par-
teixi de baix i reculli amb més riquesa de matisos les necessitats
de la infantesa.

La disposició general sobre la major edat és certí, en el nostre Dret, en la legislació civil, quan s'obra de moment és propi d'una llei també general, com la Constitució o l'Estatut de l'Estat, o bé una llei especial" (15). El Dret civil és el punt obligat de referència per a les diverses branques del Dret. "Altra banda, la concepció sobre la major edat s'aplica al Dret a situacions específicament jurídiques, a la "obligació de administrar béns i exercitar drets" de caràcter civil (16); tant, que com observa el mateix Correll i Soler (15), sembla que el Dret no pugui contemplar la situació dels menors solters púbers sense tutar, com si fos una situació "impossible per il·legal", diu; tot i que la pràctica l'ofereix i no es poden tancar els ulls a la realitat (16).

Obligacions morals com la de donar aliments s'han convertit en "deures civil exigibles" (17); però el Dret desconeix, diu Mendirábal, el concepte de "paternitat responsable", que suposa la possessió, per part dels pares, de la formació a equata a les responsabilitats que han d'assumir; no parla del Dret a l'esbarjo, quan el dèficit d'esbarjo durant l'edat infantil és evident, i és necessari que el legislador prengui consciència d'aquesta necessitat"; també desconeix el Dret del fill a la integració social, i només reconeix als pares el Dret de correcció.

Una inena que podria buscar un antecedent en la llei. Entre les respostes, algunes quasi entenedores, que una alumna de tercer curs de batxillerat (tretze, vint anys?) a un Institut galleg, feren ~~ment~~ fa pocs anys a la pregunta "Quins drets, segons el teu judici, ha de tenir el nen?", hi ha les següents, transcrites en el galleg original: "Dereito de voto", "Dereito á Diversión", "Dereito de opinión no seo da familia", "Dereito a podermos ver

os exámenes después de correídos e calificados polo profesor", "Dereito a termos un representante nas Cortes españolas", "Dereito a que non nos enganen con certas cousas, por exemplo coos Reis Negros", "Dereito a sermos respetados polos grandes e a que non se rían de nós inda sendo probes", etc. (18).

Si els adolescents o els joves veuen que l'estructura estable de l'ordre jurídic existent no concedeix incapacitats o, en el millor dels casos, objectes de tutela, i, com diu Urgorri (19), accepten, reconeixent la "protecció" que el Dret els ofereix: "En els últims anys de l'edat juvenil es manifesta una rebel·lió i una actitud polèmica davant d'aquesta concepció. La conservadora idea de seguretat jurídica no colerent no els serveix, sino que els repugna", diu Urgorri. No es prohibeix en ells, independentment de les llacunes que d'una manera objectiva presenta l'ordenament positiu, aquella "consciència jurídica com a actitud subjectiva de l'individu" davant l'ordre jurídic i social.

Ja no es tracta, ara, d'aquella total -i quasi delictiva- ignorància del Dret per part del nen petit, sino de desinterès i fins de desconfiança, que dificulta encara més una comunicació.

De seguretat jurídica ha de venir revestida, continúa Urgorri, de tres notes: una generalitat, lliure amb tota idea de particularismes i de privilegis; la creença -subjectiva- de l'eficàcia de la norma, i que, veritablement, tot el sistema positiu sigui eficaç. I és clar que cal comptar amb què les normes jurídiques poden ser conculcades; que la justícia ideal potser no es podrà realitzar mai i que tots els ordenaments positius tenen deficiències. Però tot això s'accepta melment, en general, per la consciència jurídica comú, i desillusionada; i encara més en l'època juvenil.

Per a l'adolescent i el jove el dogma de la seguretat jurídica té un altre sentit que per a l'adult. Es troben en un món ja fet, amb la seguretat jurídica organitzada. D'aquí, en gran part, la indiferència, la falta de coneixement i de familiaritat amb el Dret vigent, sobretot en el camp del Dret privat -menys assequible i, pel mateix motiu, més rebutjat-. Feta l'estructura ~~psíquica~~ psíquica juvenil, amb el seu desig d'emancipació, d'autoresponsabilització, de reforma, s'oposa a un ordre jurídic "impersonal i insensíble", que "contempla la menor edat des de dalt".

Amb tot, insisteix Urgorri, "el que no pot deduir-se és que l'estructura social juvenil hagi de ser, per principi, contrària a la idea de seguretat jurídica"; no obstant això caldria trobar el camí de la seva incorporació a l'ordre jurídic actual, aprofitant el seu ethos reformador i acretant la seva consciència revolucionària.

Sigui com sigui, tot porta, doncs, a la necessitat de superar el concepte vigent de la menor edat.

NOTES

al capítol "Les edats de la infantesa i la superació del concepte legal de "menor".

- (1) H. Wallon, "La evolución psicológica del niño", ob. cit.; capítol "Las edades sucesivas de la infancia".
- (2) H. F. Marrou, "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Sixième édition, Éditions de Seuil, Paris 1965 (pp. 53, 75, 161, 245).
- (3) Geneviève d'Aucourt, "La vie au Moyen Age", P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 132, Paris 1961 (p. 82).
- (4) Roger Gal, "Histoire de l'éducation", P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 310, Paris, 1962 (p. 57).
- (5) François Barret, "Histoire du travail", P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 164, Paris 1958 (p. 23).
- (6) J. A. Komarski, "Didáctica Magna", Cap. XXVII, versió espanyola de Saturnino Lopez Pecos, 2ª edició, Ed. Reus S.A., Madrid 1971.
- (7) Alberto Merani, "Psicología y Pedagogía", Irujalco, México 1969; capítol "Plan de reforma Ierzevini-Wallon".
- (8)
- (9) Lisa Tetaner, "Los hermanos menores", Tomo II, 3ª. Noguer, Barcelona-México, 1961.
- (10) i (11) J. A. Palacio, "Estat, Dret Penal i Dret Tutelar", Madrid 1969.
- (12) Lluís Mendicábal Osés, "La privilegiada condició i l'estat ~~en~~ que debería ostentar, en el àmbit privat, la persona humana abans de aconseguir la plenitud existencial", "Revista del Institut de la Joventut", núm. 37, octubre 1971, pàgs. 43-70. - Aquest article de Mendicábal Osés, com d'altres treballs del mateix autor, aboca a la creació d'un Dret del Menor, postulat interessant en tot el que té d'instrument seriós de reflexió sobre els drets dels menors, però difícil de compartir si es tracta de dissenyar una possible nova branca autònoma del Dret. D'altra banda, no sembla pas voler basar-se en els principis, discutibles però unificadors, de la Declaració Universal dels Drets del Men. És una concepció plasmada i repetidament discutida en successives "Jornades Iberoamericanes de Dret del Menor", que vénen celebrant-se des de 1969. La "Revista del Institut de la Joventut" acull aquesta visió. El "Instituto de la Joventut", creat el 1961, dependent de l'"Instituto de Estudios Políticos", és l'òrgan d'estudis de la Telerevisión Nacional de Jóvenes, organisme que intenta monopolitzar tota la política de la Joventut en l'àmbit espanyol.

~~El present treball és una traducció de l'obra de Lluís Mendicábal Osés, "La privilegiada condició i l'estat que debería ostentar, en el àmbit privat, la persona humana abans de aconseguir la plenitud existencial", publicada a la "Revista del Institut de la Joventut", núm. 37, octubre 1971, pàgs. 43-70.~~

- (13) Borrell i Soler, "Derecho Civil Bascués", Tomo I, Parte General, BOSCH, Casa Editorial, Barcelona, 1935, p. 7. Borrell ho aplica als set primers articles del Codi Civil, però ens ho sembla també per a la regulació de la majoria d'edat. El Parlament català, amb una visió europea, havia votat, el 8 de gener de 1924, la "Llei de majoria i rehabilitació d'edat" (Maspons i Anglasesell, "La llei de la família catalana", Ed. Barcino, Col. Popular Barcino, Barcelona, 1925, p. 77).
- (14) Borrell i Soler, ob. cit., p. 144.
- (15) Borrell i Soler, "Derecho Civil vigente en Cataluña", Tomo Primero, Preliminares, BOSCH, Casa Editorial, Barcelona, 1944, p. 98, referint-se als articles 200, nn. 1 i 202 del Codi Civil.
- (16) És el Fiscal qui representaria el menor en aquest cas, segons l'article 828, nn. 5 i 6 de la Llei Orgànica del Poder Judicial: vid. Borrell i Soler, ob. cit., p. 95 i nota al peu de la p. 96. El mateix Borrell cita Sentències del T.S., sobre assumptes anteriors al Codi Civil, en les que s'havia reconegut l'eficàcia d'actes celebrats per menors que no tenien curador.
- (17) Maspons i Anglasesell, "La llei de la família catalana", Ed. Barcino, Col. Popular Barcino, Barcelona, 1925, p. 39.
- (18) "Declaración dos Dereitos do Menor e outras cousas novas", Alumnos de 4º Curso do Instituto Masculino de Lugo, Ediciones Celta, Lugo, 1972.

L'EVOLUCIÓ DEL STATUS SOCIAL DE L'INFANT

La "invenció" de la infantesa

La menor edat es contempla des de dalt perquè "de fet, segle darrera segle, la humanitat sembla ancorada en una idolatria de l'home en la seva maduresa, en la plenitud de la seva capacitat de pensament i d'acció" (1). La història memorable de l'aneguet lleig d'Andersen vol fer comprendre a l'infant el secret de la seva llibertat futura. Però la maduresa no ha d'esperar-se com un alliberament.

En el segle XVIII comença a concretar-se un canvi d'actitud davant de la infantesa. És una llarga i lenta evolució, plena de contradiccions i marrades, que encara avui no s'ha tancat. Aviat, no obstant, almenys en certs nivells, generà un nou comportament social.

Rousseau n'és el símbol. La seva gran troballa és, senzillament, l'infant, diu Lecercle (2). "Desconeixem la infantesa, en tenim idees falses", afirma Rousseau en el Prefaci de l'"Émile". La societat del seu temps, en efecte, l'ignorava; en particular, la gent de món. Si la idea de Madame d'Épinay d'alletar el seu fill calloc d'entregar-lo a una dida deixà estupefacte el seu marit, a l'Anglaterra de la Reina Anna "el senzill orgull medieval de portar fills al món havia desaparegut, i la causa principal de la mortalitat infantil era que moltes mares no volien o no sabien alletar els seus fills" (3). Però Rousseau insistia en què la lactància materna és la salvaguarda de la família i que el veritable preceptor del fill és el pare.

És ara que la família burgesa retroba l'infant. "No es pot pas

"L'esperit de les lleis", el 1755 apareix el primer periòdic infantil alemany, el "Kinderfreund"; i "Les aventures del Baró de Munchausen", que tampoc no havien estat pensades per a infants, s'editen per primera vegada, en anglès, el 1785.

Algunes tesis de Rousseau vénen revestides d'un fort patetisme. "Estimeu la infantesa; afavoriu els seus jocs, els seus gaudis, el seu instint amable", diu en el Llibre Segon de l'"Emile". "Pares, ¿és que potser sabeu quan la mort descarregarà sobre els vostres fills el cop fatal?" D'aquí prové, en part, la ^{seva}tràgica preocupació per la felicitat del nen. La felicitat, una altra idea cara al segle XVIII, la centra Rousseau en la infantesa. "La meitat, com a màxim, ~~del~~ dels nens que neixen, arriba a l'adolescència. Al principi de la vida el risc és més gros; el que menys ha viscut té una menor esperança de vida". Aleshores, no s'ha de sacrificar el present al futur.

Aquestes consideracions, tot i que la pedagogia de la felicitat de Rousseau té una significació més profunda, reflecteixen el fet demogràfic de l'època, tan lligat a la història del nen.

El nen a través de la història

La història demogràfica d'Occident ^{en efecte.} serveix a alguns autors, com Muller i Martínez Menchén (10), per a fer un esbós de l'evolució del status social del nen. Tots dos s'inspiren en part en una obra de Riesman (11). Aquí ens atindrem a les quatre fases històriques que distingeix Muller.

A cada fase correspon un cert tipus d'equilibri social i un cert status de la infantesa. Com més ens acostem a la nostra moderna societat industrial els canvis són més marcats i més ràpids.

Muller situa la fi de la societat tradicional vers el 1750 -algú ha dit que el Neolític dura fins el segle XVIII. En aquesta primera llarga fase la mortalitat i la natalitat són "naturals". No hi ha cap mena de regulació dels naixements i la Medicina no és gaire eficaç. Neixen moltes persones però també en moren moltes. La població total roman estacionària o experimenta un augment lent, interromput sovint per la guerra, la fam o les epidèmies. Les conseqüències d'aquesta estructura demogràfica, que vindria representada per una piràmide de població de base molt ampla que s'afina amb rapidesa, són dures per a l'individu, que té poca importància. Ho són per al nen, sobretot si es comparés la societat occidental amb altres tipus de societats arcaïques. El nen no té -hi ha poques excepcions- tendresa; se'l tolera tan sols si sap comportar-se com un adult; és com un mal necessari.

La infantesa medieval és breu; i, en general, la societat occidental fa la impressió d'una gran indiferència davant l'esclafament dels infants. Així veiem que ningú no va detenir, ningú no sabé dir res a aquells set mil nens d'Alemanya i de França que un jorn del segle XIII, enduts com pel flautista d'Hamelin, sortiren de casa seva per emprendre una Creuada i rescatar el Sant Sepulcre. Dèbils, innocents i ineptes, creien que en ~~amb~~ arribar al mar se'ls separaria per deixar-los passar; i el mar se'ls engolí. Hi ha un bellíssim i estremidor relat de Margel Schwob sobre aquest succés o llegenda (12).

I el fet demogràfic no queda recollit en la terrible proposició de Jonathan Swift per evitar que els nens pobres resultessin una càrrega? (13) Amb una ironia ferotge, que poc podrien sospitar els petits lectors d'"Els viatges de Gulliver", Jonathan Swift conclou que els nens poden ésser venuts, en arribar a un any d'edat, "a les persones de qualitat i fortuna del regne" perquè, sensillament, siguin sacrificats i es converteixin en una menja exquisida.

¿No apareix també el fet demogràfic en contes com "Patufet" de Perrault o "Hansel i Gretel" dels Grimm? (14)

En aquesta societat, de "direcció tradicional" -com diu Martínez Menchén, recollint la terminologia de Riesman-, immobiliària, la saviesa radica en els grans. La família és l'institució encarregada de transmetre els escassos coneixements necessaris per a viure. No cal, encara, posseir el cúmul de coneixements tècnics que després seran indispensables per a triomfar en la lluita per la vida. Tot es redueix a ensenyar les senzilles operacions que constitueixen les tasques de cadascú. No s'inculca al nen la idea d'entrenament, d'aprenentatge dur, que és una de les característiques de la societat burgesa i de la nostra època. En els mateixos contes de fades, nascuts al si d'aquesta societat, manca (Martínez Menchén) el sentit del canvi o de la millora social. I amb tot, alguns dels seus herois, com el camperol que arriba a casar-se amb la filla del rei, suposen, a un nivell més o menys inconscient, una escapada fantàstica i fins una certa rebel·lió. Però les victòries d'aquests herois mai no s'entendrien com la conquesta d'un dret individual o social; i no provénen, d'altra banda, d'un entrenament, sinó de concessions gracioses: armes màgiques, mantells invisibles, sabates velocíssimes, etc.

En tal situació, qualsevol cosa que fes disminuir la mortalitat podria originar una explosió demogràfica, de fortes conseqüències socials. I és això el que succeeix entorn del 1750, iniciant-se d'aquesta manera la segona fase que Muller emmarca entre aquest any i el 1880.

La tendència a l'estancament demogràfic, pròpia de la societat tradicional, és reemplaçada, a partir d'ara, per una tendència al·lística. Es produeix la primera revolució demogràfica entesa com a "descens ostingut de la mortalitat" (15). Se'n desconeixen les causes exactes, diu Muller. El descobriment del microscopi, provocant

una millora de la higiene diària, degué influir-hi decisivament. "De sobte, la mortalitat epidèmica, causant de les catàstrofes més grosses, redueix el seu impacte; i les conseqüències d'aquest fenomen són immediates: en endavant, el plus de naixements acumulat durant els anys normals, sobreviurà" (16). Més endavant, el progrés de la Medicina i de la Higiene afavoriran el descens de la mortalitat no epidèmica o ordinària.

Però ja hem vist que el fantasma de la mortalitat infantil planava sobre l'"Emile", que Rousseau escriu al començament d'aquesta fase (17). A l'Anglaterra de Cromwell la mort dels nens havia estat una cosa tant corrent que "ells mateixos estaven posseïts del seu destí probable" (18), la mortalitat infantil ~~havia~~ havia assolit la màxima intensitat en temps de la reina Anna i perdurava encara a mitjan XVIII.

Aquest brot demogràfic d'Occident s'associa a la industrialització ràpida i a la urbanització progressiva. Mentrestant, en certs medis socials elevats i a nivell de pensament es produeix un canvi d'actitud respecte la infantesa. Esperits progressius llegeixen Rousseau i en retenen l'afirmació fonamental: la de que el nen té formes peculiars de sentir, pensar i existir. Perd força la tendència a accelerar -en aquests ambients- la seva maduració i es vol conservar el seu estat d'innocència. El romanticisme ho afavorirà. I ja podrà parlar-se de tendresa.

No obstant, d'una manera immediata, la situació del nen no es modifica, i més aviat empitjora. "La història de l'industrialisme a tot Europa és la història del martiri dels nens", diu Sylvia Lynd. Aquest és un altre lloc comú que bé cal recordar. Noïets de deu, de set, de cinc i fins de tres anys es passaven dotze hores seguides i sovint més en l'obscuritat de les mines. De vegades treballaven amb l'aigua als turmells. I una de les coses pitjors per a un infant: que generalment realitzaven el seu treball enmig de les

tenebres, el silenci i la soledat (19). Si els petits escuraxemenies són recordats amablement en una òpera de Britten (20), sabem que nens de cinc anys i mig, en ple segle XVIII i encara el XIX, quedaven adormits i alguns arribaven a morir asfixiats en el canó d'una xemeneia, i que per vèncer la seva por a enfilear-s'hi de vegades s'encenien manats de palla a fi d'obligar-los a pujar.

A Catalunya disposem del testimoni del metge Joaquim Salarich respecte el treball dels nens a les fàbriques de teixits de mitjan segle XIX. ⁽²¹⁾ Amb ell insistim una vegada més sobre la seva situació. "Certament, les llàgrimes ens vénen als ulls quan hom llegeix la durada del treball dels infeliços obrers, en certs països i determinades fàbriques -Salarich cita, sobretot, reports apareguts a França-; no gaudint de cap prerrogativa ni descans l'infeliç nen de sis a vuit anys que, tot i la son i la fatiga que l'aclapara, ha de romandre despert i nuar els fils que es trenquen (els nens eren útils perquè podien passar per sota dels telers a fi de reparar els fils que es trencaven). A la Normandia, la tralla figura sobre el teler, i quan les pobres criatures, que en els temps de forta demanda han d'igualment vetllar i treballar de nit, cauen de son i paren de treballar, se'ls desperta de la manera que sigui, fins a vergassades". Encara que al nostre país les circumstàncies no fossin tan dures, Salarich explica que "nens he vist de set anys treballar tretze hores completes, però la seva figura magra, la seva mirada fixa i apagada, els moviments tardans, fan conèixer a l'observador menys avesat la sort desgraciada que els espera". Salarich confiava en un projecte de llei de 8 d'octubre de 1855 (22), en el que es deia d'admetre els nens als vuit anys, amb una jornada de sis hores, i ell proposava per la seva banda, en l'informe que cita, la creació de juntes mixtes d'administradors, fabricants, operaris i metges que, "com a representants del poder social, de l'indústria i de la humanitat", tinguessin cura, entre altres coses, de la vacunació dels nens, de l'existència d'escoles, de què no se'ls sal-

que els pares no tenien ^{sino} deures envers l'infant. Impregnat de la filosofia de Rousseau, de Kant i de Locke, arribava a dir amb entusiasme revolucionari que els pares no són ni propietaris ni creditors dels seus fills; en són deutors. (25). Som a la idea del nen com a subjecte de drets, i no com objecte. I encara que aquest text no prosperà, l'afirmació ja havia estat feta. Neix també la pedagogia moderna amb l'aparició de les primeres institucions preescolars i la presència de grans figures com Pestalozzi, Froebel, Itard. I bé hi havia tendresa, i nens feliços, sobretot en les classes benestants. La gent de posició portava els seus fills a què passessin temporades al camp, i els nens de l'alta classe mitja intel·ligent tenien una certa llibertat i eren tractats amb afecte, el que afavoria un temperament més sociable.

No obstant, Sylvia Lynd fa, respecte d'Anglaterra, una observació que cal retenir -i que és fàcilment generalitzable-: Ja en el segle XVII, diu, el puritanisme havia empitjorat la sort dels nens anglesos; doncs bé, "el renaixement del calvinisme coadjuvava a la idea de què els nens són dolents per naturalesa i que les seves passions perverses han d'ésser corregides pels pares piadosos i prudents amb tots els mitjans que tinguin a mà" (26). D'aquesta concepció n'han patit tant els nens rics com els pobres. L'actitud puritana ha estat sempre enemiga dels nens; ha contribuït a considerar-los com uns adults en petit. Això ens interessa per anar sotjant com es desenvolupa una visió total de la infantesa i ens porta, a més, al tema de la influència del cristianisme en l'evolució del status social del nen.

Muller diu que la tradició cristiana suavitzava les tradicions romana i germànica, però que és ambigua: d'una banda, d'acord amb la doctrina del pecat original, el nen ja neix contaminat i la duresa de l'educació ha de prevenir els efectes de la seva corrupció natural; de l'altra, Jesús recomana a l'adult de tornar-se com un

infant. D'aquesta manera la infantesa fóra la norma i mereixeria atenció i afecte.)

De la lectura atenta del Llibre Primer de les "Confessions" de Sant Agustí se'n desprèn una certa reticència a admetre la malícia intrínseca de l'infant (27). Tot i dir que "la feblesa dels òrgans de l'infant és innocent, no la seva ànima", tot i voler reconèixer que ell "pecava obrant contra les prescripcions de pares i mestres" (una manifestació de pecat la trobava en la gelosia d'un germà gran envers un germà de llet), també exclamava, diríem que maragallianament: "M'agradava en les lluites l'orgull de la victòria; les contalles fingides". I aleshores incrimina els adults: "Jo adorava el joc i era castigat per aquells que a fi de comptes feien com jo; sinó que del joc dels grans en duen negocis, i castiguen els negocis dels infants". Sant Pau, més titllat generalment de dualista que no pas Sant Agustí, sembla conèixer les característiques de la infantesa en dir: "Quan jo era un infant, parlava com un infant, pensava com un infant, dàscorria com un infant..."(28), i aconsellava als pares: "No exaspereu els vostres fills, sinó eduqueu-los amb aquella manera de corregir i de reprendre que és pròpia del Senyor"(29). La interpretació més correcta del famós fragment de Sant Mateu (18, 13-15), que recull les paraules de Jesús "Deixeu estar els infants i no els prohibiu de venir a mi, que el Regne dels cels és dels qui són com ells", deu ser la que ens hi fa veure no pas la lloança del nen sinó, senzillament, la seva defensa; i aquesta és una postura realista.

¿Hi ha, doncs, dues línies? (30) L'actitud puritana, que té el seu origen en un aspecte del protestantisme, reapareixerà sovint, com a postura col·lectiva o individual, i es posarà de manifest en certs moments de la tercera fase de la història del nen, que ara a examinar.

La tercera fase (1880-1930, sempre segons Muller), s'inicia amb

una altra revolució demogràfica: disminueix tant la mortalitat com la natalitat (31), i això amb prou rapidesa com perquè ben aviat la distribució dels grups d'edat prengui ja, amb la terminologia dels demògrafs, l'aspecte d'una urna. En conjunt, doncs, comença a disminuir la proporció dels nens respecte dels adults i hi ha més vells. S'ha consolidat definitivament la transformació de l'estructura agrària tradicional en una estructura ciutadana. El paper de la família ha disminuït: en primer lloc, ara ja és la família en sentit estricte i, a més, ha anat perdent funcions econòmiques. Una granja, una masia, per exemple, era sovint una unitat productora i durant molt de temps fou també un centre de serveis on es preparaven els comestibles i la roba, es realitzaven les reparacions i fins s'organitzaven els divertiments. A la ciutat, la família tenia ja a especialitzar-se en la funció consumidora. En el fons, observa Martínez Menchén, en la societat tradicional ningú no era totalment un ~~desposseït~~ desposseït, ja que, si era acceptat, vivia en tant que vivia en grup; mentre que l'home del capitalisme, el proletariat ciutadà, és l'"absolut desposseït", sense cap més mitjà de subsistència que el seu esfroç personal o la venda del seu treball. Ara els recursos de la família procedeixen sobretot del pare; de vegades del pare i de la mare. El treball s'efectua fora de la llar, i la llar és tan sols un habitatge més o menys confortable on es dorm, es menja i es viu durant les poques hores que deixa lliures una vida quotidiana cada cop més intensa.

En la "Història gràfica de la Catalunya contemporània" (32), i a partir d'una pintura de Ramon Martí i Alsina que representa un noi de casa bona, d'uns dotze anys, desmaiadament estirat en un gros silló, Edmon Vallès comenta que cap el 1900 "els nois de la nostra burgesia ja no jugaven pel carrer com encara ho havien fet els seus pares: començaven a ser nois de pis en una ciutat que s'engrandia i que anava perdent dia rera dia els costums vilatans; jugaven ~~ls~~ avorrien a casa". El noi de pis que havia estat Maregall

ho evoca^{ca} en el seu poema "Sol solet":

Quan jo era petit
viví arraulit
en un carrer negre, ...

És natural que tot això impliqués modificacions profundes en la condició dels nens i en l'actitud envers ells. Les inseguretats dels grans es traspassen als petits. L'home d'aquesta societat té una ètica individualista, agressiva, que tendeix a cosificar els altres, amb un afany intern de superació. Hi ha una major capacitat d'opció en l'individu amb referència a la seva integració social. Cadascú és fill de les seves pròpies obres. "El nen -Riesman citat per Martínez Menchén- arriba a percebre des dels seus primers anys l'existència de conjunts competitius de costums entre els quals pot elegir lliurement", i ja no pot prendre com a model absolut els seus pares, com passava abans. I al seu torn, com formant part de les contradiccions d'aquest moment, l'educació del caràcter ~~esdevé~~ esdevé una tasca conscient del pare. Dins d'aquella família estricta, dins de casa quan hi són, pares i fills es troben cara a cara; el nen depèn més que mai dels seus pares en la seva conducta i per la seva subsistència. Antigament, més coses s'interposaven entre ell i els pares. Ara tot li arriba d'una manera més directa: les lloances i les correccions, i aprendrà a preveure les reaccions possibles dels seus progenitors, responsables, juntament amb l'escola, de la seva socialització. D'aquesta manera interioritzarà les normes imperants i es comportarà, fins estant sol, com si estés vigilat per un pare exigent. És per això que es pot parlar, amb Riesman, d'un nen "dirigit des de l'interior", d'una societat "de direcció interna".

L'home d'aquesta societat capitalista requereix una infantesa aplicada. Els pares saben que hauran d'ocupar-se de la instrucció dels fills durant un nombre d'anys que augmenta amb la generalització de l'escolaritat obligatòria i amb l'elevació de l'edat en

què es permet el treball dels nois a les fàbriques (perquè ara sí que han començat a tenir eficàcia les mesures que limiten la jornada laboral dels nens) i amb la major durada del període de formació professional.

En general, totes les famílies d'aquest període, d'una manera o altra, desitgen per a sí el que abans era atribuït de les de bona posició. I el nen, que ha nascut ja sota el signe d'una reducció de la fecunditat, pren importància: és més car de mantenir i d'ensenyar. Hi ha més inversió de tendresa i alhora d'ambició. S'espera que els fills assoleixin els nivells que els pares no han aconseguit, com si els seus èxits haguessin de constituir una mena de revenja dels seus propis fracassos o passades privacions. D'aquí l'ambivalència que sovint hi ha en el seu tracte, que pot anar d'una extrema indulgència a una extrema severitat.

El nen serà orientat i dirigit a esdevenir home. Se li inculcarà que està en una societat canviant, que li cal lluitar perquè ningú no té un lloc segur, que ja no basta ser com ~~el seu pare~~ el seu pare, que ha de fer del treball i de l'estalvi una mena de religió. Haurà d'adquirir una sèrie de coneixements tant més complicats com la societat avança en el seu procés de tecnificació; haurà de sacrificar ^{des} (dels seus primers anys el principi del plaer al principi de la realitat.

L'escola ~~assumirà~~ assumeix una part molt important en la socialització del nen; de vegades arriba a substituir, pràcticament, a la família. És el moment d'una pedagogia puritana, sense amor. Fins l'ètica sembla convertir-se en un ensenyament pragmàtic. Tot pren, sovint, un to didàctic. La lectura dels clàssics és tan sols una altra dura obligació. La literatura d'esbarjo es moralitzant i llacrimosa. No hi ha lloc per a l'entreteniment en aquesta societat puritana. D'aquesta manera es creu preparar per a la vida.

Preguntaríem què s'ha fet de Rousseau, si no fos que en ell, amb la seva estranya barreja de llibertat i d'intransigència, hi ha un ferment purità. El seu Émile només podia llegir "Robinson Crusoe", l'heroi que representa la crida a la laboriositat, que triomfa mercès als coneixements pràctics que ha adquirit en un aprenentatge conscienciós. La mena de llibertat vigilada en què es troba situat l'Émile sembla una premonició del nen inadvertidament "dirigit des de l'interior".

Martínez Menchén conclou que el nen d'aquesta societat- potser pintat amb uns tons una mica patètics- no és precisament feliç.

Cap a final de segle, la Puericultura troba el seu nom i s'organitza com a saber autònom; i si bé és cert que, començant per Anglaterra (Abbotsholme, 1889), apareixen les primeres "escoles noves" on els ^{nens}seran feliços, ~~amb~~ Oscar Wilde escriu (1898) que a la presó de Reading

fan passar fam als esverats infants
fins que ja ploren nit i dia; ... (33)

Però els Tribunals de Nens no es faran esperar, a bastant més d'un segle de distància de l'obra de Beccaria "Dei delitti e delle pene". I aniríem trobat tot de senyals que ja ens anuncien l'última fase: des dels estudis de Freud, la protecció dels joves prevista en el preàmbul de la tercera part del Tractat de Versalles, o el film de Chaplin "The Kid" (1920), i, sobretot, la primera Carta del Nen, d'Eglantyne Jebb (1923).

Des del segon quart del segle XX es produeix una desacceleració del creixement de la població, un declivi demogràfic. Aquesta és la característica de la quarta fase, l'inici de la qual es situa en el 1930. Es tendeix a una estructura estable de la població, a un equilibri entre els grups d'edat. El conjunt de la societat ha canviat; però no es tracta ben bé d'una ruptura respecte la societat burgesa, sinó d'una transformació. Es perd l'afany -individualista, agressiu- de superació. L'antiga petita burgesia és substituïda per la classe

mitja que, poc a poc, és presentada com a prototip de tota la societat amb pretensions de classe única. No ressalta, com abans, la iniciativa de l'individu; aquest es troba cada vegada més agafat en l'espessa xarxa d'obligacions i de sol·licitacions -forçat, entre altres coses, a una formació continuada- d'una mena de gran burocràcia.

Si la persona dirigida per la tradició no pensava que podria determinar el seu propi destí; si en l'etapa de direcció interna l'home vol realitzar el control de la pròpia vida i també veu els fills en relació a un destí a accomplir, ara l'home perd la sensació de què és l'artífex de la seva vida i l'única direcció vàlida és la que imposa la comunitat a la què pertany. Ajustar-se a aquesta societat sembla el seu fat. Som, sempre amb la terminologia de Riesman, en la "societat dirigida pels altres".

L'actitud dels pares canvia: ja no és acceleradora com ho fou a començaments de segle, o com continua essent-ho en certs medis marcats per l'ambició social; es centra en el nen d'una manera diferent, ja que es tracta d'una actitud d'atenció, de comprensió i de respecte envers la infantesa. Aquesta actitud "democràtica" afluixa la pressió exercida des de l'interior i permet certa flexibilitat d'adaptació. Però els pares no poden ja oferir als fills una imatge nítida de la pròpia identitat. La norma ja no és "l'ull interior" sinó més aviat un assentiment social bastant ampli i lax, el sentiment de tots. Aquest és, en general, el quadre que presenten o al que tendeixen les societats actuals més evolucionades.

El nen depèn fonamentalment dels pares, com en la fase anterior, i s'ha anat convertint en una mena de reietó entorn del qual giren totes les institucions. L'escola segueix tenint una importància considerable en la seva funció socialitzant, però apareix un nou vehicle de socialització que ha de jugar un paper important: el grup dels iguals.

sorgeixen

En aquesta quarta fase ~~apareixen~~ algunes declaracions sobre els drets dels nens, fruit de conferències nacionals sobre els problemes de la infantesa (34) i es produirà, després d'una llarga elaboració, la "Declaració Universal dels Drets del Nen" de les Nacions Unides, de 1959. Si tots els principis d'aquesta Declaració, diu Muller, s'arribessin a portar a la pràctica es produiria a tots els Estats una formidable revolució que deixaria petites totes les revolucions parcials del passat.

Ens trobem que, des de començaments de segle (Muller, també), "el nen creix més depressa; es desenrotlla en una família nova en la que la disciplina ha adoptat formes diferents. De molt petit és acollit, si és precís, en institucions creades per a ell; de més grandet entra en els jardins d'infància, que cada cop l'acullen abans; en entrar a l'escola se'l volta d'atencions; mimat a través de l'instrucció elemental, empès al llarg de canals educatius, el nen es forma en laboratoris i escoles cada vegada més ben dotats i més costosos. Els grups d'adolescents són objecte fins i tot d'un tracte més favorable. Els Estats pensen que no ofereixen mai prou a una joventut que es troba en la societat com un cos estrany i que obliga a despeses creixents".

Aleshores, un es pregunta si tots aquests canvis són un bé o un perill; si l'infantesa està a punt de perdre la seva naturalesa o no fa més que obtenir allò que es mereix. ¿Som a la punta extrema d'un moviment pendular que ha exagerat el seu impuls?

De fet, l'home d'avui "no pot oblidar la infantesa" i aquest, diu Muller, és l'aspecte més important de la infantesa moderna, motiu d'inquietud per als adults.

A molts els fa por que es parli de drets del nen; preferirien veure recordats a la joventut els seus deures. Jean Chazal els diu (35) que "afirmar els drets de l'infant no significa pas ni la contestació de l'autoritat paterna, ni el desconeixement dels

tangibles, no influïssin en el caràcter" (38). Els anys de la infantesa tenen una gran importància en la formació del caràcter, i aquests anys primers no es poden considerar prescindint de l'estructura de la societat. Riesman intenta vincular certs desenvolupaments socials i caracterològics amb certs canvis en la població de la societat occidental des de l'Edat Mitjana; per això, una de les categories que utilitza està presa de la demografia.

Per la nostra banda, en una història del nen hi busquem allò que s'ha recollit o és susceptible de ser recollit en una declaració de drets: si ha emergit una imatge prou nítida de la infantesa; si s'ha reconegut, i en quin moment, que la infantesa és un fet vàlid en ell mateix; si s'ha progressat en el seu coneixement real; les carències o injustícies més patents que han fet adonar, sense llàstima, de les seves necessitats i interessos, que poden abarcar dels abusos en el treball fins a la seva por; com s'han traspassat ~~adquisicions fetes primerament~~ adquisicions fetes primerament per nens de classes socials determinades i que hagin de considerar-se generalitzables; si realment els canvis successius han abocat a un comportament social, etc.

La història traçada, que pot semblar una mica desil·lusionant, no ens donarà tot això d'una manera explícita. No és una història acabada; tampoc no és una història lineal. Es constata que grans intuïcions han restat inoperants, perdent-se pel camí. Les visions torturades d'un Rousseau s'incorporen parcialment aquí i allà amb recança o amb excessiu entusiasme. Molta indiferència persisteix. I quan els grans han començat a sentir la nostàlgia de la pròpia infantesa, els petits continuen desitjant "néixer grans" (39).

La importància del fet demogràfic i el joc que encara donarà, és evident. L'actuació i la "doctrina" de l'UNICEF, per exemple, en vénen marcades.

Lentament s'avança cap a una concepció total de la infantesa; és a dir, a trobar un model que parteixi del normal -o ideal?, sense basar-se exclusivament, però comprenent-lo, en el "nen catastròfic". Això és difícil (d'establir.) La "Declaració dels Drets del Nen" de 1959, en tant que constitueix (en) ella mateixa un fet social de la darrera fase de la història del nen, representa un esforç notable en aquest sentit. Deixant de banda tota consideració de tipus jurídic, la "Declaració" "situa el pensament d'una època -el món de 1960- respecte els problemes de la infantesa" (40). Una visió total de l'infant és la que pot precisament donar força i sentit a les situacions excepcionals. Només que l'UNICEF es queixa de que la fam i l'abandó social són la regla i no l'excepció per a tres quarts parts dels nens del món. Però ni tan sols això pot fer-nos desistir d'aquest punt de vista, que ens sembla descobrir en Eglantyne Jebb quan comença la seva Carta dels Nens dient que "ha de poder desenvolupar-se d'una manera normal, materialment i espiritualment"; o en Jean Chazal, que se serveix rectament del text de la "Declaració" com una introducció als problemes dels nens abandonats o disputats pels seus pares, dels nens maltractats, dels revoltats o els que es troben en perill moral; o quan en tractar Martínez Menchén de la situació del nen en la societat de direcció interna, parla de la terrible injustícia dels "desgraciats nens de Dickens" i alhora afirma que el nen burgès "no és precisament un nen feliç".

No s'ha produït, socialment, una imatge prou clara del nen. Per tant, no hi ha tampoc un comportament que s'hi ajusti amb naturalitat. En el fons, com en el temps de Rousseau, continuem tenint ~~amb~~ idees falses sobre el nen.

Hi ha la seva presència ineludible. ~~amb~~ D'aquí neix, segurament, la nostàlgia de la pròpia infantesa com l'enyorança d'un paradís perdut. Aquest sentiment, diu Jean Daniélou (41), "és la clau d'algunes de les obres més importants del nostre temps. De Ril-

llibres infantils de l'editorial "Muntanola" o la "Joventut". Però ja no ens atrevim a progseguir, deixant consignats aquests indicadors al llindar de la complexitat, o potser millor, de l'ambigüetat actual.

Testimonis literaris per a aquesta història del nen i la contribució d'algunes ciències de l'home.

Potser fa estremir una mica sentir parlar de l'"oferta i la demanda d'éssers humans". Una freda projecció de la demografia sobre la realitat social podria caure en el perill de considerar els problemes de la població, i amb ells molts dels de la infantesa, com un conjunt de números. Si un organisme com l'UNICEF obrés, atut per la magnitud de les seves obligacions, amb criteris exclusivament estadístics, estaria temptat de decantar una part massa important de les seves ajudes cap al control de naixements, per exemple.

Pocs mesos després de la Conferència Mundial de la Població celebrada a Bucarest l'agost del 1974, Alfred Sauvy exclamava: "Sembla que hi hagi com una animositat contra l'infant. Fa falta un amor a l'infant" (55).

I és que, curiosament, les accions envers ~~mmmmmmmmmm~~ la infantesa, poden accomplir-se sense amor. Hi ha una pedagogia sense amor, hem dit; hi pot haver una criança dels nens sense amor; arribaríem a dir que una psicologia sense amor. I no tan sols en el sentit d'agombolament afectiu, sinó d'obra creadora.

Només quan s'ha arribat a una determinada concepció de la història s'està a punt per a sentir l'autèntica veu del nen. Jaume Vicens Vives parlava de la dificultat de medir el passat de l'home comú (56). Aquesta dificultat s'agreuja si la referim a la infantesa. Ens cal "una escolta atenta i intel·ligent dels nens, que són els únics capaços de revelar la naturalesa i la intensitat exacta de les seves necessitats", diu un dels homes que més han treballat i treballen per la infantesa, Joseph Koerman, des de la Secretaria del B.I.C.E. (57). L'afirmació del protagonisme del poble, de l'home comú, pot fer possible, amb normalitat, sense deformacions sentimentals, el protagonisme del nen com a subjecte, ell també, de la història.

Segons Koerman, s'hauria d'"ensenyar els nens a expressar-se i a donar a conèixer la seva vida, els seus desigs i les seves neces-

sitats". Per ara, tot i els intents de recollir de manera directa aquesta veu (58), hem de veïar-nos de testimonis mediats, de lleials esforços supletoris.

Hi ha testimonis literaris i aportacions d'algunes ciències de l'home -que no sabíem intercalar en una visió tan lineal de la història del nen com la que s'acaba de fer- de gran valor per a precisar la imatge del nen i posar de manifest les seves necessitats.

Un Paul Hazard posava en boca dels nens aquestes paraules dirigides als adults: "Doneu-nos llibres, proporcioneu-nos unes ales. Ja que sou forts i poderosos, ajudeu-nos a arribar fins a la llunyania. Edifiqueu-nos palaus d'atzur, entre jardins encantats; mostreu-nos el pas de les fades a la llum de la lluna. No ens reguem a aprendre el que ens ensenyen a l'escola; però, per l'amor de Déu, no ens prengueu el tresor dels nostres ensomnis" (59).

Mentre ~~mentre~~ que la literatura clàssica apenas s'havia ocupat de la infantesa ("aquí, abans de l'Émile, observa Leclerc (60), sabé estimar aquesta edat, sense llàstima?"), la literatura moderna ha sabut recollir, sovint amb intuïció genial, la veu dels nens. Hi trobem la por a la mofa, la seva capacitat d'adaptació de què tant s'abusa, la seva aparent conformisme perplexitat davant dels misteris; hi trobem, també, molta clarividència en pintar-nos ~~amb~~ les característiques de certes edats, com després ens confirmará la psicologia.

Però perquè la literatura s'aturés d'una manera real i amorosa en el nen, fou necessari un gran canvi, que en alguns casos, com en la literatura alemanya del segle XIX, queda reflectit d'una manera molt clara. Dilthey, en un notable estudi sobre la figura del poeta Jean-Paul Richter (61) fa notar que el clacissisme alemany tenia alguna cosa de fred, de distant; que se li escapava la vida corrent. "Amb Jean-Paul, afirma aleshores Dilthey, assolí la seva culminació el que ja abans s'havia conseguit per la poesia burgesa". Richter, mestre d'escola, i fill de mestre al seu torn, descobreix per primera vegada el cor de l'home senzill i la força, la bellesa i la profunditat de la vida vulgar; "és el primer humanista alemany, i això li permet transformar la representació de la vida real". Podria establir-se un paral·lelisme entre ell i Pestalozzi, que, com el de Richter, és un nen que troben tant en la història de la literatura com en el de la pedagogia. "ateu, així, el sentiment del poblet, de l'humil, del que és domèstic i quotidià; el sentiment de l'any natal. Gottfried Keller i Wilhelm Raabe estan en

aquesta línia; com Johann Peter Hebel, com Kiesel o Ulland. Ara es podrà arribar al nen.

I de la mateixa manera que fou a l'època del Barroc que els adults començaren a riure's una mica d'ells mateixos i que el segle de Lluís XIV ja havia acusat com un cansament de tanta nota heroica i fins del mateix clacissisme, a l'Alemanya d'aquest moment es manifesta una certa aversió contra Goethe i Schiller, els seus dos grans clàssics.

Tot aquest canvi, segurament generalitzable a altres literatures (sense massa dificultats), afavorirà el protagonisme del nen.

No es tracta ~~de~~ d'afirmar que la literatura entra en una fase de reivindicació, ni de constatar que abans del segle XIX tots els infants són rics i que després tots els infants són pobres (62); sinó, més simplement, de veure que ara apareix "alguna cosa que mancava a l'escola clàssica: el còlid sentiment del nostre modest paisatge, de les formes d'existència, limitades però plenes de profunditat humana, en què vivien humilment els pagesos i els burgesos (del burg), els mestres d'escola i els sacerdots rurals, la reacció contra l'opressió i la doctrina de l'alta societat cortesana" (Dilthey, encara).

La literatura recull la condició dels infants; i és un testimoni de la manca d'aquella "satisfacció mútua que hauria de residir les relacions persona a persona entre els nens i els adults i entre els nois més grans i els més petits" (63). En l'obra d'una personalitat sensible com la d'un Hölderlin hi trobem sovint el tema de la burla. Hi ha una invocació significativa en el seu poema "Esbós d'un himne a la Mare de Déu":

... t'és dolç de sempre
que els fills siguin més grans
que llur mare. I mai no s'agrada
que mirant cap enrera
un de més vell es burli del més jove.

I en "Els alemanys":

No us burleu de l'infant, si encara el beneït
sobre el cavall de fusta es creu un rei, oh amics, ...

També la burla apareix en molts contes, com en "La Centafors" o en el popular anglès "Dick Whittington"; o en "L'encucet il·legítim", que és com una autobiografia d'Andersen.

Si s'"Oliver Twist" s'ha pogut dir que classifica la ruïnera

declaració dels drets dels nens, és perquè reflecteix amb una fidelitat característica la nova condició. Sense proposar-se, ens sembla, de fer una obra de denúncia, Dickens, de ple dins del segon període dels assenyalats per Fuller, sap evidenciar com un impediment per a la plena eclosió de la personalitat de l'infant aquesta dramàtica incomprensió entre el nen i l'adult. I per aquest camí afirma el protagonisme del nen en el camp literari. En una certa mesura pot dir-se que influí en el comportament social respecte del nen.

El segle XIX és també -com el de Dickens, amb qui té alguna cosa de comú- el segle d'Andersen, un altre poeta susceptible fins a l'extrem, al llarg de tota la seva vida, a la burla dels altres. D'ell no ens interessa aquí la dimensió de rondallista per a infants, sinó l'home que sabé pintar la infantesa.

El famós il·lustrador anglès Arthur Rackham al·ludeix (64) a "la coneguda resistència d'Andersen a ésser considerat principalment com a escriptor per a infants"; però al mateix temps parla de com era sensible a les smattering (bagatelles), les petites coses o els fets en aparença intrascendents, pels quals "tenia una percepció tan immediata, tan oberta i afectuosa, que a ben pocs escau la sort de posseir un de semblant". I Josep Barner (65) diu que "l'epopeia d'Andersen és una epopeia en miniatura, pròpia d'un romanticisme burgès, no heròic; fa moure les coses petites, les coses anònimes, les coses fàcilment invisibles, i les dota d'un antropomorfisme benevolent, ple de colpidora veritat més sentimental que no pas humorística, més irònic que no pas iracúndies". Els contes d'Andersen constitueixen una defensa del nen; però no és una defensa polèmica. Els presenten el seu estat, ens donen la seva veu.

Aquest "ésser altament egocèntric" d'una infantesa dura, tansa una gran part del millor de la seva obra en la seva pròpia persona. "Andersen, diu un dels seus més lúcids comentadors, Brededorff (66), és el colibat de 'La cassa d'osca', és l'estudiant de 'Les flors de la petita Tota', és el nen que pogué veure que l'emperador no portava cap vestit a sobre, és l'aneguet lleig transformat en príncep foras dels ratnes". Comperament natíviós a la seva meneta, un dels fragments que preferia de la Bíblia era el de "I no us feu com els infants, no entrareu pas al Regne dels celos", i "això fou, naturalment -anota Brededorff-, el que volgué dir amb el seu conte 'La casa de l'osca'".

Tot i que, hi assistim, no podem parlar-ne de denúncia, potser no hi ha cap altre conte com aquest de "La reina de la Neu" que contingui una advertència més seriosa sobre el dret que el nen té de poder ésser nen per arribar a convertir-se en un bon adult. Kay i Gerda eren dos petits veïns d'una casa humil de la gran ciutat, "on hi ha tantes cases i tanta de gent que no queda espai perquè tothom tingui el seu jardinet, i on per això molts han d'acontentar-se servant flors en testos". Als seus jardins havien posat a la modesta terrassa uns grans caixons on creixien verdures, pesolers, un roser. Allí podien jugar i mirar llibres de sants, asseguts en uns banquets sota les roses. Un dia Kay exclamà: "Oh! Alguna cosa se m'ha clavat al cor! I ara no sé què se m'ha clavat a l'ull!" Eren dues estrelles i un mirall diabòlic que feien tornar el cor de glaç i que'n els deixaven veure el costat dolent de les coses. Kay trobava lletja Gerda quan aquesta plorava, notava els cucs que es menjaven les roses, sempre havia de posar un però als contes que explicava l'àvia, i escarnia tots els veïns del seu carrer. "La gent deia: 'Certament, ha de tenir un cap molt clar aquest minyó!'". Però era el vidre que se li havia ficat a l'ull, el vidre que se li havia clavat al cor. Fou així que pogué emportar-se'l la Reina de la Neu, lluny, darrere el seu trineu blanc, enmig d'una gran nevada, cap al seu palau de glaç. Kay no pogué oposar-li cap resistència. "El minyó estava espantat. Volia dir el pater noster, però en aquell moment no recordava sinó la taula de multiplicar". Tothom creia que Kay, desaparegut, havia mort. Gerda, no obstant, armada tan sols de la impotència i de la intrepidesa que ni els mateixos infants saben que tenen, es llençà a cercar-lo. A partir d'aquest punt, el llarg conte es converteix en la història d'un rescat, de les vicissituds de Gerda fins a trobar Kay en el palau de gel de la reina de la Neu. Allí veié com Kay, assegut "quiet, encarcerat i fred", jugava amb uns trossets de glaç plans i esmolats, disposats sàviament i fins d'una manera molt artística. "Era el joc plaçut de la reina, aquell meravellós joc d'Andersen. Les seves combinacions li semblaven importantsíssimes". La petita Gerda s'hi acostà, i foren el plor d'ella i després el del mateix Kay els que fongueren el bloc de glaç que aquest tenia al cor i foren caure l'estrella de mirall que se li havia ficat a l'ull. I tots dos tornaren feliços cap a casa. Però el viatge havia estat llarg, i havia passat molt de temps. Mentre passaven la porta de casa seva, "s'adonaren que ja eren grans". Al final del conte hi ha de significacions: "les roses de la teulada florien a la primavera oberta, i allí hi havia els seus banquets

d'infant; ells es van asseure casacaó en el seu i es donaren la mà. Ja havien oblidat la freda i buida grandesa del castell de la reina de la Neu, talment com si hagués estat un somni. L'èvia s'estava asseguda prenent el sol del bon Déu, i llegia aquest mots de la Bíblia: 'Si no esdeveniu com infants petits, no entrareu al reialme de Déu'. Allí seien tots dos, Ray i Verda, ja grans, però infants encara, infants cor ensins".

Sense l'esplèndida bellesa literària d'aquest conte, sense dramatismes rousseauians, un spraxar (67) diu certament que l'home prové en molts sentits de "mons propis" que mai no poden extingir-se i que es tracta precisament de "la conservació i el cultiu acurats de formes anímiques que el jove ésser només sobrepassarà finalment amb l'edat, però de les quals han de conservar-se certs elements, transformats, perquè sinó esquen de perdre's aquelles relacions amb el món sense les quals no es pot arribar a ser un home ple, espiritualment viu". No s'ha d'ofegar -indistint amb el nostre Alexandre Calí- el tresor inaccessíble del món físic del nen sinó "transformar-lo conservant-ne les seves vitals essències". Cal, doncs, poder ser "infants cor ensins", perquè hi ha el dret a tenir un origen, un començament. "El nen és el pare de l'home", deia el poeta Wordsworth; "és a dir -comuna alocant aquesta frase-, que perauri el dia de la infantesa". I tot això sense sentimentalismes.

Algunes obres literàries que podríem situar entre el tercer i el quart dels períodes dels assenyalats per Muller, reflecteixen aquest moment delicat en què pot desaparèixer sense rastre l'infant que hi ha en nosaltres, com hauria succeït al petit Ray sió l'hagués rescatat la torra del conte Andersen.

Benvenuto Croce, al seu de deu anys -relatant l'edat- de la novel·la de Dino Buzzati "El temps del boncòmic", fa la coneixença amb els nens que habiten els avells a l'Almíssim, amb els animals, amb un vent més aviat ascelat però sense que cap lleteo; tota una natura que antropomorfica que s'encisaix en personatges preponderant de la natura. Un món existencial que fa pensar als nens creien que el vell boncòmic ve poblat ~~per~~ per nens; però que, en fer-se grans, els boncòmic es veu enviant de ser, influint ~~per~~ per nens. Per tant, com al final d'aquesta història i font d'inspiració el boncòmic d'edat que va a morir i s'encamina al cel a un turó per a esvaïr-se discretament, Benvenuto d'accompanya. "¿Per què?", li pregunta

el noieta; i el vent li fa: "No m'ho preguntis. És una cosa molt rara. Algún dia potser ho sabràs". "No vull que te'n vagis", li diu Benvenuto. "És inútil. A més, segurament aquesta és la nit en què tu deixaràs de ser nen. No sé si algú t'ho ha explicat. D'aquesta mena de nits alguns no se n'adonen, ni sospiten que existeixen. És el terme d'un món que desapareix tot de sobte. Sí, pot ser que et passi així. Demà seràs més fort i començarà per a tu una nova vida; però ja no podràs comprendre moltes coses; mai més no entendràs el llenguatge dels arbres, dels ocells, dels rius, ni dels vents. Si que jo em quedàs, no tornaries a entendre'ls. Sentiries, certament, la meua veu, però et semblaria un sroll sense cap significació i et riuries d'aquestes coses. És millor que ens separem en el moment precís".

Més dolorosament, sense l'amable contrapès de l'humor del Sud, "Endre", de René Fülöp-Miller (50), constitueix una lúcida introspecció sobre el final de la infantesa i l'afirmació de com perduren en l'adult els "mons propis" del nen. Un fet incomprendible, una paraula que no s'entén, acaben amb aquell llarg moment que té "alguna cosa de l'adriat i del mancat de por d'una eternitat anterior a la vida". En un poblet de l'Europa Central, Endre, el fill del mestre -d'uns onze anys- fuig de casa amb una única obsessió: "me de caminar, caminar, caminar sempre!", i desapareix en la muntanya. Els adults saben qualificar la situació. Endre s'ha tornat boig. I aquesta terrible paraula fou la primera contra la qual s'esmicolà l'innocència de totes les altres paraules. Els companys de classe i els camperols asseguren que és viu i que s'ha convertit en l'esperit de la selva. D'aquesta manera es formen dos grups antagonics i fins rivals. Els nois, diu en primera persona el novel·lista, "formàvem un grup oposat als adults", encarnats pel patlle, els guardes, la gent de la vila, el farmacèutic, el marxeu mestre, que sofreix però que accepta la realitat. En aquesta història hi ha també una naturalesa viva, tota una "creació no redimida", que es mou com un paisatge vengodià; i també hi ha una nit. "Els camins s'havien drecat, i ja me no tenien peus per a caminar, es valien dels del fill del mestre". Un dels pastors no creia que el noi desaparegut no fos més que el fill del mestre; i si els primers dies de la seva desaparició s'havien trobat amb ell per la muntanya, no havien pogut salvar-lo, i, crevenint l'autoritat, no havien comunicat al mestre. És el respecte davant la naturalesa, respecte davant el nen infant, d'un infant creat

sobretot, com l'astorament que recull i provoca aquell "Retrat de noia boja" de Paul Klee. En dia trobem el cos d'Endre, mort. Però els nois rebutgen enèrgicament la realitat. I el protagonista-narrador exclama: "¿Ens heu enganyat les muntanyes, l'aire, la vida en la seva totalitat? ¿és mentida tot el que els nens veuen i senten?; tota la vida transcorreguda fins aleshores, ¿és tan sols una mentida?". Fins la pròpia mare, que abans tot ho pressentia desseguida, ja no encevinava aquesta misteriosa sensació de dolor, aquest "dolor sense paraules, incorporal, on resideix l'inconcebible aflicció" i que ara apareixia per primer cop. La mare "no es va fer càrrec de què tota la infantesa acabava de resultar mentida". Abans, la mà de la mare, amb una sola imperceptible moixaina quan ell es ficava al llit, tot s'ho enduia no saia pas on; "però aquella nit l'jo havia restat despert! Aquella nit el desconegut havia entrat en la meua vida, i ja no hi havia res de segur, res en què confiar. S'acabà irremediablement la infantesa. ¡En una sola nit!".

En aquestes dues obres, que són d'una qualitat literària excepcional, i que hem pres com a exemple de recreació amorosa del món de l'infant, cal notar un tipus de presència de la Naturalesa que es va perdent. És pels volts de l'any trenta -una de les dates de Muller- que, segons Romano Guardini (59), s'acusa una modificació de les relacions de l'home amb la Naturalesa. "L'home, diu Guardini, no la considera ja com la riquesa meravellosa, el contorn harmònic, l'ordre savi, la donant bondadosa a la que un es pot ~~deixar~~ entretenir confiadament". No es parlarà més de la "mare naturalesa"; deixa de ser misteriosa. Les relacions amb ella perden el seu caràcter d'immediat, es fan indirectes; perden la possibilitat de ser alguna cosa de vivencial i es fan positives i tècniques. Això no deixa d'afectar en certa manera el nen. La naturalesa s'allunya, ja no és norma vàlida ni refugi. És el que constata Howell S. Kephart (20) en parlar de l'aprenentatge del nen petit. El nen necessita experimentar les seves reaccions musculars i obtenir moltes dades sensorials per a la percepció de les coses; i el nostre sistema de civilització, "que determina un increment en les exigències de l'aprenentatge, alhora redueix les possibilitats d'experiència. L'experiència bàsica resulta cada vegada més artificial i efectiva en la vida actual". Ara, no per cas, els nens no poden veure ni percebre el foc i, per tant, mantenen-se'n allunyats, cosa no feta encara dins del primer terç de segle. Les coses no poden ser concebudes

d'una forma intuïtiva, sinó d'una manera més abstracta.

Tot això provoca una inseguretat que s'afageix a l'angoixa que emana d'obres com les de Buzzati i de Fülöp-Müller, perquè els interrogants de Benvenuto Procolo i del protagonista d'"Endre" queden sense resposta. Si més no, s'aturen en el moment del despertar del nen, sense donar-nos a entendre que hi hagi ningú al seu costat per a ajudar-los a conservar i transformar vitalment la riquesa dels seus mons propis; ans al contrari, especialment en el cas d'"Endre".

En canvi, en la trasmudança final de "Pinocchio", tot i el to moralitzant de Collodi, almenys hi ha alegria. El període de la infantesa queda materialitzat en el titella de fusta abandonat en una cadira, que el noi de carn i ossos que ja és Pinocchio, "un bell xicotet de cabells castanys amb uns ulls blaus i un aire alegre", es mira complagut tot dient: "Fammateix feia riure força quan era un putxinel.li! i que n'estic de content d'haver esdevingut un noi com cal!"; i té amb ell a Gepetto, el seu pare adoptiu, pobre com una rata, però "sà, eixerit i de bon humor com z-bans". I el mateix passa amb "Picoletto", on Renato Rascel sembla voler emular Collodi. I potser encara podríem dir-ne del final de les aventures de Tom Sawyer.

Deu ser cap els dotze anys, doncs, que un Ray, un Benvenuto Procolo, el protagonista d'"Endre", Pinocchio, Picoletto, Tom Sawyer, viuen el moment delicat de deixar la infantesa. Ells, i tots els que ells representen, revelen unes necessitats que la Psicologia puntualitzarà, tot conferint-nos una responsabilitat que ha d'influir en l'evolució del status de l'infant.

La Psicologia, en efecte, corrobora les intuïcions de la literatura. I si posem referir-nos a la Psicologia és pel que ha contribuït a la invenció de la infantesa. En el clau de Rousseau "no coneixem la infantesa" i en el seu demanar unes vies per a estudiar-la hi ha el punt de partida de tota la psicologia de l'infant. "La descoberta de la primera infància com a subjecte cultural, s'explica per molts motius, destacant en primer lloc el desenrotllament i la difusió dels coneixements psicològics" (71). En assolir plenament, cap el 1960, el rang de ciència independent (72), la Psicologia fins arriba a popularitzar-se; l'"experiment psicològic" formarà part de la conducta envers l'infant. Ja havia començat a penetrar en l'ociós vida àfrica. Caracteritzen el darrer període de la història del nen i està en línia amb l'última enunciació de la Declaració.

El poeta diu que el nen és el pare de l'home. És el que el psicòleg expressa quan diu que l'infant explica l'home, tant, o més, que no pas l'home explica l'infant (73). La situació de "desequilibri provisional" amb què Piaget (74) qualifica el moment dels 11-12 anys i que la Literatura ens presentava com un dolorós i indecible estupor, ¿pot resoldre's, però, sense l'"atmosfera d'afecte i seguretat" que el projecte de l'OMC -més precís, en aquest cas, com veurem, que la redacció definitiva de la Declaració-reclama? Piaget, no obstant, sembla que es resisteixi a parlar de crisis, a abundar en uns fets als que una certa literatura psicològica ha convertit en banals; i, circumspecte, prefereix de descriure les estructures de les formes finals del pensament i de la vida afectiva que precedeixen l'-adolescència, per exemple, i no les seves perturbacions (75).

El que hem d'esperar de la psicologia, per al disseny d'una imatge correcta del nen, és un coneixement real de l'infant que no exclogui la contemplació emocionada de la seva creixença i que alhora ens allunyi de tota representació idealitzada o negativa. Això és el que necessitem com a suport consistent de la defensa de les seves necessitats; i és d'això que en diríem una patologia amb amor.

Les investigacions d'un Piaget -per seguir ara amb ell- denoten un extremat tacte en recollir la veu del nen. Un treball seu sobre "filosofies infantils" (76) resumeix observacions respecte del realisme, l'animisme i l'artificialisme infantils, obtingudes a base de preguntes curiosament preparades. "En formular certes preguntes, confessa, ho fèiem amb una certa timidesa (subratllat nostre) esperant que els nens es burlessin d'elles i de les nostres pretensions". Però els nens no hi trobaren dificultats. "De quina manera es fa el sol?" Un nen de sis anys diu: "El sol nasqué quan la vida començà". "¿Què vols dir?" "Quan començarem a estar vius." "Però, ¿com neix el sol?" "Per mitjà d'un llumí". Si fa parlar-los dels somnis i un altre nen diu: "Jo estic en el somni, i no el somni es troba en mi", recordem el conte d'Andersen "Die Lukøje". Quan pregunta a un tercer nen si pot veure i tocar el pensament i aquest contesta: "Sí, vostè veu el vent moure els arbres i fent ondulacions en les herbes; això és el pensament", i encara: "Jo faig moure el sol quan comino", és inevitable d'evocar la figura d'Endre. Buzzati veia ■■■ en la història i el va evocar arcaicament que únicament els nens creien que el vell món estava poblat per ge-

nis, però que, en fer-se grans, els costava poc de canviar de parer, influïts per les fàbules inversemblants dels seus pares. Davant dels adualismes que mostra el pensament infantil Piaget diu que "el veritable problema el representa conèixer com el nen va fent la diferenciació i com es va alliberant gradualment del seu animisme inicial".

Creiem que cal estar al costat del nen, d'una manera o altra, en aquests moments; que això és un dret. I fins que no es produeixi, en aquest punt, una sensibilitat col·lectiva, la història del nen no serà acabada.

Moltes de les descripcions que fan els psicòlegs dels fenòmens infantils, sovint d'una gran bellesa -i, per això mateix, signes d'una maduresa que inspira confiança-, ajuden a ~~xxx~~ crear aquesta sensibilitat. Wallon parla de "la mà que el nen desplaça a fi de seguir-la amb la mirada en tota la fantasia dels seus arabescs" (77), i Pierre Vayer diu que "les paraules són realitats; són, en principi, una perllongació del gest" (78). També el nostre Francesc Tosquelles (79) ens parla de la mà del nen. És "la primera joguina de l'infant. De vegades la mare s'apodera de la mà del nen i la subjecta amb força: en fa una joguina viva". Les mares i de vegades les àvies saben treballar la mà del nen; ho fan espontàniament, sense que ningú els hagi imbuït de nocions psicoanalítiques. "Juguen excitant el palmell dels seus infants amb l'índex, i cantant cançonetes que poden anar des del simple 'gal, ralet' fins als ritmes més precisos i concrets que acompanyen les històries rimades creades a l'entorn de la mà i dels dits: 'Aquest és el pare, aquest és la mare, aquest fa les sopes, aquest se les menja totes, i aquest fa: Fiu, piu, piu, ¿que no m'hi haurà per a mi?'" I si bé, diu Tosquelles, tothom diu que el més important en un educador és el seu amor a la infància, el que costa és saber estimar al nivell dels veritables desigs i de les veritables necessitats dels infants. Però aquest amor "és possible d'aprendre'l" en els gests de les mares. Els gests de l'amor maternal poden ser descrits". S'ha de continuar, sabent-ho, i amb els mètodes dels nostres temps, allò que sempre s'ha fet com qui diu sense adonar-se'n; continuar allò que en la vida -sobretot rural- es transmetia de generació en generació per mitjà de la cultura verbal i de les tradicions. I cal estar atents, continua, al ridícul mut que els nens molt petits tenen amb les coses. "¿on vols?", insinua Tosquelles que l'objecte diu a l'infant, i que aquest respon:

"Sí, et vull a tu, ets el que jo m'estimo més"; i encara: "Objecte, objecte meu, era això el que volies de mi?". I de la mateixa manera dirigeix la seva mirada interrogativa a l'adult, dient-li sense paraules: "¿què vols que faci?", i a l'adult toca de saber acollir aquesta pregunta. Només que, massa sovint, "per dissort, aquest diàleg ha estat interromput en la infància de la majoria dels nostres deficients mentals²profunds". L'obra de Fosquelles es dirigeix als educadors d'aquest tipus d'infants, però és aplicable a tots. Més encara: aquesta sàvia reconstitució de les tècniques del maternatge és exemple, per la seva plenitud, de la influència que podria tenir la psicologia en un tracte natural amb els infants. Perquè aquell diàleg sembla que sigui possible tan sols amb els petits, i de més grans ja no. La mare del protagonista d'"Endre", que de primer tot ho pressentia, no sabé continuar-lo en un moment crític, deixant que el món de la infantesa s'esvaís sense un rastre. En canvi, el pescador d'"El vell i el mar", de Hemingway, bé sabia parlar amb la seva mà.

Aquestes digressions no són pas un luxe, ni ens allunyen pas de la història del nen ni del contingut de la Declaració, ans diríem que al contrari. La Psicologia ha vingut procurant-nos un coneixement cada vegada més real del nen. Però l'influx en el comportament social és desordenat, i l'ús que se'n fa desigual. La incorporació de les seves troballes, quan arriba a fer-se, és diferent segons el grau de cultura i el nivell social. Algunes d'aquestes troballes han d'esperar la satisfacció de necessitats més elementals. La Constitució de l'Onu esmenta el "benestar físic, mental i social" i "l'extensió dels beneficis mèdics, psicològics i afins". Fosquelles adverteix que "no es tracta només d'alimentar i de nodrir; es tracta de mirar i de fer-se mirar, es tracta de parlar a l'infant". Històricament, la satisfacció simultània i per a tots d'aquestes aspiracions, no s'ha donat. Davant la "necessitat brutal", com diu Luc Boltanski en una obra que desseguida comentarem, davant del drametisme de les imatges que ens presenta l'UNICEF, arrogant-se el compromís de fer complir els principis de la Declaració, ens preguntem si tenen eficàcia les ajudes sense un diàleg. És que potser són bastants els que pensen que la Declaració és un text destinat principalment als països subdesenvolupats o aplicable a situacions excepcionals.

Dèiem també que en una història del nen hi buscàvem com s'anaven generalitzant els avantatges de no haver primerament hagut gaudit els nens d'unes classes socials determinades. Aquest és el cas de la rueri-

cultura, una ciència que si només es centra en l'alimentar i el nodrir, pot abocar a una criança sense amor.

En una anàlisi dura i coherent de les implicacions de la difusió de la puericultura a finals del segle XIX, Luc Boltanski (80) diu que "els coneixements mèdics i les regles de criança s'estenen des de les classes altes, úniques creadores de categories de pensament i de regles d'acció, a les classes populars".

Des de sempre, les mares han posat en pràctica un cert nombre d'habilitats en la cura dels petits. En un dels seus poemes, Jacopone da Todi (81) fa dir a la mare de Déu aquestes paraules dirigides a l'Infant: "no dormiu més, que us faria mal"; i el capítol XCI de la "Doctrina pueril" de Ramon Llull (82), "De la manera segons la qual hom deu nodrir son fill", és un veritable tractat de Puericultura. "Però no és fins pels volts del 1890, diu Boltanski, que la puericultura, al mateix temps que troba un nom, es constitueix com a ciència autònoma". És el moment (recordem Riesman) en què el món occidental està fent el pas d'una societat de direcció tradicional a una societat de direcció interna. ~~La puericultura és un esforç de racionalitat, vol "penetrar en els esperits, substituir l'autoritat tradicional de la família o del medi per una autoritat racional basada en un saber". S'ha iniciat un període de denatalitat, i la puericultura contribuirà a "la creixent valoració de la infantesa" i a obtenir més possibilitats de supervivència per als fills.~~

La Puericultura és un esforç de racionalitat, vol "penetrar en els esperits, substituir l'autoritat tradicional de la família o del medi per una autoritat racional basada en un saber". S'ha iniciat un període de denatalitat, i la puericultura contribuirà a "la creixent valoració de la infantesa" i a obtenir més possibilitats de supervivència per als fills.

Però l'estudi de Boltanski va més enllà, perquè arriba a fer una teoria sobre la infantesa. Les regles de puericultura, afirma, provoquen una certa imatge del nen, i aquesta imatge es diversifica segons la classe social. Encara que depenguin d'un saber racional, aquestes regles són portadores d'una filosofia implícita, constitueixen una visió del món. El fet del perllongament de l'escolaritat obligatòria que ^{te}lloc -com ja s'ha assenyalat- en el tercer període de la història del nen, contribueix a un canvi global d'actitud enfront del món i de la cultura, perquè forma uns hàbits mentals que no tenen les classes populars. És indubtable que el nivell d'instrucció afavoreix l'adopció de les normes de la puericultura moderna i incita a lligar-les a un saber teòric. A l'actualitat en el terreny de la pediatria és assumida amb més seguretat per les classes altes: per deixar un espai crític, estan

familiaritzades amb la noció de "problema" i posen averiguar sense massa dificultats el veritable origen de les regles de criança. En canvi, les classes populars, que s'han d'acontentar amb un saber d'engrunes, amb "un subproducte de la cultura burgesa, fet del que sobra a l'ensenyament dels rics", com observà ja fa temps Joseph Folliet (83), són impel·lides a l'adhesió cega d'unes regles de les quals no saben el per què, a que posin en pràctica tècniques deslligades del saber racional que les fonamenta. La Puericultura, aleshores, esdevé autoritària i dogmàtica; té alguna cosa de "colonització". Però són potser les classes mitjanes, que en aquest mateix període històric intenten una promoció cultural, les que més sofreixen en fer seves unes normes de puericultura carregades sovint de connotacions ètiques. Ja que, en efecte, "moltes ~~vegades~~ vegades aquestes regles s'equiparen ~~amb les regles de moral~~ explícitament o implícitament amb les regles de moral". Les tècniques pasteurianes, per exemple (1900), suposen una valoració; estan marcades d'un cert ascetisme, pel que tenen de previsió i d'anticipació. Moltes mares, davant de les afirmacions dels metges sobre allò que està bé o el que no està bé en ~~la~~ la criança dels nens, senten una mena de "reprovació difusa" que fa que les regles de Puericultura es prestin d'una forma natural a reinterpretació moral. La mena de presència que exerceix el pediatra o el puericultor correspon al caràcter de direcció interna ~~provi~~ d'aquest període. ~~La mena de presència que exerceix el pediatra o el puericultor correspon al caràcter de direcció interna provi d'aquest període.~~

Es per això que Boltanski diu que la puericultura "és un objecte privilegiat per a comprendre els caràcters específics de la difusió de tècniques i de sabers a l'interior d'una societat estratificada" I si les noies de la classe mitjana són les millors futures mares, les dones de les classes populars són les menys addictes a la puericultura. Per contra (Boltanski citant un treball d'A. Kohl-Weiss), "a la cima de l'escala social trobem el que la misèria produeix en les dones del poble: una indiferència envers les criatures i una educació relaxada". A més que el "deixar fer" que sol presidir l'educació dels nens petits en les classes populars no té res a veure amb la laxitud de formes en els fills de les classes superiors, més "evolucionades", més solitàment escolaritzades, "perquè el 'liberalisme' dels primers no és, com la laxitud dels segons, l'apreciació d'un sistema ètic".

A altra banda, i aquesta és una de les parts principals de l'

tanski, la difusió de la luericultura forma part d'un projecte ambiciós, el de regular deliberadament la vida de les classes baixes, la seva vida privada, les múltiples conductes que s'exerceixen en l'intimitat de la llar (el que posar no s'aparta guaire, ~~de~~ afegiríem per la nostra banda, dels projectes de planificació familiar davant dels problemes mundials de la població). És una acció preferentment dirigida "al nou proletariat de les ciutats", ja que la ideologia reformadora i els seus promotors "entén que la vida dels camperols tradicionals estava sotmesa a un ordre, un ordre rudimentari, 'natural' i quasi animal, és cert, però que, amb tot, tenia la virtut de mantenir-la en límits estrets i allunyada d'excessos". El concepte de "natural" és un concepte clau del pensament popular. És una vella qüestió que ja havia induït a Ramon Llull a dir en la seva "Doctrina pueril": "Sàpies, fill, que pus sàvia és natura a nodrir los infants, que no és ta mare; E per aço obri tos uylls e veges de quals infants veuràs més sans e bels: o de fills de ríchs hòmens o dels fills de hòmens pobres. ¿E sabs açò per què s'esdevé? Per ço cor natura dóna convenientment als fills dels pobres ço que han mester, e als fills dels ríchs hòmens no lus pot donar ço que volrria. ¿E sabs per què? Per ço cor massa vestedures, massa viandes ho veda".

De fet, pels volts del 1900, les regles de luericultura (Boltanski, encara) tendeixen a approfondir l'abim que separa la infantesa de l'edat adulta, recalçant la seva especificitat, és a dir, la seva fragilitat corporal. Però es donen dues posicions oposades, partint de l'actitud que es tingui davant del cos i de l'esperit del nen: ja que així com en les classes mitjanes i part de les altes es tendeix a pensar que el nen és un ésser feble en el cos i psicològicament molt pròxim a l'adult, ja quasi un adult en petit, les classes populars més aviat semblen temptades de veure en el nen un home petit en el cos però molt distint de l'adult en esperit, "un petit innocent", irresponsable i còndid.

Així, la imatge de la infantesa depèn, doncs, de les regles mitjançant les quals els adults pretencen de criar-los. "La infantesa (conclou Boltanski en el que constitueix ^{separament} la seva tesi cabdal) és menys una 'naturalesa' que una definició social. Tota luericultura, tota pedagogia, suscita una definició nova del que és i del que ha de ser la infantesa".

La filiació de l'obra de Boltanski és clara. No és estrany que les cites de Pierre Bourdieu i d'altres freqüents. Al mateix mani-

feita que Bourdieu, l'autor de "Les Héritiers", que proclama la "reproducció de models" en l'educació dins de les societats jerarquitzades, ha dirigit el seu treball. I Boltanski no és pas l'únic a formular una conclusió d'aquest tipus. Lucien Lévy, en un extens pròleg a l'edició de la "Memòria" del Dr. Lard sobre l'infant selvàtic d'Aveyron (84), un altre vell tema, diu que "l'home (per tant, el nen, afegiríem) no té naturalesa, sinó que té una història".

Personalment, no compartia l'última radicalitat d'aquestes conclusions, que considerem discutibles; encara que no ens veiem capaços d'entrar en la qüestió. Però cal, per sobre de tot, alhora que afirmar la lucidesa de l'obra de Boltanski i les vàlides observacions que conté, deixar constància, en aquesta història del nen que s'està fent, d'un exemple notable de teoria sobre la infantesa.

Hi ha, en fi, el descobriment pedagògic de la infantesa. I atès el devem a Rousseau. Però aquest protagonisme del nen, que avui expressem en termes d'igualtat, també encara no s'ha produït d'una manera efectiva.

Els adults de la societat tradicional miraven els nens com a conservadors d'un dipòsit de tradicions i d'experiències recuats de pares i mestres, no com a continuadors autònoms (85). Dins d'aquesta fase de la història del nen, un Locke ja ens veia amb fina sensibilitat que "els infants són com uns viatgers acabats d'arribar a un país estrany del qual res no coneixen, i que per això les seves preguntes no són de semblar-se mai insignificants"; hi trobem el sòlid esforç de les "petites écoles" de Port-Royal, que durà només disset anys; el gran Comenius, de el sentit de Lessartes, cerca el mètode per a la pedagogia; amb la Reforma pot parlar-se tímidament d'un intent d'escola pública (86); i els germans de la doctrina cristiana creen escoles per a fills de treballadors. Però en el segle XVII necessita encara la compassió de Sant Vicenç de Paül i els cobren varis escalers que s'anomenen "de caritat". L'educació ignora el roble; l'infant és objecte d'educació, no subjecte.

L'afinació revolucionària de Rousseau, ja en els XVIII, de que el centre de l'educació és el nen i no el mestre, passa desapercibida. I, amb tot, suposava un canvi copernicà. La il·lustra-

ció, per boca de Voltaire, deia que s'havia de "proscriure l'estudi als treballadors, perquè qui viu del treball manual no té ni raó ni temps per a dedicar-s'hi". El mateix Rousseau pensava que "el pobre no necessita educació" i no creia en una escola pública. "L'educació pública no existeix i no pot existir ja, perquè on no hi ha la idea de pàtria no hi ha ciutadans". Tampoc no hi havia cregut Herbart, el pare de la pedagogia científica, en l'escola pública, que, al canvi, defensava Malthus (87). Els legisladors de la Revolució francesa, un Lakanal o un Condorcet entre altres, deuen poc a Rousseau.

L'efímera, però irreversible, Revolució francesa sí que parla de ciutadans i d'una escola pública "nacional"; la teoria sobre la infantesa quan, amb Danton, diu que "els infants pertanyen a la República abans que pertànyer als pares", i amb un sentit social, que és nou, proclama en la Constitució de 1793 - ja ens hi hem referit - el dret a la instrucció.

I el sentiment de la pàtria es retroba en el desvetllament de la consciència nacional que caracteritza l'Alemanya de principis del XIX.

Pestalozzi (1746-1827: som al segon període marcat per Muller) viu aquell moment de canvi que la literatura havia reflectit; i arriba al poble. Contemporani de Goethe, ell no era pas, per emprar la terminologia nietzschiana, un apol·lini, sinó dionísia. També el nen, s'ha dit, és dionísia.

Pestalozzi és un dels grans precursors de l'escola pública "democràtica" abans que existís una veritable estructura política democràtica (88). Sap realitzar la idea de Rousseau d'estar al costat del nen, no davant seu. "Amb tota la seva glòria, refereix Kerschensteiner (89), tot i l'extraordinària afluència d'estrangers a la seva institució, es mostra ~~com un~~ com un carro invertit, les rodes giravolents del qual servissin ten sols de joguina per als nens". Quan el designaren director de l'hospici de Stanz convivia amb els setanta orfes recollits, dia i nit, com a mestre, inspector, servidor i done de fer feines, descuidant de tal forma la seva persona, que al cap de pocs rescó feia llàgrima. un segle abans del naixement de la psicologia infantil havia trobat, insubstituint, les posicions característiques de la seva educació (90). Se es troba ara del seu mètode. "Donec un homo, dicitur sic natus in eis tempore de tunc gran

desesperança, en el que viu el goig de la innocència". El seu eros pedagògic singularíssim s'encarnarà després, aïlladament, en altres pedagogs, un Makarenko posem per cas, o una Liéna Pougatch-Zalcman, o el mestre de Barbiana. És l'eros pedagògic que, a Catalunya, Alexandre Galí atribuïa a mossèn Josep Pedragosa. "Mentre jo no hagi demostrat -confiava un dia Pestalozzi a un col.laborador seu (41)- amb una institució de nens pobres, que la pobresa pot remeiar-se amb les seves pròpies forces, el meu mètode haurà servit per a l'escola, però no per a la vida". Així s'implanta una pedagogia feta de respecte i amor al nen.

Dins del darrer terç del XVIII, "a l'ombra de la barbarie industrial" (Marrou) (42), apareixen les primeres institucions d'educació preescolar. Tenen un origen social, comencen per ser l'obra de filàntrops, com Robert Owen a Anglaterra. El terme d'"escola maternal" ~~apareix per primera vegada el 1881~~ no s'adoptarà fins molt més tard, a França, el 1881, amb Pauline Kergonard, per a designar el que durant llargs anys s'anomenaven "salles d'asile". Els antics, diu Marrou, s'haurien probablement rigut de la gravetat amb què un Froebel o una Montessori investigaven els jocs més elementals per a desenrotllar les capacitats educatives dels petits. Però el Parvulari ha estat sempre un bon instrument de renovació pedagògica. Un grup de societats filantròpiques angleses creades durant la darrera centúria s'uneixen per formar la "Societat protectora dels nens", que donà lloc a una legislació progressiva, i dues associacions, la "Fundació de l'aire lliure" i la "Fundació per a les vacances al camp" comencen a treure els nens dels barris baixos de les ciutats (43). El mateix va succeint a altres països. Barcelona compta a finals de segle amb la "Junta de protecció a l'infància", que inicià l'establiment de jardins per als infants.

Les creadores de la pedagogia nensys pedant que segurament mai ha existit, Rosa i Carolina Agazzi, encara anomenaven "asil" el centre que fundaren el 1894 a Campiano. Són considerades les representants del mètode italià per a l'escola maternal. És una pedagogia puero-cèntrica, alegre i alliberadora. Com que treballaven amb nens pobres, utilitzaven intel·ligentment un material sensible que provenia de la vida real, fet d'una col·lecció de "cianfrusaglia" (bagatel·les) que els portaven els propis nens: caixetes, botons, pinyols de fruita, petits cubets, cintes, col·telletes, trossets de ferro, de sucre o de cera, productes de la

indústria ja gastats que els nens podien collir de terra i dels que s'emplenaven les butxaques; coses encara "perfumades del captivant interès de la vida corrent" (44), dotades de la mateixa simplicitat de l'infant, amb les que saben fer mil combinacions, comparacions, associacions. És el gust lúcid pel petit i el quotidià.

En la línia de la pedagogia germànica, molt viva en el tombant dels XIX-XX, trobem un Georg Kerschensteiner que descriu la naturalesa pròpia de l'educador com "una naturalesa a la manera de Pestalozzi" (45). Entre els senyals que, segons ell, configuren el mestre autèntic i que li poden donar el tacte pedagògic que necessita per a enfrontar-se amb un grup d'infants, col·loca en primer lloc una necessitat primordial d'estar en contacte permanent amb el nen, encara que això el faci tornar de vegades una mica infantil, la satisfacció inesgotable que produeix la pura inclinació envers una influència en el desenvolupament del nen, i, sobretot, el que en deia "el bon humor com a sentiment de vida"; un humor que descriu com una concepció i una comprensió de la vida, alhora incompatible amb el pessimisme i molt distant de l'optimisme despreocupat; que, tot i el coneixement de les grans coses, "no ha perdut el sentit del petit i del penós, de l'infantil i de l'insuficient, del que és imperfecte i aparentment sense valor". De tot això en brolla "aquesta alegria tranquil·la, aquella tendència lluminosa que caracteritza els veritables educadors, i que, possiblement, es troba ben sols (diu, seguint una nomenclatura pròpia de l'època) en els casos en què el veritable home religiós es confon amb l'home social". Aquest sentiment, que ja ens havia restituit Jean-Paul Richter, té el seu suport en el coneixement de la personalitat pròpia del mestre, i és l'"expressió d'una atenció per a la vida i una honrada experiència per les seves paratelles i desventures".

En Kerschensteiner, doncs, hi ha l'esforç per a trobar el tipus de mestre que necessita l'escola pública democràtica. A ell es deu també un dels projectes més prestigiosos per a una escola única "diferenciada", el que es presentà a viül en la sessió de l'Associació de mestres alemanys de 1914.

El moviment pedagògic modern prou cos, segons Blanchard (46), a partir de 1880: s'inaugura una extraordinària producció d'obres científiques i la creació d'escoles que són veritables centres d'investigació. Personalitats fortes, que, amb tot, actuen d'una manera aïllada, constitueixen l'avantatge de la reforma: el

Dr. Reddie a Anglaterra, el Dr. Lietz a Alemanya, John Dewey als Estats Units. És l'aventura de les "escoles noves", l'entusiasme per ~~l'educació~~ l'educació activa del nen. Ha aparegut una nova relació mestre-alumne. Mes, tot i que Kerschensteiner confiava que aquell sentiment del bon humor com a base espiritual del mestre bandejaria els perills de la intolerància, tot i que, per a ell, l'últim fi de l'educació és obtenir una personalitat moral autònoma, l'escola de la societat de direcció interna (recordem Kuller, que l'enclou entre 1880 i 1900) continua essent, en general, dura, trista i puritana.

El 1900 es publicà una obra polèmica, amb el títol significatiu d'"El segle del nen", d'Ellen Key; i la consigna de principis del nostre segle és: tot a partir del nen! En aparèixer aquest lema, la psicologia de l'infant no havia assolit la seva maduresa. Katisant-lo i com prevenint els abusos que han fet, ^{del} a nen la nostra societat ~~occidental~~ occidental, un petit príncep, Eduard Spranger (17) diu que no era pas equivocat el lema "a partir del ~~infant~~ nen", però que "tot a partir del nen" era una exageració que hauria ~~un~~ convertit tota educació en una aventura robinsoniana. El mestre ha de tenir una imatge real del nen per a enfrontar-se amb les seves possibilitats i poder respectar el seu món. El pedagog, a més de psicòleg, que era Spranger, demanava a l'Escola Primària que fos "un pont pedagògic entre els mons propis dels nens i la única realitat cultural dominant. I és essencial, afegeix, que un pont pugui creuar-se en ambdues direccions". Aquesta concepció enllaça amb la problemàtica que ens presentaven els testimonis literaris adduïts i amb la representació del nen que ve fornint-nos la Psicologia. ¹⁷ La Pedagogia vol acomplir aquesta funció delicada de transformar, conservant-ho, allò que el nen té de més íntim, el que constitueix la seva originalitat personal. La pedagogia alemanya ha encunyat el terme "Heimatkunde", que, partint de l'arrel de "país natal", indica coneixement del medi. En un sentit més profund, és el caràcter de "pròxim" que es conserva en la vida futura, l'element "racional" que ha de tenir l'Escola Primària (Spranger); la consideració del sincretisme infantil en una pedagogia funcional, adaptada a l'infant (18).

Un signe dels nostres temps és l'interès general que provoquen els problemes pedagògics. Aquest interès, diu Roger Cal (19) amb una punta de sarcasme, s'ha revitalitzat sempre després de les grans guerres i en els períodes de crisi profunda. Aleshores

s'interroga l'educació. "Ah! Si almenys poguéssim ajudar a formar uns homes millors, capaços d'evitar el retorn d'algunes de les nostres misèries! Ah! Si poguéssim facilitar una més gran comprensió entre els pobles!" És el lema de la UNESCO.

El cavall de batalla que planteja en l'actualitat la Sociologia de l'Educació és l'abolició de les desigualtats enfront de la cultura i l'educació. En aquest sentit, una obra que ja quasi ha esdevingut clàssica, "Les Héritiers", de Bourdieu i Passeron (1964), conté una requisitòria contra l'educació, que ja recollia Boltanski (extenent-la aquest, a més, a la classe mèdica). Partint del fet de què la situació d'inferioritat socioeconòmica determina la inferioritat cultural, enmascarada com a purament "intel·lectual", Bourdieu i Passeron afirmen que ja no basta una pedagogia científica sense altre suport que els supòsits psicològics. Cal anar a una "pedagogia racional" que, amb la ferma decisió de reduir aquesta desigualtat mitjançant la mateixa acció pedagògica, faci una anàlisi de les diverses formes d'acció pedagògica del professor, que examini els diversos tipus de relació pedagògica, que consideri el contingut de l'ensenyament i els fins professionals de l'educació, que tingui present el rendiment diferencial segons l'origen social dels estudiants, que efectui també una anàlisi de costos, etc. Però això ataquen tant l'ensenyament tradicional com l'ensenyament tecnocràtic, que, en el fons, tenen una "ideologia carismàtica", és a dir la sola valoració de la "gràcia" o el "dot" que afavoreix unes actituds culturals que adquireixen molt més fàcilment aquells que ja les han hereditat: d'aquí el títol de l'obra. I és que hi ha una evidència afinitat entre la cultura escolar i la cultura de la classe alta. "L'ensenyament democràtic, conclouen, és aquell que es proposa com a fi incondicional el permetre al major nombre d'individus possible apropiar-se, en el mínim temps possible, i el més perfectament i completament possible, del major nombre de les aptituds que constitueixen la cultura escolar en un moment donat". Només que aquesta pedagogia racional, també afirmen, està per inventar. Heus ací el desafiament que tenim plantejat. Una igualtat formal no és difícil d'expressar, fins en termes de Dret; el desafiament que tenim plantejat és més complex.

Per acabar aquest capítol sobre l'evolució del status social de l'infant, volem reproduir un fragment de la magnífica contribució d'Essex a la Conferència Internacional de l'IEEP, celebra-

da a Washington el 1968 (104): "En el seure d'una democràcia educar una generació idònia d'adults per a conviure amb criatures petites. Sobre la base de l'evidència, aquesta generació encara no s'ha produït i, amb igual certesa, encara no ha nascut". D'aquí que hàgim repetit tantes vegades que la història del nen encara s'està fent.

En la segona part d'aquest treball s'examinarà, ^{a través} ~~amb l'ajuda~~ dels documents oficials de les Nacions Unides i els dels Organismes no governamentals que més directament hi participaren, l'origen històric i l'abast dels dos punts de la "Declaració Universal dels Drets del Nen", que és l'instrument de què disposem per a assolir aquesta convivència i promoure, més encara que protegir, aquests drets de la infantesa.

- (55) Alfred SAUVY, en una conferència celebrada a l'Institut Francès de Barcelona, el 8 de novembre de 1974. A la reunió mundial de Bucarest, Sauvy, entre els delegats de França -país natalista, en principi- sembla ~~xxx~~ encara tenir una posició en certa manera isolada, i fou blanc de les iras dels nordamericans (d'una crònica a "Informations Catholiques Internationales", 15 de setembre de 1974, núm. 464).
- (56) Jaume VICENS VIVES, "Aproximación a la Historia de España", 2ª edició, Barcelona, Ed. Salvat, Biblioteca Bàsica, Salvat Editores y Alianza Editorial, 1970. pròleg.
- (57) Joseph MOERMAN, Secretari del "Bureau International Catholique de l'Enfance" (B.I.C.E.), "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", article a "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, p. 139.
- (58) Com els ja al·ludits del petit opuscle "Los derechos de niño" o el llibre "30.000 niños españoles acusan"; o "El niño y la vida", antologia de textos i poemes recollits per Maria Rosa Colaço, Barcelona, Ed. Cairós, 1969.
- (59) Paul HAZARD, "Los niños, los libros y los hombres", ob. cit., p. 15.
- (60) Jean LEBERCLE, ob. cit., p. 73.
- (61) Wilhelm DILTHEY, "Vida y Poesía", México, Fondo de Cultura Económica, 1945, "Jean Paul".
- (62) M.J. CHOMBART, ob. cit., nota al peu de la p. 21.
- (63) Mary Langmuir ESSEX, "The Rights of the Child - the realization of his Potential", a "International Journal of Early Childhood", Vol. 1, No. 2, 1969, treball llegit a la XII Assemblea Internacional de l'ONCE, Washington, 1968.
- (64) Arthur RICHMAN, "Nota de l'il·lustrador" a "Bonalles de Hans Andersen", Barcelona, Ed. Joventut, 1969, 2ª edició.
- (65) "Contes d'Andersen", Barcelona, Editorial Catalana, sense data, traducció de Joan d'Alcalá (seudònim de Josep Carner), Pròleg.
- (66) Elias BRESDORFF, professor d'estudis escandinaus a la Universitat de Cambridge, article "Lse Andersen ... cómo era?", a "Informaciones Danesas, número especial publicat amb ocasió del primer centenari de la mort de Hans Christian Andersen, el 4 d'agost de 1975.
- (67) Eduard SPRANER, "Espiritu de la escuela primaria", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1964. Aquí citem el pròleg; més endavant citarem el pedagog; que també feu.
- (68) René FULOP-BILLET, "Enano" forma part d'una trilogia de narracions, "Tres episodios de una vida", Buenos Aires-México, Espasa-Calpe Argentina, 1966.
- (69) Romano BALLET, "El origen de la vida humana", Madrid, Ed. Guadarrama, 1976. L'obra original, publicada el 1950, és de

la mateixa època que la de Riesenhan, però volts del 1950, i tenen alguns punts que responen a una temàtica comú.

- (70) Newell C. KEMHART, "El alumno retrasado", Barcelona, Ed. Miracle, "Biblioteca Universal Miracle", 1968.
- (71) Jean-Claude CHARCOTERON i Jean PRÉVOT, "Le métier d'enfant", a la "Revue française de Sociologie", Juillet-Septembre 1973, Paris, Vol. XIV, Num. 3.
- (72) Carles GARCIA PLEYÁN, "Psicologia, avui", Barcelona, Teide, 1973.
- (73) Jean PIAGET, "Psicologia de l'infant", Barcelona, Ed. CE
- (74) Jean PIAGET, "Seis estudios de psicología", Barcelona, Barral Editores, 1973.
- (75) Jean PIAGET, id. id.
- (76) Jean PIAGET, "Filosofías infantiles"
- (77) Henry WALLON, ob. cit.
- (78) Pierre VAYER, "El diálogo corporal", Barcelona, Editorial Científico-Médica, 1972.
- (79) Francesc TOSSUELLES, "La pràctica del maternatge terapèutic en els deficients mentals profunds", Barcelona, Ed. Nova Terra, Col. "Nadal", 1972. El Doctor Tosuelles, formà a Barcelona amb Mira i Strauss. Actualment és més conegut a França que al nostre país. Parteix de la teoria psicoanalítica. Per la nostra banda, ja hem deixat entendre prou clarament que no tenim cap altre autoritat, en parlar de la Psicologia, que la de referir-nos-hi com a fet que ens explica la invenció de la infantesa. És natural, doncs, que, sense poder prendre cap posició crítica, citeu d'una manera indiscriminada autors adscrits a escoles diferents, confiant en la maduresa que ha assolit aquesta ciència. Garcia Pleyán al·ludeix a aquesta maduresa quan diu que "després d'una quarantena d'època de polèmiques teòriques intransigents, comença a manifestar-se, a partir dels anys trenta, la consciència de les excessives generalitzacions de principis vàlids en un camp limitat d'aplicació. Els psicòlegs senten la necessitat de sumar llurs esforços després de llargs anys de divisió ..." Però tenim necessitat d'aquesta maduresa. Però al nostre país encara apareixen, desafortunadament, trossos d'aquestes velles polèmiques, que desorienten a pares i a educadors.
- (80) Luc BOURGAISNI, "Puericultura y moral de clase", traducció del títol original de l'obra "Prime éducation et morale de classe", Barcelona, ed. Lata, 1974.
- (81) Jacoponi de FODI, "Licance" (la llicança "Miguel, Maria!"), Barcelona, Ed. Garcino. 1971, Col. "Sent Jordi", traducció i próleg del doctor Xavier d'Íctia i Colass i del doctor, C.R. Jan.
- (82) Ramon Solana, "Doctrina Juvenil", a cura de Bret Schib, Ed. Garcino, Barcelona, 1972, Col. "Les Doctrines Juvenils".

- (83) Joseph FOLLIER, "El pueblo y la cultura", Buenos Aires, Ediciones del Atlántico, 1958.
- (84) Lucien MALSON, "Los niños selváticos", Jean Lard, "Memoria e Informe sobre Víctor de l'Avayron", Comentarios de Rafael Sánchez Ferlosio, Madrid, "Alianza Editorial" (El Libro de Bolsillo), 1973. En els seus comentaris, que no són a l'introducció de L. Malson, Sánchez Ferlosio sí que discuteix la radicalitat ~~de l'obra~~ d'aquesta postura.
- (85) Enzo PERRINI, ob. cit.
- (86) Lorenzo Luzuriaga, "Historia de la Educación Pública", Buenos Aires, Ed. Losaia, 1964.
- (87) Lorenzo LUZURIAGA en l'obra al·ludida cita aquest fragment de l'"Assaig sobre la població": "Es segurament una gran desgràcia nacional que l'educació de les classes inferiors del poble d'Anglaterra s'hagi deixat merament a unes poques escoles dominicals, sostingudes per subscripcions dels individus que poden donar a l'orientació de la instrucció el sentit que els plagui", segons Luzuriaga: "I coincidint amb Adam Smith afirmava (Lalthus) que l'educació enlloc de domentar l'oposició al govern i la demagogia contribuiria a evitar les revolucions i a afermar la pau".
- (88) L. LUZURIAGA, ob. cit., p. 103.
- (89) Georg KERSCHENSTEINER, "El alma del educador y el problema de la formación del maestro", Barcelona-Buenos Aires, Ed. Labor, 1934, 2ª edició.
- (90) Louis MEYLAN, "Heinrich Pestalozzi", treball contingut en l'obra dirigida per Jean Château "Los Grandes Pedagogos", México-Buenos Aires, 1959, p. 112.
- (91) Es tracta de Schmidt; referència continguda en la citada obra de Georg Kerschensneider.
- (92) Henri-Éréné MARNOU, "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Paris, Éditions du Seuil, 1965, 6ª edició, p. 219 i nota 3 al capítol V.
- (93) Sylvia Lynd, ob. cit., pp. 44 i 45.
- (94) Renzo TITONE, "Metodologia didáctica", Madrid, Edc. Nisip, 1966, "El método Agazzi", p. 100.
- (95) Georg KERSCHENSTEINER, ob. citada.
- (96) Émile PLANCHARD, "La pedagogía contemporánea".
- (97) Eduard SPRINGER, "Escritura de la escuela primaria", ob. cit.
- (98) Robert DODDRENS, "Cómo mejorar los programas escolares", Buenos Aires, Ed. Appeluz, 1961, p. 41.
- (99) Roger MAS, "Histoire de l'incastion", Paris, P.U.F., 1963, Col. "Que-sais-je?", núm. 510, 1ª edició.
- (100) P. MARTEL I J.-C. PALANCA, "Los estudiantes y la cul-

tura", Barcelona, Ed. Labor, 1967, Nueva Colección Labor
(títol original de l'obra: "Les L'éritiens, Les Étudiants
et la culture").

(101) Mary Languir ESSEX, treball citat.

SEGONA PART

ELS DEU PUNTS DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL MEN"

ANTECEDENTS HISTÒRICS

LA PRIMERA CARTA DELS DRETS DEL MEN

Pròpiament, com diu Truyol (1), la "Declaració dels Drets del Men" proclamada per les Nacions Unides el 20 de novembre de 1959 és una de les declaracions relatives als drets humans. Podem situar-la dins de la gran labor de reorganització de les institucions internacionals empresa després de la Segona Guerra Mundial (2). El seu contingut es basa en el text correntment anomenat "Declaració de Ginebra" (1923), que era la Carta fonamental de la "Union Internationale de Secours aux Enfants (U.I.S.E.)" (3), amb determinades esmenes i la incorporació de nous principis que, amb el transcurs del temps, s'havien anat evidenciant en la camp de la protecció a la infantesa.

La XXXXXXXXXX Declaració de Ginebra fou una obra personal d'Eglantyne Jebb, fundadora el 1919 de l'associació anglesa "Save the Children Fund (S.C.F.)" i l'any següent de la "Union Internationale de Secours aux Enfants".

Per això aquesta introducció històrica començarà per una referència extensa -emmarcada mmmm en la seva època- a la vida i l'obra d'Eglantyne Jebb.

Eglantyne Jebb y la "Save the Children Fund"

Eglantyne Jebb és de la nissaga d'una Florence Nightingale, també anglesa, que es va revelar com l'heroica infermera de la guerra de Crimea de 1854, o del cuís Jean-Henry Dumas, que davant del terrible espectacle dels ferits decapitats de la batalla de Polferino de 1850, concebé la Creu Roja Internacio-

nal. Era gent formada en uns medis de gran elevació moral, des-
preocupada del seu origen patrici, visionària.

Som a la meitat del segle XIX. S'afermaven les tendències
internacionalistes que afavoririen el progressiu reconeixement
dels drets de la persona. Els juristes ja han subratllat l'as-
pecte humanitari i cosmopolita de la Revolució Francesa com
d'una gran importància en la història del "dret de gentes" (4).
La Santa Aliança, després de les guerres napoleòniques -guerres
nacionals, ja no dinàstiques (5)-, tot i haver fracassat en el
seu intent de superar l'organització de l'estat nacional, com-
portà un avenç del punt de vista del dret internacional (6). Dues
direccions de pensament tan diverses en el seu sentit com el so-
cialisme marxista i la filosofia individualista exigien que "els
assumptes que interessin a la humanitat fossin tractats amb un
criteri mundial" (7). Les qüestions socials i econòmiques apa-
reixen barrejades, cada vegada més, sense possibilitat de sepa-
ració. De la constatació que per a viure lliurement l'home neces-
sita tenir assegurats uns mitjans de vida, neixen els drets e-
conòmics, socials i culturals(8), que es sumen als drets polítics
i civils.

No es tracta ara de fer, per a dir-ho amb Verdoot (9), "la
genealogia dels drets humans". Però cal anotar que en aquesta
segona meitat del segle XIX es produeix una reculada de tot a-
quest moviment, a causa de la puixança del nacionalisme, in-
competible en ell mateix amb cap forma d'organització interna-
cional (10). I aleshores, el "dret humanitari" s'encarna en
institucions internacionals privades, voluntàries, del tipus
de la Creu Roja -la única, avui, no absorbida per les Nacions
Unides. Quan, el 1920, comença "la fase experimental" que supo-
sà la Societat de Nacions (11), la cooperació constructiva i
lenta de finals del segle XIX continuava a un nivell no oficial
o semioficial, i s'havia de relluir "dels ideals i dels hàbits
mentals, diu D. Thomson a la seva 'Història Mundial' (12), que
havien produït la Creu Roja Internacional, la Federació Inter-
nacional de Sindicats Obrers, el moviment de Boy Scouts i de
quatre cents a cinc cents cosos més de caire semblant que se-
guien vius".

Es dins d'aquesta tradició i en aquest quadre que hem de parlar de la vida i l'obra d'Eglantyne Jebb.

Neix el 25 d'agost de 1876, en una gran casa de camp prop d'Ellesmere, comtat de Shropshire; una antiga mansió plena de records i de llibres d'història, on sempre hi ha activitat. El pare, format com a home de lleis, s'interessa pels afers locals de caràcter públic. La mare emprèn un moviment per a ensenyar ciències de la llar i manualitats a la gent del poble: això havia de contribuir a què molts infants poguessin superar la perspectiva dels seus limitats horitzons. Els fills participen en aquest moviment -que s'extengué per tot el comtat- i en altres activitats filantròpiques. Els relats de la vida d'Eglantyne Jebb (13) ens parlen d'una família feliç i unida. Ella és conscient de gaudir una infantesa sortosa. La seva educació és acurada i lliure; dominarà el francès i l'alemany a través de les institutrius que tingué de petita. Alguns testimonis recollits en les seves biografies ens parlen d'un temperament fatasiós i d'una certa tendència a l'autoritarisme. Es manifesta precoç en alguns aspectes; en altres, infantil.

El 1895, a dinou anys, estudia història a Oxford; i s'hi gradua. Però una encara imprecisa preocupació per la infantesa la porta a fer-se mestra. Se'n necessitaven a les escoles anomenades "lliures" que l'Estat havia creat el 1870. Assisteix al "Stockwell Training College" de Londres. En aquesta Escola de preparació per al Magisteri molt pocs alumnes tenien una formació universitària.

Completat el seu aprenentatge, ocupa una plaça de mestra ajudant a l'escola parroquial de sant Pere, al poble de Karlborough. No es considera una mestra "nata". Fa la seva feina tant bé que pot, però l'ocurmeix el sentiment de no poder millorar el destí dels nens i nenes, fills de famílies humilíssimes la major part, que té al davant. I sap prou bé que infants d'altres països estan en una situació pitjor que la dels infants anglesos més pobres. ¿Què fer? L'ensenyament no és, per a ella, una resposta. Li sembla que és una batalla anticipadament perduda.

Al cap d'un any deixa l'escola i s'instal·la a Cambridge, on -mort el pare- residia aleshores la mare. Fou membre del Comitè

d'Educació; s'interessà per les escoles. També ocupà un lloc a la "Charity Organization Society" (convertida després en la "Family Welfare Association"). Empuñà Actúa com a Assistenta Social en el camp de la infantesa i realitza una enquesta els resultats de la qual publica amb el títol de "Cambridge: A Brief Study in Social Questions". En aquest llibret indica mals que havien de ser remeiats i assenyala la necessitat (com més tard es reconegué) d'allargar l'escolaritat obligatòria almenys fins els catorze anys.

L'oportunitat d'una missió que li sembla vàlida apareix amb ocasió de la guerra dels Balcans, que s'havia iniciat el 1912. Allà la trobem el 1913. Sorpren de veure, en aquell ambient, una jove anglesa de trenta anys fets, cabells rossos, ulls blaus de celta, coratjosa i amb sentit de l'humor, graduada en Història i que escriu poemes, parlant anglès i alemany. Hi ha corrues de refugiats defallits i sense esperança; infants separats dels pares que fan llargues cues per obtenir la sopa de la cantina mòvil de la que ella forma part; nens i nenes que han sofert tant que ja no saben ni somriure, ni jugar, ni fer amics. Ho oblidarà mai més aquesta experiència dels Balcans.

Acabada la guerra, ~~ella torna a Cambridge i treballa en el camp de la infantesa i de la salut pública.~~
~~ella torna a Cambridge i treballa en el camp de la infantesa i de la salut pública.~~
 Eglantyne Jebb torna a Londres amb la ment posada en la necessitat de salvar els infants de l'enfermetat i l'inanició.

L'agost de 1914 esclata la primera guerra mundial. "Els diaris vénen plens de titulars sobre les batalles", escriu a la seva germana petita -ara Mrs. Dorothy F. Dunton-, "però, quants, a Anglaterra, saben què està passant amb els nens?" Eglantyne Jebb, amb la seva germana i un grup d'amics, recullen totes les notícies que els cauen a les mans, aparegudes a la premsa, procedents de relats d'amics comuns, llegides als informes de la Creu Roja Internacional. Ho publiquen al diari de Cambridge i formen una societat anomenada "Fight-the-Famine Council". Viatgen per tot Anglaterra, volen moure el govern a l'acció. Els infants d'Europa necessiten aliments, motges, infermeres; i ho necessiten ara mateix.

L'acció del govern és lenta. "Hem d'iniciar una fundació per a salvar els infants". I l'abril de 1919 crea la "Save the Children Fund", amb l'objecte de reunir una base econòmica suficient per enviar, d'antuvi, llet als nens de Viena i després procurar altres ajudes a diferents països. Les col·lectes s'iniciaren en un gran míting a l'Albert Hall de Londres. Tothom ho feia de bona gana en saber que els seus diners serien canviats per pots de llet, i que aquests serien enviats inmediatament.

A tot el país es parlava de la "Save the Children Fund". Es va haver de crear una Oficina Central, a Londres, per a recollir els diners i canalitzar l'ajuda. I aleshores es manifesta una de les característiques més notables de la personalitat d'Eglantyne Jebb. No era pas una dona sentimental ni d'aquesta mena de gent acostumada a plànyer-se. Una de les seves idees revolucionàries era que "la nova caritat ha de ser científica". Si els components de l'Oficina Central treballaven amb una gran austeritat de mitjans, utilitzà el cinema per a mostrar en directe la situació catastròfica de la infantesa i es serví d'un professional de la publicitat per a fer créixer la Fundació; portava l'administració dels recursos com una empresa. ~~practicament~~ Algú criticava aquests mètodes, no trobant-los propis d'una organització voluntària. Però d'alguna manera amb això contribuïa a la creació d'aquells "hàbits mentals" de les institucions internacionals, a què hem alludit. J.H. Dunant, per exemple, no sabé fer-ho. Havia estat un visionari i un gran animador. Amb la seva obra "Souvenir de Solferino" havia mogut el món; però el seu entusiasme no tenia com a contrapartida una generositat prudent. Ell tot sol hauria menat d'una manera desastrosa l'administració dels afers de l'organització si no hagués tingut al costat un jurista de gran vàlua, un home d'esperit metòdic, entrenat en l'exactitud rigorosa dels raonaments, Gustave Moynier, que fou el primer president efectiu del Comitè Internacional de la Creu Roja Internacional. D'altra banda, Eglantyne Jebb mantingué sempre, d'una manera espontània, una absoluta neutralitat que no fou compresa desseguida. En certa ocasió s'acusà la "Save the Children Fund" de Londres de "simpaties pro-alemanys i pro-bolxevics". Eglantyne Jebb havia ignorat deliberadament les prescripcions de la censura, evitant el bloqueig econòmic en una circular de propaganda. Arribà a ser emplaçada davant dels tribunals. Anys endarrera, un altre pioner de l'acció humanitària, el cirujà italià F. Palasciano, setge de l'exèr-

cit dels Borbons, durant el setge de Messina amb motiu de la Revolució de 1848, donà indistintament ajuda -contravenint unes ordres en aquest sentit- als ferits de les dues faccions contendents; i fou arrestat per la seva actitud (14). Encara no havia aparegut el "nou tipus humà que és el funcionari internacional" (15) a què donà lloc la Societat de Nacions, plantejant alguna vegada el delicat problema de la lleialtat al propi país i envers l'organització internacional de què es forma part.

Fundació de la "Union Internationale de Secours aux Enfants (U.I.S.E.)" i redacció de la Carta dels Nens.

Aquests dos fets estan relacionats amb els contactes que, ja ben aviat, sostingué Eglantyne Jebb amb la Creu Roja Internacional. Havia acudit per primera vegada a Ginebra, que esdevindria la seva ciutat predilecta, amb motiu de l'informe del Dr. Frederic Ferrière, vice-president del Comitè Internacional de la Creu Roja (el C.I.C.R.), sobre la situació ~~catastròfica~~ dels infants de Viena, *just acabada la primera guerra mundial.*

Apart d'aquests contactes, i per a obtenir un més ampli suport a la seva obra, havia fet una crida a totes les Esglésies. S'entrevista amb l'Arquebisbe de Canterbury i amb el Papa Benet XV. Aquest la rep el 27 de desembre de 1919. Ella, anglicana, li conta la història dels nens sofrents d'Europa. Benet XV se l'escolta amb atenció i pren algunes notes. En acomiadar-la, l'ancià Papa li pren les mans i li diu: "Qui posa la mà a l'arada, no pot girar els ulls enrera". Després, crida els seus consellers i fa una important contribució econòmica. Per desig simultani dels Caps de les Esglésies Anglicana i Catòlica, el 28 de desembre d'aquell mateix any, diada dels Sants Innocents, es dedicà a pregàries i col·lectes en favor dels infants. Altres Esglésies s'hi ajuntaren.

Benet XV també animà Eglantyne Jebb a tirar endavant el projecte ^{que li havia manifestat} de fundar una organització internacional que permetés d'enllaçar amb diversos cossos nacionals del mateix esperit que la "S.C.F." (la "Save the Children Fund"), de manera que pogués treballar d'una manera més efectiva a escala mundial. Al cap d'un any, el 1er de desembre de 1920, Benet XV publica l'Encíclica

90

"Annus jam plenus est", on cita per dues vegades, sota el seu títol anglès, el nom de la "Save the Children Fund". Era el primer cop que una autoritat catòlica es referia explícitament a una organització no confessional; i això acallà moltes veus.

El 6 de gener de 1920 es crea, per iniciativa d'Eglantyne Jebb, la "Save the Children International Union" o "Union Internationale de Secours aux Enfants (U.I.S.E.)". En són els tres membres fundadors la S.C.F. anglesa, el C.I.C.R. i el "Comité Suisse de Secours aux Enfants" (dissolt el 1927). Eglantyne Jebb havia proposat el patronatge d'aquesta Unió Central al C.I.C.R. amb la condició que aquest no intervingués en la gestió del nou organisme. L'acte de la fundació es celebrà a l'Ateneu de Ginebra, a la mateixa Sala on cinquanta anys ençà havia nascut la Creu Roja. S'hi ajunten desseguida altres organismes: el "Föreningen Rädda Barnen" suec, el "Comité de secours aux Enfants" francès, els Comitès alemany, italià, holandès, turc, sudafricà i australià. Més endavant se n'hi ajunten d'altres, com el de la República de l'Eire, que la mateixa Eglantyne Jebb fundà el 1921 enmig dels disturbis del Sinn Féin. La Unió esdevé, amb el temps, una gran federació d'organismes nacionals o internacionals, públics, semipúblics o privats, de la mateixa finalitat. S'establí la tradició que el President del C.I.C.R. formés part del Comitè d'Honor de la U.I.S.E., mentre aquest Comitè existís.

Els membres de la Unió tenien un nou esperit: una solidaritat entre totes les nacions del món que els feia considerar com un deure portar ajuda als nens necessitats de qualsevol lloc. "Si els infants d'algun país estan físicament o moralment abandonats, és tot el món que hi perd. I tot el món hi guanya si els infants creixen sans, capaçs, i disposats al treball pel bé del pròxim", havia dit Eglantyne Jebb. És així que el Comitè francès féu esforços pels nens alemanys, i que l'empobrida Bulgària oferí un dia hospitalitat a quatre mil nens russos.

Els lligams personals i de treball entre la U.I.S.E. i el C.I.C.R. són nombrosos i intensos. Durant els primers temps, quan l'activitat consistia únicament en accions d'assistència immediata, eren delegats del C.I.C.R. els que s'encarregaven de distribuir els socors. Georges Werner, membre del C.I.C.R., fou el primer President del Comitè Executiu de la Unió, i el primer Secre-

tari ho fou Ettiène Clouzot, abans Cap del Secretariat del C.I.C.R. (16).

Amb la creació de l'U.I.S.E., es supera una etapa de l'activitat d'Eglantyne Jebb i va prenent cos la idea de què ja no bastaven les ajudes d'emergència: ara s'havien d'emprendre accions a llarg termini. "Els problemes no queden resolts quan els centenars de boques s'han alimentat i els cossos malalts i depauperats són vestits i cuidats", escriví en certa ocasió. "En alguns llocs, l'educació i els serveis sanitaris han de recórrer un llarg camí per a resoldre els problemes que estan en l'arrel de molt del sofriment del poble". S'adonava que la guerra i els transtorns que l'acompanyen no eren pas les úniques causes de la misèria i de la injustícia. Hi havia igualment les males condicions socials en general, la ignorància, l'odi, o, simplement, la indiferència.

L'activitat en temps de guerra s'havia d'allargar al temps de pau. És el mateix pas que ja havia fet la Creu Roja; és el pas que un dia -com veurem- farà l'UNICEF. És un procés que es va repetint sempre en molts àmbits: en part, això és el que ocorregué amb el naixement de l'escoltisme, i succeeix en l'aplicació de tècniques educatives.

Eglantyne Jebb estava convençuda de què tan sols una protecció adequada de la infantesa i la seva educació en un esperit de servei podrien assegurar al món un pervindre millor. I calia comprometre tots els homes en una acció solidària.

La gent dels països més afortunats, aleshores igual que ara, s'impressionava per l'assassinat d'un nen, però restaven indiferents a les masses d'infants subalimentats i poc privilegiats d'altres parts del món que no atreïen pas més l'atenció que la sort dels nens de les fàbriques o els petits escuraxemenies d'Anglaterra havien preocupat els seus avantpassats. Lentament, però, es començava a acceptar la importància de deslliurar els nens de tot el món no tan sols dels desastres de la guerra i fins dels desastres naturals, sinó també de les males condicions socioeconòmiques, qualsevol que fos el seu origen.

Lancava, no obstant, un principi unificador, ~~amb capacitat~~ amb capacitat in-

tegradora. Això és el que inspirà la redacció d'una Carta del Nen.

El 1922, el "National Council of Women", amb la seva President, la Marquesa d'Aberdeen i Tomair, havia ja formulat un projecte de Carta dels Nens, que es posà a la consideració de la S.C.F., de la qual Lady Aberdeen n'era membre. S'entenia, però -i això cal que ho subratllem-, que cada país hauria de dissenyar després la seva Carta, d'acord amb les seves pròpies necessitats. El preàmbul de la tercera part del tractat de Versalles contenia una referència a la joventut. Vàries convencions internacionals recents relatives al treball dels nens, i, en el mateix camp, la Internacional de Joventuts Obreres, l'Associació de Joventuts Socialistes i la Federació Sindical Internacional havien publicat, l'agost de 1922, una Carta Socialista del Treball dels Adolescents. A més, Herbert Hoover, Director de l'"American Relief Administration" -i President dels Estats Units el 1929- havia cercat la manera de condensar en tres frases els deures de la humanitat respecte del nen.

L'U.I.S.E. veu la necessitat d'una Carta que pogués ser compresa i acceptada per tots els països i que fos fàcilment traduïda a tots els idiomes, destinada a cridar l'atenció de tothom i provocar una transformació de les lleis i la reforma de les costums; una Carta que constituís un preciós instrument de propaganda. Es tractava de proclamar els drets del nen i també, principalment, els deures envers ell. ¿Com conciliar tot això? Els treballs preparatoris resultaren llargs i laboriosos. Dos projectes foren entregats el 17 de maig de 1923 al Comitè de l'U.I.S.E.: una fórmula més llarga i detallada i una altra de més breu, de cinc punts.

Ara Eglantyne es trobava de nou a Ginebra. Si bé la seva ciutat predilecta és perquè allà hi ha la Elise de les Nacions, perquè Suïssa ha estat sempre un país de reformadors i d'educadors, perquè s'hi parlen tres idiomes, símbol de germanat entre les nacions. Arrenca de les seves ocupacions al Secretari de l'Unió, Etienne Clouzot, i se l'enduu a meditar amb ella al Mont Salève sobre la Carta. Era un dia d'estiu, i des d'allí dalt es podia contemplar una magnífica vista ~~de~~ la ciutat, amb els vapors solcant el llac. Eglantyne Jebb

es decideix per la fórmula breu, més vigorosa i contundent. Suggereix que s'adopti el títol de "Declaració de Ginebra", seguit d'un preàmbul explicatiu, i fixant seguidament els principis de drets i deures. Diu així:

DECLARACIÓ DE GINEBRA

Per la present Declaració dels Drets del Nen, ~~els~~ ~~homes~~ ~~i~~ ~~dones~~ els homes i dones de totes les nacions, reconeixent que la humanitat ha d'atorgar al nen el millor que li pugui donar, afirmen així els seus deures, descartant tota consideració de raça, de nacionalitats i de creences:

1. El nen
  - ha de poder desenvolupar-se d'una manera normal, materialment i espiritualment.
2. El nen que té fam
  - ha de ser alimentat,
  - el nen malalt
    - ha de ser cuidat,
  - el nen retrassat
    - ha de ser estimulat,
  - el nen desviat
    - ha de ser atret,
  - i l'orfe i l'abandonat
    - han de ser recollits i atesos.
3. El nen
  - ha de ser el primer que rebí auxili en moments de desastre.
4. El nen
  - ha de ser posat en condicions de guanyar-se la vida
    - i ha de ser protegit contra qualsevol explotació.
5. El nen
  - ha de ser educat en el sentiment de que les seves millors qualitats hauran de posar-se al servei dels seus germans.

Aquesta fórmula fou l'adoptada per l'U.N.C.E. i sancionada unànimement pel seu Consell General.

El 21 de novembre de 1923, Gustave Ador, President en aquells moments del C.I.C.R. (17), llegia, amb la seva veu càlida, la "Declaració de Ginebra" des de l'emissora de radiotelefonía de la Torre Eiffel de París. Aquell dimecres a la nit, molts aficionats a la ràdio, invenció encara recent, quedaren agradablement sorpresos en sentir-lo. Altres països, com Bèlgica i Txecoslovàquia, utilitzaren el mateix mitjà de difusió. Tota la premsa el reproduí.

El 28 de febrer de 1924 tingué lloc una cerimònia al Museu d'Art i d'Història de Ginebra en el curs de la qual la "Declaració de Ginebra", en el seu original francès, fou dipositada per Georges Werner, que -amb Etienne Clouzot- havia participat en la seva redacció, en els Arxius de la República i Cantó de Ginebra.

La Declaració de Ginebra és adoptada per la Societat de Nacions

El to més aviat de crònica que hem utilitzat per a explicar el naixement de la primera Carta del Men potser fa difícil, ara, un examen massa analític d'aquest document.

Encara que no hagués intervingut material^{ment} en la redacció dels seus projectes, pot mantenir-se l'afirmació de què fou obra personal d'Eglantyne Jebb. No costa gens d'adonar-se que cada un dels cinc punts respon a una necessitat viscuda, a una inquietud, a una idea o a alguna de les seves realitzacions. La Declaració de Ginebra té un caràcter pragmàtic; en ella no hi trobem elements filosòfics. Eglantyne Jebb era una dona d'acció. Tot i que la tradició anglosaxona sol referir els drets humans a Déu -a diferència del marcat antropocentrisme dels enciclopedistes (18)-, no entra en cap disquisició sobre l'origen del nen. És un text al qual poden adherir-se sense dificultat creients i no creients. D'altra banda, una confrontació dels seus cinc punts amb la Declaració dels Drets de l'Home de 1948, ens faria veure desseguida que la correspondència s'estableix, principalment, amb els principis 22 al 28 d'aquesta última. Són els drets socials; i no podia ser d'altra manera, partint, com ho fa, del "nen en estat que existent". El princi-

pi general de no-discriminació, que correspon a l'estatut d'igualtat, està situat en el preàmbul. Dylantyne Jebb, a més, creia profundament en el que se n'ha dit "esperit de Ginebra": d'aquí, possiblement, el títol que li volgué posar. Com diu Georges Werner (19), "aquesta Declaració, que no és un instrument diplomàtic sinó un acte de fe, és a la Declaració dels Drets del Nen adoptada per les Nacions Unides el 1959 el que significa la Declaració dels Drets de l'home i del Ciutadà de 1789 respecte de la Declaració Universal dels Drets de l'home adoptada per les Nacions Unides el 1948".

Es comprèn, per tot plegat, que la Societat de Nacions fes de la "Declaració de Ginebra la seva Carta del Nen".

No existia, aleshores, cap declaració sobre els drets humans que li pogués servir de referència, com ha succeït després amb la Declaració de 1959. "Al final de la primera guerra mundial, diu Verdoot (20), el moviment d'idees encara estava lluny de la seva maduresa. A la Societat de Nacions el President Wilson havia preparat un text relatiu a la llibertat religiosa, que Lord Robert Cecil (21) recollí. Però el delegat del Japó volgué ampliar el debat i presentà una esmena sobre la igualtat de les races i la no-discriminació en el tracte a estrangers. Amèrica s'hi oposà. I ja no es parlà més d'una declaració dels drets de l'home en general". El ha, certament, les Convencions sobre l'esclavitud, tot el treball de les Comissions sobre Mandats i Minories; i un dels organismes més importants sorgits del Tractat de Versalles, l'O.I.T., formulà una veritable declaració dels drets dels treballadors.

La Societat de Nacions, però, "mai no arribà a ser una organització mundial" (22). La seva història és també prou coneguda. Nasqué el 10 de gener de 1920, fruit del Tractat de Versalles. La proposta venia de Wilson, formulada dins d'un "programa liberal il·lustrat", com diu D. Thomson (23), i perquè prosperés, el President americà hagué de transigir en altres punts. És possible que Europa tota sola no s'hagués decidit a realitzar cap intent d'organitzar les relacions internacionals sobre una nova base; i, en canvi, la Lliga de Nacions es convertí pràcticament en una asserolem de potències

europées, ja que, dissentint del seu president, els Estats Units, com intuïnt la seva impreparació, no volgueren entrar-hi. En alguns moments la maquinària de la societat es convertí en l'apoteosi, no de la democràcia lliberal, sinó del nacionalisme. Se l'ha titllat d'improvisació irreflexiva. Figura en la llista que Francisco Ayala fa dels intents frustrats de superar l'estat nacional (24). No obstant, existia. Li correspon, almenys, "el gloriós i herillós paper de precursor, o més aviat de pioner", diu Azcárate (25); i s'ha tendit massa a subestimar el treball ordinari i de rutina dels seus distintes Comitès i Comissions permanents, concentrant l'atenció sobre els casos dramàtics.

Sigui com sigui, la Societat de Nacions era un gran auditori. I Eglantyne Jebb creia, com hem dit, en l'"esperit de Ginebra". Desitjava fer-hi, personalment, la presentació de la Carta. Això no fou possible; i la llegí, en el curs de la Cinquena Assemblea, el que aleshores n'era President, Giuseppe Motta, durant la sessió plenària del 26 de setembre de 1924, i es votà per unanimitat. L'Assemblea degué sentir-se com alleugida, qui sap si justificada, de poder aprovar un text alhora tan càlid i ~~convincent~~ convincent. Giuseppe Motta havia dit, abans de procedir-se a la votació: "Puc assenyalar que aquesta resolució que conté la declaració de Ginebra constitueix el que jo en diria una Carta del Men? Si l'Assemblea aprova la Declaració en farà, per a dir-ho d'alguna manera, la Carta del Men de la Lliga". I és així ~~que~~ que es consagrà com a Carta Mundial de la protecció de la infantesa. Un exemplar de la Declaració en trenta set idiomes s'envià a tots els membres de l'Assemblea, i es registrà l'adhesió personal de molts representants: ministres, diputats, plenipotenciaris. S'invità als Estats-membres a inspirar-se en els seus principis; i alguns, no massa temps després, comencaren a seguir la direcció de la Lliga, entre ella Espanya i Polònia.

Ben de referir-nos també a les altres resolucions tocant a la protecció de la infantesa, votades a la mateixa sessió del 26 de setembre de 1924 en què s'aprovà la Declaració de Ginebra.

Del tema present que el diu la Societat de Nacions l'0.

ganització de la Salut i la Secció Social ja assumien certs aspectes de la protecció de la infantesa, que funcionava una Comissió consultiva sobre el tràfic de dones i nens, i que l'O.I.E. reglamentava les condicions de treball dels infants. No es tractava d'una acció conjunta i global. El 1921, el Comitè Internacional de la Creu Roja (el C.I.C.R.), la Lliga de Societats de la Creu Roja (avui desapareguda) i l'Unió Internacional de Socors als Infants (l'U.I.S.E.) s'havien adreçat al Consell de la Societat de Nacions demanant que es constituís un servei especial, a càrrec del Secretariat, que s'encarregués de centralitzar la documentació relativa a totes les qüestions que concierren la protecció de la infantesa.

És natural que un organisme de l'envergadura i de la vocació internacional -amb una força absorbent, per tant- com la Societat de Nacions, plantegés la supervivència, de cara al futur, de moltes organitzacions voluntàries. L'article 24 del Pacte, deia: "Seran posades sota la direcció de la Lliga totes les Oficines Internacionals ja establertes per tractats generals, si les parts interessades en aquests tractats hi consenten"; i així mateix "les Comissions per a la regulació de temes d'interès internacional fins ara constituïdes". Aquest article afectava l'"Association pour la protection de l'enfance (A.I.P.E.)", nascuda el 1921 amb ocasió d'una Conferència celebrada a Brusel·les a la que assistiren representants oficials de trenta tres països.

Aquesta Associació ens importa, entre altres motius, perquè el 1946 es fusionà amb l'U.I.S.E., la "Unió" fundada per Glan-tyne Jebb, abocant a la formació de l'actual "Union Internationale de Protection de l'Enfance (U.I.P.E.)", una de les més interessants organitzacions no governamentals de les Nacions Unides.

L'A.I.P.E. tenia per objecte prestar un servei de documentació d'abast internacional, ocupant-se principalment d'assumptes jurídics i de temes mèdico-socials. Durant la Conferència de Brusel·les que donà lloc al seu naixement, algunes nacions, entre elles ~~algunes~~ la Gran Bretanya, ja havien al·legat que la funció d'assegurar els serveis de documentació pertanyia tan sols a la Societat de Nacions. I el problema es resolgué en l'esmentada reunió de 26 de novembre de 1924. En el report que, de

cara el debat, havia formulat el representant belga (H. de Brouckère), aquest manifestà que l'A.I.P.E. no havia tingut pas mai la intenció d'aïllar-se de la Societat de Nacions; manifestà així mateix que el Consell de l'A.I.P.E., d'acord amb l'article 24 del Pacte, creia oportú de trespassar a la Lliga les funcions oficials de documentació; però féu patent que l'associació no es dissoldria pas i que "continuarà la seva existència com a associació privada, estimant que encara restava un vast camp obert a la seva acció". Anglaterra, en un memoràndum per al mateix debat, s'associava en principi a les propostes belgues, insistint en la necessitat d'evitar duplicitats. En definitiva, es votà per l'Assemblea General de la Lliga que l'obra acomplerta fins aleshores per l'A.I.P.E. fos confiada al secretariat de la Lliga; i s'acordà també reconstituir la Comissió consultiva sobre el tràfic de dones i nens amb dues sèries d'assessors, una de les quals s'ocuparia de la protecció de la infantesa en general, tot recomanant que entre els assessors d'aquesta darrera categoria hi figuressin organitzacions d'iniciativa privada, en especial l'"Association Internationale pour la Protection de l'Enfance" (26).

Aquesta resolució significà un important precedent de les actuals "Organitzacions no governamentals amb estatut consultiu" del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides. Entre les NGO (sigla de la denominació anglesa) que ~~avui~~ es dediquen específicament a la infantesa s'hi compten, avui, l'U.I.P.E. ("Union Internationale de Protection de l'Enfance"), resultat de la fusió, el 1946, de la U.I.S.E. i la A.I.P.E., el B.I.C.E. ("Bureau International Catholique de l'Enfance") i l'U.A.E.P. ("Organisation Internationale pour l'Education Pré-scolaire").

L'A.I.P.E., doncs, continuà la seva vida en tant que associació internacional privada; com conculcà aleshores l'U.I.S.E., com també associada a aquesta - la "Save the Children Fund". ~~La força de la S.C.F., deia Eglan~~ La força de la S.C.F., deia Eglan tyne Jebb, radica en què la seva ajuda no és purament nacional, sinó la d'un membre nacional en relació amb un cos internacional capaç de treballar a través de les altres organitzacions tant bé com a través d'ella mateixa. És un capteniment que cau dins de tradicions britàniques tan arrelades com la descentralització (tot i l'actitud del delegat oficial anglès a la referida Assemblea de la S. de N.) i el servei voluntari.

La labor de les associacions internacionals privades és necessària. Encara que la història no deixarà de repetir-se; perquè quan les Nacions Unides creen el "Fons de Socors a la Infantesa" (l'UNICEF), aleshores li tocarà a l'U.I.E.E. de preguntar-se si val la pena l'existència paral·lela d'una organització internacional no governamental. La resposta, després d'una seriosa reflexió (27), fou afirmativa: per raó de la magnitud de les necessitats que sobrepassen, de molt, la totalitat dels recursos disponibles; i, sobretot, per la major llibertat dels organismes privats en ordre a l'elecció de les accions a emprendre i els mètodes a aplicar; per la possibilitat de prendre decisions més ràpidament que els organismes oficials, i, a causa de la seva estructura apolítica, d'entrar en contacte amb tota mena d'autoritats, institucions i persones privades sense tenir que passar necessàriament pels governs nacionals.

Després de l'adopció de la Carta del Nen per la Societat de Nacions

La Carta del Nen restà com una declaració. Les associacions internacionals privades, no disposant la Lliga de Nacions de cap organisme semblant al que l'UNICEF és per a les Nacions Unides, continuaren fent-se càrrec no sols de les accions d'ajuda sinó també de les funcions de plantejament i d'estudi.

De totes maneres, entre les adhesions formals a la Carta resalta la del IV Congrés Panamericà del Nen, reunit a Santiago de Xile l'octubre de 1924. El Congrés Panamericà del Nen té el caràcter de conferència especialitzada interamericana, i es reuneix cada quatre anys. Està adscrit a l'Institut Interamericà del Nen (organisme de l'O.E.A.), que divulga les seves recomanacions i vetlla per la seva observança(28).

Si en el període d'entreguerres les nacions no estaven encara preparades per a l'universalisme del tipus que suposava el Pacte de la Societat de Nacions, molts països buscaren refugi en grups menys universals però d'una major cohesió (29). Aquest és el cas de l'Organització dels Estats Americans (O.E.A.), una de les agències de cooperació entre països que, també amb els seus defectes, va quedar en solidaritat i vigor en aquest període.

El VIII Congrés Panamericà del Nen, celebrat a Washington el maig de 1942 aprovà una "Declaració d'Oportunitats per al Nen", i al IX Congrés, celebrat a Caracas el gener de 1948 es presentà un projecte de Declaració sobre la Salut del Nen elaborat per l'Institut Interamericà del Nen. Abans d'aquestes declaracions s'havien produït dins l'àmbit americà, altres textos que signifiquen també importants aportacions oficiosos de cara a l'actual "Declaració Universal dels Drets del Nen": la "Lleu dels Drets del Nen", enunciada pel Ministre d'Instrucció Pública de l'Uruguay, Prof. Enrique Rodríguez Fabregat en l'acte inaugural de l'Institut Interamericà del Nen, el 9 de juny de 1927; l'apassionat text de Gabriela Mistral "Els Drets del Nen", datat a París, el desembre de 1927, i la "Carta Constitucional sobre la Infantesa" ("Children's Charter"), aprovada a la Conferència de la Casa Blanca, Washington, el 1930 (30). En deixem constància aquí, per a referir-nos-hi més endavant, en tractar dels antecedents directes de l'actual Declaració.

La Declaració de Ginebra reafirmà l'U.S.E., i la mateixa S.C.F., en les seves activitats d'estudi i planificació a llarg termini, sense abandonar les accions d'emergència en col·laboració amb altres organitzacions internacionals. La S.C.F. havia acudit a Rússia a l'època de la terrible fam de 1921; i abansores tingué l'ajut de l'"American Relief Association", que realitzà un treball veritablement heroic al Volga, en uns moments que els Estats Units eren criticats per no haver entrat a la Lliga de Nacions. Més endavant, la S.C.F. establí a Bulgària el que fou el primer poble planificat, per a refugiats procedents de l'Àsia Menor. En aquest cas, la S.C.F. aplicà la seva idea de la caritat científica, proporcionant el terreny i els materials bàsics, i promogué un emprèstit per a la seva construcció, sense interessos, a favor dels damnificats. El poble s'anomenà Atolovo, com un compliment al Duc d'Atoll, el filmador que subregà les despeses inicials. Aviat hi hagueren dos altres pobles planificats a Albània. Un d'ells s'anomenà Xheba, que, en llengua albanesa, és el que més s'assembla a "Jebà". Les víctimes d'un terratrèmol de Bulgària, cridaven: "¿On és la S.C.F.? ¡Crideu la S.C.F.!". S'esperava la tramesa de provisions, llits, mantes, medicaments, amb les inicials que ja s'havien fet famoses, com avui s'esperen les trameses amb la sigla UNICEF. S'establí a Atenes una clínica oftalmològica, i a Iugoslàvia un hospital infantil. A Budapest, una Escola del Treball, davant l'ancorament que disposava una escolari-

tat obligatòria fins als dotze anys i la prohibició de treballar abans dels catorze. La U.I.S.E. proporcionarà ajuda indistintament als infants dels dos bàndols de la guerra civil espanyola del 1936-39. S'intentava arribar a tot arreu. El lema d'Aglantyne Jebb era sempre: "Els governs van massa poc a poc per al meu gust".

Però segurament l'acció més important, com a resultat immediat de l'adopció de la Carta dels Nens per la Societat de Nacions, fou la decisió de la S.C.F. de realitzar un estudi a escala mundial sobre el benestar dels nens. Molts països estaven desconectats els uns dels altres, i els seus problemes eren poc coneguts. Edward Fuller, editor de la revista de la S.C.F. "World's Children", compilà aquest estudi que es publicà amb el títol de "The International Handbook of Child Care and Protection". Aquest manual oferia una guia per a la tasca de reconstrucció social de les nacions que s'anaven recuperant de la guerra o que començaven a desenvolupar-se. Donava informació exhaustiva sobre temes com matrimoni i divorci, el benestar en general del nen, educació, col·locació, delinqüència, etc. Se'n feren tres edicions en tres anys; i és remarcable que es referís a tots els països del món, des dels Estats sobirans més puixants fins al més petit dels Mandats. En aquest sentit suposa un precedent de l'estudi que els anys seixanta portà a terme l'UNICEF sobre les necessitats de la infantesa, amb la diferència que l'UNICEF es centrà en els països del Tercer Món. De totes maneres, l'UNICEF ha recomanat ~~tant~~ també sempre que cada país desenrotlli la seva política nacional de l'infantesa i la joventut. En certs aspectes, però, la universalitat de la S.C.F. era potser més total; de la mateixa manera que Lady Aberdeen -tal com ja hem referit-, en considerar la conveniència d'una Carta del nen, ja havia suggerit que cada país havia de dissenyar la seva pròpia Carta d'acord amb les seves peculiaritats.

Aquest estudi succità investigacions socials locals, com la de 1925 sobre la ciutat de Westminister, respecte a l'estat d'al·lotjament, delinqüència, crueltat i negligència envers els nens, escoles, col·locació, ~~etc.~~ segons els principis de la Declaració de Ginebra.

I dins de la mateixa línia d'acció es creà als sectors materials, l'U.I.S.E. posà en marxa conferències, conferències i escoles d'estiu, en un esforç per a proporcionar una educació als nens

tècnics fossin posats a l'abast de tothom amb el propòsit d'elevar el standard de benestar de l'infant. A l'Escola d'Estiu de 1924, celebrada a Ginebra, es convidà Eglantyne Jebb a parlar, des del mateix púdic de la Catedral on havia predicat Calví, davant d'una gran gernació. Li quedaven pocs anys de vida. Deixà estructurada l'U.I.S.E. i la S.C.F. no pas com un grup d'amateurs o pioners d'un treball que més endavant s'hauria d'incorporar als cossos estatals, sinó com uns professionals que treballessin amb ells, complementant-los i evitant duplicitats, en tot allò que poguessin veure's depassats per l'ampla gama de necessitats existents i que s'anessin presentant.

Morí a Ginebra el 17 de desembre de 1928, i està enterrada al Cementiri de St. Georges.

Notes del capítol

ANTECEDENTES HISTÓRICOS. LA PRIMERA CARTA DE LOS DERECHOS DEL NIÑO

- (1) A. TRUYOL, "Los derechos humanos", Madrid, Ed. Tecnos, 1971, p. 37. Al mateix nivell posa la Declaració sobre l'eliminació de qualsevol forma de discriminació racial, de 1963, o la Declaració sobre l'eliminació de la discriminació respecte la dona, de 1967.
- (2) Henri COURSIER, "La Croix-Rouge Internationale", Paris, I.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1959, p. 44.
- (3) Des de 1946, integrada a la "Union Internationale de Protection de l'Enfance", que també va fer seva, com a Carta institucional, la Declaració de Ginebra. La U.I.P.E. és, actualment, una de les Organitzacions no governamentals de les Nacions Unides, amb estatut consultiu de la categoria B.
- (4) H. COURSIER, ob. cit., p. 25.
- (5) A. TRUYOL, "La organización mundial en perspectiva histórica", a "ONU, Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966.
- (6) Francisco AYALA, "Introducción a las ciencias sociales", Madrid, Ed. Aguilar, 1961, capítol "Intentos frustrados de superar la organización del Estado Nacional".
- (7) H.G. WELLS, "Breve Historia del Mundo", Madrid, Ed. Aguilar (no consta data d'edició). Wells és autor també del treball "The New World Order", Londres, National Peace Council Pamphlets, 1940, pp. 139-145, citat per Verdoot entre els textos de què disposà el Secretari de la Divisió dels Drets de l'Home en començar la labor preparatòria de la formulació d'aquesta Declaració Universal.
- (8) Albert VERDOOT, "Declaración Universal de los Derechos del Hombre. Nacimiento y significación", Bilbao, Ed. Mensajero, 1969, Introducció.
- (9) A. VERDOOT, ob. cit., Introducció.
- (10) A. TRUYOL, "La organización mundial en perspectiva histórica", ob. cit.
- (11) Manuel JIMÉNEZ DE PARGA, "La Carta de las N.U. y el presente sistema mundial de fuerzas políticas", a "ONU, Año XX", ob. cit.
- (12) David THOMSON, "Historia Mundial. 1914-1950", México-Buenos Aires, Ed. Fondo de Cultura Económica, Col. "Breviarios", 1959.
- (13) Hem disposat, per a aquest resum biogràfic, dels següents antecedents: Edward FULLER, D.Litt., F.J.I., "She Championed Children (the Story of Edwentyne Cobb, 1876-1928)", publicat per la "The Save the Children Fund", Londres, 1967, 2ª edició; Kathleen FREEMAN, "If any man build. The history of the SAVE THE CHILDREN Fund", Londres, Hodder and Stoughton, 1965; i referències diverses contingudes en el número extraordinari de la "Revista Internacional del Niño", publicació de la U.I.P.E. ("Union Internationale de Protection de l'Enfance"), en commemoració dels cinquanta anys d'aquesta organització, nº 7, juny 1970.

- (14) H. COURSIER, "La Croix-Rouge internationale", *op. cit.*, p. 14
- (15) Pablo de AZCÁRATE, "La Sociedad de Naciones", dins de "ONU, Año XX", *op. cit.*
- (16) André MORILLAS, "La Déclaration des droits de l'Enfant", article a la "Revue internationale de la Croix-Rouge", Genève, Mai 1963, Quarante-cinquième année, N° 533, pp. 209-216.
- (17) El primer president del C.I.C.R. havia estat el general Dufour, però Justave Moynier mai no deixà d'assumir-ne, des de bon començament, la direcció efectiva. Justave Ador en fou durant dos períodes: de 1910 (G. Moynier morí aquest any) fins el 1917, i de 1920 a 1926. De 1917 a 1920, G. Ador fou President de la Confederació helvètica.
- (18) A. VERDOOT, *op. cit.*, Introducció, p. 24.
- (19) Georges Werner, que, com hem dit, tingué una intervenció molt directa en la redacció dels projectes de la Primera Carta del Nen ("Revista Internacional del Niño", ja citada, N° 7, juny 1970, p. 41).
- (20) A. VERDOOT, *op. cit.*, Cap. I, p. 35.
- (21) Lord Robert Cecil treballarà més endavant a favor de la U.I.S.E.
- (22) D. THOMSON, *op. cit.*, p. 190.
- (23) D. THOMSON, *op. cit.*, p. 85.
- (24) F. AYALA, *op. cit.*
- (25) Pablo de AZCÁRATE, *op. cit.*
- (26) Veure, en extens, el "Rapport de la Cinquième Commission a la Cinquième assemblée", de 20 de setembre de 1924, amb els seus Anexes: Anexe 1, "Rapport a la Cinquième Commission sur la protection de l'enfance" (belgica); Anexe 2: "Mémoire présenté par le délégué de l'Empire britannique sur la protection de l'enfance", contingut en el document A.107.1924.IV, de la Societat de Nacions, Biblioteca de les Nacions Unides, Palau de les Nacions, Ginebra.
- (27) En efecte, per a respondre a aquesta qüestió es reuní un Comitè d'experts amb l'objecte de precisar les finalitats, la posició i el paper de l'U.I.S.E. en el món; i una sessió del Consell General, reunit a Ginebra el 1946, es dedicà a la definició de les responsabilitats futures de l'U.I.S.E.
- (28) L'Institut Interamericà del Nen és l'organisme especialitzat de l'O.E.A. encarregat de promoure l'estudi dels problemes que afecten la infantesa, l'adolescència, joventut i famílies americanes i de proporcionar les mesures necessàries per a resoldre'ls. Dirigeix l'Institut un Consell Directiu integrat pels representants dels Estats membres. L'acció de l'I.I.N. s'acompleix a través d'una Oficina central a Washington, i entèsent el Director General el Dr. Manuel Rojas, hi ha una destacada en la promoció d'un "Plan de la Infancia" i el Centre Panamericà del Nen de Washington de l'I.I.N. i s'obren cursos de conferència especialitzada interamericana; les seves ocupacions són li-

vulgades per l'I.U.N. l'O.E.A., com se sap, prengué la seva denominació d'"Organització dels Estats Americans" el 1949; abans era coneguda per "Sistema Interamericà", que havia substituït a la "Unió Americana" nascuda amb ocasió de la Conferència Interamericana de 1889-90.

(29) D. THOMSON, ob. cit., pp. 144 i 152.

(30) OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Los Derechos del Niño", Montevideo, Uruguay, 1969.

LA CARTA DELS DRETS DEL NEN DE LES NACIONS UNIDES

Hi ha un deix de "dret humanitari", encara, en la Declaració de Ginebra. Dins del tercer període de la història del nen representa, però, el punt més alt de la valoració de la infantesa i la sensibilització més forta a escala mundial.

Ja hem vist en el capítol anterior com la Societat de Nacions, el mateix dia que feia seva la Declaració de Ginebra adoptava altres tres declaracions importants respecte la protecció de la infantesa. Al principi, els seus objectius havien estat limitats. Les Comissions consultives sobre el tràfic de dones i nens i sobre delinqüència infantil donaren lloc a una nova Comissió dedicada específicament a la protecció de la infantesa. Ja ens hi hem referit. Les funcions d'aquesta Comissió es poden resumir en tres categories principals: a) documentació, b) recerca, c) discussió. Deixant de banda ara ~~l'activitat de les associacions privades com l'A.I.P.E. o l'U.I.S.E.~~, la Societat de Nacions creà un centre de documentació amb el propòsit de fer de la Lliga el focus d'informació de totes les qüestions que, en el camp de protecció de l'infant, poguessin influir en les legislacions dels Estats-Membres. Els governs fornien comunicacions per mitjà d'informes anuals, i una bona quantitat de documents interessants es recolliren a Ginebra.

En quant a la recerca, la Comissió consultiva tractà un cert nombre de temes diversos, publicant-ne els reports. Entre aquests poden mencionar-se el relatiu a l'edat per a contraure matrimoni i prestar consentiment (1927); la protecció dels infants cecs (1928); la situació dels fills il·legítims (1929); les institucions per a menors abandonats i delinqüents (1931); l'organització de tribunals per a nens (1931, revisat el 1935); l'edat de responsabilitat penal (1935); el cinema recreatiu i els joves (1938); la situació familiar dels infants (1938, també). Per a tots aquests estudis, el Comitè consultiu establí i mantingué lligams amb l'O.I.F. i l'Organització d'higiene de la Societat de Nacions. Aquests estudis portaren, el 1937, a redactar, per part de la Comissió, un resum general de les qüestions sobre la protec-

ció de la infantesa amb l'objectiu de fer una tria dels aspectes que haurien d'haver estat examinats amb prioritat(1).

La Comissió consultiva havia començat ~~començant~~ a treballar sobre una base sòlida. Poc abans d'esclatar la Segona Guerra Mundial tenia previst de fer aparèixer una revista que rendís compte del desenvolupament de les obres socials en els diversos països. L'inici de les hostilitats impedí la realització dels seus propòsits.

Durant la guerra, apart els socors d'urgència que s'hagueren d'arbitrar, no es deixaren de produir documents importants sobre la situació de l'infant. Aquesta guerra "fou, com mai abans no havia succeït, una guerra entre nacions, i les dones i els nens figuren considerablement entre les víctimes. A l'orient, un cop acabat el conflicte, els nombres més alts correspongueren als extraviats".

Mal com passà amb la Primera Guerra Mundial, l'experiència bèl·lica i la necessitat de fer-hi front impulsaren els governs i els pobles a formular, alhora, metes de guerra i de pau en termes ideològics. El naixement de moviments de resistència i les campanyes d'alliberament de 1944 i 1945 comportaren programes de reconstrucció. La guerra psicològica necessitava, d'una manera o altra, un fonament de política teòrica. La necessitat de mantenir la moral en el front domèstic provocà, davant dels grans trastorns socials, la formulació d'ideals de postguerra. L'enorme increment del control estatal i la detallada reglamentació de la vida diària, que eren conseqüència obligada de la guerra moderna, acostumà la gent, a tot arreu, a l'acció governamental per al bé comú. Una vegada més, l'estat de guerra comunicà un impuls poderós (per) al desenvolupament de l'estat de benestar.

Si l'organització humana i l'esforç, es deia, eren capaçs d'obtenir tant en la guerra, una obra comparable en temps de pau podia acabar amb tots els mals socials.

Ara som a l'època de "l'home corrent", el període que Riesman anomenava "associat dirigida pels altres". Hi ha una progressiva densada de greus socials a un estat benefactor, una exigència de seguretat social afavorida pel predomini, a l'Europa occidental, després de la Segona Guerra Mundial, dels partits socialistes. Es tractava d'abolir l'estat de necessitat.

1941. El 6 de gener del ~~1941~~ 1941, el mateix Roosevelt havia pronunciat, amb aquella certa entonació americana dels primers temps, el discurs de "Les quatre llibertats", que enuncitava així:

"La primera és ^{la} llibertat de paraula i d'expressió; en tots els racons de la terra.

La segona és la llibertat de tota persona d'adorar Déu a la seva manera; en tots els racons de la terra.

La tercera és la llibertat de les privacions, el que, traduït a escala mundial, significa acords econòmics que assegurin als habitants de cada nació una vida pacífica i sana; en tots els racons de la terra.

La quarta és la llibertat de la por, el que, traduït a escala mundial, significa una reducció mundial d'armaments fins al punt i d'una manera tan completa que cap nació es trobi en condicions de cometre un acte d'agressió física contra qualsevol país; i això, en tots els racons de la terra".

El 1942 apareixia a la Gran Bretanya el "Beveridge Report on Social Insurance and Allied Services", projecte importantíssim sobre la seguretat social. Del 1942 daten també notables documents sobre la infantesa als que desseguida ens referirem. Dins del 1944 es redacten plans generals de reforma educativa a Anglaterra i a França. Els ideals de la seguretat social, de la democràcia econòmica i de la llibertat contra la pobresa trobaren una vigorosa afirmació en una sèrie de declaracions separades, i foren reconeguts com a objectius de l'organització internacional en la constitució de diverses Agències noves de les Nacions Unides. Un dels exemples més evidents fou la Conferència General de l'O.I.E., reunida a Filadelfia, el maig de 1944, en la que estigueren representats quaranta un països-membres, i que representa l'acceptació d'una ètica universalista.

El 1943 s'havia creat l'U.N.R.R.A. (Administració de Socors i Rehabilitació de les Nacions Unides, per a atendre els problemes dels refugiats, i que el 1946 desembocà en la creació de l'UNICEF); la Carta de San Francisco, que és la Carta fundacional de les Nacions Unides, és del 1945; també és del 1945 la creació de la F.A.O.; la U.N.S.C.C. i l'O.N.U., són del 1946.

La Carta dels Drets del Home de les Nacions Unides està estretament lligada a la Declaració dels Drets de l'Home. Al principi, no obstant (i es situar-nos al 1946), la conveniència d'una nova declaració parteix, d'una manera encara incòncerta, de l'interès de les Nacions Unides per a assumir la tasca realitzada per

la Societat de Nacions en el camp social i, en particular, de la protecció de la infantesa. Es parlà aleshores d'una política general que assegurés la col·laboració de les organitzacions interessades, tant les existents com les recentment creades, com l'O.I.T., la U.N.E.S.C.O. i l'O.N.U. (5).

L'elaboració de la Declaració Universal dels Drets del Nen fou potser la més llarga de totes les promulgades per les Nacions Unides: s'anà perfilant durant quatre períodes que abarquen del 1946 al 1953; i acabà configurant-se, en part, com un catàleg dels mals reconeixibles que afecten la infantesa. En aquest sentit, tota la història del nen, que hem volgut referir en la primera part, hi és continguda. La tècnica seguida per a redactar-la, sobretot en el darrer període, fou semblant a la utilitzada per a la de la dels drets de l'home. En certs moments, s'arribà a dubtar de la seva necessitat, al·legant que podria justificar declaracions ^{relatives} a altres situacions de l'home; de la vellesa, per exemple. L'interès prevalent del nen i la preexistència de la Declaració de Ginebra esvaïren aquests dubtes.

La declaració de Ginebra havia nascut sense el suport d'una anterior proclamació de caràcter internacional sobre drets humans. Sorri directament amb ímpetu universal. La protecció dels drets de l'home, en canvi, passà primer per una etapa nacional: no és fins el 1945 que adquireix un caràcter mundial. En tant que la declaració de Ginebra recollia drets del nen, ja no eren de l'home. Però no figurà entre els textos que serviren de base per a la redacció de la declaració dels drets de l'home de 1948.

D'artuvi, doncs, el que havia d'esdevenir la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides, partí de la declaració de Ginebra. I, amb tot, és evident que no podia prescindir dels nous principis que s'anaven situant evidenciant en el camp de la protecció de la infantesa. Aquests principis responien a la puixança que havia assolit definitivament els drets socials, econòmics i culturals.

El principi bàsic de l'assentat Estatut de Filadelfia, de 1944, consisteix en el "dret als béssers humans, independentment de la seva raça, religió o sexe, basat en el dret de perseguir, tant el seu benestar material com el seu desenvolupament espiritual en condicions de llibertat i dignitat, de prosperitat econòmica i l'igual-

tat en les oportunitats", i declarava que "la creació de les condicions necessàries perquè això sigui possible ha de ser el propòsit central de la política nacional i internacional". I, a continuació, s'exposaven deu objectius concrets calculats per a produir tals condicions. En ells s'inclou l'oportunitat de treball per a tots; mesures relatives als salaris; condicions de treball que assegurin una participació justa en el fruits del progrés; la seguretat social; atenció mèdica general; mesures per al benestar infantil i de protecció a la maternitat; mitjans adequats de nutrició, vivenda i facilitats per a l'esplai i la cultura; garantia d'igualtat en les oportunitats educatives i vocacionals.

Finalment, amb la Carta de les Nacions Unides de 1945, disposem, almenys en esbós, d'un quadre complet de protecció de drets de l'home que la Declaració de 1948 s'encarregarà de precisar i interpretar.

Restrestant, el síde les Nacions Unides s'havia renovat, com hem dit, l'interès per la protecció a la infantesa i per una nova declaració dels drets del nen. La majoria de les organitzacions internacionals existents es reemplaçen per serveis de les Nacions Unides o institucions especialitzades establertes sota la seva dependència, en un esquema organitzatiu molt complex. El febrer de 1946 es crea una Comissió provisional d'assumptes o qüestions socials que es farà càrrec de les funcions que abans de la guerra assumia la Lliga de les Nacions; declarant que "els termes de la Declaració de Ginebra haurien de llicar tots els pobles del món d'avui i una fecció ten forta com ho havia fet en el 1924" (6). Una resolució de l'Assemblea General del 11 de desembre del mateix any (7) crea l'UNICEF.

En un "ambient de restauració dels valors humans" (8), doncs, comencen els treballs preparatoris per a una nova Carta dels Drets adaptada al món de la postguerra.

Els treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

a. Període 1946-1947

Els treballs que intervinieren en l'elaboració de la que s'anomenà primer "Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides" i definitivament, el 1959, "Declaració Universal dels Drets del Nen", foren els següents: la Comissió d'assumptes socials del Consell

Econòmic i Social, la Comissió dels Drets de l'Home, la Tercera Comissió de l'Assemblea General i l'Assemblea General mateix; hi participaren activament, també, Comissions tècniques especials, ~~Organismes~~ Organismes especialitzats vinculats a les nacions Unides i Organitzacions no governamentals amb estatut consultiu.

En el període que ara ens ocupa el treball principal estigué a càrrec de la Comissió d'Assumptes Socials de l'ECOSOC.

L'estructura orgànica de les Nacions Unides és molt complexa. Els redactors de la Carta no havien pas projectat, al principi, una estructura complicada; més aviat al contrari. Es limitaren a reglamentar sis òrgans principals. A la complicació actual s'hi ha arribat per un natural procés de creixement intern, forçat pels aconteixements mundials i pel prestigi de l'Organització, prestigi que ha influït en l'ampliació del seu camp d'activitats. Molts dels problemes que en els anys anteriors al 1945 no s'aboraven o es deixaven a la iniciativa dels Estats en particular s'anaren confiant a l'O.N.U. Anà creixent la confiança en les organitzacions internacionals com a instrument per a la solució de problemes tècnics i econòmics, paral·lelament a la desconfiança en la gestió exclusivament dels mateixos per part de les grans potències. La ~~Carta~~ Carta, però, autoritzà expressament -previsió lògica, necessària i d'una gran trascendència pràctica- la possibilitat de crear, a partir dels òrgans anomenats principals, uns altres de caràcter subsidiari (9).

Per tot això sembla útil de presentar, succintament, l'esquema organitzatiu de les N.U., per a situar-hi, subratllant-ho, els òrgans responsables de la Carta dels Drets del Gen.

1. Òrgans principals

A) Òrgans principals autònoms

- I. l'Assemblea General
- II. el Consell de Seguretat
- III. el Tribunal Internacional de Justícia

B) Òrgans principals no autònoms (o d'autonomia dubtosa)

- IV. el Consell Econòmic i Social
- V. el Consell de Coordinació

C) Òrgan principal de caràcter auxiliar

- VI. el Secretari General (amb el secretariat)

Jiménez de Laruga (10) resumeix aquesta estructura en tres peces clau: a) l'Assemblea General, configurada democràticament; b) el Consell de Seguretat, inspirat en principis oligàrquics; c) la Secretaria General, amb caràcter executiu i oberta a una articulació burocràtica.

2. Estructura interna de l'Assemblea General

~~Assemblea General~~

A) Grans Comissions

N'hi ha sis. La tercera és la que ens importa, en el nostre cas:

Tercera Comissió, de qüestions socials, humanitàries i culturals

B) Comissions i Comitès permanents (no n'hi ha cap que ens afecti directament).

C) Comissions i Comitès tècnics especials i altres òrgans subsidiaris.

Són creats per l'Assemblea General, i dins dels que es consideren de durada indefinida, hi figura en primer terme el "Fons de les Nacions Unides per a l'Infantesa" (l'U.N.I.C.E.F.).

3. Estructura del Consell Econòmic i Social

Està constituït per una sèrie de Comissions i Subcomissions orgàniques, Comissions regionals, Comitès i òrgans especials, Organismes especialitzats vinculats a les N.U. i Organitzacions no governamentals amb estatut consultiu. Aquí ens interessen:

- Comissions i Subcomissions orgàniques

D'entre elles ens afecten, per al nostre objecte:

- La Comissió d'Assumptes Socials
- La Comissió de Drets Humans

- Organismes especialitzats vinculats a les N.U.:

O.I.P.
F.A.O.
U.N.E.S.C.O.
O.N.S.

(entre altres)

- Organitzacions no governamentals amb estatut consultiu

Dins dels relacionats en la categoria a) hi figuren organitzacions que poden presentar comunicacions escrites al Consell Econòmic i Social i a les seves Comissions i fer declaracions prop del Comitè encarregat de les organitzacions no governamentals i prop de les Comissions. Ens atenyen principalment les següents:

- U.N.I.C.E.F. (Comissió Internacional de protecció a la infantesa)
- U.N.I.C.E.F. (Oficina Internacional Catòlica de la infantesa)
- U.N.E.P.F. (Organització Mundial per a l'Educació Pre-escolar)

4. La Secretaria General

Un gran complex administratiu, davant del qual hi ha el Secretari General, "el més alt funcionari administratiu de l'Organització". Les funcions del Secretari General i dels funcionaris de la Secretaria són de caràcter estrictament internacionals. Dins de la Secretaria hi figuren, entre altres, la Divisió d'Assumptes Socials i la Divisió dels Drets Humans, que sovint han intervingut activament en l'elaboració de la nova Carta dels Drets del Men.

La referència a aquest esquema, en el que es ressalten tan sols, hi insistim, els organismes que ens afecten, ajudarà a discernir la transcendència dels documents que s'aniran esmentant i, més endavant, contribuirà a precisar la naturalesa jurídica de la "Declaració Universal dels Drets del Men". Aquesta estructura afavorirà la tendència absorbent de les Nacions Unides en el camp de la protecció de la infantesa, una ~~amb~~ comprensible aspiració a què fos en el si de ~~una~~ l'Organització on es produís la discussió i redacció de la Carta dels Drets del Men; tendència que ja s'havia notat en l'Organització que fou el seu precedent, la Lliga de les Nacions. I la mateixa denominació dels òrgans citats de les N.U. ja indica, també, com s'intenta de recollir les preocupacions de l'època de postguerra: el benestar social, la restauració dels valors humans. I més, hi ha el que d'a guana manera podríem dir-ne el professionalisme dels funcionaris internacionals. El moment dels pioners ellèctes ha passat. Ara ja no es pujarà il·luminadament al Mont Calve a meditar sobre una Carta del Men que havia d'excitar la sensibilitat mundial envers la infantesa. Això no vol pas dir que la lluita sigui menys dura, sovint ignorada, i que no reclami als que mai homes i dones d'una gran preparació humana i tècnica.

El primer que feren les Nacions Unides per a reprendre el treball que sobre la protecció de la infantesa ja havia iniciat la Societat de Nacions fou, com ja s'ha dit, constituir, el febrer de 1946, dins del marc del Consell Econòmic i Social, una Comissió Provisional d'Assumptes Socials (11), composta per membres de països europeus i sudamericans.

Aquesta Comissió Provisional comença per fer un detallat estudi del treball realitzat per la Societat de Nacions, que ja s'ha explicat al ~~capítol~~ principi d'aquest capítol, i és de l'opinió que les Nacions Unides han d'assumir-lo. L'Assemblea General ja havia decidit, anteriorment, que l'O.E.S. reprendria "certes fun-

cions no polítiques" de la Lliga de Nacions (12). El primer informe emès per la Comissió Provisional transcriu íntegrament el text de la Declaració de Ginebra de 1924, considerant que és el document més vàlid de què disposa davant dels estralls causats per la guerra.

La tardor de 1947, La Comissió d'Assumptes Socials, que ja ha deixat d'anomenar-se "provisional", demana al Secretariat en una recomanació expressa (13) que doni prioritat a la preparació d'una documentació relativa a la Declaració dels Drets del nen de 1924, referint-se en particular als canvis i adicions que es considerin necessaris en ordre a la seva acceptació com a Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides.

Donant compliment a aquesta recomanació, la Divisió d'Assumptes Socials del Secretariat recull un cert nombre de textos que constitueixen declaracions o Cartes de drets del nen apareguts després del 1924 i demana el parer de les institucions especialitzades i de les organitzacions no governamentals que, d'una manera o altra, s'interessaven per la protecció de la infantesa. Amb tots aquests antecedents, reunits en poc temps i d'una manera no massa ordenada, redacta un informe que es publica el 19 de febrer de 1948 (14), que acaba preguntant a la Comissió d'Assumptes Socials que es pronunciï sobre tres possibilitats diferents per a la redacció d'una nova Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides.

En aquest informe el Secretariat refà una vegada més la història de la primera Carta del Nen; la reproduïx de nou i fa notar el paral·lisme que hi ha entre les circumstàncies que donaren lloc a la Declaració de Ginebra i la situació de postguerra que es viu en aquell 1948. La Declaració de Ginebra, comenta l'informe, es féu inevitable quan la "Save the Children Fund" i l'I.C.S.E. emprereren una acció de naturalesa més permanent. Ara, les mesures d'ajuda immediata estaven a càrrec de l'UNICEF, però les conseqüències de la segona guerra mundial aconsellaven també una ~~una~~ ~~una~~ visió a llarg termini. En l'espai de tres anys, l'establiment de les Nacions Unides i la creació, el 1946, de la Comissió d'Assumptes Socials, havien produït una situació comparable a la de 1924. Les motivacions per a una nova Carta de Drets del Nen continuen, doncs, essent les mateixes: el fonament d'una política de protecció de la infantesa a tot el món.

Els textos que sobre drets del nen havien aparegut mentrestant no podien ser ignorats per la Comissió d'Assumptes Socials.

Apart les resolucions de l'O.I.U. en la seva primera Conferència de després de la guerra (París, 1945) sobre el treball dels infants i els joves, es mencionen en l'Informe del Secretariat quatre textos importants, que figuren al final d'aquesta obra en forma d'apèndix (15) :

1. La "Carta Constitucional de la Infantesa" (Children's Charter"), aprovada en la Conferència de la Cosa Blanca, Washington, 1930.
2. La "Declaració de les Oportunitats del Nen", aprovada en el VIII Congrés Panamericà del Nen celebrat a Washington, del 2 al 9 de maig de 1942.
3. La "Carta de la infantesa per al món de postguerra", adoptada per la Conferència interaliada d'experts en matèria d'educació, celebrada a Londres el 1942.
4. La "Carta de la infantesa en temps de guerra", adoptada per l'Oficina ~~de~~ nordamericana de la infantesa, també de 1942.

Aquests documents, com pot veure's, pertanyen al món occidental. Porten l'empremta de la concepció europea del benestar. És el mateix que succeí amb els antecedents de què disposava la Divisió dels Drets de l'Home quan començà el seu treball (16). Els tres darrers foren redactats en un any significatiu de la guerra, el 1942, ja que és el moment en què s'entreveia el tombant de la sort, a favor dels aliats.

L'Informe del Secretariat fa ressaltar que d'aquests textos se'n despronen uns principis que fins aleshores no s'havien tingut expressament en compte:

- a) la protecció de la infantesa ha de formar part d'un sistema general de seguretat social
- b) la importància de la llar i de la família per al desenvolupament de l'infant
- c) la protecció de la personalitat de l'infant, en particular la seva protecció contra els abusos d'ordre polític
- d) la idea de prevenció, tant respecte la malaltia com respecte la delinqüència
- e) l'extensió de la clàusula de no discriminació relativa al sexe, la situació social i la condició familiar, a més de les referides a la raça, la nacionalitat o les creences.

Les institucions especialitzades i les organitzacions no governamentals, a les que s'havia dirigit el secretariat, mantin-

gueren una actitud de certa reserva. L'O.M.S. i l'O.I.T. manifestaren un interès general pel projecte, afegint que no estaven en situació d'aportar observacions precises. L'Institut Interamericà del Men indicà que els termes de la "Declaració de les Oportunitats del Men" ja expressava d'una forma prou exacta la seva opinió. El Consell Internacional de Dones, sense proposar un text determinat, es limità a cridar l'atenció sobre alguns dels extrems continguts en els quatre documents que el Secretariat havia recollit. L'U.I.P.E. trameté un text revisat apressadament -aquesta és la impressió que fa-, amb molt poques esmenes. Tan sols la F.A.O. envià suggeriments interessants: tot reafirmant la vigència dels cinc principis de la Declaració de Ginebra demanava que les nacions Unides es responsabilitzessin de posar-los en pràctica en la seva política interna, advertint, no obstant, que dificultats econòmiques i d'altres ordres podien fer impossible l'aplicació per part d'alguns països de tots aquests principis d'una manera immediata i simultània; i per això recomanà que, de moment, es limités l'atenció a les dones encintes, a les mares que alletaven els seus fills i els infants mateixos, perquè pugés una nova generació sana de cos i d'esperit, capaç de fer front a les exigències de la vida.

Fou en un període posterior, l'abril següent, en fer-se càrrec la Comissió d'Assumptes Socials d'aquest informe del Secretariat, que l'U.I.P.E. i altres organismes es comprometeren més a fons. Les reticències de l'U.I.P.E. tenien, com veurem, una explicació.

Ara, el Secretariat, tot i que la contribució dels organismes consultats havia estat feble i quasi mancada d'interès, considerarà que la simple reafirmació de la Declaració de Ginebra no era pas suficient si es volia convertir-la en una Carta dels Drets del Men de les nacions Unides. Per això, el seu Informe acabava dient que desitjava saber si la Comissió d'Assumptes Socials estimava preferible:

- a, reafirmar la Declaració original de Ginebra, amb algunes esmenes secundàries
- b, mantenir l'essencial de la forma, l'estructura i el contingut de la Declaració, però aportant-hi modificacions que la transformessin en una Carta dels Drets del Men de les nacions Unides
- c, preparar una Carta completament nova.

Del punt de vista de procediment, la revisió proposada és correcta amb respecte a l'adopció i a la ratificació per part de la Comissió d'Experts Socials; però amb respecte a la seva revisió a fora del text original, la tercera paraula més crítica amb termes de la resolució relativa a la presentació d'una documentació sobre la Declaració de Ginebra tal com fou adoptada a finals de 1947, i havia portat un ajornament dels treballs i un estudi molt més seriós.

Aquest era, doncs, l'estat de la qüestió a començaments del 1948. Ho semblava pas que hi hagués massa entusiasme. La Declaració de Ginebra havia estat signada d'uns homes d'acció, però el seu avarança més aviat burocràtica, aparentment poc creder. Des mesos després d'aquest informe del Secretariat, en una nova reunió de la Comissió d'Experts Socials, la discussió adquirirà més vehemència, l'atenció serà més definida.

En efecte, la Comissió es reunirà el 19 d'agost (17). La Carta figurava en l'ordre del dia -tal com ja havia succeït en aprovar-se la "Declaració de Ginebra" per la Societat de Nacions- dins del tema general de la protecció de la infantesa del qual en dirana. Aquesta vegada havia estat expressament cridat un representant de l'U.I.C.E.F. ("Union internationale de protection de l'enfance"), que envia M. Charroel, antic secretari adjunt de la Unió.

Als motius d'aquesta reunió s'havien rebut dues aportacions interessants dels representants dels Estats Units i de la Unió Sudafricana (18). En la proposta dels Estats Units es reconeixia que el secretariat redactés una nova Carta dels drets del nen tenint en compte els principis enunciats en la Declaració de Ginebra, però també d'altres reconeguts en declaracions més recents, en els principis expressats o implícits en la Carta de les Nacions Unides i en el projecte de Declaració Internacional dels drets de l'home. Avinguem la darrera ciutat és la primera vegada que la trebem, i significarà probablement un treball en l'estudi de la Carta. La Unió Sudafricana reconeixia que es mantingués, en els seus punts essencials de forma, l'estructura i el contingut de la Declaració de Ginebra, encara que present també en consideració les esmenes que la transformarien en la Carta de les Nacions Unides dels drets

El 1948, el Comitè de la Infància de les Nacions Unides va adoptar la nova Declaració sobre la Infància de les Nacions Unides; a més, el Comitè de la Infància de les Nacions Unides va adoptar la Declaració sobre els Drets de l'Infància de les Nacions Unides, la qual és una declaració sobre els drets dels infants i altres vidualment però no és el mateix de la infància "de guerra" i de la "lance de la infància per a la infància".

El Comitè, així, també va adoptar la Declaració sobre el Secretariat, dues peticions: la primera és d'una nova declaració sobre els drets dels infants i la segona és de la Declaració de 1924 (Conferència de Ginebra). Quan el Comitè va adoptar la Declaració de 1924 (Conferència de Ginebra) d'Assemblea General, el representant d'alguns països va dir que desitjaria que la nova declaració seria de la infància representant el Comitè Sud-americà, aquest li va dir que ell vol conservar el text amb el secretariat. En general, va declarar la proposta anterior a la que, segons la seva opinió, és d'una altra més gran. També va dir que el Secretariat seria de redactar un text amb el representant de l'altre s'absté d'opinar, insistint amb l'argument que no desitjava de prendre el text de l'infància per a correspondre al seu text -tot i que el Secretariat li recorda que els documents necessaris havien estat distribuïts amb temps antelator, així, però, que l'acord que es prenria no seria de redactar simplement les idees expressades p la Infància Unida. També va estimar que en el clima de guerra freda entre els països.

Quan el President de la Conferència va parlar el representant de l'U.I.C.E., la infància de la Infància de les Nacions Unides va insistir a tal efecte. L'U.I.C.E., es limitava precisament per la seva llarga experiència en el camp de la protecció de la infància, havia intervingut en tots els grans conflictes, en la guerra civil, en la guerra civil de Mèxic, en la Segona Guerra Mundial. L'U.I.C.E., diu M. J. J. J., "és enterament lliure de consideracions polítiques, sigui quines sigui, del text actual", però declara els seus drets sobre la Declaració de Ginebra, "que pertany a l'U.I.C.E.", desitja a ~~la~~ afirmar; i per això preferiria que si la Conferència creu que ha de procedir a modificacions importants és millor que s'oponi a la redacció d'un nou text. D'altra banda, en el mateix text que mencionat anteriorment, el Secretariat de la Conferència, sense entrar en

allò que el legislador ha fet, és sens dubte i pot dir-se una
afirmació universal. Per això caldrà tenir cura en qualsevol oc-
casió de revisar-la. En el moment de la redacció d'aquesta llei
s'ha considerat que la llei ha de tenir en compte el que pot ser
considerat com el consens de l'opinió de l' "home". De ac-
cord amb el que s'ha dit anteriorment, el text de la llei
i la llei són a més a més una llei que ha de ser crítica.

En la nova versió de l'art. 16 de la llei s'ha de tenir en compte:

- a. L'home que és un nou cas de la llei, que ha de ser una
nova llei que escau fer-ho amb el propi art; de que, co-
mú, en citar-se la llei, ha de tenir en compte tan-
sols dels nous casos de la llei, i no dels que s'ha in-
terès.
- b. Afegir la noció de la llei, i el concepte
del dret i de l'opinió.
- c. Introdueix el principi de que l'home ha de ser pro-
tegut tenint en compte el seu interès i la seguretat
social.

Amb aquesta versió de la llei, s'afegiran alguns altres formal-
s, i resulta el text següent, que s'entendrà com per ser recon-
ciliat en el cas d'alguns dels casos de la llei que es refereixen al text
primitiu són les frases següents (en):

Per la present declaració de la llei, que s'ha de
concedir per "declaració de la llei", els homes i les
dones de tota la nació han de saber que la llei
s'ha de fer per al bé de la llei que li pertany
i de la llei que s'ha de fer per a la llei:

1. El cas
ha de ser protegit
de la llei, de la llei, de la llei i de creences.
2. El cas
ha de poder desenvolupar-se
d'una manera normal,
materialment, físicament i espiritualmente.
3. El cas
ha de ser protegit i de la llei en consideració
de la llei, de la llei
de la llei, de la llei i de la llei social:
a) que no té la llei
b) que no té alimentat;
c) que no té la llei
d) que no té cuidat;

de les persones que el porten a terme, i de les condicions necessàries per a la seva realització.

La Declaració emanada per l'Organització Internacional del Treball el 1948, la Declaració Universal de Drets Humans el 1948, i altres instruments internacionals de dret internacional, han establert una sèrie de principis i normes que són bàsics per a la comprensió i la interpretació dels drets humans. Aquests instruments són: la Declaració Universal de Drets Humans, el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, i el Protocol Facultatiu al Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics.

La Declaració Universal de Drets Humans, adoptada el 10 de desembre de 1948, és el document més conegut i més influent de tots els instruments internacionals de dret internacional. La Declaració estableix els principis bàsics de tots els drets humans i és el fonament de tots els instruments internacionals de dret internacional. La Declaració estableix que tots els éssers humans són lliures i iguals en dignitat i drets, i que tots tenen dret a la llibertat i a la seguretat personal. La Declaració estableix també que tots tenen dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat personal, i que ningú no pot ser sotmès a tortura ni a castig cruel, inhumà o degradant. La Declaració estableix també que tots tenen dret a un judici just i públic, i que ningú no pot ser declarat culpable d'un delicte sense haver estat sentenciat i condemnat per un tribunal competent i imparcial. La Declaració estableix també que tots tenen dret a la igualtat davant la llei, i que ningú no pot ser sotmès a discriminació alguna basada en la raça, el color de la pell, l'ètnia, la religió, el sexe, la llengua, l'origen nacional, social o econòmic, la condició social, la descendència, la riquesa, el naixement o qualsevol altra condició. La Declaració estableix també que tots tenen dret a la igualtat de drets i de deures, i que ningú no pot ser sotmès a discriminació alguna basada en la raça, el color de la pell, l'ètnia, la religió, el sexe, la llengua, l'origen nacional, social o econòmic, la condició social, la descendència, la riquesa, el naixement o qualsevol altra condició. La Declaració estableix també que tots tenen dret a la igualtat de drets i de deures, i que ningú no pot ser sotmès a discriminació alguna basada en la raça, el color de la pell, l'ètnia, la religió, el sexe, la llengua, l'origen nacional, social o econòmic, la condició social, la descendència, la riquesa, el naixement o qualsevol altra condició.

La Declaració Universal de Drets Humans, en l'apartat 1, estableix que tots tenen dret a la igualtat davant la llei, i que ningú no pot ser sotmès a discriminació alguna basada en la raça, el color de la pell, l'ètnia, la religió, el sexe, la llengua, l'origen nacional, social o econòmic, la condició social, la descendència, la riquesa, el naixement o qualsevol altra condició. La Declaració estableix també que tots tenen dret a la igualtat de drets i de deures, i que ningú no pot ser sotmès a discriminació alguna basada en la raça, el color de la pell, l'ètnia, la religió, el sexe, la llengua, l'origen nacional, social o econòmic, la condició social, la descendència, la riquesa, el naixement o qualsevol altra condició. La Declaració estableix també que tots tenen dret a la igualtat de drets i de deures, i que ningú no pot ser sotmès a discriminació alguna basada en la raça, el color de la pell, l'ètnia, la religió, el sexe, la llengua, l'origen nacional, social o econòmic, la condició social, la descendència, la riquesa, el naixement o qualsevol altra condició.

El projecte de Carta de Drets de l'Infància i de la Infantesa, aprovada el 1946, és el resultat d'un treball de col·laboració entre els governs dels països industrialitzats i els dels països en desenvolupament. El projecte de Carta de Drets de l'Infància i de la Infantesa, aprovada el 1946, és el resultat d'un treball de col·laboració entre els governs dels països industrialitzats i els dels països en desenvolupament. El projecte de Carta de Drets de l'Infància i de la Infantesa, aprovada el 1946, és el resultat d'un treball de col·laboració entre els governs dels països industrialitzats i els dels països en desenvolupament.

3. Període 1946-1951

Ante el que no es pot negar de la presència de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, aprovada el 10 de desembre de 1948.

Els treballs per a una i altra declaració començaren al mateix temps, tant la creació de la Comissió Provisional d'Assumptes Socials com la dels Drets de l'Home daten de principis de 1946; però realment els camins que seguirien foren diferents. Al si de l'O.E.U., la primera referència que trobàvem sobre una declaració de drets del nen és del juliol de 1946 (25), en tractar-se del tripartit de certes funcions ^{assumides} per la Comissió de Nacions Unides al camp de la protecció de la infantesa. El mateix, sobretot, té ~~un exemple~~ l'exemple de la Declaració de Ginebra. Els seus antecedents eren, doncs, més directes. En canvi, els precedents per a una declaració de drets de l'home, tot i les antigues i prestigioses fonts que poden invocar-se, eren menys immediats. Els textos recents de què disposava el Secretari de la Divisió de Drets de l'Home en iniciar el seu primer treball efectiu al gener de 1947, eren documents i/o exist oficials, obra de governs privats o d'instituts públics, sense la petició d'algun cap alt organisme internacional ni el ressò mundial que havia tingut la Declaració de Ginebra (26). Ja ho veiem en un altre lloc d'aquest treball (pàg. 27) cap avortat, després de la Guerra Mundial, una promesa del President Wilson que mai no va poder concretar-se en una declaració dels drets de l'home en general. I al final de la terrible Guerra Mundial quedà el de pensar al treball.

El projecte de Carta de Drets de l'Infància i de la Infantesa, aprovada el 1946, és el resultat d'un treball de col·laboració entre els governs dels països industrialitzats i els dels països en desenvolupament.

efectiu si el conjunt de la col·lectivitat no gaudeix igualment dels mateixos drets".

Després d'haver-se aprovat la Declaració Universal dels Drets de l'Home, una mica és com si es tornés a començar. I, no obstant, res del realitzat fins aleshores no era inútil: s'havia recollit una valuosa documentació i situat la Declaració de Ginebra en el seu lloc just; s'havia pres consciència del canvi efectuat en la concepció del benestar en general i de la protecció de la infantesa en particular. S'estava a punt per a una confrontació.

Però, certament, ara és com si es tornés a començar, ja que iniciar-se el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (abril 1950), el Secretariat dubta, i fa dubtar, de la necessitat d'una declaració sobre els drets del nen distinta de la dels drets de l'home.

La presència de la Declaració dels Drets de l'Home és imponent. En els seus trenta articles hi ha una coherència durament assolida; perquè s'hagueren de llimar moltes diferències. Si la protecció de la persona comptava ja amb un fonament universal, s'havia produït una pugna entre dues visions de l'home.

En els anys cinquanta s'era de ple, seguint l'esquema de Riesman, a la "societat dirigida pels altres", de "l'home corrent". Els italians parlaven de "l'uomo qualunque". L'home, deïem en fer la història del nen, perd la sensació de què és l'artífex de la seva vida i l'única direcció vàlida és la que imposa la comunitat a què pertany. El notable assaig de reflexió sobre la fi de l'Estat Moderna que Guardini publica precisament el 1950, remarca la importància del fet que la paraula "personalitat" anés desapareixent de l'ús ordinari, substituint-se per la de "persona". "En la persona, deia Guardini, es protegeix l'home contra el perill que l'amenaça tant per part de la massa com de les col·lectivitats, a fi de salvar, per damunt de tot, aquell mínim sense el qual no podria seguir essent home" (28). La discussió dels drets de l'home reflectí aquest procés característic de la societat occidental, particularment en els seus estadis més evolucionats. Fou precís conciliar la concepció occidental de l'home en la societat i enfront de l'Estat, inspirada en el lliberalisme i el socialisme democràtic, amb la del socialisme o comunisme marxista professat pel

bloc soviètic (Truyol). I calgué, assenyala Verdoot (29), el prestigi de jurista eminent i l'habilitat personal de René Cassin per acostar les tendències lliberals de la Declaració francesa del 1789 i les tendències socialistes de les Constitucions modernes, especialment les de l'URSS, obtenint que es mantinguessin alhora, en la Declaració Universal de 1948, tots els drets tradicionals i els nous drets econòmics i socials.

La votació final de la Declaració dels Drets de l'Home deixà entreveure els afegits d'aquesta pugna. Entre els 58 països que aleshores integraven l'Organització de les N.U. es donaren set abstencions significatives (apart dues absències i l'abstenció de l'Aràbia Saudita per motius religiosos): d'una banda, la de l'Unió Sudafricana, perquè entenia que els drets econòmics, socials i culturals no podien considerar-se llibertats, i per això no s'havien d'haver inclòs en la Declaració; d'una altra, la del conjunt dels "països socialistes", tot i que l'activa participació de Rússia en els debats que es dedicaren a aquests drets tingué una influència decisiva per al seu reconeixement.

Tanmateix, els drets del nen no poden deixar de tenir un caràcter eminentment social. Els cinc principis de la Declaració de Ginebra vénen revestits d'aquesta condició, pel simple fet, diem, de partir del "nen en tant que existent".

Al llindar d'aquesta dècada dels cinquanta, la Declaració dels Drets de l'Home, amb les contradiccions que havia assumit, constituirà doncs, el nou punt de partida per a la Carta de la Infantesa de les Nacions Unides.

Serà una època per molts motius inquieta; tant a nivell mundial com al si de l'ONU. Feia poc temps que havia començat la guerra freda entre els blocs occidental i socialista; també havia començat el procés de descolonització. Durant aquesta dècada, l'estructura bipolar del planeta serà reemplaçada per una altra de tres blocs polítics; apareixerà el Tercer Món. Els seixanta membres que composaven l'ONU el 1950 es convertiran en cent quatre el 1960.

Ara es parlarà de què els infants han de gaudir, en interès de la societat, de les llibertats i els drets fonamentals enunciats en la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

El Secretariat, acomplint una petició expressa de la Comissió

d'Assumptes Socials, de 17 de maig de 1949 (30), redacta un projecte que conté set articles i un preàmbul "concebuts dins l'esperit de la Carta de les N.U. i la Declaració dels drets de l'home". (31). Per a la confecció d'aquest projecte, el Secretariat primerament ressegueix els articles de la Declaració universal dels drets de l'home per veure quins són els que, d'una manera directa o indirecta, interessin l'infant. Li sembla que pràcticament tots (excepte quatre: els 20, 28, 29 i 30) hi fan referència. Però després troba un camí més viable recollint tots aquells principis fonamentals que havien anat apareixent durant les sessions de l'anterior període preparatori, el de 1946-1948, posant-los en relació amb els articles de la Declaració dels drets de l'home que tenen un nexa més clar amb aquests principis. I estableix el següent quadre:

Articles corresponents
de la Declaració dels
drets de l'home:

---

1) Gaudir de les facilitats materials indispensables	22, 23, 25, 26
2) Tenir la possibilitat de desenrotllar-se dins d'un medi familiar normal	16
3) Gaudir d'una protecció sanitària adequada	25
4) La possibilitat de rebre una educació satisfactòria i completa	26
5) Estar protegit contra tot tracte cruel, la negligència i l'explotació	4, 5, 7
6) Gaudir, quan es tracti d'un infant afectat de qualsevol mena de desavantatge, d'una protecció i d'una assistència especials	25
7) Gaudir d'una atenció especial en moments de desastre	25

Els set punts d'aquest quadre constitueixen un resum molt esquemàtic però correcte de tot el tractat fins aleshores per la Comissió d'Assumptes Socials (32). La correspondència amb la Declaració Universal dels Drets de l'Home queda així establerta, tan sols, amb vuit dels seus articles: ningú no serà sotmès a esclavitud o servatge (art. 4); cap persona no serà objecte de tractes cruels o degradants (art. 5); igualtat davant la llei (art. 7); la família és l'element fonamental de la societat (art. 16); el dret a la seguretat social, als drets socials i culturals necessaris per al lliure desenvolupament de la personalitat (art. 22); drets en matèria de treball (art. 23); dret a un nivell de vida suficient, protecció especial de la maternitat i de la infantesa, especialment els infants nascuts fora de matrimoni (art. 25); el dret a l'educació (art. 26). Es tracta, en el cas dels quatre primers, de drets que poden qualificar-se de llibertats, drets inherents a l'existència ^{matèria} de la persona o relatius a la seva protecció i seguretat; els quatre darrers són drets clarament socials o pertanyents a l'estatut de la seguretat social - classificacions de Verdross, González Campos i Verdoot (33).

Es natural que aquest planteig portés insensiblement a considerar que els drets del nen ja es trobessin en certa manera continguts en la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Per això, el Secretariat, després de formular un senzill projecte -que no ens sembla necessari de reproduir- on es recullen els set principis esmentats i per a la redacció del qual aprofita algunes expressions de la Declaració de Ginebra (34), sotmet a la Comissió d'Assumptes Socials una resolució (35) en la que es recomana que la Comissió dels Drets de l'Home sigui consultada sobre la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta.

Amb aquest document del Secretariat a les mans, la Comissió d'Assumptes Socials inicia, l'abril de 1950, el seu sisè període de sessions.

En obrir-se els debats de la primera reunió (36) el representant del Secretariat planteja una qüestió de principi que ja es troba implícita en la seva proposta de resolució: alguns, diu, jutgen indispensable elaborar tota una sèrie de declaracions destinades a protegir els drets de diverses categories d'éssers humans, com els infants, els cecs, els vells, etc.; altres, al contrari, temen que l'adopció de moltes declaracions particulars no arribi a afeblir la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

I és per aquest motiu que suggereix a la Comissió que sol·liciti, abans de tirar endavant, l'opinió de la Comissió dels Drets de l'Home. Però el delegat francès, M. Hauck, li respon agudament, potser amb una reminiscència roussoniana, que no es poden comparar els drets del nen amb els dels vells o els dels cecs, ja que si tots els homes comencen per ser infants, no tots atenyen la velle_{sa} o esdevenen cecs; i creu que aquesta sola raó justifica l'elaboració d'una declaració dels drets del nen. Subratlla que la idea d'una tal declaració no és nova; retreu el precedent de la Carta de 1924, i parla de la conveniència que es manifesti la continuïtat existent entre l'obra de la Societat de Nacions i la de les Nacions Unides en aquest camp. M. Hauck, que té una forta intervenció en aquests debats, recalca que la Comissió d'Assumptes Socials ha estat cridada a preparar, per a adaptar-la a les condicions de l'any 1950 i els que el seguiran, una declaració els principis essencials de la qual ja han estat proclamats en el pla internacional.

En el seu discurs, M. Hauck reconeix que la Comissió dels Drets de l'Home està directament interessada en aquest punt i que els drets particulars de l'infant s'han d'inscriure en el marc més general dels drets de la persona humana; però la Comissió d'Assumptes Socials no es pot substreure ja per més temps a la responsabilitat que li pertoca de preparar i de publicar una declaració dels drets del nen. La seva competència per a pronunciar-se sobre les necessitats peculiars de l'infant, és incontestable. I encara que una declaració d'aquest tipus no hagi de tenir immediatament una aplicació general, els organismes internacionals -afegeix- tenen el deure de proclamar, de tant en tant, els seus principis fonamentals.

D'aquesta manera sorgeix, degut a la qüestió de principi plantejada pel Secretariat, un problema de forma que el ~~representant~~ representant del Canadà (M. Curry) situarà en els seus justos termes. L'alternativa consisteix en si abans d'emprendre els treballs sobre la declaració cal demanar l'opinió de la Comissió dels Drets de l'Home, o bé si es tracta que la Comissió d'Assumptes Socials abordi prèviament l'estudi i la redacció d'un text preparatori.

És un problema de forma seriós; ja que si preval el primer punt de vista, en el fons es recolzarà la tesi del Secretariat en ordre a dubtar de la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta de la dels drets de l'home. I, en definitiva, abocarà a

què la responsabilitat de confeccionar la Carta dels Drets del nen de les Nacions Unides es traspassi a la Comissió dels Drets de l'Home. Per això dèiem que en el present període dels treballs preparatoris és com si es tornés a començar.

La Comissió d'Assumptes Socials, que tradicionalment venia fent-se càrrec de tot el relatiu a la protecció de la infantesa, ~~havia~~ ~~defensa~~ defensa la seva aptitud per a enunciar els seus drets.

Aquesta discussió sobre procediment provoca opinions diverses entre els membres de la Comissió d'Assumptes Socials; i és interessant de veure com els criteris van evolucionant en una determinada direcció, seguint quasi bé punt per punt l'ordre dels torns de cada delegat. Així, els d'Austràlia i de Nova Zelanda (37) es declaren poc favorables a l'elaboració de noves declaracions, considerant que tot ha de poder trobar-se en la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Els representants canadenc, americà i anglès estimen que la Comissió dels drets humans ha de tenir la possibilitat de pronunciar-se abans que la d'Assumptes Socials prengui una decisió final; només que Anglaterra creu entendre que aquesta Comissió pot continuar els seus treballs sense quedar supeditada a la dels drets de l'home, i és partidària d'una declaració distinta, breu, accessible i de més fàcil consulta que una declaració general. El delegat sudafricà pregunta què caldria trametre a la Comissió dels drets de l'home, si el sol projecte del Secretariat o també l'exàmen que n'hagi fet la Comissió d'Assumptes Socials, confiant també en què finalment s'acordi la redacció d'una declaració distinta. Iugoeslàvia insisteix en l'urgència d'una promulgació dels drets del nen abans de qualsevol consulta a la Comissió dels drets de l'home. I Dinamarca afirma la competència d'aquesta Comissió per a establir un text, encara que estima assenyat de demanar l'opinió de la dels drets humans. És el delegat francès el que fixa, en definitiva, el procediment a seguir: cal emprendre tot seguit l'elaboració de la declaració dels drets del nen i, un cop redactada, s'enviarà a l'ECOSOC, ja que només es pot consultar la Comissió dels drets de l'home a requeriment d'aquest més alt organisme del qual depenen ambdues Comissions. M. Hauck suggereix la creació d'un petit grup de treball que endegui el text de la declaració. Davant de la proposta francesa, Anglaterra afegeix que ja no es parli més de l'eventual consulta a la Comissió dels drets de l'home i que cal guanyar temps -tot i que, desgraciadament, com veurem, de temps no se'n guanyarà gaire. El President sotmet a votació la proposta de M. Hauck

que és aprovada. A la següent reunió (38), es ratifica aquest acord i es designen com a membres del Comitè de redacció, els representants d' Austràlia, Brasil, França, Irak i Iugoeslàvia, sota la presidència de M. Hauck.

El curs dels debats mostra, d'aquesta manera, que tots admeten la intervenció de la Comissió dels drets de l'home, però que la competència per a establir un text definitori dels drets del nen és pròpia de la Comissió d'Assumptes Socials. Potser entreveuen que aquesta serà la seva darrera intervenció (39). El delegat canadenc ja havia expressat que la supeditació a la Comissió dels drets de l'home venia del fet que aquesta "s'ocupa del conjunt de problemes relatius a la protecció de la persona humana".

I d'aquí el matís important que en aquest moment es precisa: si fins aleshores una Carta dels drets del nen de les Nacions Unides s'estudiava dins del marc de la protecció en general de la infantesa, la família i la joventut, en endavant guiarà els treballs preparatoris la idea de la protecció de la persona humana. L'elaboració de la Carta dels drets del nen prendrà més autonomia.

D'altra banda, tot i els dubtes que havia suscitat el Secretariat, la Comissió d'Assumptes Socials deixa ben clarament expressada la necessitat d'una declaració distinta i alguns ~~delegats~~ delegats (Iugoeslàvia, però sobretot França) posen de relleu, d'entre tots els documents de què havien disposat, la versió de la Declaració de Ginebra modificada per l'U.I.P.E. (vegi's pàg. 121). També citen, com a documents remarcables que el Secretariat no semblava haver tingut en compte, les aportacions de l'O.I.T. i de l'O.M.S. El delegat australià, encara que no era partidari de noves declaracions, ~~4~~ indica que en tot cas li sembla judiciable de no fixar en un projecte de declaració una línia de conducta massa rígida, ja que alguns principis serien inacceptables per a certs països.

Amb això ve a reforçar-se la tesi de l'U.I.P.E., que, ~~en~~ ^{en} una actitud possibilista, havia maldat sempre per una enumeració breu de principis generals, deixant que cada país en fes l'aplicació segons les seves pròpies condicions i les institucions de què disposés.

Durant la resta d'aquest sisè període de sessions, la Comissió d'Assumptes Socials examina paràgraf per paràgraf el projecte que el Comitè presidit per M. Hauck havia elaborat en pocs dies. Després, fou enviat al Comitè Social de l'ECOSOC.

CARTA CONSTITUCIONAL DE LA INFANTESA (coneguda per "CARTA DE LA CASA BLANCA"),

adoptada el 1930 a la Conferència de la Casa Blanca, Washington, sobre la salut i la protecció de la infantesa (=)

La Conferència de la Casa Blanca sobre la salut i la protecció de la infantesa reunida sota els auspicis del President Hoover, reconeixent que els drets de l'infant són els primers drets del ciutadà, es compromet a que s'assegurin els següents drets als infants d'Amèrica:

1. Per a tot infant, una educació espiritual i moral que li permeti de reeixir enfront dels atzars de la vida.
2. Per a tot infant, la comprensió i el respecte de la seva personalitat com el més valuós dels seus béns.
3. Per a tot infant, una llar i l'amor i seguretat que pot trobar-hi; i per a tot infant sense pares una llar que s'acosti el més possible a la llar familiar.
4. Per a tot infant, la més acurada preparació de la seva naixença; amb l'organització de les mesures que assegurin la protecció de l'embaràs, procurant a la mare les atencions necessàries abans, durant i després del part.
5. Per a tot infant, la protecció de la seva salut des del naixement i durant l'adolescència, comprnent exàmens mèdics periòdics i, en cas de necessitat, l'assistència d'especialistes i tractament hospitalari, exàmens dentaris regulars i vigilància de la dentició, mesures preventives de malalties contagioses; garantint-li alimentació, llet i aigua pures.
6. Per a tot infant, des del naixement fins a l'adolescència, el desenrotllament de la seva salut, incluint l'ensenyament i programes sobre higiene, l'esplai mental i físic sans, amb mestres i caps experimentats.
7. Per a tot infant, un indret segur on viure d'una manera sana i saludable, amb mesures raonables que li assegurin una suficient tranquil·litat, lliure de condicionaments que atemptin el seu desenrotllament, en un medi harmoniós i enriquidor.

(=) Doc. E/CN.5/28, pp. 16-19 (versió francesa). Vegi's també la versió castellana a "Los derechos del niño", OEA. Instituto Interamericano del Niño, Montevideo, Uruguay, 1969, pp. 19-22.

8. Per a tot infant, una escola lliure d'accidents, sana, degudament equipada, clara, ventilada. Per als més petits, escoles maternals i jardins d'infants que siguin el complement de les atencions de la llar.
9. Per a tot infant, una comunitat que reconegui les seves necessitats i actuï en conseqüència, el protegeixi contra els perills físics i morals i les malalties; que li procuri espais de recreació sans i a l'empar dels perills; que prengui en consideració les seves necessitats culturals i socials.
10. Per a tot infant, una instrucció que el prepari per a la vida, donant-li consciència de les seves capacitats individuals tot assegurant-ne el seu desenrotllament; i mitjançant la formació i l'orientació professionals el prepari per a una existència que li forneixi el màxim de satisfaccions.
11. Per a tot infant, una instrucció i una formació que el preparin per a formar en condicions satisfactòries una família i una llar i acomplir els seus drets de ciutadà; per als pares, una formació complementària que els posi en condicions de resoldre prudentment els problemes familiars.
12. Per a tot infant, una educació de cara a la seguretat i protecció contra els accidents que comporta la vida moderna: per a aquells a què està directament exposat i els que indirectament l'afectin degut a la pèrdua o qualsevol impediment dels pares.
13. Per a tot infant cec, sord, dèbil o afectat de qualsevol anormalitat física o mental, les mesures que permetin de descobrir i diagnosticar en el moment adequat la seva deficiència, assegurant-li el tractament i educant-lo de tal manera que arribi a ser un membre útil a la societat i no una càrrega. La col·lectivitat s'ha de fer càrrec d'aquests serveis, en defecte de la iniciativa privada.
14. Per a tot infant que entri en conflicte amb la societat, el dret a ser tractat d'una manera intel·ligent com un deure que s'hi té, i no bandejant-lo; amb la llar, l'escola, l'església, els tribunals i les institucions protectores si ho necessita, disposats tots a retornar-lo el més aviat possible al corrent normal de la vida.
15. Per a tot infant, el dret de créixer al si d'una família amb un nivell de vida suficient i una renda estable com a garantia segura contra els desavantatges socials.
16. Per a tot infant, una protecció contra el treball que impedeixi el seu creixement físic o mental, que limiti la seva educació, que el privi del dret a una companyonia, el joc i l'alegria.
17. Per a tot infant del camp, serveis escolars i d'higiene anàlegs als que disposen els de la ciutat, i el gaudi, per part de les famílies rurals, de possibilitats socials, recreatives i culturals.
18. Completar el paper de la família i de l'escola en la formació de la joventut i proporcionar-li els avantatges que la vida moderna tendeix a privar als infants; estimular i encoratjar en tot el possible les organitzacions juvenils voluntàries.

19. A fi d'assegurar a tot arreu aquestes proteccions mínimes de la salut i el benestar de l'infant, es crearà una organització per a la salut, la instrucció i el benestar a nivell local, provincial o regional, amb funcionaris remunerats, que formi part d'un programa general que respongui a un servei nacional d'informació, estadístic i d'investigació. Això suposa:

- a. Funcionaris de salut pública experimentats i amb dedicació total, una inspecció sanitària i investigadors professionals.
- b. Llits suficients en els hospitals.
- c. Un servei permanent d'assistència social per a la salvaguarda, l'ajuda i l'orientació dels infants que necessitin atencions especials, degut a l'estat de pobresa, desempar o dificultats de conducta, i per a la protecció dels infants contra els maltractes, la negligència, l'explotació o els perills morals.

Per a tot infant, la garantia d'aquests drets sense distinció de raça, de color o de situació social, en qualsevol lloc on es trobi sota la protecció de la bandera americana.

DECLARACIÓ D'OPORTUNITATS RECONEGUDES A L'INFANT

(adoptada el 8 de maig de 1942, en el VIIIè Congrés Panamericà del Nen, celebrat a Wahsington del 2 al 9 de maig) (=)

1. Oportunitat per a tot infant de pujar voltat de l'afecte i de la disciplina indulgent de la família.
2. Oportunitat per a tot infant d'obtenir els elements essencials d'una existència sana.
3. Oportunitat per a tot infant de descobrir les seves pròpies capacitats i de rebre l'instrucció i la formació necessàries de cara el desenrotllament de les seves aptituds.
4. Oportunitat per a tot infant de desenvolupar el seu sentit de responsabilitat i d'ensinistrar-se en la participació del bé comú.
5. Oportunitat per a tot infant de fer servir creadorament el temps lliure després de les hores de classe o de treball, mitjançant l'estudi i la pràctica d'activitats o d'experiències artístiques lliurement escollides, comprenent-hi la participació en les activitats socials normals amb altres nois.
6. Oportunitat per a tot infant de tenir un lloc, com a ciutadà, en la vida de la comunitat.
7. Oportunitat per a tot infant de participar en alguns dels nombrosos mitjans creadors que transformen els materials en brut de la vida humana en coses útils o en bellesa -com a artista o dissenyador, com a obrer en el camp o la mina, o la fàbrica, com a dirigent o militant d'organitzacions per al millorament de la col·lectivitat; o com a estudiant, investigador, o com a guia espiritual.

(=) Doc. E/CN.5/28, pp. 21-22 (versió francesa). Vegi's també la versió castellana a "Los derechos del niño", OEA. Instituto Interamericano del Niño, Montevideo, Uruguay, 1969, pp. 23-26. Aquesta versió castellana és més extensa que la transcrita; conté paràgrafs explanatius de cada principi, que no ens sembla indispensable de reproduir, entre altres raons perquè la Comissió d'Assumptes Socials disposa tan sols de la versió abreujada.

con el 1/4 del

"El trabajo cooperativo en la industria textil"

publicada.

- (1) Document 1/4 del Consell General i Junta, de al. de maig de 1947, Annex a l'Informe de la Comissió Inter-vincular d'Instal·lacions tèxtils, p. 20.
- (2) A. VILLAL, ob. cit., p. 147.
- (3) Doc. 1/41.1/4 del Consell General i Junta, de 19 de febrer de 1947, anomenat "Secretariat", p. 40.
- (4) A. VILLAL, ob. cit., p. 147.
- (5) Doc. 1/41.
- (6) Doc. 1/41, p. 23.
- (7) Doc. 57 (1)
- (8) A. VILLAL, "La Crisi de l'indústria moderna", Vilanova, Ed. Nord, 1947, p. 127.
Als treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Treballadors de les Indústries Tèxtils.
3. Període 1946-1948
  - (9) Manuel M. DE VILLALBA, "Las luchas obreras de la Organización de las Industrias Tèxtils", a "Obr. No. XX", ob. cit.
  - (10) Manuel J. DE VILLALBA, "La Carta de los Tèxtils y el nuevo sistema mundial de fuerzas políticas", a "Obr. No. XX", ob. cit., p. 107.
  - (11) Resolució de l'EDUCOR de la 1a de febrer de 1946 i decisions complementàries del Consell General, del 21 de febrer (vid. document 1/41, ja citat).
  - (12) Doc. E/31.5/3R.124, de 20 de novembre de 1947, p. 13.
  - (13) Reunió de 8 de setembre de 1947, segon període de sessions (vid. document E/31.5/3R.124, publicada per l'EDUCOR el 20 de novembre de 1947).
  - (14) Doc. E/31.5/44, ja citat.
  - (15) Variós docs. E/31.5/4 i E/31.5/23. D'altra banda, l'Annex III del doc. E/31.5/44 amb l'extracte d'una premsa anomenat "World's Children", l'Informe de "Who Were the Children of the World", explicant la història dels orfells del món, que no es refereixen per la seva extensió, però que es diuen així perquè com a autors del document d'inspiració, i que pot servir de present per a l'intercomparació no només la del treball de l'indústria de la Declaració Universal dels Drets del Home de 1948.
  - (16) A. VILLAL, ob. cit., p. 147.
  - (17) Doc. E/31.5/3A.50, de l'Assemblea de 1948.

DECLARACIÓ DE LA COMISSIÓ DE DRETS DE L'INFANT DE 1959

(Aprobada l'11 de juliol de 1959 per la Conferència de tots els Estats membres de l'Organització de les Nacions Unides a la Conferència de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant, a Ginebra).

La Conferència dels Interests mundials a Londres el 12 de desembre de 1942 per la "Declaració Universal" demana reconeixement als drets de les nacions i lliures i assegurar i d'adoptar la Declaració dels Drets de l'Infant, amb vista de tota criança,ació de raça, de creença, de nacionalitat, de sexe o de situació social, com una declaració dels seus drets fonamentals, que cal assegurar i salvaguardar:

1. La personalitat de l'infant és sagrada; les seves necessitats han de constituir la base de tot sistema educatiu viable.
2. Els drets de l'infant són inalienables, uns veient i un costre com a drets de ser acceptats com la primera de les obligacions a càrrec dels recursos d'una nació.
3. Les atencions i el tractament mèdics necessaris s'han de sempre assegurar a l'infant.
4. Cada infant tindrà les mateixes possibilitats d'obtenir els recursos de la nació en el camp dels coneixements i del treball.
5. Tot infant gaudirà d'una educació completa.
6. L'educació religiosa haurà de ser accessible a tot infant.

DECLARACIÓ DE LA LIGACIÓ DE DEFENSORS D'INFANTS

1946, amb el 1947, per la Conferència de la Infància de la Unió Soviètica i el 1948, amb el 1949, per la Conferència de la Infància de les Amèriques Unides.

Atesa la preocupació constant dels defensors d'infants, l'única raó per la qual arribat de la independència i especialment per l'esdevenir dels nostres infants és la guerra civil.

Els infants cal que siguin protegits -i no pas per voluntarisme amb el començament d'una guerra total- i no puguin viure i participar en la preparació d'una guerra, van de ser soldats, ser soldats i protegits també en l'edat de guerra, de no poder de tal manera que siguin perjudicats per a l'entrada en la vida i estalio.

Les nostres preocupacions són la creació d'una organització viciosa envers la tolerància, la independència i el govern autònom. A més és un foc que ha sorgit de la recerca de la llibertat, de el seu si l'infant viu i aprèn pel seu propi esforç la ciutadania i la responsabilitat de la llibertat.

Nosaltres hem fe en els infants del Nou Món; creiem que si que la nostra preocupació justifica, com li correspon el seu paper, preservaran els principis viciats de la nostra vida col·lectiva i que es troben el millor perfil.

Nosaltres hem una crida als ciutadans, joves i vells, perquè s'analitzi amb la finalitat de centrar a terme els objectius següents que són alhora una responsabilitat i els deutes dels nostres propis esdeveniments i el dels nostres infants:

1. Preservar els infants de tot dany en les zones perilloses.
2. Protegir els infants contra tota negligència, explotació i esforços desmesurats en els sectors de guerra.
3. Reforçar la vida familiar de l'infant que, inculca els pares debilitats per la guerra o per la producció de guerra.
4. Sustentar, equipar i alliberar els infants de tota raça i de tota creença de guerra que puguin tenir el seu paper en la democràcia.

NOTES

al capítol "L'evolució del status social del nen"

- (1) Enzo PETRINI, "Estudio crítico de la literatura infantil", Ediciones Rialp, Madrid, 1963, cap. 1, "Descubrimiento de la niñez".
- (2) Jean-Louis LECERCLE, "Emilio en la historia", treball contingut en "Emilio o de La Educación" (amb una introducció d'Henry Wallon), Editorial Fontanella, "Ediciones de bolsillo", Barcelona, 1973.
- (3) Sylvia LYND, "Los niños ingleses", editat per Adprint Limited, Londres, Col. "La Gran Bretaña Pictórica".
- (4) LECERCLE, ob. cit.
- (5) Henry WALLON, Introducció a "Emilio o de La Educación", ob. cit.
- (6) Paul HAZARD, "Los niños, los libros y los hombres", Ed. Joventut, Barcelona, 1950 (1a edició). Es tracta de l'obra clàssica sobre la literatura infantil.
- (7) PETRINI, ob. cit. Fonamentalment, Petrihi segueix Hazard.
- (8) HAZARD, ob. cit.
- (9) Rudolf Erich RASPE, "Aventuras del Barón de Munchhausen", Ed. Doncel, "Libro Joven de bolsillo", Madrid, 1971, Introducció.
- (10) Philippe MULLER, "El desarrollo psicológico del niño" (títol original: "Les tâches de l'enfance"), Eds. Guadarrama S.A., Madrid, 1968, cap. primer.

Antonio MARTÍNEZ MENCHÉN, "Narraciones infantiles y cambio social", Taurus Ediciones S.A., Madrid, 1971, "Cuadernos Taurus" núm. 111.
- (11) David RIESMAN (i altres), "La muchedumbre solitaria" [(títol original: "The Lonely Crowd")], Ed. Paidós, Buenos Aires, 1971, "Biblioteca Mundo Moderno".
- (12) Marcel SCHWOB, "La Cruzada de los niños", Tusquets Editor, Barcelona, 1971, "Cuadernos marginales".
- (13) Jonathan SWIFT, "Una modesta proposición para evitar que los hijos de Irlanda sean una carga para sus padres o su país", "La Fontana Literaria", Madrid, 1972, Biblioteca de bolsillo.
- (14) "El llibre de Fades d'Arthur Rackham", Editorial Joventut, Barcelona, 1934 (traduccions de Marià Manent i Josep Carner). "... el llenyataire i la seva dona no podien donar als nois el que menjaven abans ... i no podent trobar una altra manera de viure, havien de treure's, fos com fos, els infants del damunt", llegim a "En Patufet". El pare de Hansel i de Gretel també era un llenyataire que "passava dies sencers sense poder donar un bocí de pa als seus fills", fins que es decidí, com en el cas de Patufet, a abandonar-los al bosc.

- (15) Jordi NADAL, "La población española (siglos XVI a XX)", Ed. Ariel, Barcelona, 1973 (3a edició), "Ariel quincenal". El model demogràfic europeu que dissenya J. Nadal en aquesta obra coincideix fonamentalment amb el quadre que presenta Ph. Muller. El subratllat de la cita és nostre.
- (16) J. NADAL, ob cit.
- (17) "Emilio o de La Educacuéon", ob. cit., capítol "Cronología de l'Emile". El 1747 "Rousseau entregava el seu primer fill a l'hospici. Quatre més sofririen la mateixa sort. És possible que aquests abandons tinguessin el seu paper en els moviments que impulsaren a escriure un llibre consagrat a la infantesa".
- (18) Sylvia LYND, ob. cit.
- (19) Benjamin DISRAELI, "Sybil", 1845 (citada a "El Correo de la UNESCO", novembre 1968).
- (20) Benjamin BRITTEN, "The Little Sweep" (obra representada a Barcelona l'any ....., sota el patrocini de l'Institut Britànic).
- (21) Joaquim SALARICH, "Higiene del tejedor", Imprenta y Librería de Soler Hermanos, Vich, 1858. ~~homenaje~~ Capítol "Duración del trabajo. Niños", pàgs. 100 i ss.
- (22) No hem vist publicada aquesta llei. Amb caràcter general, la protecció del treball de la dona i del nen s'inicia el 1900.
- (23) Ildefons CERDÀ, "Teoría General de la Urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la Reforma y Ensanche de Barcelona", Madrid, Imprenta Española, 1867, edició fac-símil publicada per l'"Instituto de Estudios Fiscales" a Cura d'Edicions Ariel i Editorial Vicens Vives, Barcelona, 1968, Vol. II ("Indicador general de las artes y oficios").
- (24) Sylvia LYND, ob. cit.
- (25) Jean CHAZAL, "Les droits de l'enfant", P.U.F., Paris, 1962 (2a ed.), Col. "Que-sais-je?", núm. 852, pàg. 10. Chazal pensa que aquesta visió és excessiva, però que demostra una preocupació evident per la protecció de la infantesa.
- (26) Sylvia LYND, ob. cit. pp. 28 i 41.
- (27) SANT AGUSTÍ, "Confessions", Ed. Barcino, "Col·lecció Sant Jordi", Barcelona, 1928, Vol. I, Llibre Primer: "La primera infància" i "L'escolar". Chombart de Lauwe (ob. cit.) diu que Sant Agustí crea una imatge de l'"infant-antiperfecció" aclaparant pel pecat original des del començament de la seva vida, i que la influència d'aquesta imatge durarà molts segles. No compartim aquesta opinió sobre l'aguda introspecció que Sant Agustí fa de la seva pròpia infantesa. És un fet, no obstant, que molts pedagogs han abusat, i n'hi ha que encara deuen abusar, de l'ambigüetat a què es referia Muller. No sembla, fins i tot, que aquella interpretació s'adigui amb la personalitat de Sant Agustí. Quan una persona tan poc sospitosa com Emili Mira López ~~parla amb tanta confiança~~ en un article sobre la "Psicopatologia dels estats passionals" ("Revista de Psicologia i Pedagogia", Agost 1957, Any V, Vol. V, Nº 19), distingeix entre filosofia intel·lectualista (Descartes) i filosofia sensualista (Epicur, Sèneca, Plutarc; Hume, en definitiva), inclou en la tesi sensualista "malgrat ell, Sant Agustí".

- (28) Epístola als Efesis, 6,4.
- (29) Epístola Primera als Corintis, 13, 10-12
- (30) En referir-se al "concepte de direcció interior" -que, per la nostra banda, recollim a la tercera fase de l'evolució del status social del nen- Riesman diu que "per a l'estudi de certs problemes és essencial distingir els països protestants dels catòlics i els seus tipus caracterològics, els efectes de la Reforma i els efectes del Renaixement, l'ètica puritana del nord i de l'oest i l'ètica una mica més hedonista de l'est i el sud d'Europa". Es tracta, afegeix, "de distincions vàlides i, ~~per a certs propòsits, importants~~". Però ell mateix ho deixa com una insinuació, i també nosaltres. (Riesman, "La muchedumbre solitaria", ob. cit., p. 29 de la traducció castellana).
- (31) Jordi NADAL, (ob. cit.), precisa, en establir les etapes del cicle demogràfic europeu, que a partir de la primera part del segle XIX s'inicia la reducció de la mortalitat ordinària i a partir de la segona meitat del mateix segle ja es produeix la reducció de la natalitat.
- (32) Edmon VALLÈS, "Història gràfica de la Catalunya Contemporània", Edicions 62, Barcelona, 1974, Vol. I.
- (33) Oscar WILDE, "La balada de la Presó de Reading", traducció en vers català de Miquel Arimany, pròleg de Joan Triadó, Editorial Arimany, Barcelona, 1958, "Les edicions EL PONT", Sèrie Universal.
- (34) OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Los derechos del niño", Montevideo, Uruguay, 1969, Pròleg de Rafael Sajón, publicat amb ocasió del desè aniversari de la proclamació de la "Declaració Universal dels Drets del Nen" de les N.U. Aquesta publicació recull vuit declaracions de drets del nen. Muller parla d'una primera versió americana. En realitat, ja ho hem indicat, la primera es deu a l'anglesa Eglantyne Jebb, i constitueix la Carta fundacional de la UIPE (Unió Internacional de Protecció de l'Infància). Abans de l'americana, la "Children's Charter", aprovada a la conferència de la Casa Blanca, Washington, D.C. EEUU, 1930, hi ha l'anomenada "Taula dels Drets del Nen", enunciativa pel Ministre d'Instrucció Pública de l'Uruguay, Prof. Enrique Rodríguez Fabregat en l'acte inaugural de l'"Instituto Interamericano del Niño", el 9 de juny de 1927 i una redacció de "Los Derechos del Niño" deguda a Gabriela Mistral, del desembre del mateix 1927.
- (35) Jean CHAZAL, ob. cit., p. 11.
- (36) Gerard MENDEL, "La descolonización del niño", Ed. Ariel, Barcelona, 1974, Col. "Ariel quincenal" (títol original de l'obra: "Pour décoloniser l'enfant").
- (37) Martínez Menchón diu, però, que "en general, l'aguda anàlisi de Riesman pateix d'un defecte comú a quasi tota la sociologia americana: el del seu enfocament estàtic. Aquest punt de vista estàtic és el que no l'ha portat a considerar l'existència d'altres tipus de societats les premisses socio-econòmiques de les quals les defineixen dins del quadre de Societat de direcció tradicional; i així li impedis de veure el terribles aspecte militant i, per tant, agressiu, de les societats

que actualment podrien ser qualificades com de direcció tradicional, per estar encara relativament al marge de l'industrialització.

- (38) David RIESMAN, ob. cit.
- (39) Així ho llegim en la carta d'un nen, recollida, entre milers d'altres, en l'extraordinari document que constitueix el llibre "30.000 niños españoles acusan", de Fernando GUTIERREZ, Editorial PPC, "Colección Vida Nueva", Madrid, 1973, p. 42.
- (40) Jean CHAZAL, ob. cit.
- (41) Jean DANIELOU, S.I., "Cultura y Misterio", Ed. Estela, Barcelona, 1963.
- (42) Miguel de UNAMUNO, "El día de la infancia", a "VISIONES Y COMENTARIOS" (reproduït a la revista de la Junta Provincial de Protecció de Menors de Barcelona "Pro Infancia y Juventud", Núm. 149-150, Sep.-Dicem. 1973). Els versos de Verdaguer, citats en català per Unamuno, són:
- iAi soledat aimada,
ma companyona un dia,
lo jorn de la infantesa
que no tingué demà!
d'ençà que trist anyoro
ta dolça companyia,
com font escorreguda,
ma vena se tronca.
- (43) Antoni COMAS, "Maragall i Rilke i el sentiment de Déu en la infantesa: una comparança insignificant", Barcelona, "Quaderns d'Atzavara", 1956.
- (44) Georges Simenon, "Maigret et le clochard", 1963.
- (45) Marie-José CHOMBART DE LAUWE, ob. cit.
- (46) Jordi NADAL, "La población española", ob. cit.
- (47) A. ARBELO, "Estudio de la demografía sanitaria infantil en Cataluña", treball publicat al "Boletín de la Sociedad Catalana de Pediatría", Barcelona, número monogràfic, Vol. XXVII, Març-Abril 1966, Núm. 120.
- (48) Ernest LLUCH i Eugeni GIRAL, "La població catalana", estudi que segueix i és contingut en la traducció catalana de "La població" d'Alfred Sauvy, Edicions 62, Barcelona, 1964.
- (49) A. ARBELO, ob. cit.
- (50) Francesc CANDEL, "Los otros catalanes", Eds. Península, Barcelona, 1964.
- (51) Edmon VALLÈS, "Història gràfica de la Catalunya Contemporània", ob. cit.

- (52) Enric MIRALBELL I ANDREU, "Roig i Raventós i la lluita contra la mortalitat infantil a Catalunya", comunicació presentada al "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana", Llibre d'Actes, Vol. II, Barcelona-Montpeller, 1-7 juny 1970. Editorial Scientia, Barcelona, 1971. La dedicació a una clientela privada fou, naturalment, una de les facetes de l'activitat professional del Dr. Roig i Raventós. Com a assessor de la "Lluita contra la mortalitat infantil", entitat fundada el 1920, contribuí a l'organització d'"una munió de dispensaris que abraça" tot el perímetre ciutadà."
- (53) Albert PI I FERRER, "El començament de la Pediatria com a especialitat: publicacions", comunicació a l'esmentat "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana".
- (54) "D'ACÍ I D'ALLÀ", Barcelona, Vol. I, núm. 1, 10 gener 1918, p. 65, article de Maria d'Ivori "Cambres per a infants. Joguines de roba".

"la declaració universal
dels Drets del Nou, i
l'ordenament positiu"

I N T R O D U C C I Ó

Els nens no exerceixen per ells mateixos els drets que tenen. Fins ignoren el Dret; com si n'estiguessin més enllà. I, no obstant, a la seva manera exigeixen.

En un nen, en un nen petit sobretot, hi ha una barreja de desempar i de vitalitat que dóna lloc, alhora, a la sensació d'una presència que s'imposa i que arriba a produir un misteriós respecte, o bé, al contrari, d'una realitat precària que pot eliminar-se d'un buf.

L'encontre amb el món del nen - hi ha qui parla de la infantesa com d'"un monde autre" (1)- provoca, de vegades, astorament, o incomoditat, o irritació, o una falsa tendresa, o la por de no saber-s'hi comunicar.

Sovint, la infantesa només s'accepta com un estat d'imperfeció que s'ha de superar com més aviat millor. La no sa que fan els nens ja fou objecte d'una amarga sàtira per part de Jonathan Swift (2). Malebranche hauria volgut que tots nasquéssim adults; quan "tot adult, fins i tot el creador, diu Piaget amb certa ironia, ha començat nogensmenys per ser un infant, i això tant en els temps primi-

---

(1) Marie-José Chombart de Lauwe, "Un monde autre: l'enfance", Paris, Payot, 1971.

(2) Jonathan Swift, "Una modesta proposición para evitar que los hijos de Irlanda sean una carga para sus padres o su país", Madrid, "La Fontana Literaria", 1970.

tius com avui" (3). El poeta Pere Quart sap bé d'aquella presència del nen quan diu en "Infants":

La vida ran de pols i les mirades altes,
seda tèbia de neu i llot fresc a les galtes.

Esperança i enveja, els picarols al cor;
infidels com el temps, sobtosos com la sort
(o com la mort); mesquins i jugadors, infants,
fraudulents i secrets, o pròdigs com soldans.

. . . . .
Les llàgrimes sonores i arteres i abundants,
les armes de llur guerra civil contra els gegants.

Però la infantesa és útil, és una necessitat, un període vàlid per si mateix. Ve constituïda per "un grup en edat vulnerable" (4), que cal protegir.

L'objecte d'aquesta protecció i com s'organitza depèn, entre altres coses, de la concepció que socialment es tingui de la infantesa.

Per a la nostra una mica envellida legislació civil el nen és més aviat objecte de drets que no pas subjecte, com si tingués tan sols aquells que els adults li atribuïm. Parla de "menors d'edat" i no de nens o de nois. Quan mossèn Pedragosa ve redactar en 1912 el primer projecte del que se n'ha vingut anomenant "Tribunals Tutelars de Menors", va escriure "Tribunals per a nens"; però aquest tipus d'intuïció no és gaire corrent. Encara que Rousseau hagués fet la "invenció" del nen al segle XVIII, "fins el segle XX no s'ha reconegut que els nens són individus amb iguals drets i diferents necessitats" (5).

---

(3) Jean Piaget, "La psicologia de l'infant", Barcelona, Eds. 62, Col. "Llibres a l'abast", 1970.

(4) E.J.R. Heywar, "Por una política nacional de la infancia y la juventud", article a "Revista del Instituto de la Juventud", M a d r i d, juny 1971, nº 35, p. 189.

(5) John Vaizey, "La educación en el mundo moderno", Madrid, Eds. Guadarrama, 1967.

Un dret, ja ens deia la clàssica definició de Jehring, és un interès jurídicament protegit. Amb la Declaració Universal dels Drets del Nen, proclamada per les Nacions Unides el 20 de novembre de 1959, ens trobem davant del reconeixement jurídic de les seves necessitats (6). Són drets que pertanyen de la seva qualitat de persona: ja no es tracta de l'"infans" del Digest, del "qui fare non potest", sinó, seguint l'afortunada terminologia d'un autor (7), del nen en tant que existent.

El text d'aquesta Declaració, tot i la certa asèpsia o discreció dels documents internacionals, és contundent. La qüestió radica en la força d'obligar dels seus principis. La seva naturalesa jurídica i el seu destí són els mateixos que els de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Tindrà eficàcia en la mesura que, d'una manera o altra, s'incorporin a l'ordenament positiu d'un país; però -i això forma part d'aquesta tesi- ens sembla que sense constituir un Dret especial, ans infiltrant-s'hi amb naturalitat, de forma que els seus deu principis, que són com "el pensament d'una època, el món de 1960, respecte els problemes de la infantesa" (8), hagin afavorit la maduresa de la nostra organització social. D'altra banda, hem de preguntar-nos si les mesures jurídiques totes soles són suficients per a establir i mantenir aquests drets.

L'Assemblea General de les Nacions Unides, al final d'aquesta Declaració, demana que se'n faci la màxima publicitat i que es difongui per tots els mitjans. A la Conferència Internacional dels Drets de l'Home que es celebrà el

---

(6) Jean Chezal, "Les droits de l'enfant", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1962, p. 12.

(7) id. id., p. 107.

(8) "La Oficina Internacional Católica de la Infancia y la Declaración de los Derechos del Niño"; a "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño" (trabajos recopilados por la Comisión Católica de la Infancia), Madrid, 1970, p. 30

1968 a Teheran, es demanà als Governes que apliquessin els drets del nen mitjançant la seva integració als plans de desenvolupament econòmic i social.

Cal una acció sensibilitzadora; i que cada país, a partir de les seves pròpies coordenades de lloc i de temps, es formulí una política de la infantesa. Aquest treball voldria contribuir-hi.

P R I M E R A   P A R T

I. PLANTEJAMENTS GENERALS

1. L'"infant" de la Declaració dels drets del nen i el "menor d'edat" de la llei positiva. Sentit de la protecció en cada cas.

La Declaració Universal dels drets del nen, igual que la Declaració dels drets de l'home a la qual està vinculada, no és pas Dret positiu que pugui invocar-se, que s'apliqui. És com un manifest, un conjunt de principis; de to menor, diria algú, potser, en comperació amb la dels drets de l'home. Aquesta darrera ha generat, però, a escala mundial, dos instruments convencionals d'aplicació, malauredament encara no vigents: el Pacte de drets econòmics, socials i culturals i el Pacte de drets civils i polítics. La Declaració dels drets del nen ha restat aïllada, sense una definició posterior que la desenrotlli (1). I, no obstant, els deu punts que actualment la integren, pel sol fet d'haver estat formulats, ja constitueixen "l'expressió de la consciència jurídica de la humanitat" (2) respecte d'una realitat social concreta, la infantesa, i plantegen una visió nova de la protecció de

---

(1) A nivell regional, d'àmbit europeu, existeixen convencions, vigents per els països que les han subscrit, que recullen -com també ho fan els al.ludits Pactes internacionals- alguns drets relatius als infants. No afecten Espanya, que no forma part del Consell d'Europa.

(2) Creiem que aquest atribut, aplicat per A. Truyol ("Los derechos humanos", Madrid, Ed. Tecnos, 1971, p. 31) a la Declaració dels drets de l'home, pot també conferir-se a la dels drets del nen.

l'infant i de l'adolescent.

Fem una lectura atenta de la Declaració. Llegim, també, el seu primer antecedent històric, el senzill i vigorós document que redactà l'anglesa Eglantyne Jebb i que fou adoptat per la Societat de Nacions el 24 de setembre de 1924 (vegi's la pàg.). De moment, per a l'objecte d'aquest capítol, és suficient captar-ne globalment el sentit.

Perquè no tenim sinó això; un punt de referència, una pedra de toc. Aquests enunciats se'ns convertirien en dret positiu si la nostra societat política els acollís, convertint-los en norma del rang que fos del seu Dret intern o adherint-se a una convenció internacional que els contingüés. Ja veurem com, en elaborar-se la Declaració, es discutirà la conveniència que esdevinguin o no dret positiu; però de cap més manera no es podria parlar dels seus principis en un estricte sentit jurídic. Tot i que sovint veiem citats aquests principis, s'ha de tenir molt clara, per a no enganyar-se, la distinció que fa Gregorio Peces-Barba entre "drets fonamentals encara no incorporats al Dret positiu i després d'aquesta recepció, quan formen part del cos legal d'una comunitat" (3).

Els drets del nen són, sense cap dubte, drets fonamentals (4); dels encara no incorporats per nosaltres. Potser no totes les afirmacions de la Declaració, tal com vénen redactades, són "susceptibles de ser assimilades per categories de Dret positiu" (5). De totes maneres, ni tan sols

- (3) Gregorio Peces-Barba, "Derechos Fundamentales. I, Teoría general", Madrid-Barcelona, Biblioteca Universitaria Guadiana, Guadiana de Publicaciones S.A., 1973, p. 59 (els subratllats són nostres).
- (4) L'article 43 de la Constitució espanyola de 1931 feia seva la primera declaració sobre els drets del nen en establir que prestaria una atenció especial envers la infantesa.
- (5) G. Peces-Barba, ob. cit., p. 95.

això eximiria un tribunal d'ignorar-los en cas necessari (6).

Sembla vàlid, doncs, confrontar la concepció de l'infant i el sentit protector que s'endevina en la Declaració dels drets del nen i la legislació civil en tant que Dret privat "general", on es configura la minoria d'edat.

La de protecció és una idea que va unida a la de seguretat jurídica; i "hi ha seguretat ... quan el Dret protegeix en forma eficaç un conjunt d'interessos de la persona humana que es consideren bàsics per a una existència digna" (7). Començem per dir què entenem per "infant" i què s'hauria de protegir en la infantesa.

L'"infant"

Es evident que es tracta de conèixer la realitat del nen tal com és; i saber escollir el punt de vista adequat per a fer-ho és una qüestió clau, ja que d'això en depèn el tipus de protecció a organitzar. "El nen, diu Henri Wallon (8), no més sap viure la seva infantesa. Conèixer-la és assumpte de l'adult. Però, ja qui s'ha de donar la primera paraula en aquest coneixement: al punt de vista de l'adult o al del nen?". Pel mateix motiu, podríem afegir, el nen no li pertoca de disposar de la seva protecció, sinó de disfrutar-la. "Entre el nen i ell, l'adult bé hi reconeix diferències, continua Wallon. Però en la majoria dels casos les redueix a una sustracció: són de grau o quantitatives. En comparar-se amb el

---

(6) G. Peces-Barba, ob. cit., nota al peu de la pàg. 59.

(7) Angel Latorre, "Introducción al Derecho", Barcelona, Eds. Ariel, "Ariel quincenal", 1972, cap. "La protección de los derechos fundamentales", p. 48 de la 5ª edició.

(8) H. Wallon, "La evolución psicológica del niño", Buenos Aires, Ed. Psique, 1970, cap. "El niño y el adulto".

nen, l'adult el veu relativament o totalment inepte enfront dels actes i tasques que ell pot executar". Per aquest camí l'adolescent fóra l'adult privat de l'últim estadi del seu desenrotllament. Wallon alerta sobre un "egocentrisme de l'adult", i diu que "la forma en què el nen assimila no té cap semblança amb la forma utilitzada per l'adult. Si l'adult supera el nen, el nen, a la seva manera, supera l'adult". L'adult, doncs, no té dret de conèixer en el nen allò que pel seu compte ell mateix hi posa.

Això no és pas una defensa de l'infant i de l'adolescent. El moment de Rousseau, en aquest aspecte, ja ha passat; però encara resulta necessari aquell seu requeriment: "estudieu l'infant!".

La Psicologia de l'infant és una de les preocupacions actualment més generalitzades -"el segle XX és el segle de la Psicologia" (J.J. Chevalier)-; i les seves adquisicions són objecte d'una àmplia divulgació. Tot i que de vegades es fa un ús excessiu d'aquestes adquisicions, el cert és que s'ha anat creant una sensibilitat i fins un gust per conèixer l'infant. Aquesta sensibilitat ha de ser assumida socialment, s'ha de traduir en tot aquell conjunt de fets i senyals, petits i grossos, que denoten la volguda i madura acceptació de la infantesa per una comunitat. Perquè és la comunitat la que ha de saber què és un infant (9): d'aquí li vindran els reflexes que fan atinar en l'infant, en qualsevol circumstància que aquest ho necessiti. I el Dret, finalment, podrà contemplar la infantesa com una realitat que li ateny.

Una concepció de la infantesa que impliqui la idea de la seva protecció ha de tenir en compte, alhora, dues perspectives: la seva creixença, i la lentitud, a través de successives etapes de maduració, d'aquesta creixença.

---

(9) En els principis 6 i 7 de la Declaració s'assignen responsabilitats i obligacions a "la societat i les autoritats públiques".

"Tot home és un començament" i es caracteritza perquè "neix en un gran estat d'inacabament", diu Chauchard (10). Rousseau remarcava molt que "hi ha una raó d'aquest estat de debilitat" del nen; "la naturalesa, deia, vol que els nens siguin nens abans que homes". Si l'equipament visceral del nen és complert en néixer, el seu cervell no està pas totalment constituït fins als set anys (11); i la maduració dels sistemes nerviosos i endocrins duren més o menys fins als setze anys (12). D'aquesta manera, dins la llarga creixença de l'home hi ha un espai per a l'educació. Perquè aquest és un altre aspecte a considerar: hi ha moments que no es repeteixen, oportunitats irreversibles que fan delicada la nostra intervenció en el desenvolupament del nen. Quan Piaget parla del que és innat i del que és adquirit fa notar la importància de l'exercici "en l'acceleració o el retard de certes formes de maduració", i que l'actualització de les possibilitats del noi depèn de "les condicions d'experiència material o d'interacció social" que trobi. Tota "no maduració, a més, suposa una sèrie d'impossibilitats" (13). Buscant novament en Chauchard, llegim: "L'infant que en el temps oportú no hagi estat proveït d'un pensament, ja no l'adquirirà, perquè el cervell perd les seves possibilitats"; i és perquè "el pensament de l'home és totalment tributari del llenguatge que ha après d'infant" que adverteix tan severament: "Desenrotllar fins al màxim l'educació del llenguatge de l'infant, àdhuc en el deficient, ... és un deure absolut totalment oblidat en

---

(10) Paul Chauchard, "Le langage et la pensée", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1965, p. 34

(11) Paul Chauchard, id. id., p. 35.

(12) Jean Piaget i Bärbel Inhelder, "La psicología de l'infant", Barcelona, Edicions 62, "Llibres a l'abast", 1970.

(13) Jean Piaget, "Seis estudios de psicología", Barcelona, Barral Editores, Col. "Ediciones de Bolsillo", 1973 (4ª edició), capítol "Problemas de psicología genética: Innatidad y adquisición".

les nostres injustes societats resignades a establir entre els homes unes desigualtats que no són pas naturals, ja que persisteixen a fer de la cultura, forma superior del llenguatge, un privilegi reservat al d'èter" (14). Moltes mares ja ho saben, això, per una intuïció; saben, per exemple, que el parlar és afavorit pel domini psicomotriu quan, en fer-lo saltar sobre els genolls, li transmeten un ritme o quan li donen els primers fonemes amb el "ral, ralet" (15).

Adduint aquestes cites es vol ressaltar aquí, més que res, el tipus de coneixement-responsabilitat que una comunitat, precisament com a tal comunitat -hi insistim- ha de tenir de la infantesa, si vol fer-se'n càrrec.

I aleshores, la lentitud de l'infant. Una lentitud que també imposa a la comunitat un comportament. Ho diu Roger Cousinet (16) quan, en definir l'"educació nova" parla d'una actitud: "una actitud feta de comprensió, d'amor, i més que res una actitud de respecte; una actitud d'espera, de paciència, d'acceptació de la infantesa com a tal, de la infantesa com a període necessari en el desenrotllament de l'home; una actitud d'indulgència, i més que d'indulgència: d'admissió dels errors del nen, de la seva lentitud; d'un desig, sovint apassionat, d'atendre les seves més petites necessitats, encara que la societat hagi d'esperar una mica per a què siguin satisfetes les seves; és la convicció de què, com més plenament i àmpliament el nen sigui nen, més i millor es convertirà en un bon adult; l'afirmació de què nosaltres, els adults, farem collita de tants més avantatges com més deixem el nen el major temps possible en aquesta edat d'innocència primera, enlloc de voler formar-lo a

---

(14) Paul Cauchard, ob. cit., p. 32

(15) Francesc Tosquelles, "La pràctica del maternatge terapèutic en els deficients mentals profunds, Barcelona, Ed. Nova Terra, Col. Nadal, 1972.

(16) Roger Cousinet, "¿Qué es la educación nueva?", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1959 (2ª edició), p. 15.

la nostra imatge, que realment no mereix pas servir de model".

Es veritat que en aquest gust per l'"imperfecte", per l'"insuficient" (17), per ellò que s'està fent, hi ha una intencionalitat pedagògica; però és que, socialment, aquesta intencionalitat no pot faltar.

La noció de desenvolupament, d'un desenvolupament "normal" és ben clara en l'actual Declaració de 1959. S'hi refereix en els principis 2, 6, 7 i 9. La primera Carta dels Drets del Nen, de 1924 -que, per més breu, fa potser un impacte més net- comença dient que el nen ha de poder "desenrotllar-se d'una manera normal". Tot i que sempre pot discutir-se on se situa la "normalitat", cal partir d'una concepció total de la infantesa perquè la seva protecció tingui sentit. Això serà un dels leit-motiv del present treball.

Aquesta totalitat plana en la Declaració; i així ens sembla que cal interpretar-la. No ho impideix la relació de singularitats, prevencions i garanties que enuncia, aparentment més nombroses que les afirmacions. Eglantyne Jebb parlava del nen que té fam, del malalt, del retrassat, del desviat, de l'orfe i abandonat, del que està en perill, etc. Però encara que contínuament s'anés afinant el catàleg de les situacions excepcionals i es tipifiqessin les injustícies que afecten l'infant, aquestes s'han de situar dins d'una visió general que tendeixi a considerar normal el desenrotllament, fins al límit socialment imaginable, ^{de} les possibilitats de tots els nens. Això és el que s'ha de protegir. Si només es contemplesin els cassos singulars, passarien desapercubudes formes subtilment desconegudes de transgressions de drets dels nens. Cada país s'ho sap, i ha d'establir les coordenades que detectin les pròpies carències, del nivell que siguin; sovint, no per menys espectaculars menys reals.

---

(17) Georg Kerschensteiner, "El alma del educador", Barcelona, Ed. Labor, 1934 (2ª edició).

L'ambigüetat jurídica de la Declaració, el seu internacionalisme, el fet que s'esgrimeixi en moments de catàstrofe, podria paradoxalment contribuir a l'oblit de la difícil normalitat que suposa atendre la lenta creixença del nen (18).

I una última remarca: La Declaració encapçala cada principi amb la paraula "infant"; però per infant s'ha d'entendre, aquí, tant el nen petit com l'adolescent, o almenys el preadolescent. Si no fos així, quedaria disminuït el seu autèntic abast. Així ho deixa entendre la redacció dels punts 7 i 9, i ho confirma el text d'algunes Convencions relatives a la persona humana (19). Sobre els límits d'edat de la Declaració hi tornarem més endavant.

El "menor d'edat"

De vegades sembla com si la legislació civil positiva volgués fer seva aquella aspiració de Malebranche de què tothom ja nasqués adult, major d'edat, amb la plena capacitat d'obrar. Quan parla dels "menors", immediatament ha de preveure institucions supletòries i tutelars, complements de la seva personalitat. Perquè no és pas que no els reco-

---

(18) El mateix UNICEF, al qual s'atribuí, per una resolució especial, una responsabilitat peculiar en l'aplicació dels drets del nen, ja havia perdut el 1959, del seu nom, les paraules "internacional" i "socors", per anomenar-se, simplement, "Fons de les Nacions Unides per a la Infantesa"; tot i conservant la sigla primitiva amb què és més conegut.

(19) L'article 10, núm. 3, del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, de 16 de desembre de 1966, diu que "s'ha de protegir els nens i adolescents contra l'explotació econòmica i social"; i l'apartat 7 de la Primera Part de la Carta Social Europea, de 18 d'octubre de 1961, que "els nens i els adolescents tenen dret a una protecció especial contra els perills físics i morals als quals estan exposats". I quan, entre nosaltres, el Bisbe de Vic per exemple, es féu immediat ressò de la proclamació de la Declaració en una carta pastoral de 19 de març de 1960, la titulà "Drets de l'infant i de l'adolescent".

negui drets: els menors "són susceptibles de drets", diu l'ar-
ticle 32 del Codi Civil espanyol -que no és el mateix que dir
que són "subjectes" de drets.

Ara bé, la concepció de la minoria d'edat de la legisla-
ció civil no sap, o no pot recollir encara, tota la comple-
xitat de la lenta creixença de la persona i la seva progres-
siva integració a la societat.

"L'edat del nen ens ve donada pel nombre de dies, mesos
i anys que el separen del seu naixement", diu Wallon (20),
i es pregunta: "¿Tenen un significat diferent les edats de
la infantesa?"

Borrell i Soler observa amb agudesa que, tot i no regu-
lant el Codi Civil espanyol la minoria d'edat com una inca-
pacitat genèrica, "el que es nota amb caràcter general és
que el Codi no estableix una gradació descendent de la in-
capacitat a mida que el menor avança en edat i, correlati-
vament, en intel.ligència, com ho feia el Dret romà, que
distingia entre infants, menors impúbbers, púbbers i majors
d'edat". "La incapacitat obra amb la mateixa intensitat,
segons la lletra del Codi, des del naixement fins als vint
i un anys" (21); i, amb seny, afegeix el mateix Borrell i
Soler: "Aquesta regla, oposada a la naturalesa, no pot ad-
metre's en teoria ni la pràctica ho consent: no pot iden-
tificar-se la incapacitat del nou nat a la del que ha com-
plert vint anys. En l'esfera del bon sentit la dificultat
pot resoldre's, però en la legal, la deficiència del Codi

---

(20) H. Wallon, ob. cit., capítol "Les edats successives
de la infantesa", p. 229.

(21) Antoni Mª Borrell i Soler, "Derecho Civil Español",
Tomo I, Parte general, Barcelona, Editorial Bosch,
1955, p. 147, "Incapacidades generales por razón de
edad".

pot ocasionar dificultats" (22).

L'"Informe Latey" (23), un document lúcid i pragmàtic sobre la majoria d'edat a Anglaterra, diu en la seva recomanació 52: "Aquells que no arriben a la majoria d'edat, sigui quina sigui la seva edat, ... " La dificultat persisteix. Això fa pensar desseguida que molts drets "susceptibles" de tenir els menors són drets "de persones grans" que no poden exercir per ells mateixos.

La legislació civil s'ha de pronunciar sobre el moment en què es suposa que una persona ha assolit la "plenitud existencial" (24), en què ja és un adult. És una servitud -diríem- que el Dret s'imposa en ordre a cobrir un determinat aspecte de la seguretat jurídica. Marca una edat. Només que, en els nostres dies, la mateixa definició d'adolescència, que està lligada a la idea de majoria d'edat, té aspectes menys precisos. En llatí, "adult" volia dir "la persona que ja no canvia"; però ara, l'educació, per exemple, ja no és específica de la infantesa i de l'adolescència. El caràcter obert que, per l'educació permanent entre

-
- (22) En una Assemblea del Consell de Cooperació Cultural del Consell d'Europa, celebrada a Estrasburg el febrer de 1969, en la que es tractà de la participació dels joves en la societat moderna, es feia al·lusió a "les diferents edats de majoria de capacitat i de responsabilitats dels joves en els diferents camps d'actuació" (referència: "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 22, p. 173, abril 1969, "El Consejo de Europa y la participación de los jóvenes en la sociedad moderna"). D'altra banda, molts països ja fa temps han distingit entre la majoria d'edat civil i el dret de vot: vegi's relació a "El Correo de la Unesco", octubre 1973.
- (23) Rep el seu nom del president de la Comissió que l'elaborà, Mr. Justice Latey, i fou presentat al Parlament britànic el juliol de 1967, després d'un treball de dos anys. Portà a l'establiment de la majoria d'edat als 18 anys, després de preguntar-se sobre les causes que havien motivat la realitat legal fins aleshores vigent, sobre les responsabilitats dels joves i el moment d'assumir-les, etc.
- (24) L. Mendizábal, article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 37, octubre 1971, "Le privilegiado condición y estado que debería ostentar, en el ámbito privado, la persona humano antes de alcanzar su plenitud existencial".

altres coses, té l'estatut de l'adult, afecta la definició de l'adolescència (25).

En el fons, el concepte de majoria d'edat és relatiu. Si la maduresa fisiològica fos sinònim de maduresa social no es donaria el que anomenem "adolescència", ni es plantejaria, almenys amb els termes estàtics d'avui, el problema de la majoria d'edat. L'Edat Mitjana europea va abaixar notablement els límits de la majoria d'edat, que sovint, en aquella època, s'identificava amb la maduresa fisiològica. I això portava el noi a ser independent més aviat; independència que sembla haver-se conservat en els països del Nord d'Europa, on l'esperit medieval estava més condicionat per l'ethos germànic que pel familisme romà.

El Dret romà, no obstant, havia donat mostres de voler assumir la complexitat de la situació. Ja sabem que distingia entre impúbbers i púbbers. Dins del grup dels impúbbers, les persones menors de set anys eren anomenades "infants". En l'antic Dret, els púbbers gaudiren d'una capacitat absoluta. Però els abusos que es cometeren contra aquesta llibertat aconsellaren l'establiment de mesures protectores, la primera de les quals fou la conminació continguda en la llei "Plaetoria" de perseguir públicament els que haguessin enganyat, confiant en la seva juvenesa, un púbber menor de vint i cinc anys. Més endavant sorgí la distinció entre menors i majors de vint i cinc anys. La llei, així, per una banda, afavoria els menors; però aquesta situació adquirí un aspecte negatiu, ja que la "protecció" legal feia difícils les operacions de la vida ordinària i restringia, en molts cassos, la capacitat jurídica. "Segons les circumstàncies, comenta Maynz (26), podia semblar avantatjós,

---

(25) Consell d'Europa, "Política de Juventud y sus posibilidades de investigación", Col.loqui Baden-Austría, octubre 1973 (referència: "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, p. 192).

(26) C. Maynz, "Curso de Derecho Romano", Barcelona, Jaime Molinas Editor, 1887, Vol. I, p. 435.

doncs, no estar subjecte a l'aplicació de les disposicions legislatives que es referien als menors. Per aquesta raó les constitucions imperials permeteren als homes majors de vint anys i a les dones majors de divuit de demanar a l'emperador la 'venia aetatis', que els assimilava als majors".

Aquest sentit negatiu ha perdurat i ha passat a la nostra legislació civil; de manera que, en conjunt, la "protecció" que ofereix pot arribar a significar un impediment davant d'un desig d'autoresponsabilització, que faci dir "si jo fos gran ..." enlloc del clàssic "quan jo sigui gran .." (27).

I aquest sentit negatiu, en gran part, prové de què es projecten sobre els menors actes o relacions jurídics d'adults. Es considera que el nen o l'adolescent com un adult en petit. Si l'"infans" del Dret romà era incapaç de realitzar actes de cap mens, àdhuc en benefici propi, é³ que es pensava que no tenia voluntat -en sentit jurídic (28). Altres motius de protecció eren l'insuficient comprensió o l'ignorància en matèria de Dret (29). En definitiva, podríem dir, amb Wallon encara, que el nen només té allò que l'adult posa en ell.

Molts dels drets que aquí presentariem són drets subjectius privats de caràcter individual. Com a tals, constitueixen "situacions de poder concret que la llei empara" -un contracte, un testament. Són drets que s'exerceixen esporàdicament, potser un cop a la vida, potser mai; no són indispensables per a la vida diària, per al progrés personal;

---

(27) E. Urgorri, "La seguridad jurídica del menor", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", Madrid, núm. 22, abril 1969, p. 31

(28) Maynz, ob. cit., p. 435.

(29) Una de les propostes de l'"Informe Latey", en referir-se a les relacions contractuals amb menors demana que l'esperit que les reflectís fos "curt i ben clar, de manera que el firmant sàpiga el que emprèn"; mesura, aquesta, que afavoriria, en general no solament de cara als menors-, el coneixement del Dret i, per tant, la seguretat jurídica.

poden dependre d'una determinada posició social. Ells sols, tot i que és necessari protegir-los, no ens donen la imatge d'un interès que parteixi directament del nen. Dins del Dret civil hi ha unes normés que tenen un caràcter més imperatiu, quasi d'ordre públic, perquè protegeixen "interessos socials que l'Estat considera fonamentals"(30), com les relatives al Dret de Família. Per aquí trobaríem el tipus d'interessos del nen que han de ser protegits. Un dret que protegeixi un interès personal de l'infant o de l'adolescent ha de respondre a una necessitat social, permanent i general (el que comporta la idea d'igualtat) de la infantesa com a tal. I aquestes notes han d'aparèixer, d'una manera o altra, en les normes que els recullin.

Prenem, per exemple, el cas dels aliments entre parents: seguint la regulació del Codi Civil espanyol es distingeix entre els aliments pròpiament dits, civils o amplis, previstos per als fills legítims, que comprenen alimentació, habitació, vestit, assistència mèdica, educació i instrucció, "segons la posició social de la família" (art. 142) i aquells "auxilis necessaris per a la subsistència" per als fills il·legítims no naturals, amb l'obligació mínima d'atendre les despeses d'"instrucció elemental i l'ensenyament d'una professió, art o ofici" (art. 143).

En la redacció d'aquests articles, i sense entrar en els criteris seguits per a protegir la família legítima, no s'ha tingut en compte l'interès del nen com a persona, sinó la visió de la il·legitimitat que, del punt de vista de l'adult, s'hi ha vertit. No es pensa en les possibilitats últimes de desenrotllament personal complet a què un noi pot aspirar, ni en què el noi no pot saber -ni qui sap si ha de saber- discernir entre la significació d'uns "aliments ... segons la posició social de la família" i uns altres calculats sense aquesta consideració. I és que els nois, aprofitant una vegada més el símil de Wallon, "viuen" les seves necessitats -sobre tot en aquest cas en què es tracta de

---

(30) A. Latorre, ob. cit., p. 209.

necessitats fonamentals- partint d'ells mateixos, no les "coneixen" amb estimacions d'adult.

Els drets dels infants i dels adolescents tenen, per tant, un caràcter eminentment social. Sense formular-s'ho expressament, aquest caràcter ja el tonia la Carta redactada per Eglentyne Jebb. La legislació civil no té present aquella totalitat -insistim en la idea- amb què hauria de contemplar-se aquest període de la vida de l'home. La protecció que ofereix és insuficient i parcial perquè la majoria dels drets subjectius que empara o són d'índole individual o no prenen el caràcter social que han de tenir en referir-se als infants i adolescents; i, finalment, no aprecia cap matis de gradació dins d'aquesta realitat complexa.

Perquè hi hagi una seguretat jurídica complerta el Dret ha de protegir, com dèiem, "en forma eficaç un conjunt d'interessos de la persona humana que es consideren bàsics per a una existència digna". I el to social d'aquesta protecció -que és una adquisició relativament moderna- és ineludible en els drets fonamentals de l'infant.

2. Les edats de la infantesa i la superació de l'actual concepte legal de "menor".

Hi ha les "edats de la infantesa" i hi ha "les edats dels nens". Si les edats dels nens ens vénen donades, com ja s'ha dit, pel nombre de dies, mesos i anys que els separen del seu naixement, les edats de la infantesa són períodes marcats per moments significatius d'evolució psíquica i biològica, uns "conjunts que tenen, cadascun d'ells, la seva orientació i uns senyals específics" (1). Es així que es parla de la primera i la segona infanteses, de la pubertat, de l'adolescència; també es parla de l'"edat escolar", posem per cas. Aquestes "revolucions d'edat en edat, no són improvisades per cada individu, sinó que són la mateixa raó de la infantesa (subratllat nostre) que tendeix a la realització de l'adult".

Algunes corrents psicològiques pensen que hi ha força coincidència entre les edats dels nens i les edats de la infantesa; altres, que no hi ha cap similitud. En general, però, quan un psicòleg es refereix a edats del nen posant-les en relació amb uns progressos o un tret determinat, diu sempre, amb prudència, que es tracta d'aproximacions.

Per contestar aquella seva pregunta sobre si les edats de la infantesa tenen un significat diferent de les edats dels nens, Wallon parla, més que res, d'"una espècie d'unitat solidària, feta de contrastos i de conflictes"; diu que "considerar el nen fragmentàriament és anar contra natura"; que, a cada edat, "el nen constitueix un conjunt indissociable i original"; i que, "en la successió de les

---

(1) H. Wallon, ob. cit., capítol "Les edades sucesives de la infància".

les seves edats, és sempre el mateix ésser en curs de meta morfosi".

Sense arribar a aquesta visió de les edats de la infantesa que la Psicologia ha anat elaborant, les edats dels nens han tingut sempre, d'una manera o altra, un significat especial per comprendre l'home.

L'educació de l'època hel·lenística, en establir les seves etapes, seguia la vella divisió d'Hipocrates -hom sap com era d'afecionada l'antiguitat a especular amb els nom bres-, que distribuïa la vida humana en vuit períodes de set anys cada un. D'aquests períodes, l'educació clàssica en reclamava, per a ella sola, els tres primers, que anomenava παιδίον, el "petit infant" (per sota dels set anys); παις, l'"infant" (dels set als catorze anys); i μετάρκιον, l'"adolescent" (de catorze a vint i un anys). Més prolíxa ha via estat l'organització espartana, que comprenia tretze anys agrupats en tres cicles, el "noi petit (dels vuit als onze anys), el "noi" pròpiament dit (dels dotze als quinze) i l'"efebia" (dels quinze als vint anys). Dins de cada cicle, tot de categories jerarquitzades feia aquesta organització semblant a la dels moviments de joventut dels estats totalitaris, com la "Hitlerjugend" o la "Gioventù fascista". A la Roma antiga, l'educació s'iniciava als set anys (2). Durant l'Edat Mitjana, l'infant solia començar els estudis sistemàtics també vers els set anys (3); es podia entrar als catorze anys a la "Facultat de les Arts", que precedia obligatòriament els estudis a les Facultats superiors (4),

-
- (2) H.I. Marrou, "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Paris, Editions du Seuil, 1965, 6e édition, pp. 53, 75, 161, 345.
- (3) Geneviève d'Haucourt, "La vie au Moyen Age", Paris, P.U.F. Col. "Que-sais-je?", núm. 132, 1961, p. 82.
- (4) Roger Gal, "Histoire de l'éducation", Paris, P.U.F. Col. "Que-sais-je?", núm. 310, 1963, p. 57.

i un aprenent tenia generalment de dotze a quinze anys (5).

En el segle XVII, l'admirable Komenski, preocupat per trobar una organització escolar el més generalitzada possible, volia per a l'educació completa "tot el temps de la joventut, és a dir, des de la infantesa fins a l'edat viril, vint i quatre anys distribuïts en períodes determinats"; dividint "aquests anys de creixement en quatre distints períodes de sis anys de durada (en Hipòcrates eren tres de set): Infantesa, fins els sis anys; Puerícia, o pubertat, dels set als dotze; Adolescència, dels tretze als divuit; i Joventut, dels dinou als vint i quatre" (6).

El Pla francès de reforma escolar de 1944, de Langevin-Wallon (que ha tingut influència en la redacció d'algunes lleis generals d'educació d'altres països, entre les quals l'espanyola de 1970) reparteix el període d'ensenyament obligatori en tres cicles compresos entre les següents edats: dels set als onze, dels onze als quinze i dels quinze als divuit (7). És pràcticament, la mateixa divisió que el C.E.N.U. ja havia establert entre nosaltres l'any 1936 (8). I encara podríem referir-nos a altres maneres de considerar les edats per a una organització, com és el cas de l'escoltisme.

Es troben, doncs, des de sempre, unes constants: els set anys, els dotze, els quinze, els divuit. És una forma intuitiva de valorar la infantesa com a tal, que porta a reconèixer l'existència d'unes característiques de cada etapa i, en conseqüència, unes necessitats de cada edat.

---

(5) François Barret, "Histoire du travail", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 164, 1958, p. 23.

(6) J.A. Komenski, "Didacta Magna", Cap. XXVII, versió espanyola de Saturnino López Peces, Madrid, Ed. Reus S.A., 1971.

(7) Alberto Merani, "Psicología y Pedagogía", cap. "Plan de reforma Langevin-Wallon", México, Ed. Grijalbo, 1969.

(8) Generalitat de Catalunya, Consell de l'Escola Nova Unificada, "PROJETE D'ENSENYAMENT DE L'ESCOLA NOVA UNIFICADA", Barcelona, Inst. Gràf. Oliva de Vilanova, 1936.

Un Piaget, en estudiar el desenrotllament mental del nen, distingirà el "període senso-motor" (0-2 anys); el "període simbòlic" (2-7 anys); el "període de les operacions concretes" (dels 7 als 11-12 anys) i el "període de les operacions formals" (11-12 anys en endavant). Però ja el petit escuraxemeneies Alfred, un dels herois de la narració de Lisa Tetzner "Els germans negres", deia : "Jo havia fet els dotze anys i era tantalt i tant fort com un noi de quinze; era probable que fins guanyés en força a un home" (9).

Quan en les legislacions històriques es pensava en una limitació de la responsabilitat per raó de l'edat, es solia fixar-la en els dotze anys. Així ho feien el Dret germànic, les Gragas d'Islàndia, la Llei Sàlica. Per al Dret Canònic, els impúbers (de set als dotze anys la noia, de set a catorze els nois) eren responsables atenuadament si es podia apreciar un discerniment. Per a les nostres Costums de Tortosa el menor quedava exempt de pena fins els deu anys i mig. En el període de la codificació, les primeres compilacions penals establien, amb caràcter general, tres etapes: irresponsabilitat absoluta fins els set o deu anys; irresponsabilitat condicionada a la falta de discerniment, amb edats màximes que anaven dels catorze als disset; i irresponsabilitat atenuada fins els divuit, vint o vint i un anys, segons les legislacions (10).

El Dret, en tant que projecte d'ordenació social, s'atura en certes edats, poques i concretes. En el camp civil, després de fixar el límit general per a la plena capacitat d'obrar, senyala unes edats especials per a l'adquisició de determinats drets: entre els dotze i els divuit anys preveu el de contraure matrimoni, el de fer testament, el de ser testimoni en actes "inter vivos", assistir a les reunions del seu propi consell de família, el de ser emancipat. Tot i això, no pot dir-se que aquí hi hagi aquella

-
- (9) Lisa Tetzner, "Los hermanos negros", Tomo II, Barcelona-Méxic, Ed. Noguer, 1961.
- (10) J.R. Palacio, "Edad, Derecho Penal y Derecho Tutelar", Madrid, 1969.

"gradació descendent de la incapacitat a mida que el menor avança en edat" que Borrel i Soler trobava a faltar. Sembla que es mesuri cada estadi de capacitat per una sostracció. I no es tracta, tampoc, de drets que responguin a necessitats de caràcter social, permanents i generals de la infantesa com a tal. En el camp penal s'ha anat passant, és cert, d'una valoració quantitativa de l'edat a una altra de més qualitativa, que -en el tractament de la delinqüència juvenil per exemple- ha determinat la creació de Tribunals especials (11).

Però la regulació de la menor edat continua tenint "el matís restrictiu que li és peculiar"; és una concepció "merament pragmàtica", perquè només es fonamenta en els aspectes més externs de la realitat social. "Aquesta situació, diu un autor (12), fou aparentment superada per les corrents doctrinals que, en inquirir sobre la naturalesa de la menor edat, senyalaren el caràcter de protecció que el Dret ha d'atorgar a la persona durant els primers estadis del seu desenrotllament. Però el cas és que tal protecció mai no fou integral", ja que s'ha eludit la qüestió substancial, que radica a atendre "la realitat íntima, personal i individualitzada del subjecte", limitant-se a unes categories formals buides de continguts.

---

(11) J.R. Palacio, ob cit.

(12) Luís Mendizábal Osés, "La privilegiada condición y estado que debería ostentar, en el ámbito privado, la persona humana antes de alcanzar su plenitud existencial" ("Revista del Instituto de la Juventud", núm. 37, octubre 1971, pp. 43-70). Aquest article, com d'altres treballs del mateix autor, aboca a la creació d'un Dret del Menor, postulat interessant en tot el que té d'instrument seriós de reflexió sobre els drets dels menors, però difícil de compartir si es tracta de dissenyar, com pretén, una possible nova branca autònoma del Dret. D'altra banda, no/pas voler basar-se en els principis, discutibles però unificadors, de la Declaració Universal dels Drets del Nen. És una concepció plasmada i repetidament debatuda en successives "Jornadas Iberoamericanas del Derecho del Menor", que vénen celebrant-se des de 1968. La "Revista del Instituto de la Juventud", acull aquesta visió. L'"Instituto de la Juventud", creat el 1961, depenent de l'"Instituto de Estudios Políticos", és l'òrgan d'estudis de la "Delegación Nacional de Juventudes", organisme que ha intentat monopolitzar tota la política de la joventut en l'àmbit espanyol.

/sembla

La protecció que dimana d'aquests plantejaments -els més usuals, precisament- havia de resultar per força insuficient. "La situació de la menor edat és, per la seva pròpia naturalesa, dinàmica, no estàtica (13). És un temps llarg i ple, que no pot identificar-se amb una "situació jurídica d'incapacitat que demana una determinada protecció". I és natural que el divorci existent entre la codificació civil i la realitat que pretén subsumir susciti una ruda oposició doctrinal.

Encara que per a molts la previsió sobre la major edat resulti inexistent -una línia divisòria ideal que travessen i fins potser conculquen sense ni adonar-se'n-, aquesta tradicional distinció entre menor i major edat té un pes socialment. L'adequació del Dret a la realitat reclama, en aquest punt, una visió més total, que parteixi de baix i reculli amb més riquesa de matisos les necessitats de la infantesa.

La disposició general sobre la major edat es conté, en el nostre Dret, en la legislació civil, quan fóra segurament més propi d'"una llei també general, com la Constitució o Estatut de l'Estat, o bé una llei especial" (14). El Codi Civil continúa essent el punt de referència obligat per a les diverses branques del Dret. D'altra banda, la concepció sobre la major edat és aplicada pel Codi a actuacions específicament jurídiques, a la "capacitat de disfrutar béns i exercitar drets" de caràcter civil (15); tant, que, com observa el mateix Borrell i Soler (16), sembla que el Codi no

---

(13) L. Mendizábal, article citat (el subratllat és nostre).

(14) Borrell i Soler, "Derecho Civil Español", T. I, Parte General, Barcelona, Ed. Bosch, 1955, p. 7. Borrell ho aplica als set primers articles del Codi Civil; però ens sembla també vàlid per a la regulació de la major edat. El Parlament català, amb una visió avançada, havia votat, el 8 de gener de 1934, la "Llei de majoria i habilitació d'edat" (vid. Maspons i Anglasesell, "La llei de la família catalana", Barcelona, Ed. Barcino, Col. Popular Barcino, 1935, p. 73).

(15) Borrell i Soler, ob. cit., p. 144.

(16) Borrell i Soler, "Derecho Civil vigente en Cataluña", T. I, Preliminares, Barcelona, Ed. Bosch 1944, p. 95, referint-se als articles 200, núm. 1 i 293 del Codi civil.

pugui contemplar la situació dels menors solters púbers sense tutor, com si fos una situació "impossible per il.legal", diu; tot i que la pràctica l'ofereix i no es poden tancar els ulls a la realitat (17).

Obligacions morals com la de donar aliments s'han convertit en "deures civils exigibles" (18); però el Codi desconeix, diu Mendizábal Osés, el concepte de paternitat responsable, que suposa la possessió, per part dels pares, de la formació adequada a les responsabilitats que han d'assumir; no parlo del dret a l'esbarjo, quan "el dèficit d'esbarjo durant l'edat infantil és evident, i és necessari que el legislador prengui consciència d'aquesta necessitat"; també desconeix el dret del fill a la integració social, i només confereix als pares el dret de correcció (19).

Imaginem què podria buscar un noi en la llei. Entre les respostes, algunes quasi entenedidores, que els alumnes de tercer curs de Batxillerat (tretze, catorze anys?) d'un Institut de Segon Ensenyament galleg, feren a la pregunta "Quins drets, segons el teu judici, ha de tenir el nen?", hi ha les següents, que transcrivim en el galleg original: "Dereito de voto", "Dereito á diversión", "Dereito de opinión no seo da familia", "Dereito a podermos ver os exámenes despóis de correxidos e calificados polo profesor", "Dereito a termos un representante nas Cortes Españolas", "Dereito a que non nos enganen con certas cousas, por exemplo co dos Reis Magos", "Dereito a sermos respetados polos grandes e a que non

---

(17) És el Fiscal qui representaria el menor en aquest cas, segons l'article 838, nn. 5 i 6 de la Llei Orgànica del Poder Judicial: vid. Borrell i Soler, ob. cit., p. 95 i nota al peu de la pàgina 96. El mateix Borrell cita Sentències del T.S., sobre "assumptes anteriors al Codi civil", en les que s'havia reconegut l'eficàcia d'actes celebrats per menors que no tenien curador.

(18) Maspons i Anglasesell, "La llei de la família catalana", Barcelona, Ed. Barcino, Col. Popular Barcino, 1935, p. 89.

(19) L. Mendizábal, article citat.

se ríen de nós inda sendo probes", etc. (20).

Si els nois o els adolescents veuen que l'"estructura estable de l'ordre jurídic existent els concebeix incapaços o, en el millor dels cassos, objecte de tutela", com diu Urgorri (21), ¿acceptaran íntimament la "protecció" que el Dret els ofereix? "En els darrers anys de l'edat juvenil es manifesta una rebel·lió i una actitud polèmica davant d'aquesta concepció. La conservadora idea de seguretat jurídica no solament no els serveix, sinó que els repugna", insisteix Urgorri. No es produeix en ells, independentment de les llacunes que d'una manera objectiva presenta l'ordenament positiu, aquella "consciència jurídica com a actitud subjectiva de l'individu" davant l'ordre jurídic i social.

Ja no es tracta, ara, d'aquella total -i quasi feliç?- ignorància del Dret per part del nen petit, sinó de desinterès i fins de desconfiança, que dificulta encara més una comunicació.

La seguretat jurídica ha de venir revestida, continúa Urgorri, de tres notes: una generalitat, incompatible amb tota idea de particularismes i de privilegis; la creença -subjectiva- de l'eficàcia de la norma; i que, veritablement, tot el sistema positiu sigui eficaç. I és clar que cal comptar amb què les normes jurídiques poden ser conculdades, que la justícia ideal potser mai no es podrà realitzar i que tots els ordenaments positius tenen deficiències. Però tot això s'accepte malament, en general, per la consciència jurídica comú, i desilusiona; i encara més a l'època juvenil.

Per al noi, l'adolescent i fins el jove, el dogma de la

---

(20) "Declaración dos Dereitos do Neno e outras cousas novas", Alumnos de 4º Curso do Instituto Masculino de Lugo, Lugo, Ediciones Celta, 1973.

(21) Enrique Urgorri Casado, "La seguridad jurídica del menor", article a "Revista de la Juventud", Madrid, núm. 22, abril 1969, p. 31.

seguretat jurídica té un altre sentit que per a l'adult. Es troben en un món ja fet, amb la seguretat jurídica organitzada. D'aquí, en gran part, la indiferència, la falta de coneixement i de familiaritat amb el Dret vigent; sobretot en el camp del Dret privat -menys assequible i, pel mateix motiu, més rebutjat. Tota l'estructura psíquica juvenil, amb el seu desig d'emancipació, d'autoresponsabilització, de reforma, s'oposa a un ordre jurídic "impersonal i insensible, que contempla la menor edat des de dalt".

Amb tot, diu encara Urgorri, "el que no pot deduir-se és que l'estructura social juvenil hagi de ser, per principi, contrària a la idea de seguretat jurídica"; només que caldria trobar el camí de la seva incorporació a l'ordre jurídic actual, aprofitant el seu ethos reformador i admetent la seva consciència revolucionària.

Sigui com sigui, tot porta, doncs, a la necessitat de superar el concepte vigent de la menor edat.

II. L'EVOLUCIÓ DEL STATUS SOCIAL DE L'INFANT

1. La "invenció" de la infantesa

La menor edat es contempla des de dalt perquè "de fet, segle darrera segle, la humanitat sembla ancorada en una idolatria de l'home en la seva maduresa, en la plenitud de la seva capacitat de pensament i d'acció" (1). La història memorable de l'aneguet lleig d'Andersen intenta de fer comprendre a l'infant el secret de la seva llibertat futura. Però la maduresa no ha d'esperar-se com un alliberament.

En el segle XVIII comença a concretar-se un canvi d'actitud davant de la infantesa. És una llarga i lenta evolució, plena de contradiccions i marrades, que encara no s'ha tancat. Aviat, no obstant, almenys en certs nivells, generà un nou comportament social.

Rousseau n'és el símbol. La seva gran troballa és, senzillament, l'infant, diu Lecercle (2). "Desconeixem la infantesa, en tenim idees falses", afirma Rousseau en el Prefaci de l'"Emile". La societat del seu temps, en efecte, l'ignorava; en particular, la gent de món. Si la idea de Madame d'Épinay d'al·letar el seu fill enlloc d'entregar-lo a una dida deixà estupefacte el seu marit, a l'Anglaterra de la Reina Anna "el senzill orgull medieval de portar fills al món ha-

---

(1) Enzo Petrini, "Estudio crítico de la literatura infantil", Madrid, Ediciones Rialp, 1963, Cap. 1, "Descubrimiento de la niñez".

(2) Jean-Louis Lecercle, "Emilio en la historia", treball contingut a "Emilio o de la Educación" (amb una Introducció d'Henry Wallon), Barcelona, Ed. Fontanella, "Ediciones de bolsillo", 1973.

via desaperregut, i la causa principal de la mortalitat infantil era que moltes mares no volien o no sabien alletar els seus fills" (3). Però Rousseau insistia en què la lactància materna és la salvaguarda de la família i que el veritable preceptor del fill és el pare.

És ara que la família burgesa retroba l'infant. "No es pot pas dir que fou gràcies a Rousseau. La burgesia francesa del segle XVIII aspirava a una vida de família sana, totalment oposada a la corrupta de l'aristocràcia". Rousseau -d'"ideòleg petit-burgès", el qualifica Lecercle- afavorí aquesta aspiració, contribuí a la seva presa de consciència i la convertí en exigència. "Ningú no pot negar-li l'haver estat el primer en proclamar els drets de l'infant" (4). Wallon comenta per la seva banda que, tot i les acusacions d'incoherència de què era objecte l'"Émile", "les seves tesis eren discutides apassionadament i exercien influència sobre les costums" (5).

Tot això és prou sabut. I ja abans s'havia produït un cert sentiment de la infantesa. Així, l'any 1697 s'editen els "Contes de ma mère l'oye". ¿Què havia succeït perquè tot un Perreault, de l'Acadèmia Francesa, pensés a escriure i publicar contes per a infants? "Fou necessari que el segle de Lluís XIV, cansat de la nota heroica i fins del mateix classicisme, ens diu Paul Hazard (6), es girés cap el meravellós, amb el desig d'un canvi". És a l'època del Barroc, afegeix Petrini, que els adults aprendran una mica a riure's d'ells mateixos i del seu món; que "l'emperrucat

---

(3) Sylvia Lynd, "Los niños ingleses", editat per Adprint Limited, Londres, Col. "La Gran Bretaña Pictórica" (no porta data d'edició).

(4) Lecercle, ob. cit.

(5) H. Wallon, Introducció a "Emilio o de la Educación", ob. cit.

(6) Paul Hazard, "Los niños, los libros y los hombres", Barcelona, Ed. Joventut, 1950 (1ª ed.). Es tracta de l'obra clàssica sobre la literatura infantil.

siscents, tan sever i fins sorrut, esclafirà en una gran rialla, l'eco de la qual no podia pas deixar d'arribar als nens" (7), que, temorencs encara -i amb raó-, escurcen distàncies amb l'edat adulta. Molts infants tindran ara el "Telèmac" de Fénelon (1699) i faran seus, ignorant que no era per a ells que havien estat escrits, el "Robinson Crusoe" (1719) i "Els viatges de Gulliver" (1726).

També hi ha una coincidència, no pas incidental ens sembla, entre la reivindicació dels drets fonamentals per part de la burgesia i el descobriment de l'infant. Per al naixement d'una literatura infantil a Alemanya, observa Paul Hazard (8), calgué "tot un moviment interior, el despertar del sentiment, l'emoció de les ànimes, la consciència dels drets de l'individu, tot un moviment pedagògic". Si l'"Émile" es publica catorze anys després de "L'esperit de les lleis", el 1755 apareix el primer periòdic infantil alemany, el "Kinderfreund"; i "Les aventures del Baró de Munchhausen"⁽⁹⁾, que tampoc no havien estat pensades per a infants, s'editen per primera vegada, en anglès, el 1785.

Algunes tesis de Rousseau vénen revestides d'un fort pessimisme. "Estimeu la infantesa; afavoriu els seus jocs, els seus gaudis, el seu instint amable", diu en el Llibre Segon de l'"Émile". "Pares, ¿és que potser sabeu quan la mort des carregarà sobre els vostres fills el cop fetal?" D'aquí prové, en part, la seva tràgica preocupació per la felicitat del nen. Rousseau centra la felicitat, una altra idea cara al segle XVIII, en la infantesa. "La meitat, com a màxim, dels nens que neixen, arriba a l'adolescència. Al principi de la vida el risc és més gros; el que menys ha viscut té una menor esperança de vida". Aleshores, no s'ha de sacrificar el present al futur.

---

(7) Enzo Petrini, ob. cit. Fonamentalment, Petrini segueix Hazard.

(8) Paul Hazard, ob. cit.

(9) Rudolf Erich Raspe, "Aventures del Barón de Munchhausen", Madrid, Ed. Doncel, "Libro Joven de Bolsillo", 1971, Introducció.

Aquestes consideracions, tot i que la pedagogia de la felicitat de Rousseau té una significació més profunda, reflecteixen el fet demogràfic de l'època, tan lligat a la història del nen.

2. El nen a través de la història

La història demogràfica d'Occident, en efecte, serveix a alguns autors, com Muller i Martínez Menchén (10), per a fer un esbós de l'evolució del status social del nen. Tots dos s'inspiren en part en una obra de Riesman (11). Aquí ens atindrem a les quatre fases històriques que distingeix Muller.

A cada fase correspon un cert tipus d'equilibri social i un cert status de la infantesa. Com més ens acostem a la nostra moderna societat industrial els canvis són més marcats i més ràpids.

Primer període (fins el 1750): el nen en la societat tradicional

Muller situa la fi de la societat tradicional vers el 1750 -s'ha dit que el Neolític dura fins el segle XVIII. En aquesta llarga primera fase la mortalitat i la natalitat són "naturals". No hi ha cap mena de regulació dels naixements i la Medicina no és gaire eficaç. Neixen moltes persones però també en moren moltes. La població total roman estacionària o experimenta un augment lent, interromput sovint per la guerra, la fam o les epidèmies. Les conseqüèn-

(10) Philippe Muller, "El desarrollo psicológico del niño" ("Les tâches de l'enfance", en l'original), Eds. Guadarrama, Madrid, 1968, cap. primer; i Antonio Martínez Menchén, "Narraciones infantiles y cambio social", Madrid, Taurus Ediciones, "Cuadernos Taurus", núm. 111, 1971.

(11) David Riesman i altres, "La muchadumbre solitaria", Buenos Aires, Ed. Paidós, "Biblioteca Mundo Moderno", 1971

cies d'aquesta estructura demogràfica, que vindria representada per una piràmide de població de base molt ampla que s'agrimina amb rapidesa, són dures per a l'individu, que té poca importància. Ho són per al nen, sobretot si es compara amb altres tipus de societats arcaïques. El nen no té -hi ha poques excepcions- tendresa; se'l tolera tan sols si sap comportar-se com un adult. És com un mal necessari.

La infantesa medieval és breu; i, en general, la societat occidental fa la impressió d'una gran indiferència davant qualsevol esclafament dels infants. Així, ningú no va determinar, ningú no sabé dir res a aquells set mil nens d'Alemanya i de França que un dia del segle XIII, enduts com pel flautista d'Hamelin, sortiren de casa seva per emprendre una Creuada i rescatar el Sant Sepulcre. Dèbils, innocents i ineptes, creien que en arribar al mar se'ls separaria per deixar-los passar; i el mar se'ls engolí. Hi ha un bellíssim i estremidor relat de Marcel Schwob sobre aquest succés o llegenda (12).

I el fet demogràfic, ¿no queda recollit en la terrible proposició de Jonathan Swift per evitar que els nens pobres no resultessin una càrrega? (13). Amb una ironia ferotge, que poc podrien sospitar els petits lectors d'"Els viatges de Gulliver", Jonathan Swift conclou que els nens podrien ésser venuts, en arribar a un any d'edat, "a les persones de qualitat i fortuna del regne" perquè, simplement, fossin sacrificats i es convertissin en una menja exquisida. ¿No apareix també el fet demogràfic en contes com "Patufet", de Perrault, o "Hansel und Gretel", dels Grimm? (14).

---

(12) Marcel Schwob, "La Cruzada de los Niños", Barcelona, Tusquets Editor, "Cuadernos marginales", 1971.

(13) Jonathan Swift, "Una modesta proposición para evitar que los hijos de Irlanda sean una carga para sus padres o su país", Madrid, "La Fontana Literaria", 1972.

(14) "El Llibre de Fades d'Arthur Rackham", Barcelona, Ed. Jovenut, 1934 (traduccions de Marià Manent i Josep Carner). "... el llenyetaire i la seva dona no podien donar als nois el que menjaven abans, ... i havien de treure's, fos com fos, els infants del damunt", llegim a "En Patufet". El pare de Hansel i Gretel també era un llenyetaire que "passava dies sencors sense poder donar un bocí de pa als seus fills", fins que es decidí, com en el cas de Patufet, a abandonar-los al bosc.

En aquesta societat "de direcció tradicional" -com diu Martínez Menchén, recollint la terminologia de Riesman-, immobiliista, la saviesa radica en els grans. La família és l'institució encarregada de transmetre els escassos coneixements necessaris per a viure. No cal, encara, posseir el cúmul de coneixements tècnics que després seran indispensables per a triomfar en la lluita per la vida. Tot es redueix a ensenyar les senzilles operacions que constitueixen la tasca de cadascú. No s'inculca al nen la idea d'entrenament, d'aprenentatge dur, que és una de les característiques de la societat burgesa i de la nostra època. En els mateixos contes de fades, nascuts al si d'aquesta societat, manca (Martínez Menchén) el sentit del canvi social. I amb tot, alguns dels seus herois, com el camperol que arriba a casar-se amb la filla del rei, suposen, a un nivell més o menys inconscient, una escapada fantàstica i fins una certa rebel·lió. Però les victòries d'aquests herois mai no s'entendrien com la conquesta d'un dret individual o social; i no provenen, d'altra banda, d'un entrenament, sinó de concessions gracioses: armes màgiques, mantells invisibles, sabates velocíssimes, etc.

Segon període (1750-1880): un gran canvi demogràfic contribueix a una primera valoració de la infantesca

En tal situació, qualsevol cosa que fes disminuir la mortalitat podia originar una explosió demogràfica, de fortes conseqüències socials. I és això el que succeeix entorn del 1750, iniciant-se d'aquesta manera la segona fase que Muller emmarca entre aquest any i el 1880.

La tendència a l'estancament demogràfic, pròpia de la societat tradicional, és reemplaçada, a partir d'ara, per una tendència alcista. Es produeix la primera revolució demogràfica entesa com a "descens sostingut de la mortalitat" (15).

(15) Jordi Nadal, "La población española (siglos XVI a XX)", Barcelona, Ed. Ariel, "Ariel quincenal", 1973. El model demogràfic europeu que dissenya J. Nadal en aquesta obra coincideix fonamentalment amb el quadre que presenta Ph. Muller. El subratllat de la cita és nostre.

Se'n desconeixen les causes exactes, diu Muller. El descobriment del microscopi, provocant una millora de la higiene diària, degué influir hi decisivament. "De sobte, la mortalitat epidèmica, causant de les catàstrofes més grosses, redueix el seu impacte; i les conseqüències d'aquest fenomen són immediates: en endavant, el plus de naixements acumulat durant els anys normals, sobreviurà" (16). I el progrés de la Medicina i de la Higiene afavoriran el descens de la mortalitat no epidèmica o ordinària.

Però ja hem vist que el fantasma de la mortalitat infantil planava sobre l'"Émile", que Rousseau escriu al començament d'aquesta fase (17). A l'Anglaterra de Cromwell la mort dels nens havia estat una cosa tant corrent que "ells mateixos estaven posseïts del seu destí probable" (18), la mortalitat infantil assolí la màxima intensitat en temps de la reina Anna i perdurava encara a mitjan XVIII.

Aquest brot demogràfic d'Occident s'associa a la industrialització ràpida i a la urbanització progressiva. Mentrestant, en certs medis socials elevats i a nivell de pensament es produeix un canvi d'actitud respecte la infantesa. Esperits progressius llegeixen Rousseau i en retenen l'afirmació fonamental: la de que el nen té formes peculiars de sentir, pensar i existir. Perd força la tendència a accelerar -en aquests ambients- la seva maduració i es vol conservar el seu estat d'innocència. El romanticisme ho afavorirà. I ja podrà parlar-se de tendresa.

D'una manera immediata, no obstant, la situació del nen no es modifica, i més aviat empitjora. "La història de l'industrialisme a tot Europa és la història del martiri dels

---

(16) Jordi Nadal, ob. cit.

(17) "Emilio o de La Educación", ob. cit., capítol "Cronología de l'Émile": El 1747 "Rousseau entregava el seu primer fill a l'hospici. Quatre més sofririen la mateixa sort. És possible que aquests abandons tinguessin el seu paper en els movils que l'impulsaren a escriure un llibre consagrat a la infantesa".

(18) Sylvia Lynd, ob. cit.

nens", diu Sylvia Lynd. Aquest és un altre lloc comú que bé cal recordar. Noiets de deu, de set, de cinc i fins de tres anys es passaven dotze hores seguides i sovint més en l'obscuritat de les mines. De vegades treballaven amb l'aigua als turmells. I una de les coses pitjors per a un infant: que generalment realitzaven el seu treball enmig de les tenebres, el silenci i la soledat (19). Si els petits escuraxemeneies són un record amable en algunes cançons i fins en una petita òpera de Britten (20), sabem que nens de cinc anys i mig, en ple segle XVIII i encara el XIX, quedaven adormits i alguns arribaven a morir asfixiats en el canó d'una xemeneia, i que per vèncer la seva por a enfilars'hi de vegades s'encenien manats de palla a fi d'obligar-los a pujar.

A Catalunya disposem del testimoni del metge Joaquim Salarich respecte al treball dels nens a les fàbriques de teixits de mitjan segle XIX (21). Amb ell insistim una vegada més sobre la seva situació: "Certament, les llàgrimes ens vénen als ulls quan hom llegeix la durada del treball dels infeliços obrers, en certs països i determinades fàbriques (Salarich cita, sobretot, reports apareguts a França); no gaudint de cap prerrogativa ni descans l'infeliç nen de sis a vuit anys que, tot i la son i la fatiga que l'aclapara, ha de romandre despert i nuar els fils que es trenquen, ja que ells, per la seva menudència, podien esquitllar-se per sota dels telers. A la Normandia, la tralla figura sobre el teler, i quan les pobres criatures, que en els temps de forta demanda han d'igualmente vetllar i treballar de nit, cauen de son i paren de treballar, se'ls desperta de la manera que sigui, fins a vergassades". Encara

---

(19) Benjamin Disraeli, "Sybil", 1845 (citat a "El Correo de la Unesco", novembre 1968).

(20) "The Little Sweep", obra representada a Barcelona vers els anys cinquanta, sota el patrocini de l'Institut Britànic.

(21) Joaquim Salarich, "Higiene del tejedor", Vich, Imprenta y Librería de Soler Hermanos, 1858, capítol "Duración del trabajo. Niños", pp. 100 i següents.

que al nostre país les circumstàncies no fossin tan dures, Salarich explica que "nens he vist de set anys treballar tretze hores completes, però la seva figura magra, la seva mirada fixa i apagada, els moviments tardans, fan conèixer a l'observador menys avesat la sort desgraciada que els espera". Salarich confiava en un projecte de llei de 8 d'octubre de 1855 (22), en el que es deia d'admetre els nens als vuit anys, amb una jornada de vuit hores; i ell proposava per la seva banda, en l'informe que citem, la creació de juntes mixtes d'administradors, fabricants, operaris i metges que, "com a representants del poder social, de la indústria i de la humanitat", tinguessin cura, entre altres coses, de la vacunació dels nens, de l'existència d'escoles, de què no se'ls maltractés a les fàbriques (tot i que creia innecessària aquesta recomanació entre els nostres fabricants), que no treballessin de nits, etc.

Ildefons Cerdà, en l'estudi estadístic que conté la seva "Teoría General de la Urbanización" (23) confirma la presència de nens i nenes de vuit anys a les fàbriques de Barcelona de mitjan XIX, com a ajudants de les màquines de filar "Mull-Jennies" i de teixir seda i cotó amb les "Jacquart"; parla, també, de l'escassa alimentació dels nens de la població obrera.

Els esforços per a limitar la jornada laboral, que es produeixen en aquesta època revertint a favor del nen, ja són un precedent de la defensa dels seus drets. Salarich diu que "la trista sort dels nens empleats a les fàbriques va donar lloc a vuit bills a Anglaterra en l'espai de trenta anys" i cita, en el mateix sentit, la llei francesa de

---

(22) No hem vist publicada aquesta llei. Amb caràcter general, la protecció del treball de la dona i del nen s'inicia vers el 1900.

(23) Ildefons Cerdà, "Teoría General de la Urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la Reforma y Ensenche de Barcelona", Madrid, Imprenta Española, 1867; vegeu's l'edició facsímil publicada per l'"Instituto de Estudios Fiscales", a cura d'Edicions Ariel i Editorial Vicens Vives, Barcelona, 1968, Vol. II ("Indicador general de las artes y oficios").

21 de març de 1841. No obstant, hi ha la forta resistència dels fabricants a acatar-les, facilitada per l'actitud inhibicionista dels Estats.

La gran veu d'aquest període és, indubtablement, la de Charles Dickens. "Oliver Twist (1838) significa la primera declaració dels drets dels nens", diu Sylvia Lynd (24).

La dissortada condició del nen obrer en els primers temps de la societat industrial destaca amb tant de dramatisme, que deixa momentàniament en l'obscuritat altres fets significatius.

La Revolució Francesa, en la seva segona etapa, manifestà una preocupació social que li féu proclamar el dret a la instrucció, i el Codi presentat a la Convenció el 9 d'agost de 1793 disposava que els pares no tenien sinó deures envers l'infant. Impregnat de la filosofia de Rousseau, de Jant i de Locke, arribava a dir amb entusiasme revolucionari que els pares no són ni propietaris ni creditors dels seus fills; en són deutors (25). Som a la idea del nen com a subjecte de drets i no com objecte. I encara que aquest text no prosperà, l'afirmació ja havia estat feta. Neix també la pedagogia moderna amb l'aparició de les primeres institucions preescolars i la presència de grans figures com Pestalozzi, Froebel, Itard. I bé hi havia tendresa, i nens feliços, sobretot a les classes benestants. La gent de posició portava els seus fills a què passessin temporades al camp, i els nens de l'alta classe mitjana intel·ligent tenien una certa llibertat i eren tractats amb afecte, el que afavoria un temperament més sociable.

Però Sylvia Lynd fa, respecte d'Anglaterra, una observa-

---

(24) Ob. cit.

(25) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1962 (2^a ed.), p. 10. Chazal pensa que aquesta visió és excessiva, però que demostra una preocupació evident per la protecció de la infantesa.

ció que cal retenir -i que és fàcilment generalitzable-: ja en el segle XVII, diu, el puritanisme havia empitjorat la sort dels nens anglesos; doncs bé, "el renaixement del calvinisme coadjuvava a la idea de què els nens són dolents per naturalesa i que les seves passions perverses han de ser corregides pels pares piadosos i prudents amb tots els mitjans que tinguin a mà" (26). I d'aquesta concepció n'han patit tant els nens rics com els pobres. L'actitud puritana ha estat sempre enemiga dels nens; ha contribuït a considerar-los com uns adults en petit. Això ens interessa per anar sotjant com es desenvolupa una visió total de la infantesa i ens porta, a més, al tema de la influència del cristianisme en l'evolució del status social de l'infant.

Muller diu que la tradició cristiana suevitza les tradicions romana i germànica, però que és ambigua: d'una banda, d'acord amb la doctrina del pecat original, el nen ja neix contaminat i la duresa de l'educació ha de prevenir els efectes de la seva corrupció natural; de l'altra, Jesús recomana a l'adult de tornar-se com un infant. D'aquesta manera la infantesa fóra la norma i mereixoria atenció i afecte.

De la lectura atenta del Llibre Primer de les "Confessions" de Sant Agustí se'n desprèn una certa reticència a admetre la malícia intrínseca de l'infant (27). Tot i dir que "la

---

(26) Sylvia Lynd, ob. cit., pp. 28 i 41.

(27) Sant Agustí, "Confessions", Barcelona, Ed. Barcino, Col. "Sant Jordi", 1928, Vol. I: "La primera infància" i "L'escolar". Chombart de Lauwe (ob. cit.) acusa Sant Agustí de crear una imatge de l'"infant-antiperfecció", aclaparat pel pecat original des del començament de la seva vida, i que la influència d'aquesta imatge durarà molts segles. No compartim aquesta opinió sobre l'aguda introspecció de Sant Agustí sobre la seva infantesa. És un fet, no obstant, que molts pedagogs han abusat, i n'hi deu haver que encara n'abusen, de l'ambigüetat a què es refereix Muller. No sembla, fins i tot, que aquesta interpretació s'adigui amb la personalitat de Sant Agustí. Quan Emili Mira en un article sobre la "Psicopatologia dels estats passionals" ("Revista de Psicologia i Pedagogia", agost 1937, Any V, Vol. V, Nº 19), distingeix entre filosofia intel·lectualista (Descartes) i filosofia sensualista (Epicur, Sèneca, Plutarc; Hume, en definitiva), inclou en la tesi sensualista "malgrat ell -no pot estar-se de dir- Sant Agustí".

feblesa dels òrgans de l'infant és innocent, no la seva ànima", tot i voler reconèixer que ell "pecava obrant contra les prescripcions dels pares i mestres" (una manifestació de pecat la trobava en la gelosia d'un germà gran envers un germà de llet), també exclamava, diríem que meravellàniament: "M'agradava en les lluites l'orgull de la victòria; les contalles fingides". I aleshores incrimina els adults: "Jo adora el joc i era castigat per aquells que a fi de comptes feien com jo; sinó que del joc el grans en diuen negocis, i castiguen els negocis dels infants". Sant Pau, més titllat generalment de dualista que no pas el mateix Sant Agustí, sembla conèixer les característiques de la infantesa en dir: "Quan jo era un infant, parlava com un infant, pensava com un infant, discorria com un infant ..." (28), i aconsellava els pares: "No espereu els vostres fills, sinó eduqueu-los amb aquella manera de corregir i de reprendre que és pròpia del Senyor" (29). La interpretació potser més correcta del famós fragment de Sant Mateu (18, 13-15), que recull les paraules de Jesús "Deixeu estar els infants i no els prohibiu de venir a mi, que el Regne dels Cels és dels qui són com ells", l'hem sentit en una homilia del jesuïta P. Víctor Codina en dir que aquí no hi ha pas la lloança del nen, sinó senzillament, la seva defensa. És una postura realista.

¿Hi ha, doncs, dues línies? (30). L'actitud puritana, que té el seu origen en un determinat aspecte del protestantisme, reapareixerà sovint, com a postura col·lectiva o individual, i es posarà de manifest en certs moments de la tercera fase de la història del nen que anem a examinar.

---

(28) Epístola als Efesis, 6, 4.

(29) Epístola primera als Corintis, 13, 10-12.

(30) En referir-se al concepte de "direcció interior" -que, per la nostra banda, recollim a la tercera fase de l'evolució del status del nen- Riesman diu que "per a l'estudi de certs problemes és essencial distingir els països protestants dels catòlics i els seus tipus caracterològics, els efectes de la Reforma i els efectes del Renaixement, l'ètica puritana del nord i de l'oest i l'ètica una mica més hedonista de l'est i el sud d'Europa". Es tracta, afegeix, "de distincions vàlides i, per a certs propòsits, importants (Riesman, "La muchedumbre solitaria", ob cit., p. 29). Però ell mateix ho deixa com una insinuació, i també nosaltres.

Tercer període (1880-1930): el nen dirigit des de l'interior

La tercera fase, que (sempre segons Muller) situem entre 1880 i 1930, s'inicia amb una altra revolució demogràfica: disminueix tant la mortalitat com la natalitat (31), i això amb prou rapidesa com perquè ben aviat la distribució dels grups d'edat prengui ja, amb la terminologia dels demògrafs, l'aspecte d'una urna. En conjunt, doncs, comença a disminuir la proporció dels nens respecte dels adults i hi ha més vells. S'ha consolidat definitivament la transformació de l'estructura agrària tradicional en una estructura ciutadana. El paper de la família ha disminuït: en primer lloc, ara ja és la família en sentit estricte i, a més, ha anat perdent funcions econòmiques. Una granja, una masia, per exemple, era sovint una unitat productora i durant molt de temps fou també un centre de serveis on es preparaven els comestibles i la roba, es realitzaven les reparacions i fins s'organitzaven els divertiments. A la ciutat, la família tendeix ja a especialitzar-se en la funció consumidora. En el fons, observa Martínez-Menchén, en la societat tradicional ningú no era totalment un desposseït, ja que, si era acceptat, vivia en tant que vivia en grup; mentre que l'home del capitalisme, el proletariat ciutadà, és l'"absolut desposseït", sense cap més mitjà de subsistència que el seu esforç personal o la venda del seu treball. Ara els recursos de la família procedeixen sobretot del pare; de vegades del pare i de la mare. El treball s'efectua fora de la llar, i la llar és tan sols un habitatge més o menys confortable on es dorm, es menja i es viu durant les poques hores que deixa lliures una vida quotidiana cada cop més intensa.

En la "Història gràfica de la Catalunya contemporània" (32),

- (31) Jordi Nadal (ob. cit.) precisa, en establir les etapes del cicle demogràfic europeu, que a partir de la primera part del segle XIX s'inicia la reducció de la mortalitat ordinària i a partir de la segona meitat del mateix segle ja es produeix la reducció de la natalitat.
- (32) Edmon Vallès "Història gràfica de la Catalunya contemporània", Barcelona, Edicions 62, 1974, Vol. I.

i a partir d'una pintura de Ramon Martí i Alsina que representa un noi de casa bona, d'uns dotze anys, desmoiadament estirat en un gros silló, Edmon Vallès comenta que cap el 1900 "els nois de la nostra burgesia ja no jugaven pel carrer com encara ho havien fet els seus pares: començaven a ser nois de pis en una ciutat que s'engrandia i que anava perdent dia rera dia els costums vilatans; jugaven -i s'a vorrien- a casa". El noi de pis que havia estat Maragall és evocat en el seu poema "Sol solet":

Quan jo era petit
 vivia arraulit
 en un carrer negre, ...

Es natural que tot això impliqués modificacions profundes en la condició dels nens i en l'actitud envers ells. Les inseguretats dels grans es trespassen als petits. L'home d'aquesta societat té una ètica individualista, agressiva, que tendeix a cosificar els altres, amb un afany intern de superació. Hi ha una major capacitat d'opció en l'individu amb referència a la seva integració social. Cadascú és fill de les seves pròpies obres. "El nen (Riesman, citat per Martínez Menchén) arriba a percebre^{dos} dels seus primers anys l'existència de conjunts competitius de costums entre els quals pot elegir lliurement", i ja no pot prendre com a model absolut els seus pares, com passava abans. I al seu torn, com formant part de les contradiccions d'aquest moment, l'educació del caràcter esdevé una tasca conscient del pare. Dins d'aquella família estricta, dins de casa quan hi són, pares i fills es troben cara a cara; el nen depèn més que mai dels seus pares en la seva conducta i per a la seva subsistència. Antigament, més coses s'interposaven entre ell i els pares. Ara tot li arriba d'una manera més directa: les lloances i les correccions, i aprendrà a preveure les reaccions possibles dels seus progenitors, responsables, juntament amb l'escola, de la seva socialització. Interioritzarà les normes imperants i es comportarà, fins estant sol, com si estés vigilat per un pare exigent. És per això que es pot parlar, amb Riesman, d'un nen "dirigit des de l'interior", d'una societat "de direcció interna".

L'home d'aquesta societat capitalista requereix una infantesa aplicada. Els pares saben que hauran d'ocupar-se de la instrucció dels fills durant un nombre d'anys que augmenta amb la generalització de l'escolaritat obligatòria i amb l'elevació de l'edat en què es permet el treball dels nois a les fàbriques (perquè ara sí que han començat a tenir eficàcia les mesures que limiten la jornada laboral dels nens) i amb la major durada del període de formació professional.

En general, totes les famílies d'aquest període, d'una manera o altra, desitgen per a sí el que abans era atribuït de les de bona posició. I el nen, que ha nascut ja sota el signe d'una reducció de la fecunditat, pren importància: és més car de mantenir i d'instruir. Hi ha més inversió de tendresa i alhora d'ambició. S'espera que els fills assolixin els nivells que els pares no han aconseguit, com si els seus èxits haguessin de constituir una mena de revenja dels seus propis fracassos o passades privacions. D'aquí l'ambivalència que sovint hi ha en el seu tracte, que pot anar d'una extrema indulgència a una extrema severitat.

El nen serà orientat i dirigit a esdevenir home. Se li inculcarà que està en una societat canviant, que li cal lluitar perquè ningú no té un lloc segur, que ja no basta ser com el seu pare, que ha de fer del treball i de l'estalvi una mena de religió. Haurà d'adquirir una sèrie de coneixements tant més complicats com més la societat avança en el seu procés de tecnificació.

L'escola assumeix una part molt important en la socialització del nen; de vegades arriba a substituir, pràcticament, la família. És el moment d'una pedagogia puritana, sense amor. Fins l'ètica sembla convertir-se en un ensenyament pragmàtic. Tot pren, sovint, un to massa didàctic. La lectura dels clàssics és tan sols una altra dura obligació. La literatura d'esbarjo és moralitzant i llacrimosa. No hi ha lloc per a l'entrenament en aquesta societat puritana. D'aquesta manera es creu preparar per a la vida.

Preguntaríem què s'ha fet de Rousseau, si no fos que en ell, amb la seva estranya barreja de llibertat i d'intransigència, hi ha un ferment purità. El seu *Émile* només podia llegir "*Robinson Crusoe*", l'heroi que representa la crida a la laboriositat, que triomfa mercès als coneixements pràctics que ha adquirit en un aprenentatge conscienciós. La *ma* na de llibertat vigilada en què inodvertidament es troba situat l'*Émile* sembla una premonició del nen "dirigit des de l'interior".

Martínez Menchón conclou que el nen d'aquesta societat -potser pintat amb tons una mica patètics- no és precisament sortós.

Cap al final de segle, la Puericultura troba el seu nom i s'organitza com a saber autònom; i si bé és cert que, començant per Anglaterra (Abbotsholme, 1889), apareixen les primeres escoles noves, on els nens seran feliços, Oscar Wilde escriu (1898) que a la presó de Reading

fan passar fam als esverats infants
fins que ja ploren nit i dia; ... (33)

Però els Tribunals de Nens no es faran esperar, a bastant més d'un segle de distància de l'obra de Beccaria "*Dei delitti e delle pene*". I aniríem trobant tot de senyals que ens anuncien l'última fase: des dels estudis de Freud, la protecció dels joves prevista en el preàmbul de la tercera part del Tractat de Versalles, o el film de Chaplin "*The Kid*" (1920), i, sobretot, la primera Carta del Nen, d'Eglantyne Jebb (1923).

Quart període (des de 1930): el nen a l'època de "l'home corrent"

Des del segon quart del segle XIX es produeix una desacceleració del creixement de la població, un declivi demogràfic.

(33) Oscar Wilde, "*La balada de la Presó de Reading*", traducció en vers català de Miquel Arimany, Barcelona, Editorial Arimany, "Les edicions EL PONT", 1958, Sèrie Universal, pròleg de Joan Triadú.

Es tendeix a una estructura estable de la població, a un equil.libri entre els grups d'edat.

El conjunt de la societat ha canviat; però no es tracta ben bé d'una ruptura respecte la societat burgesa, sinó d'una transformació. Es perd l'afany -individualista, agressiu- de superació. L'antiga petita burgesia és substituïda per la classe mitjana que, poc a poc, és presentada com a protorip de tota la societat amb pretensions de classe única. No resalta, com abans, la iniciativa de l'individu; aquest es troba cada vegada més agafat en l'espessa xarxa d'obligacions i de sol.licitacions d'una mena de gran burocràcia, forçat, entre altres coses, a una formació continuada.

Si la persona dirigida per la tradició no pensava que pogués determinar el seu propi destí; si en l'etapa de direcció interna l'home vol realitzar el control de la pròpia vida i també veu els fills en relació a un destí a complir, ara l'home perd la sensació de que és l'artífex de la seva vida i l'única direcció vàlida és la que imposa la comunitat a què pertany. Ajustar-se a aquesta societat sembla el seu fat. Som, sempre amb la terminologia de Riesman, en "la societat dirigida pels altres".

L'actitud dels pares canvia: ja no és acceleradora com ho fou a començaments de segle, o com continua essent-ho en certs medis marcats per l'ambició social; es centra en el nen d'una manera diferent, ja que es tracta d'una actitud d'atenció, de comprensió i de respecte envers la infantesa. Aquesta actitud "democràtica" afluixa la pressió exercida des de l'interior i permet certa flexibilitat d'adaptació. Però els pares no poden ja oferir als fills una imatge nítida de la pròpia identitat. La norma ja no és "l'ull interior" sinó més aviat un assentiment social bastant ampli i lax; el sentiment de tots. Aquest és, en general, el quadre que presenten o al que tendeixen les societats actuals més evolucionades.

El nen depèn fonamentalment dels pares, com en la fase anterior, i s'ha anat convertint en una mena de reietó entorn

del qual giren totes les institucions. L'escola segueix tenint una importància considerable en la seva funció socialitzant, però apareix un nou vehicle de socialització que ha de jugar un paper important: el grup dels iguals.

En aquesta quarta fase de la història del nen apareixen algunes declaracions sobre els drets de l'infant, fruit de conferències nacionals sobre els problemes de la infantesa (34) i es produirà, després d'una llarga elaboració, la "Declaració Universal dels Drets del Nen" de les Nacions Unides, el 1959. Si tots els principis d'aquesta Declaració, diu Muller, s'arribessin a portar a la pràctica, es produiria a tots els Estats una formidable revolució que deixaria petites totes les revolucions parcials del passat.

Ens trobem que, des de començaments de segle (Muller) "el nen creix més depressa; es desenrotlla en una família nova en la que la disciplina ha adoptat formes diferents. De molt petit se l'acull, si és precís, en institucions creades per a ell; de més grandet entra en els jardins d'infància, que cada cop el volen abans; en entrar a l'escola se'l volta d'atencions; mimat a través de l'instrucció elemental, empès al llarg de canals educatius, el nen es forma en laboratoris i escoles cada vegada més ben dotats i més costosos. Els grups d'adolescents són objecte fins i tot d'un tracte més favorable. Els Estats pensen que no ofereixen mai prou a una jove nut que es troba en la societat com un cos estrany i que obliga a despeses creixents".

Aleshores, un es pregunta si tots aquests canvis són un bé o un perill; si l'infantesa està a punt de perdre la se-

---

(34) En la publicació "O.E.A. INSTITUTUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO. Los Derechos del Niño", Montevideo, Uruguay, 1969, amb un pròleg de Rafael Sajón, apareguda amb ocasió del desè aniversari de la Declaració Universal dels Drets del Nen, es recullen vuit declaracions, entre elles un text molt interessant de Gabriela Mistral. Muller parla d'una primera versió americana; però no sabem a qui es refereix. En la segona part d'aquest treball ens referirem a alguns textos històrics, que figuraran també a l'apèndix.

va naturalesa o no fa més que obtenir allò que es mereix. ¿Som a la punta extrema d'un moviment pendular que ha exagerat el seu impuls?

De fet, l'home d'avui "no pot oblidar la infantesa" i aquest, diu Muller, és l'aspecte més sobressortint de la infantesa moderna, motiu d'inquietud per als adults.

A molts els fa por que es parli de drets del nen; preferirien veure recordats a la joventut els seus deures. Jean Chazal (35) els diu que "afirmar els drets de l'infant no significa pas ni la contestació de l'autoritat paterna, ni el desconeixement dels deures dels joves, tant de cara la família com de cara la societat", i afegeix, amb la llarga experiència que té com a Jutge de menors: "Deplorem que hagin de constatar-se massa sovint cassos de dimissió de l'autoritat paterna". Altres (36), finalment, prenent com a símil un dels fets històrics més importants de l'última postguerra, parlen de "descolonitzar l'infant".

Neix un sentiment de la infantesa

L'evolució del status social del nen -que hauria d'haver estat una feina d'historiador o de sociòleg- constitueix el capítol previ, indispensable, a l'examen de qualsevol declaració de drets de l'infent. En Muller i Martínez ^{Menchén} hi hem trobat el punt ^{de vista} que creiem precisar. Per això han estat tan repetidament i abundantment citats. Cal afegir que aquestes cites, sospesades amb cura, són presentades més amb un esperit d'identificació que no pas crític. No ens sentíem autoritzats a avaluar-les. Tampoc no ho hem fet respecte l'estudi de Riesman, que ha inspirat, com ja s'ha dit, aquells dos au-

-
- (35) Chazal havia estat també membre del Consell General de l'Unió Internacional de Protecció de la Infantesa (U.I.P.E.), organització no governamental a la que ens referirem més endavant.
- (36) Gerard Mendel, "La descolonización del niño", Barcelona, Ed. Ariel, Col. "Ariel quincenal", 1974.

tors (37). De totes maneres, sempre serà bo de prevenir-se de la mica de dogmatisme que respiren les síntesis molt amorosament construïdes.

Un Muller necessitava una història del nen per afirmar el lloc que té la psicologia científica en l'educació moderna; un Martínez Menchén, per a l'anàlisi sociològic de la narrativa infantil. És Riesman, en un treball molt ambiciós, el que estableix la relació entre demografia i canvi social. "Resultaria sorprenent, diu Riesman, que les variacions en les condicions bàsiques de reproducció, maneres de guanyar-se la vida i probabilitats de supervivència, això és, en l'oferta i la demanda d'éssers humans, amb tots els canvis que això implica pel que fa a la distribució de persones, el rol dels nens, sentiment de vitalitat o senectud d'una societat i molts altres factors intangibles, no influïssin en el caràcter" (38). Els anys de la infantesa tenen una gran importància en la formació del caràcter, i aquests anys primers no es poden considerar prescindint de l'estructura de la societat. Riesman intenta vincular certs desenvolupaments socials i caracterològics amb certs canvis en la població de la societat occidental des de l'Edat Mitjana; per això, una de les categories que utilitza està presa de la demografia.

Per la nostra banda, en una història del nen hi busquem allò que s'ha recollit o és susceptible de ser recollit en una declaració de drets: si ha emergit una imatge prou nítida

---

(37) Martínez Menchén diu, però, que "en general, l'aguda anàlisi de Riesman pateix d'un defecte comú a quasi tota la sociologia americana: el del seu enfocament estàtic. Aquest punt de vista estàtic és el que no l'ha portat a considerar l'existència d'altres tipus de societat les premises socio-econòmiques de les quals les defineixen dins del quadre de societat de direcció tradicional", i que això li impedis de veure el terrible aspecte militant i, per tant, agressiu, de les societats que actualment podrien ser qualificades com de direcció tradicional per estar encara relativament al marge de l'industrialització.

(38) D. Riesman, ob. cit., p. 21. Cal advertir que amb el terme "caràcter", Riesman sol referir-se al "caràcter social" d'una determinada societat.

tida de la infantesa; si s'ha reconegut que la infantesa és un fet vàlid en ell mateix; si s'ha progressat en el coneixement real del nen; les carències o injustícies més patents que hagin fet adonar, sense llàstima, de les seves necessitats i interessos, que poden anar dels abusos en el treball fins a les seves pors i inseguretats; si s'han incorporat adquisicions fetes primerament per nens de classes socials determinades i que hagin de considerar-se generalitzables; si realment els canvis successius han produït un comportament social, etc.

La història que hem traçat pot semblar una mica desil·lusionant; i no ens dóna tot això d'una manera explícita. No és una història acabada. Es constata que grans intuïcions han restat inoperents, perdent-se pel camí. Les visions torturades d'un Rousseau s'incorporen aquí i allà amb recança o bé amb excessiu entusiasme. Molta indiferència persisteix. I quan els grans han començat a sentir la nostàlgia de la pròpia infantesa, els petits continuen desitjant "néixer grans" (39).

La importància del fet demogràfic i el joc que encara donarà és evident. L'actuació i la "doctrina" de l'UNICEF, per exemple, en vénen marcades.

Lentament s'avança cap a una concepció total de la infantesa; és a dir, cap a trobar un model que parteixi del normal, sense basar-se, però comprenent-lo, en el "nen catatròfic". Això és difícil. La Declaració de 1959, en tant que ella mateixa constitueix un fet social de la darrera fase de la història del nen, representa un esforç notable en aquest sentit. La Declaració "situa el pensament d'una època -el món de 1960- respecte els problemes de la infantesa" (40).

---

(39) Així ho llegim en la carta d'un nen, recollida entre milers d'altres, en l'extraordinari document que constitueix el llibre "30.000 niños españoles acusan", de Fernando Gutiérrez, Madrid, Editorial PPC, Col. "Vida Nueva", 1973, p. 42.

(40) Treball titulat "La Oficina Internacional Católica de la Infancia y la Declaración de los Derechos del Niño" (a "X Aniversario de la Declaración de los Derechos del Niño", ob. cit., p. 25).

Una visió total de l'infant és la que precisament pot donar força i sentit a les situacions excepcionals. Només que l'UNICEF es queixa de què la fam i l'abandó social són la regla i no l'excepció per a tres quartes parts dels nens del món. Però ni tan sols això pot fer-nos desistir d'aquest punt de vista, que ens sembla descobrir en Eglantyne Jebb quan començava la seva Carta del Nen dient que "ha de poder desenvolupar-se d'una manera normal, materialment i espiritualment"; o en Jean Chazal, que es serveix rectament del text de la Declaració com una introducció als problemes dels nens abandonats o disputats pels seus pares, dels nens maltractats, dels revoltats o els que es troben en perill moral; o quan en tractar Martínez Menchén de la situació del nen en la societat de direcció interna, parla de la terrible injustícia dels "desgraciats nens de Dickens" i alhora afirma que el nen burgès "no és precisament un nen feliç".

No s'ha produït, socialment, una imatge prou clara del nen. Per tant, no hi ha tampoc un comportament que s'hi ajusti amb naturalitat. En el fons, com en els temps de Rousseau, continuem tenint idees falses sobre el nen.

Hi ha la seva presència ineludible. I d'aquí neix, segurament, la nostàlgia de la pròpia infantesa com l'enyorança d'un paradís perdut. Aquest sentiment, diu Jean Daniélou (41), "és la clau d'algunes de les obres més importants del nostre temps". D'un Rilke, per exemple. Ningú com ell ha fet un esforç tan desesperat per a mantenir-se fidel a la infantesa. Per aquest motiu, ja que gràcies a la infantesa podia submergir-se en un món original, ple de la gràcia primera, exclamava:

¡Oh! ¿Per què no sóc, per què no sóc un infant,
per què no puc tornar a ser-ho?

---

(41) Jean Daniélou, S.I., "Cultura y Misterio", Barcelona, Ed. Estela, 1963.

Comentant uns versos de Verdaguer, Unamuno (42) toca un aspecte subtil d'aquest sentiment: hem esdevingut sensibles al moment de la desaparició de l'infant que hi havia en nosaltres. "Tots els pares observadors, diu Unamuno, tots els mestres, han pogut contemplar commoguts i fins angoixats aquest clarejar de la consciència de la mort, quan es tanca el dia sant i únic de la infantesa".

Molts homes han après, en la seva maduresa, a no desdenyar la pròpia infantesa; i fins es complauen a reconstruir-la en els moments alts de la seva vida. D'una manera o altra, aquest sentiment haventut a formar part de l'home corrent. Demana sensibilitat, i està fet d'un gust per les coses petites, per conservar objectes insignificants revestits de records. En un breu i deliciós treball d'Antoni Comas (43) sobre el sentiment de la infantesa en Rilke i Maragall, es recull, com un episodi senzill ^{de la vida} del nostre poeta, la carta que en certa ocasió escrivia al seu amic Antoni Roure dient-li: "Aquella pedreta petita, una mica quadrada, fosca i amb coses que lluen, collida al Tibidabo, no la vaig perdre al casament ni en cap muda de pis, com tu suposes, sinó que està guardada en una capsa groguenca, que havia estat capsa de colors que em regalà la meva padrina quan jo era xic, i ara em serveix per guardar coses que poden semblar criaturades, però que no ho són més ni menys que moltes altres que passen

---

(42) Miguel de Unamuno, "El día de la infancia", a "VISIONES Y COMENTARIOS" (reproduït a la revista de la Junta Provincial de Protecció de Menors de Barcelona "Pro Infancia y Juventud", Núm. 149-150, Sep.-Diciem. 1973). Els versos de Verdaguer, citats en català per Unamuno, són:

¡Ai soledat aimada,
 ma companyona un dia,
 lo jorn de la infantesa
 que no tingué demà!
 d'ençà que trist anyoro
 ta dolça companyia,
 com font escorreguda,
 ma vena se tronca.

(43) Antoni Comas, "Maragall i Rilke i el sentiment de Déu en la infantesa: una comparança insignificant", Barcelona, "Quaderns d'Atzavara", 1956.

per coses sèries i sagrades". No, no hi ha cap desdeny de la pròpia infantesa aquí, tan sols una ombra de pudor (sap a qui pot contar-ho). També un "clochard" de Simenon havia conservat a la butxaca tres objectes aparentment ben inútils per a un home que dorm sota els ponts: "tres bales, d'aquestes bales de vidre en les que s'hi veuen filaments grocs, vermells, blaus i verds; d'aquelles que, de petits, un s'entreté fent-hi reflexos amb el sol" (44).

Però si no se sap què fer amb la pròpia infantesa, si no se l'ha sabut conservar transformada per a la maduresa, aquesta nostàlgia és tan sols un record. I els records vicien sovint la imatge de la infantesa. En les seves relacions amb els infants l'adult sol involucrar-hi, sense ni adonar-se'n, records que imagina haver conservat de quan era petit. "Però ja se sap que els nostres primers records, diu Wallon, varien segons l'edat en què se'ls evoca, i que tot record obra en nosaltres sota la influència de la nostra evolució psíquica, de les nostres disposicions i situacions". En definitiva, "un record risca de ser més una imatge del present que del passat". Aquesta actitud és freqüent, i pot donar-se tant a nivell individual com col·lectiu. Aleshores, no coneixem la infantesa; l'interpretem. Però resulta que les representacions que ens en fem tenen una influència "sobre les seves condicions de vida, sobre el seu status i sobre el comportament dels adults", ja que hi ha "una relació entre el sistema de representacions i el sistema de valors". Tal és l'objecte d'una investigació de M.J. Chombart de Lauwe (45). Hi ha una tendència a idealitzar l'infant o a definir-lo per contraposició a l'adult; i l'infant real arribaria a defraudar-nos. "Un estudi del status objectiu de l'infant obliga a reconèixer, diu Chombart, que el seu lloc és poc pensat en la vida social actual".

" " " " " " "

---

(44) Georges Simenon, "Maigret et le clochard" ("Maigret y el extraño vagabundo", en la traducció castellana, Barcelona, Luís de Caralt Editor, 1964, pp. 70-71). El món i els records, l'evocació de la infantesa, són molt presents en tota l'obra de Simenon.

(45) Marie-José Chombart de Lauwe, ob. cit.

Fóra d'un positiu interès transportar al nostre àmbit l'esquema d'aquesta història del nen. S'escapa a la intencionalitat del present treball i a la nostra preparació. Però no podem deixar de pensar, almenys a títol d'il·lustració, en les possibilitats d'una tal correspondència. A més, tal com hem dit i repetirem, perquè forma part de la nostra tesi, caldria que cada país fixés les seves pròpies coordenades socials en ordre a aplicar els principis de la Declaració dels drets del nen.

Treballs sobre demografia com els de Jordi Nadal (46), A. Arbelo (47), o d'Ernest Lluch i Eugeni Giral (48), entre altres, ens permeten de dir que les corbes demogràfiques de Catalunya no s'aparten gaire del model europeu. Varia la cronologia dels temps o la intensitat d'alguns condicionaments; però, de fet, Catalunya ha passat per les fases de natalitat pròpies dels pobles de civilització occidental. Ja fa temps que va situar-se, seguint la terminologia del Dr. Arbelo, en la "fase denatal o de civilització". Vandellós, a "Catalunya, poble decadent", ja s'havia referit a les "vagues dels ventres", conseqüència de les campanyes anarquistes i al declivi de la fecunditat degut "als efectes de la moda", per la influència, principalment, dels anglosaxons. Pels volts de 1926, els camperols de Tarragona ja conegueren pràctiques de "birth control" durant els seus treballs laborals a França, on es desplaçaven els estius (49). I els immigrants d'altres regions, un cop instal·lats a Catalunya, "fan seu aquest pensament català i europeu de què l'important no és tenir fills sinó educar-los" (50).

---

(46) Jordi Nadal, "La población española", ob. cit.

(47) A. Arbelo, "Estudio de la demografía sanitaria infantil en Cataluña", treball publicat al "Boletín de la Sociedad Catalana de Pediatría", Barcelona, número monogràfic, Vol. XXVII, Març-Abril 1966, Núm. 120.

(48) E. Lluch i E. Giral, "La població catalana", estudi que segueix i és contingut en la traducció catalana de "La població", d'A. Sauvy, Barcelona, Eds. 62, 1964.

(49) A. Arbelo, ob. cit.

(50) F. Candel, "Los otros catalanes", Barcelona, Eds. Península, 1964.

¿Podríem arriscar-nos a dir, seguint el joc de Riesman, a quin dels tipus de societat descrits per ell pertany la nostra? "La direcció tradicional, diu Riesman -però hem de recordar que la seva obra és dels anys cinquanta-, sembla prevaler a l'Amèrica llatina, la zona meridional agrícola d'Europa, Asia i Àfrica. Els tipus de direcció interna semblen predominar en les regions rurals i en les petites ciutats nordamericanes i canadenques, en el noroest europeu i, fins a cert punt, a l'Europa central. Els tipus dirigits pels altres s'insinuen en els grans centres metropolitans dels Estats Units i comencen a aparèixer en les grans ciutats del noroest europeu". Els darrers cent anys d'història occidental, diu encara Riesman, es caracteritzen pel pas de la societat de direcció tradicional a la de direcció interna. En realitat, un tall transversal de la societat en qualsevol moment donat revelaria tant el primer tipus caracterològic com el segon, superposats com els estrats geològics o arqueològics.

Pel que fa a nosaltres, és probable que puguem situar aquest pas a començaments de segle. En cap classe social, aleshores, els nens no tutejaven el pare, ni li discutien les ordres ni les opinions; al pare, com a l'avi i al padrí, els nois "els feien l'amistat", és a dir, els besaven la mà (51). Estàvem, recordem-ho, en un període donatal. Durant el primer terç de segle s'entrevueixen molts signes d'atenció envers el nen, que denoten, ens sembla, la consumació d'aquest pas cap a la societat de direcció interior. Hi ha una intensa preocupació puericultora i higienista (52). La Puericultura afavoreix les

---

(51) Edmon Vallès, "Història gràfica de la Catalunya Contemporània", ob. cit.

(52) Enric Miralbell i Andreu, "Roig i Raventós i la lluita contra la mortalitat infantil a Catalunya", comunicació presentada al "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana", Llibre d'Actes, Vol. II, Barcelona-Montpeller, 1-7 juny 1970, Editorial Scientia, Barcelona, 1971. La dedicació a una clientela privada fou, naturalment, una de les facetes de l'activitat del Dr. Roig i Raventós; però com a assessor de la "Lluita contra la mortalitat infantil", entitat fundada el 1920, contribuí a l'organització d'"una munió de dispensaris que abraçà tot el perímetre ciutadà".

possibilitats de supervivència dels fills, al mateix temps que lliga als nens. La gran influència, en aquest camp, del Dr. Roig i Raventós i del Dr. Jeroni de Moragues, és d'aquesta època; el primer amb "Nocions de Puericultura", "petita obra de divulgació dedicada especialment al sector de famílies benestants barcelonines que foren la seva clientela privada" i el segon amb "La pedagogia de la llar" (53). És el moment de la nostra renovació pedagògica. L'escola és un instrument fort de socialització. Dins del sector de famílies acomodades n'hi ha algunes, pertanyents a la burgesia lliberal, que ja intenten compartir aquesta responsabilitat dialogant amb una escola oberta; altres, accepten volgudament la configuració social que donaven col·legis de caire més tradicional. No creiem pas que a l'escola nacional es plantegés la relació escola-família. Una revista de l'època (54) fa l'elogi de "la cambra del nen", dient que "no és tan costosa com sembla; l'única cosa que cal és bon gust", conclouent amb un excessiu entusiasme: "Que les cambres per al joc tinguin cada dia més adeptes així en la llar del pobre com en la casa senyorial". I en substitució d'una narrativa oral, a la seva cambra -i aquesta és una altra característica de la societat de direcció interna- el nen es dedicarà, tot sol, a la lectura del "Patufot", de "La Rondalla dels Dijous", o dels magnífics llibres infantils de l'editorial "Muntañola" o la "Joventut". Josep Carner dedica la seva traducció dels contes d'Andersen ("Editorial Catalana", sense data) "al noi de la ciutat, el noi tancat en el piset".

Però ja no ens atrevim a prosseguir, deixant consignats aquests indicadors al llindar de la complexitat, o millor potser, de l'ambigüetat actual.

---

(53) Albert Pi i Ferrer, "El començament de la Pediatria com a especialitat: publicacions". Comunicació a l'esmentat "I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana".

(54) "D'ACÍ I D'ALLÀ", Barcelona, Vol. I, Núm. 1, 10 gener 1918, p. 65, article de Maria d'Ivori "Cambres per a infants. Juguines de roba".

Testimonis literaris i la contribució d'algunes ciències humanes per a aquesta història del nen

Potser fa estremir una mica sentir parlar de l'"oferta i la demanda d'éssers humans". Una freda projecció de la demografia sobre la realitat social podria caure en el perill de considerar els problemes de la població, i amb ells molts dels de la infantesa, com un conjunt de números. Si un organisme com l'UNICEF obrés, stuït per la magnitud de les seves obligacions, amb criteris exclusivament estadístics, estaria temptat de decantar una part massa important de les seves ajudes cap al control dels naixements, per exemple.

Pocs mesos després de la Conferència Mundial de la Població celebrada a Bucarest l'agost de 1974, Alfred Sauvy ens deia a Barcelona (55): "Sembla que hi hagi com una animositat contra l'infant. Fa falta un amor a l'infant".

I és que, curiosament, les accions envers la infantesa poden accomplir-se sense amor. Hi ha una pedagogia sense amor, hem dit; hi pot haver una criança dels nens sense amor; arribaríem a dir que una psicologia sense amor. I no ten sols en el sentit d'agombolament afectiu, sinó d'obra creadora.

Només quan s'ha arribat a una determinada concepció de la Història s'està a punt per a sentir l'autèntica veu del nen. Jaume Vicens Vives parlava de la dificultat de medir el passat de l'home comú (56). Aquesta dificultat s'agreuja si la referim a la infantesa. Ens cal "una escolta atenta i intel·li

---

(55) Alfred Sauvy, en una conferència celebrada a l'Institut Francès de Barcelona el 8 de novembre de 1974. A la reunió mundial de Bucarest Sauvy, entre els delegats de França -país natalista, en principi- sembla encara tenir una posició en certa manera isolada, i fou blanc de les iras dels nordamericans (d'una crònica a "Informations Catholiques Internationales", 15 setembre 1974, núm. 464).

(56) Jaume Vicens Vives, "Aproximación a la Historia de España", Barcelona, Ed. Salvat, Biblioteca Básica, Salvat Editores y Alianza Editorial, 1970, pròleg.

gont dels nens, que són els únics capaços de revelar la naturalesa i la intensitat exacta de les seves necessitats", diu un dels homes que més han treballat i treballen per la infantesa, Joseph Moerman, Secretari del B.I.C.E. (57). L'afirmació del protagonisme del poble, de l'home comú, pot fer possible, amb normalitat, sense deformacions sentimentals, el protagonisme del nen com a subjecte, ell també, de la Història.

Segons Moerman, s'hauria d'"ensenyar els nens a expressar-se i a donar a conèixer la seva vida, els seus desigs i les seves necessitats". Per ara, tot i els intents de recollir de manera directa aquesta veu (58), hem de refiar-nos de testimonis mediats, de lleials esforços supletoris.

Hi ha testimonis literaris i aportacions d'algunes ciències de l'home -que no sabem intercalar en una visió tant lineal de la història del nen com la que s'acaba de fer- de gran valor per a precisar la imatge de la infantesa i posar de manifest les seves necessitats.

Un Paul Hazard posava en boca dels nens aquestes paraules dirigides als adults: "Doneu-nos llibres, proporcioneu-nos unes ales. Ja que sou forts i poderosos, ajudeu-nos a arribar fins a la llunyania. Edifiqueu-nos palaus d'atzur, entre jardins encantats; mostreu-nos el pas de les fades a la llum de la lluna. No ens neguem pas a aprendre el que ens ensenyen a l'escola; però, per l'amor de Déu, no ens prengueu el tresor dels nostres ensomnis" (59).

Mentre que la literatura clàssica apenes si s'havia ocu-

- (57) Joseph Moerman, Secretari del "Bureau International Catholique de l'Enfance" (B.I.C.E.), "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", article a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, p. 139.
- (58) Com els ja al·ludits del petit opuscle "Os derechos do neno" o el llibre "30.000 niños españoles acusan", també citat; o "El niño y la vida", antologia de textos i poemes recollits per María Rosa Coloço, Barcelona, Ed. Kairós, 1969.
- (59) P. Hazard, "Los niños, los libros y los hombres", ob. cit., p. 15.

pat de la infantesa ("¿qui, abans de l'Emile, observa Leclerc (60), sabé estimar aquesta edat, sense llàstima?"), la literatura moderna ha sabut recollir, sovint amb intuïció genial, la veu dels nens. Hi trobem la por a la mofa, la seva capacitat d'adaptació de què tant s'abusa, la seva aparent conformada perplexitat davant dels misteris; hi trobem, també, molta clarividència en pintar-nos les característiques de certes edats, com després ens confirmarà la psicologia.

Però perquè la literatura s'aturés d'una manera real i amorosa en el nen, fou necessari un gran canvi, que en alguns cassos, com en la literatura alemanya del segle XIX, queda reflectit d'una manera molt clara. Dilthey, en un notable estudi sobre la figura del poeta Jean-Paul Richter (61) fa notar que el classicisme alemany tenia alguna de fred, de distant; que se li escapava la vida corrent. "Amb Jean-Paul, afirma aleshores Dilthey, assoleix la seva culminació el que ja abans s'havia aconseguit per la poesia burgesa". Richter, mestre d'escola, i fill de mestre al seu torn, descobreix per primera vegada el cor de l'home senzill i la força, la bellesa i la profunditat de la vida vulgar; "és el primer humorista alemany, i això li permet de transfigurar la representació de la vida real". Podria establir-se un parangó entre ell i Pestalozzi, que, com el de Richter, és un nom que trobem tant en la història de la literatura com en la de la pedagogia. S'atony, així, el sentiment del petit, de l'humil, del que és domèstic i quotidià; el sentiment del país natal. Gottfried Keller i Wilhelm Raabe estan en aquesta línia; com Johann Peter Hebel, com Tieck o Uhland. Ara es podrà arribar al nen.

I de la mateixa manera que fou a l'època del Barroc que els adults començaren a riure's una mica d'ells mateixos i que el segle de Lluís XIV ja havia acusat com un cansament de tanta nota heroica i fins del mateix classicisme, a l'A-

---

(60) Jean Leclerc, ob. cit., p. 78.

(61) Wilhelm Dilthey, "Vida y Poesía", México, "Fondo de Cultura Económica", 1945, capítol dedicat a Jean-Paul Richter.

lemanya d'aquest moment es manifesta una certa aversió contra Goethe i Schiller, els seus dos grans clàssics.

Tot aquest canvi, segurament generalitzable sense massa dificultats a d'altres literatures, afavorirà el protagonisme del nen.

No es tracta d'afirmar que la literatura entra en una fase de reivindicació, ni de voler constatar que abans del segle XIX tots els infants "literaris" són rics i que després són pobres (62); sinó, més simplement, de veure que ara apareix "alguna cosa que mancava a l'escola clàssica: el càlid sentiment del nostre modest paisatge, de les formes d'existència, limitades però plenes de profunditat humana, en què vivien humilment els pagesos i els burgesos (de burg), els mestres d'escola i els sacerdots rurals, la reacció contra l'opressió i la doctrina de l'alta societat cortesana" (Dilthey, encara).

La literatura recull la condició dels infants; i és un testimoni d'aquella manca de "satisfacció mútua que hauria de presidir les relacions persona a persona entre els nens i els adults i entre els nois més grans i els més petits" a què s'al·ludia en una de les Assemblees mundials de l'O.M.E.P. (63).

En l'obra d'una personalitat sensible com la d'un Hölderlin hi trobem sovint el tema de la burla. Hi ha una invocació significativa en el seu poema "Esbós d'un himne a la Mare de Déu:

... t'és dolç de sempre
que els fills siguin més grans
que llur mare. I mai no t'agrada
que mirant cap enrera
un de més vell es burli del més jove.

---

(62) És el que ve a dir M.J. Chombart de Lauwe, ob. cit., p. 21.

(63) Mary Langmuir Essex, "The Rights of the Child - the Realization of his Potential". a "International Journal of Early Childhood", Vol. I, núm. 2, 1969, treball llegit a la XII Assemblea de l'Organització Mundial de l'Educació Preescolar (O.M.E.P.), Washington, 1968.

I en "Als alemanys":

No us burleu de l'infant, si encara el beneïtò sobre el cavall de fusta es creu un rei, ...

També la burla apareix en molts contes, com en "La Ventafocs" o en el popular anglès "Dick Whittington"; o en "L'aneguet lleig", que és com una autobiografia d'Andersen.

Si d'"Oliver Twist" s'ha pogut dir que significa la primera declaració dels drets del nen, és perquè reflecteix amb una fidelitat característica la seva condició. Sense proposar-se, ens sembla, de fer una obra de denúncia, Dickens, de ple dins del segon període dels assenyalats per Muller, sap evidenciar com un impediment per a la plena eclosió de la personalitat de l'infant aquesta dramàtica incomprensió entre el nen i l'adult. I per aquest camí afirma el protagonisme del nen en el camp literari, arribant a influir en el comportament social envers els infants.

El segle XIX és també -com el de Dickens, amb qui té alguna cosa de comú- el segle d'Andersen, un altre poeta susceptible fins a l'extrem, al llarg de tota la seva vida, a la burla dels altres. D'ell no ens interessa aquí la dimensió de rondallista per a infants, sinó l'home que sabé pintar la infantesa.

El famós il·lustrador anglès dels seus contes Arthur Rackham al·ludeix (64) a "la coneguda resistència d'Andersen a ésser considerat principalment com a escriptor per a infants"; però al mateix temps parla de com era sensible a les smattering (bagatel·les), les petites coses o els fets en aparença intrascendents, pels quals "tenia una percepció tan immediata, tan oberta i afectuosa, que a ben pocs escau la sort de posseir un do semblant". I Josep Carner (65) diu que "l'epopeia d'Andersen és una epopeia en miniatura, pròpia d'un romanti-

---

(64) A. Rackham, "Nota de l'il·lustrador" a les "Rondalles de Hans Andersen", Barcelona, Ed. Joventut, 1969, 2ª edició.

(65) "Contes d'Andersen", Barcelona, Editorial Catalana, sense data, traducció de Joan d'Albaflor (seudònim de Josep Carner). Pròleg.

cisme burgès, no heroic; fa moure les coses petites, les coses anònimes, les coses fàcilment invisibles, i les dota d'un antropomorfisme meravellós, ple de colpidora veritat". Els contes d'Andersen vénen a constituir una defensa del nen; i tampoc no són una defensa polèmica. Ens presenten el seu estat, ens donen la seva veu.

Aquest "ésser altament egocèntric", d'una infantesa dura, basà una gran part del millor de la seva obra en la seva pròpia persona. "Andersen, diu un dels seus comentadors (66), és el soldat de 'La capsa d'esca', és l'estudiant de 'Les flors de la petita Ida', és el nen que pogué veure que l'emperador no portava cap vestit a sobre, és l'aneguet lleig transformat en el més formós dels cignes". Temperament religiós a la seva manera, un dels fragments que preferia de la Bíblia era el de "Si no us feu com els infants, no entrareu pas al Regne dels cels", i "això fou, naturalment, el que volgué dir amb el seu conte 'La Reina de la Neu'".

Tot i que, hi insistim, no pugui parlar-se de denúncia en Andersen, potser no hi ha cap altre conte com aquest de "La Reina de la Neu" que contingui una advertència més seriosa sobre el dret que el nen té de poder ésser nen per arribar a convertir-se en un bon adult.

Kay i Gerda eren dos petits veïns d'una casa humil de la gran ciutat, "on hi ha tantes cases i tanta de gent que no queda espai perquè tothom tingui el seu jardinet, i on per això han d'acontentar-se servent flors en testos". Els seus pares havien posat a la modesta terrassa uns grans caixons on creixien verdures, pesolers, un roser. Allí podien jugar i mirar llibres de sants, asseguts en uns banquetes sota les rosos. Un dia Kay exclamà: "Oh! Alguna cosa se m'ha clavet al cor! I ara no sé què se m'ha clavet a l'ull!" Eren dues

---

(66) Elias Bredsdorff, professor d'estudis escandinaus a la Universitat de Cambridge, article "Esc Andersen ... ¿Cómo era?", a "Informaciones danesas", número especial dedicat a commemorar el primer centenari de la mort d'Andersen, el 4 d'agost de 1875.

estelles d'un mirall diabòlic que feien tornar el cor de glaç i que només deixaven veure el costat dolent de les coses. Des d'aleshores Kay trobava lletja Gerda quan aquesta plorava, notava els cucs que es menjaven les roses, sempre havia de posar un però als contes que explicava l'àvia, i escarnia tots els veïns del carrer. "La gent deia: 'Certament, ha de tenir un cap molt clar aquest minyó!'". Però era el vidre que se li havia ficat a l'ull, el vidre que se li havia clavat al cor. Fou així que pogué emportar-se'l la Reina de la Neu, lluny, darrera el seu trineu blanc, enmig d'una gran nevada, cap al seu palau de glaç. Kay no pogué oposar-li resistència. "El minyó estava espavordit. Volia dir el pàrenostre, però en aquell moment no recordava sinó la taula de multiplicar". Tothom creia que Kay, desaparegut, havia mort. Gerda, no obstant, armada tan sols de la seva impotència i de la intrepidesa que ni els mateixos infants saben que tenen, es llançà a cercar-lo. I a partir d'aquest punt, el llarg conte es converteix en la història d'un rescat, de les vicissituds de Gerda fins a trobar Kay en el palau de gel de la Reina de la Neu. Allí veié com Kay, assegut "quiet, encarcerat i fred", jugava amb uns trossos de glaç plans i esmolats, disposats sàviament i fins d'una manera molt artística. "Era el joc glaçat de la raó", diu romànticament Andersen. "Les seves combinacions li semblaven importantíssimes". La petita Gerda s'hi acostà, i foren el plor d'ella i després el del mateix Kay els que fongueren el bocí de glaç que aquest tenia al cor i feren caure l'estella de mirall que se li havia ficat a l'ull. I tots dos tornaren feliços cap a casa.

Però el viatge havia estat llarg, i havia passat molt de temps. Mentre traspasseven la porta de casa seva, "s'adonaren que ja eren grans". El final del conte és ple de significacions: "Les roses de la taulada florien a la finestra oberta, i allí havia els seus banquetes d'infant; ells es van asseure cadascú en el seu i es donaven la mà. Ja havien oblidat la freda i buida grandesa del castell de la Reina de la Neu, talment com si hagués estat un somni. L'àvia s'estava

asseguda prenent el sol del bon Déu, i llegia aquests mots de la Bíblia: 'Si no esdeveniu com infants petits, no entrareu al reialme de Déu'. Allí seien tots dos, Kay i Gerda, ja grans, però infants encara, infants cor endins".

Sense l'esplèndida bellesa literària d'aquest conte, però tampoc sense dramatismes rousseauians, un Spranger (67) diu certament que l'home prové en molts sentits de "mons propis" que mai no poden extingir-se i que es tracta precisament de "la conversió i el cultiu acurats de formes anímiques que el jove ésser humà sobrepassarà finalment amb l'edat, però de les quals han de conservar-se certs elements, transformats, perquè sinó risquen de perdre's aquelles relacions amb el món sense les quals no es pot arribar a ser un home ple, espiritualment viu". No s'ha d'ofegar -insistiríem amb el nostre Alexandre Galí- el tresor inapreciable del món mític del nen sinó "transformar-lo conservant-ne les seves vitals essències". Cal, doncs, poder ser "infants cor endins", perquè hi ha el dret a tenir un origen, un començament. "El nen és el pare de l'home", deia el poeta Wordsworth; "és a dir -Unamuno glossant aquesta frase-, que perduri el dia sant de la infantesa". I tot això sense sentimentalismes.

Algunes obres literàries que podríem situar entre el tercer i el quart del períodes assenyalats per Muller, reflecteixen aquest moment delicat en què pot desaparèixer sense rastre l'infant que hi ha en nosaltres, com hauria succeït al petit Kay sinó l'hagués rescatat la Gerda del conte d'Andersen.

Benvenuto Procolo, el nen de dotze anys -retinguem l'edat- de la novel·la de Dino Buzzati "Il segreto del bosco vecchio", fa coneixença amb els genis que habiten uns avets antiquíssims, amb els animals, amb un vent més aviat casolà però dig-ne anomenat Mateo; tota una Naturalesa antropomòrfica que s'erigeix en personatge preponderant de la narració. Buzzati ex-

---

(67) Eduard Spranger, "Espíritu de la escuela primaria", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1964. Aquí citem el psicòleg; més endavant citarem el pedagog que també fou Spranger.

plica que únicament els nens creien que el vell bosc estava poblat per genis; però que, en fer-se grans, els costava poc de canviar de parer, influïts pels seus pares. Tanmateix, quan al final d'aquesta intel·ligent i fantàstica història el vent Mateo s'adona que va a morir i s'encomina al cim d'un turó per a esvaïr-se discretament, Benvenuto l'acompanya. "¿Com mor un vent?", li pregunta el noiet; i el vent li fa: "No m'ho preguntis. És una cosa molt rara. Algun dia potser ho sabràs". "No vull que te'n vagis", insisteix Benvenuto. "És inútil. A més, segurament aquesta és la nit en què tu deixaràs de ser nen. No sé si algú t'ho ha explicat. D'aquesta mena de nits alguns no se n'adonen, ni sospiten que existeixen. És el terme d'un món que desapareix tot de sobte. Sí, pot ser que et passi així. Demà seràs més fort i començarà per a tu una nova vida; però ja no podràs comprendre moltes coses; mai més no entendràs el llenguatge dels arbres, dels ocells, dels rius, ni dels vents. Ni que jo em quedés, no tornaries a entendre'ls. Sentiries, certament, la meua veu, però et semblaria un soroll sense cap significació i et riuries d'aquestes coses. És millor que ens separem en el moment precís".

Més dolorosament, sense l'amable contrapès de l'humor del Sud, "Endre", de René Fülöp-Miller (68), és una lúcida introspecció sobre el final de la infantesa i l'afirmació de com perduren en l'adult els "mons propis" del nen. Un fet incomprendible, una paraula que no s'entén, acaben amb aquell llarg moment que té "alguna cosa de l'abrigat i del mancat de por d'una eternitat anterior a la vida". En un poblet de l'Europa Central, Endre, el fill del mestre -d'uns onze anys- fuig de casa amb una única obsessió: "¡He de caminar, caminar, caminar sempre!", i desapareix en la muntanya. Els adults saben qualificar la situació. Endre s'ha tornat boig. I aquesta terrible paraula fou la primera contra la qual s'esmicolà l'innocència de totes les altres paraules. Els companys de

---

(68) "Endre" forma part d'una trilogia de narracions, "Tres episodios de una vida", Buenos Aires-México, Espasa-Calpe Argentina, 1946.

classe i els camperols asseguraven que és viu i que s'ha convertit en l'esperit de la selva. D'aquesta manera es formen dos grups antagònics i fins rivals. Els nois, diu en primera persona el novel·lista, "formàvem un grup oposat als adults", encarnats pel batlle, els guardes, la gent de la vila, el farmacèutic, el mateix mestre, que sofreix però que accepta la realitat. En aquesta història hi ha també una Naturalosa viva, tota "una creació no redimida", que es mou com un paisatge vangoghià; i també hi ha una nit. "Els camins s'havien dreçat, i ja que no tenien peus per a caminar, es valien dels del fill del mestre". Cap dels pastors no creia que el noi escapat no fos més que el fill del mestre; i si els primers dies de la seva desaparició s'havien topat amb ell per la muntanya, no gosaven pas deturar-lo, i, contravenint l'autoritat, no havien comunicat el seu encontre. Era el respecte davant la Naturalosa, potser davant tot infant, d'un infant orat sobretot, com l'astorament que recull i provoca aquell "Retrat de noia boja" de Paul Klee. Un dia troben el cos d'Endre, mort. Però els nois rebutgen enèrgicament la realitat. I el protagonista-narrador exclama: "¿Ens han engenyat les muntanyes, l'aire, la vida en la seva totalitat? ¿És mentida tot el que els nens veuen i senten?; tota la vida transcorreguda fins aleshores, ¿és tan sols una mentida?". Fins la pròpia mare, que abans tot ho pressentia desseguida, ja no endevinava aquesta misteriosa sensació de dolor, aquest "dolor sense paraules, incorporal, on resideix l'inconcebible aflicció" i que ara apareixia per primer cop. La mare "no es va fer càrrec de què tota la infantesa acabava de resultar mentida". Abans, la mà de la mare, amb una sola imperceptible moixaina quan ell es ficava al llit, tot s'ho enduia no sabia pas on; "però aquella nit ijo havia restat despert! Aquella nit el desconegut havia entrat en la meua vida, i ja no hi havia res de segur, res en què confiar. S'acabà irremeiablement la infantesa. ¡En una sola nit!".

En aquestes dues obres, que són d'una qualitat literària excepcional, i que hem pres com a exemple de recreació amo-

rosa del món de l'infant, cal notar un tipus de presència de la Naturalesa que es va perdent. És pels volts de l'any trenta -una de les dotes de Muller- que, segons Romano Guardini⁽⁶⁹⁾, s'acusa una modificació de les relacions de l'home amb la Naturalesa. "L'home, diu Guardini, no la considera ja com la riquesa meravellosa, el contorn harmònic, l'ordre savi, la donant bondadosa a la que un es pot entregar confiadament". No es parlarà més de la "mare naturalesa"; deixa de ser misteriosa. Les relacions amb ella perden el caràcter d'immediat, es fan indirectes; perden la possibilitat de ser alguna cosa de vivencial i es fan positives i tècniques. Això no deixa d'afectar en certa manera el nen. La Naturalesa s'allunya, ja no és norma vàlida ni refugi. És el que constata Newell C. Kephert (70) en parlar de l'aprenentatge del nen petit. El nen necessita experimentar les seves reaccions muscular i obtenir moltes dades sensorials per a la percepció de les coses; i el nostre sistema de civilització, "que determina un increment en les exigències de l'aprenentatge, alhora redueix les possibilitats d'experiència. Una experiència bàsica resulta cada vegada més difícil d'efectuar en la vida actual". Ara, posen per cas, els nens no poden veure ni percebre el foc i, per tant, mantenir-se'n allunyats, com ho feien encara dins del primer terç de segle. Les coses no poden ser concebudes d'una forma intuïtiva, sinó d'una manera abstracta.

Tot això provoca una inseguretat que s'afegeix a l'angoixa que emana d'obres com les de Buzzati i de Fülöp-Miller, perquè els interrogants de Benvenuto Procolo i del protagonista d'"Endre" queden sense resposta. Si més no, s'aturen en el moment del despertar del nen, sense donar-nos a entendre que hi hagi ningú al seu costat per a ajudar-los a conservar i transformar vitalment la riquesa dels seus nens pro-

---

(69) R. Guardini, "El ocaso de la Edad Moderna", Madrid, Eds. Guadarrama, 1958, l'obra original, publicada el 1950, és de la mateixa època que la de Riesman, i ambdues tenen alguns punts que responen a una temàtica comú.

(70) N.C. Kephert, "El alumno retrasado", Barcelona, Ed. Mirasol, "Biblioteca Universal Mirasol", 1968.

pis; ans al contrari, especialment en el cas d'"Endre".

En canvi, en la trasmudança final de "Pinocchio", tot i el to moralitzant de Collodi, almenys hi ha alegria. El període de la infantesa queda materialitzat en el titella de fusta abandonat en una cadira, que el noi de carn i ossos que ja és Pinocchio, "un bell xicotet de cabells castanys amb uns ulls blaus i un aire alegre", es mira complagut tot dient: "Tanmateix feia riure força quan era un putxinol. Li! i que n'estic de content d'haver esdevingut un noi com cal!"; i té amb ell a Gepetto, el seu pare adoptiu, pobre com una rata, però "sà, cixerit i de bon humor com abans". I el mateix passa amb "Picoletto", on Renato Rascel sembla voler emular Collodi. I potser encara podríem dir-ho del final de les aventures de Tom Sawyer.

Deu ser cap els dotze anys, doncs, que un Kay, un Bonvenuto Procolo, el protagonista d'"Endre", Pinocchio, Picoletto, Tom Sawyer, viuen el moment delicat de deixar la infantesa. Ells, i tots els nens que ells representen, revelen unes necessitats que la Psicologia puntualitzarà, tot conferint-nos una responsabilitat que ha d'influir en l'evolució del status de l'infant.

La Psicologia, en efecte, corroborarà les intuïcions de la literatura. I si gosem referir-nos a la psicologia és pel que ha contribuït a la invenció de la infantesa. En el clam de Rousseau "No concixem la infantesa!" i en el seu demanar unes regles per a estudiar-la hi ha el punt de partida de tota la psicologia de l'infant". "La descoberta de la primera infància com a subjecte cultural s'explica per molts motius, destacant en primer lloc el desenrotllament i la difusió dels concixements psicològics" (71). En assolir plenament, cap el 1930, el rang de ciència independent (72), la psicologia fins arriba a popularitzar-se. L'"argument psicològic" formarà part de la conducta envers l'infant. Ja havia conen-

(71) J.C. Chamboderon i J. Prévot, "Le métier d'enfant", a "Revue française de Sociologie", juillet-septembre 1973, Paris, Vol. XIV, núm. 3.

(72) C. García-Pleyán, "Psicologia, avui", Barcelona, Teide, 1973.

çat a penetrar en l'acció pedagògica. Caracteritza el darrer període de la història del nen i està en l'arrel d'alguns enunciats de la Declaració.

El poeta diu que el nen és el pare de l'home. És el que el psicòleg expressa quan diu que l'infant explica l'home, tant, o més, que no pas l'home explica l'infant (73). La situació de "desquil·libri provisional" amb què Piaget (74) qualifica el moment dels 11-12 anys i que la literatura ens presentava com un dolorós i indecible estupor, ¿pot resoldre's, però sense l'"atmosfera d'afecte i seguretat" que el projecte de l'O.M.S. -més precís, en aquest punt, com veurem, que la redacció definitiva de la Declaració- reclama? Piaget, no obstant, sembla que es resisteixi a parlar de "crisis", a abundar en uns fets als que una certa literatura psicològica ha convertit en banals; i, circumspecte, prefereix descriure les estructures de les formes finals del pensament i de la vida afectiva que precedeixen l'adolescència, per exemple, i no les seves perturbacions (75).

El que hem d'esperar de la psicologia, per al disseny d'una imatge correcta del nen, és un coneixement real de l'infant que no exclouï la contemplació emocionada de la seva creixença i que alhora ens allunyi de tota representació idealitzada o negativa. Això és el que necessitem com a suport consistent de la defensa de les seves necessitats; i és d'això que en diríem una psicologia amb amor.

Les investigacions d'un Piaget -per seguir ara amb ell- denoten un gran tacte en recollir la veu del nen. Un treball seu sobre les "filosofies infantils" (76) resumeix observacions

---

(73) J. Piaget, "La psicologia de l'infant", ob. cit.

(74) J. Piaget, "Seis estudios de psicología", Barcelona, Bar-
ral Editores, 1973.

(75) J. Piaget, id. id.

(76) John E. Anderson i d'altres, "Manual de psicología del ni-
ño", Barcelona, Francisco Seix Editor, 1935; treball de
J. Piaget titulat "Filosofías infantiles".

respecte del realisme, l'animisme i l'artificialisme infantils, obtingudes a base de preguntes curosamet preparades. "En formular certes preguntes, confessa, ho fèiem amb una certa timidesa (subratllat nostre) esperant que els nens es burlessin d'elles i de les nostres pretensions". Però els nens no hi trobaven dificultats. "¿De quina manera es fa el sol?". Un nen de sis anys digué: "El sol nasqué quan la vida començà". "¿Què vols dir?", insistia Piaget. "Quan començàrem a estar vius". "Però, ¿com neix el sol?". "Per un llumí". Si fa parlar-los dels somnis i un altre nen diu: "Joestic en el somni, i no el somni es troba en mi", recordarem el conte d'Andersen "Ole Luköje". Quan pregunta a un tercer nen si podem veure i tocar el pensament i el nen contesta: "Sí, vostè veu el vent moure els arbres i fent ondulacions en les herbes; això és el pensament", i encara: "Jo faig moure el sol quan camino", és inevitable d'evocar la figura d'"Endre". Buzzati deia en la història de Benvenuto Procolo que únicament els nens creien que el vell bosc estava poblat per genis, però que, en fer-se grans, els costava poc de canviar de parer, influïts per les fàbules inversemblants dels seus pares. Davant dels adualismes que mostra el pensament infantil Piaget diu que "el veritable problema el representa conèixer com el nen ve fent la diferenciació i com es va alliberant gradualment del seu animisme inicial".

Creiem que cal estar al costat del nen, d'una manera o altra, en aquests moments; que això és un dret. I fins que no es produeixi, en aquest punt, una sensibilitat col·lectiva, la història del nen no serà acabada.

Moltes de les descripcions que fan els psicòlegs dels fenòmens infantils, sovint d'una gran bellesa -i, per això mateix, signes d'una maduresa que inspira confiança-, ajuden a crear aquesta sensibilitat. Wallon parla de "la mà que el nen desplaça a fi de seguir-la amb la mirada amb tota la fantasia dels seus arabescs" (77), i Pierre Vayer diu que "les paraules són

---

(77) H. Wallon, ob. cit.

realitats; són, en principi, una perllongació del gest" (78). També el nostre Francesc Tosquelles (79) ens parla de la mà del nen. És "la primera joguina de l'infant. De vegades la mare s'apodera de la maneta de l'infant i la subjecta amb força: en fa una joguina viva". Les mares i de vegades les àvies saben treballar la mà del nen; ho fan espontàniament, sense que ningú, diu, els hagi imbuït de nocions psicoanalítiques. "Juguen excitant el palmell dels seus infants amb l'índex i cantant cançonetes que poden anar del simple 'ral, ralet' fins als ritmes més precisos i concrets que acompanyen les historietes rimades creades a l'entorn de la mà i dels dits: 'Aquest és el pare, aquest és la mare, aquest fa les sopes, aquest se les menja totes, i aquest fa: Piu, piu, piu, ¿que no n'hi haurà per a mi?'". I si bé, continua Tosquelles, tothom diu que el més important en un educador és el seu amor a la infància, el que costa és saber estimar al nivell dels veritables desigs i de les veritables necessitats dels infants. Però aquest amor "és possible d'aprendre'l" en els gests de les mares. "Els gests de l'amor maternal poden ser descrits". S'ha de continuar, sabent-ho, i amb els mètodes dels nostres temps, allò que sempre s'ha fet com qui diu sense ni adonar-se'n; continuar allò que en la vida -sobretot rural- es transmetia de generació en generació per mitjà de la

-
- (78) Pierre Vayer, "El diàleg corporal", Barcelona, Editorial Científico-Mèdica, 1972.
- (79) F. Tosquelles, "La pràctica del maternatge terapèutic en els deficients mentals profunds", Barcelona, Ed. "Nova Terra", Col. "Nadal", 1972. El Doctor Tosquelles, actualment més conegut a França que al nostre país, es formà a Barcelona amb Mira i Strauss. Parteix de la teoria psicoanalítica. Per la nostra banda, en no tenir cap autoritat en psicologia, citen de forma indiscriminada autors adscrits a escoles diferents, confiant en maduresa que ha assolit, o va assolint, aquesta ciència. García Pleyán el ludeix a aquesta maduresa quan diu que "després d'uns quants decennis de polèmiques teòriques intransigents, comença a manifestar-se, a partir dels anys trenta, la consciència de les excessives generalitzacions de principis vàlids en un camp limitat d'aplicació. Els psicòlegs senten la necessitat de sumar llurs esforços després de llargs anys de divisió ..." (García Pleyán, ob. cit.) Tots tenim necessitat d'aquesta maduresa; però al nostre país encara apareixen, desgraciadament, brots d'aquestes velles polèmiques, que desorienten a pares i educadors.

cultura verbal i de les tradicions. I cal estar atents, segueix dient, al diàleg mut que els nens tenen amb les coses. "¿Em vols?", imagina Tosquelles que l'objecte diu a l'infant, i que aquest respon: "Sí, et vull a tu, ets el que jo m'estimo més"; i encara: "Objecte, objecte meu, era això el que volies de mi?". I de la mateixa manera dirigeix la seva mirada interrogativa a l'adult, dient-li sense paraules: "¿Què vols que faci?". I a l'adult toca de saber acollir aquesta pregunta. Només que massa sovint, "per dissort, aquest diàleg ha estat interromput en la infància de la majoria dels nostres deficients mentals profunds". Perquè l'obra de Tosquelles es dirigeix als educadors d'aquests tipus d'infants; però és aplicable a tots. Més encara: aquesta sèvia reconstitució de les tècniques del maternatge és exemple, per la seva plenitud, de la influència que podria tenir la psicologia en un tracte natural amb els infants; ja que aquell diàleg al principi mut sembla que sigui possible tan sols amb nens petits i de més grans ja no. La mare del protagonista d'"Endre", que de primer tot ho pressentia, no sabé continuar-lo en un moment crític, deixant que el món de la infantesa s'esvaís sense un rastre.

Aquestes digressions no són pas un luxe ni un forçit, no ens allunyen de la història del nen ni del contingut de la Declaració, ans diríem que al contrari. La psicologia ha vingut procurant-nos un coneixement cada vegada més real del nen. Però el seu influx en el comportament col·lectiu és desordenat, i l'ús que se'n fa desigual. La incorporació de les seves troballes, quan arriba a fer-se, és diferent segons el grau de cultura i el nivell social. Algunes d'aquestes troballes han d'esperar la satisfacció de necessitats més elementals. La Constitució de l'O.M.S. esmenta "el benestar físic, mental i social" i "l'extensió dels beneficis mèdics, psicològics i afins". Tosquelles adverteix que "no es tracta només d'alimentar i de nodrir; es tracta de mirar i de fer-se mirar, es tracta de parlar a l'infant". Històricament, la satisfacció simultània i per a tots d'aquestes aspiracions, no s'ha donat. Davant la "necessitat brutal", com diu Boltans-

ki en una obra que desseguida comentarem, davant del dramatism de les imatges que ens presenta l'UNICEF, arrogant-se el compromís de fer complir els principis de la Declaració, ens preguntem si tenen eficàcia les ajudes sense un diàleg. És que potser són bastants els que pensen que la Declaració és un text destinat principalment a països subdesenvolupats o aplicable tan sols a situacions excepcionals.

Dèiem també que en una història del non hi buscàvem com s'han generalitzat avantatges de què primerament han gaudit unes classes socials determinades. Aquest és el cas de la Puericultura, una ciència que si només es centra en l'alimentar i el nodrir, pot abocar a una criança sense amor.

de les implicacions
En una anàlisi dura i coherent/de la difusió de la puericultura a finals del segle XIX, Luc Boltanski (80) diu que "els coneixements mèdics i les regles de criança s'extenen des de les classes altes, úniques creadores de categories de pensament i de regles d'acció, a les classes populars".

Des de sempre, les mares han posat en pràctica un cert nombre d'habilitats en la cura dels petits. En un dels seus poemes, Jacopone da Todi (81) fa dir a la Mare de Déu aquestes paraules dirigides a l'Infant: "no dormiu més, que us faria mal"; i el capítol XCI de la "Doctrina pueril" de Ramon Llull (82), "De la manera segons la quall hom deu nodrir son fill", és un veritable tractat de puericultura. "Però no és fins pels volts de 1890, diu Boltanski, que la puericultura, al mateix temps que trobe un nom, es constitueix com a ciència autònoma". És el moment (recordem Riesman) en

-
- (80) Luc Boltanski, "Puericultura y moral de classe", Barcelona, Editorial Laia, 1974.
- (81) Jacoponi da Todi, "Lloances" (llcança "Digueu, Maria!"), Barcelona, Ed. Barcino, 1930, Col. "Sant Jordi", traducció i pròleg dels PP. Xavier d'Olot i Nolasc d'El Molar, O.F.M. Cap.
- (82) Ramon Llull, "Doctrina pueril", a cura de Gret Schib, Ed. Barcino, Barcelona, 1972, Col. "Els Nostres Clàssics".

què el món occidental està fent el pas d'una societat de direcció tradicional a una societat de direcció interna. La puericultura és un esforç de racionalitat, vol "penetrar en els esperits, substituir l'autoritat tradicional de la família o del medi per una autoritat racional basada en un saber". S'ha iniciat un període de denatalitat, i la puericultura contribuirà a "la creixent valoració de la infantesa".

Però l'estudi de Boltanski va més enllà, perquè arriba a fer una teoria sobre la infantesa. Les regles de la puericultura, afirma, provoquen una certa imatge del nen, i aquesta imatge es diversifica segons la classe social. Encara que depenguin d'un saber racional, aquestes regles són portadores d'una filosofia implícita, constitueixen una visió del món. El fet del perllongament de l'escolaritat obligatòria que té lloc -com ja s'ha assenyalat- en el tercer període de la història del nen, contribueix a un canvi global d'actitud enfront del món i de la cultura, perquè forneix uns hàbits mentals que no tenen les classes populars. És indubtable que el nivell d'instrucció afavoreix l'adopció de les normes de la puericultura moderna i incita a lligar-les a un saber teòric. D'aquí que l'actualitat en el terreny de la medicina és assumida amb més seguretat per les classes altes: posseeixen un esperit crític, estan familiaritzades amb la noció de "problema" i poden averiguar sense massa dificultats el veritable origen de les regles de criança. En canvi, les classes populars, que s'han d'accontentar amb un saber d'engrunes, amb "un subproducte de la cultura burgesa, fet del que sobra a l'ensenyament dels rics", com observà ja fa temps Joseph Folliet (83), són impel·lides a l'adhesió cega d'unes regles de les quals no saben el perquè, o que posin en pràctica tècniques deslligades del saber racional que les fonamenta. La puericultura, aleshores, esdevé autoritària i dogmàtica; té alguna cosa de "colonització". Però són potser les classes mitjanes, que en aquest mateix període històric intenten la seva promoció cultural,

---

(83) Joseph Folliet, "El pueblo y la cultura", Buenos Aires, Ediciones del Atlántico, 1958.

les que més sofreixen en fer seves unes normes de puericultura carregades sovint de connotacions ètiques. Ja que, en efecte, "moltes vegades aquestes regles s'equiparon explícitament o implícitament amb les regles de moral". Les tècniques pasteurianes, per exemple (1900), suposen una valoració; estan marcades d'un cert ascetisme, pel que tenen de previsió i d'anticipació. Moltes mares, davant de les afirmacions dels metges sobre allò que està bé o el que no està bé en la criança dels nens, senten una mena de "reprovació difusa" que fa que les regles de puericultura es prestin d'una forma insensible a una reinterpretació moral. La mena de presència que exerceix el pediatra o el puericultor correspon al caràcter de direcció interna propi d'aquest període.

És per això que Boltanski diu que la puericultura "és un objecte privilegiat per a comprendre els caràcters específics de la difusió de tècniques i de sabers o l'interior d'una societat estratificada". I si les noies de la classe mitjana són les millors futures mares, les dones de les classes populars són les menys addictes a la puericultura. Per contra (Boltanski citant un treball d'A. Moll-Weiss), "al cim de l'escala social trobem el que la misèria produeix en les dones del poble: una indiferència envers les criatures i una educació relaxada". Només que el deixar fer que sol presidir l'educació dels nens petits en les classes populars no té res a veure amb la laxitud de formes en els fills de les classes superiors, més "evolucionades", més sòlidament escolaritzades, "perquè el 'lliberalisme' dels primers no és, com la laxitud dels segons, l'expressió d'un sistema ètic".

D'altra banda, i aquesta és una de les tesis principals de Boltanski, la difusió de la puericultura forma part d'un projecte ambiciós, el de regular deliberadament la vida de les classes baixes, la seva vida privada, les múltiples conductes que s'exerceixen en l'intimitat de la llar (el que potser no s'aparta gaire, afegiríem per la nostra part, dels

actuels projectes de planificació familiar davant dels problemes mundials de població). És una acció preferentment dirigida "al nou proletariat de les ciutats", ja que la ideologia reformadora dels seus promotors "entén que la vida dels camperols tradicionals estava sotmesa a un ordre, un ordre rudimentari, 'natural' i quasi animal, és cert, però que, amb tot, tenia la virtut de mantenir-la en límits estrets i allunyats d'excessos". El concepte de natural és un concepte clau del pensament popular. És una vella qüestió que ja havia induït a Ramon Llull a dir en la seva "Doctrina pueril": "Sàpies, fill, que pus sàvia és natura a nodrir los infants, que no és ta mare. E per açò obri tos uylls e veges de quals infants veuràs més sans e bels: o de fills de rics hòmens o dels fills de hòmens pobres. ¿E sabs açò per què s'esdevé? Per ço cor natura dóna convenientment als fills dels pobres ço que han mester, e als fills dels rics hòmens no lus pot donar ço que volrria. ¿E sabs per què? Per ço cor massa vestedures, massa viandes ho veda".

De fet, pels volts del 1900, les regles de puericultura (Boltanski, encara) tendeixen a aprofundir l'abim que separa la infantesa de l'edat adulta, recolcant la seva especificitat, és a dir, la seva fragilitat corporal. Però es donen dues posicions antitètiques, partint de l'actitud que es tingui davant del cos i de l'esperit del nen: ja que així com en les classes mitjanes i part de les altes es tendeix a pensar que el nen és un ésser feble en el cos i psicològicament molt pròxim a l'adult, ja quasi un adult en petit, les classes populars més aviat semblen temptades de veure en el nen un home petit en el cos però molt distint de l'adult en esperit, un "petit innocent", irresponsable i càndid.

Així, la imatge de la infantesa depèn, doncs, de les regles mitjançant les quals els adults pretenen de criar-los. "La infantesa (conclou Boltanski en el que segurament constitueix la seva tesi cabdal) és menys una 'naturalesa' que una definició social. Tota puericultura, tota pedagogia, sus-

citen una definició nova del que és i del que ha de ser la infantesa".

La filiació de l'obra de Boltanski és clara. No és estrany que les cites de Pierre Bourdieu hi siguin freqüents. Ell mateix manifesta que Bourdieu, l'autor de "Les héritiers", on es denuncia "la reproducció de models" en educació dins de les societats jerarquitzades, ha dirigit el seu treball. I Boltanski no és pas l'únic a formular una conclusió d'aquest tipus. Lucien Malson, en un extens pròleg a la "Memòria" del Dr. Itard sobre l'infant selvàtic d'Aveyron (84) -un altre vell tema-, diu que "l'home, i per tant el nen caldria afegir, no té naturalesa, sinó que té una història".

Personalment, no compartim l'última radicalitat d'aquestes conclusions, que considerem discutibles; encara que no ens veiem capaços d'entrar en la qüestió. Però cal, per sobre de tot, alhora que afirmar la lucidesa de l'anàlisi de Boltanski i les vàlides observacions que conté, deixar constància, en aquesta història del nen que s'està fent, d'un exemple notable de teoria sobre la infantesa.

I hi ha, en fi, el descobriment pedagògic de la infantesa. També el devem a Rousseau. El protagonisme del nen, que en aquest camp s'expressa avui en termes d'igualtat, tampoc no s'ha produït encara d'una manera efectiva.

Els adults de la societat tradicional miraven els nens com a conservadors d'un dipòsit de tradicions i d'experiències rebuts de pares i mestres, no com a continuadors autònoms (85). Dins d'aquesta fase de la història del nen, un Locke ja ens deia amb fina sensibilitat que "els infants són com uns viatgers acabats d'arribar a un país estrany del qual res no coneixen, i que per això les seves preguntes no han

---

(84) Lucien Malson, "Los niños selváticos", Jean Itard, "Memoria e Informe sobre Víctor de l'Aveyron", Comentarios de Rafael Sánchez Ferlosio, Madrid, "Alianza Editorial" (El Libro de Bolsillo), 1973. En els seus comentaris, que ho són a l'introducció de L. Malson, Sánchez Ferlosio sí que discuteix la radicalitat d'aquesta postura.

(85) Enzo Petrini, ob. cit.

de semblar-nos mai insignificants"; hi trobem el sòlid esforç de les "petites écoles" de Port-Royal, que durà només disset anys; el gran Komenski, en el segle de Descartes, cerca el mètode per a la pedagogia; amb la Reforma pot parlar-se d'un tímid intent d'escola pública (86); i els Germans de la Doctrina Cristiana creen escoles per als fills dels treballadors. Però el segle XVII necessita encara de la compassió de Sant Vicenç de Paül i els pobres van a escoles que s'anomenen "de caritat". L'educació ignora el poble; i l'infant és objecte d'educació, no subjecte.

L'afirmació revolucionària de Rousseau, ja en ple segle XVIII, de què el centre de l'educació és el nen i no el mestre, passa desapercebuda. I, amb tot, suposava un gir copernicà. La Il·lustració, per boca de Voltaire, deia que s'havia de "proscriure l'estudi als treballadors, perquè qui viu del treball manual no té ni raó ni temps per a dedicar-s'hi". El mateix Rousseau pensava que "el pobre no necessita educació" i no creia en una escola pública. "L'educació pública no existeix ni pot existir ja, perquè on no hi ha la idea de pàtria no hi ha ciutadans". Tampoc no hi havia cregut Herbart, el pare de la pedagogia científica, en l'escola pública, que, en canvi, defensava Malthus (87). Els legisladors de la Revolució Francesa, un Lakanal o un Condorcet entre altres, deuen poc a Rousseau.

L'efímera, però irreversible, Revolució Francesa sí que parla de ciutadans i d'una escola pública "nacional"; fa teoria sobre la infantesa quan, amb Danton, diu que "els

---

(86) Lorenzo Luzuriaga, "Historia de la Educación Pública", Buenos Aires, Editorial Losada, 1964.

(87) En l'obra el·ludida, Lorenzo Luzuriaga dita aquest fragment de l'"Assaig sobre la població": "És segurament una gran desgràcia nacional que l'educació de les classes inferiors del poble d'Anglaterra s'hagi deixat merament a unes poques escoles dominicals, sostingudes per subscripcions dels individus que poden donar a l'orientació de l'instrucció el sentit que els plagui"; afegint Luzuriaga: "I coincidint amb Adam Smith afirmava (Malthus) que l'educació enlloc de fomentar l'oposició al govern i la demagogia contribuiria a evitar les revolucions i a affermar la pau".

infants pertanyen a la República abans que pertànyer als pares", i amb un sentit social, que és nou, proclama en la Constitució de 1793 -ja ens hi hem referit- el dret a la instrucció.

I el sentiment de la pàtria es retroba en el desvetllament de la consciència nacional que caracteritza l' Alemanya de principis del XIX.

Pestalozzi (1746-1827: som al segon període marcat per Muller) viu aquell moment de canvi que la literatura havia reflectit; i arriba al poble. Contemporani de Goethe, ell no era pas, per emprar la terminologia nietzscheana, un apol·lini, sinó un dionisiac. També el nen, s'ha dit, és dionisiac.

Pestalozzi és un dels grans precursors de l'escola pública "democràtica" abans que existís una veritable estructura política democràtica (88). Sap realitzar la idea de Rousseau d'estar al costat del nen, no davant seu. "Amb tota la seva glòria, refereix Kerschensteiner (89), tot i l'extraordinària influència d'estrangers a la seva institució, es mostra com un carro invertit, les rodes grinyolants del qual servissin de joguina per als nens". Quan el designaren director de l'hospici de Stanz convivia amb els setanta orfes recollits, dia i nit, com a mestre, inspector, servidor i dona de fer feines alhora, descuidant de tal forma la seva persona, que al cap de pocs mesos feia llèstima. Un segle abans del naixement de la psicologia infantil Pestalozzi havia trobat, instintivament, les posicions característiques de la seva educació (90). No es tracta ara del seu mètode. "Conec un home, deia de si mateix en els temps de més gran desesperan

---

(88) L. Luzuriaga, ob. cit., p. 103.

(89) Georg Kersechensteiner, "El alma del educador y el problema de la formación del maestro", Barcelona-Buenos Aires, Ed. Labor, 1934, 2ª edició.

(90) Louis Meylan, "Heinrich Pestalozzi", treball contingut en l'obra dirigida per Jean Château "Los Grandes Pedagogos", México-Buenos Aires, Ed. "Fondo de Cultura Económica", p. 212.

ça, en el que viu el goig de la innocència". El seu eros pedagògic singularíssim s'encarnarà després, aïlladament, en altres pedagogs, un Makaronko posem per cas, o una Léna Pougatch-Zalcman, o el mestre de Barbiana. És l'eros pedagògic que, a Catalunya, Alexandre Golí atribueix a mossèn Pedragosa. "Mentre jo no hagi demostrat -confiava un dia Pestalozzi a un col.laborador seu (91)- amb una institució de nens pobres, que la pobresa pot remeiar-se amb les seves pròpies forces, el meu mètode haurà servit per a l'escola, però no per a la vida". Així s'implanta una pedagogia feta de respecte i amor al nen.

Dins del darrer terç del XVIII, "a l'ombra de la barbarie industrial (92), apareixen les primeres institucions d'educació preescolar. Tenen un origen social, comencen per ser l'obra de filàntrops, com Robert Owen a Anglaterra. El terme d'"escola maternal" no s'adoptarà fins molt més tard, a França, el 1881, amb Pauline Kergomard, per a designar el que durant llargs anys s'havien anomenat "salles d'asil". Els antics, diu Marrou, s'haurien probablement rigut de la gravetat amb què un Froebel o una Montessori investigaven els jocs més elementals per a desenrotllar les capacitats educatives dels petits. Però el parvulari ha estat sempre un bon instrument de renovació pedagògica. Un grup de societats filantròpiques angleses creades durant la darrera centúria s'uneixen per formar la "Societat protectora dels nens", que donà lloc a una legislació progressiva, i dues associacions, la "Fundació de l'aire lliure" i la "Fundació per a les vacances al camp" comencen a treure els nens dels barris baixos de les ciutats (93). El mateix va succeint a altres països. Barcelona compta a finals de segle amb la "Junta de Protecció a l'Infància", que impulsà l'establiment de jardins per als infants.

---

(91) Es tracta de Schmidt; referència continguda en la citada obra de Georg Kerschensteiner.

(92) Henri-Irénée Marrou, "Histoire de l'éducation dans l'antiquité", Paris, Éditions du Seuil, 1965, 6ª edició, p. 219 i nota 3 al capítol V.

(93) Sylvia Lynd, ob cit., pp. 44 i 45.

Les creadores de la pedagogia menys pedant que segurament mai ha existit, Rosa i Caroline Agazzi, encara enomenaven "a-sil" al centre que fundaren el 1894 a Mompiano. Són considerades les representants del mètode italià per a l'escola maternal. És una pedagogia puerocèntrica, alegre i alliberadora. Com que treballaven amb nens pobres, utilitzaven intel·ligentment un material sensible que provenia de la vida real, fet d'una col·lecció de "cianfrusaglie" (bagatelles) que els portaven els propis nens: caixetes, botons, pinyols de fruita, petits tubets, cintes, botelletes, trossets de ferro, de suro o de cera, productes de la indústria ja gastats que els nens podien collir de terra i dels que s'emplenaven les butxaques; coses encara "perfumades del captivant interès de la vida corrent" (94), dotades de la mateixa simplicitat de l'infant, amb les que sabien fer mil combinacions, comparacions, associacions. És el gust lúcid pel petit i el quotidià.

En la línia de la pedagogia germànica, molt viva en el tombant dels segles XIX-XX, trobem Georg Kerschensteiner que descriu la naturalesa pròpia de l'educador com "una naturalesa a la manera de Pestalozzi" (95). Entre els senyals que, segons ell, configuren el mestre autèntic i que li poden donar el tacte pedagògic que necessita per a enfrontar-se amb un grup d'infants, col·loca en primer lloc una necessitat primordial d'estar en contacte permanent amb el nen, encara que això el faci tornar de vegades una mica infantil, la satisfacció inesgotable que produeix la pura inclinació envers una influència en el desenvolupament del nen, i, sobretot, el que en deia "el bon humor com a sentiment de vida"; un humor que descriu com una concepció i una comprensió de la vida, alhora incompatible amb el pessimisme i molt distant de l'optimisme despreocupat; que, tot i el coneixement de les grans coses, "no ha perdut el sentit del petit i del penós, de l'infantil i de l'insuficient, del que és imperfecte i aparentment sense valor". De tot això brota "aquesta alegria tranquil·la, aquella tendència lluminosa que caracteritza els veritables educadors, i que, possible-

(94) Renzo Titone, "Metodología didáctica", Madrid, Ed. Rialp, 1966, "El método Agazzi", p. 108.

(95) G. Kerschensteiner, ob. cit.

ment, es troba tan sols en els casos en què el veritable home religiós es confon (diu, seguint una nomenclatura molt de l'època) amb l'home social". Aquest sentiment, que ja ens havia restituit Jean-Paul Richter, té el seu suport en el coneixement de la personalitat pròpia del mestre, i és l'"expressió d'una atenció per a la vida i una honrada experiència per les seves bagatel·les i desventures".

En Kerschensteiner, doncs, hi ha l'esforç per a trobar el tipus de mestre que necessita l'escola pública democràtica. A ell es deu també un dels projectes més prestigiosos per a una escola única "diferenciada", el que presentà a Kiel en la sessió de l'Associació de Mestres Alemanys de 1914.

El moviment pedagògic modern pren cos, segons Planchard (96), a partir de 1880: s'inaugura una extraordinària producció d'obres científiques i la creació d'escoles que són autèntics centres d'investigació. Personalitats fortes, que, amb tot, actúen d'una manera aïllada, constitueixen l'avangada de la reforma: el Dr. Reddie a Anglaterra, el Dr. Lietz a Alemanya, John Dewey als Estats Units. És l'aventura de les "escoles noves", l'entusiasme per l'educació activa del nen. Ha aparegut una nova relació mestre-alumne. Mes, tot i que Kerschensteiner confiava que aquell sentiment del bon humor com a base espiritual del mestre bandejaria els perills de la intolerància; tot i que, per a ell, l'últim fi de l'educació és obtenir una personalitat moral autònoma, l'escola de la societat de direcció interna (recordem Muller, que l'enclou entre 1880 i 1930) continua essent, en general, trista, dura i puritana.

El 1900 es publicà una obra polèmica, amb el títol significatiu d'"El segle del nen", d'Ellen Key; i la consigna de principis del nostre segle és !Tot a partir del nen! En aparèixer aquest lema, la psicologia de l'infant no havia assolit la seva maduresa. Matisant-lo, i com prevenint els abusos que han fet del nen, a la societat occidental, un petit

---

(96) Émile Planchard, "La pedagogia contemporànea".

príncep, Eduard Spranger (97) diu que no era pas equivocacat el lema "a partir del nen", però que "tot a partir del nen" era una exageració que hauria convertit l'educació en una aventura robinsoniana. El mestre ha de tenir una imatge real del nen per a enfrontar-se amb les seves possibilitats i poder respectar el seu món. El pedagog, e més de psicòleg, que era Spranger, demanava a l'Escola Primària que fos "un pont pedagògic entre els mons propis dels nens i la única realitat cultural dominant. I és essencial, afegia, que un pont pugui creuar-se en ambdues direccions". Aquesta concepció enllaça amb la problemàtica que ens presentaven els testimonis literaris adduits i amb la representació del nen que ve fornint-nos la psicologia. Ara la pedagogia vol acomplir aquesta funció delicada de transformar, conservant-ho, allò que el nen té de més íntim, el que constitueix la seva originalitat personal. La pedagogia alemanya ha encunyat el terme "Heimatkunde", que, partint de l'errel de "país natal", indica coneixement del medi. En un sentit més profund, és el caràcter de "pròxim" que s'ha de conservar en la vida futura, l'element "regional" que ha de tenir l'Escola Primària (Spranger), la consideració del sincretisme infantil en una pedagogia funcional, adaptada a l'infent(98).

Un signe dels nostres temps és l'interès general que provoquen els problemes pedagògics. Aquest interès, diu Roger Gal (99) amb una punta de sarcasme, s'ha aguditzat sempre després de les grans guerres i en els períodes de crisis profundes. Aleshores s'interroga l'educació: "Ah! Si almenys pogués ajudar a formar uns homes millors, capaços d'evitar el retorn d'algunes de les nostres misèries! Ah! Si pogués facilitar una més gran comprensió entre els pobles!". És, en el fons, el lema de la UNESCO.

Però el cavall de batalla que planteja en l'actualitat

-
- (97) Eduard Spranger, "Espíritu de la Escuela Primaria", ob.cit.
 (98) Robert Dottrens, "Cómo mejorar los programas escolares", Buenos Aires, Ed. Kapelusz, 1961, p. 41
 (99) Roger Gal, "Histoire de l'éducation", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", núm. 310. Introducció.

la Sociologia de l'Educació és l'aboliment de les desigualtats enfront de la cultura i de l'educació mateixa. Ja ho ha via plantejat Condorcet en els seus famosos "Informes" sobre la instrucció pública. Una obra que ha esdevingut quasi clàssica en aquest sentit, "Les héritiers", de Bourdieu i Passeron (100), conté una requisitòria contra l'educació que ja recollia Boltanski (extenent-lo aquest, a més, a la classe mèdica). Partint del fet de què la situació d'inferioritat socioeconòmica determina la inferioritat cultural, emmascarada com a purament "intel·lectual", Bourdieu i Passeron afirmen que ja no basta una pedagogia científica basada en la psicologia. Cal anar a una "pedagogia racional" que, amb la ferma decisió de reduir aquesta desigualtat mitjançant la mateixa acció pedagògica, faci una anàlisi de les diverses formes d'acció del professor, que examini els diversos tipus de relació pedagògica, que consideri el contingut de l'ensenyament i els fins professionals de l'educació, que tingui present el rendiment diferencial segons l'origen social dels estudiants, que efectui també una anàlisi dels costos de l'ensenyament, etc. Erremeten contra l'ensenyament tradicional i contra l'ensenyament tecnocràtic, que, en el fons, tenen una "ideologia carismàtica", és a dir la sola valoració de la "gràcia" o el "do" que afavoreix unes actituds culturals que són adquirides molt més fàcilment per aquells que ja les han heretat: és la idea que conté el títol de l'obra. I és que hi ha una evident afinitat entre la cultura escolar i la cultura de la classe alta. "L'ensenyament democràtic, conclouen, és aquell que es proposa com a fi incondicional el permetre al major nombre d'individus possible apropiar-se, en el mínim temps possible, i el més perfectament i completament possible, del major nombre de les aptituds que constitueixen la cultura escolar en un moment donat". Només que aquesta pedagogia racional, han de reconèixer, està per inventar. Heus

---

(100) P. Bourdieu i J.-C. Passeron, "Los estudiantes y la cultura" (el títol original de l'obra és "Les héritiers. Les étudiants et la culture"), Barcelona, Ed. Labor, Nueva Colección Labor, 1967.

ací el desafiament que tenim plantejat. Una igualtat formal no és difícil d'expressar, fins en termes de Dret. L'autèntic desafiament és més complex.

Per acabar aquest capítol sobre l'evolució del status social de l'infant, volem reproduir un fragment de la magnífica contribució d'Essex a la Conferència Internacional de l'O.M.E.P., celebrada a Washington el 1968 (101): "Es el deure d'una democràcia educar una generació idònia d'adults per a conviure amb criatures petites. Sobre la base de l'evidència, aquesta generació encara no s'ha produït i, am igual certesa, encara no ha nascut". D'aquí que hàgim repetit tantes vegades que la història del nen encara s'està fent.

En la segona part d'aquest treball s'examinarà, a través dels documents oficials de les Nacions Unides i els dels organismes no governamentals que més directament participaren en la seva elaboració, l'origen històric i l'èstat dels deu punts de la Declaració Universal dels Drets del Nen, que és l'instrument de què disposen per a assolir aquesta convivència i promoure, més encara que protegir, els drets de la infantesa.

---

(101) Mary Langmuir Essex, treball citat.

S E G O N A   P A R T

ELS DEU PUNTS DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN"

I. ANTECEDENTS HISTÒRICS

1. La primera Carta dels Drets del Nen

Pròpiament, com diu Truyol (1), la "Declaració Universal dels Drets del Nen" proclamada per les Nacions Unides el 20 de novembre de 1959 és una de les declaracions relatives als drets humans. Podem situar-la dins de la gran labor de reorganització de les institucions internacionals empresa després de la Segona Guerra Mundial (2). El seu contingut es basa en el text correntment anomenat "Declaració de Ginebra" (1923), que era la Carta fonamental de la "Union Internationale de Secours aux Enfants" (U.I.S.E.) (3), amb successives esmenes i la incorporació de nous principis que, amb el transcurs del temps, s'havien anat evidenciant en el camp de la protecció a la infantesa.

-
- (1) A. Truyol, "Los derechos humanos", Madrid, Ed. Tecnos, 1971, p. 37. Al mateix nivell posa Truyol la Declaració sobre l'eliminació de qualsevol forma de discriminació racial, de 1963, o la Declaració sobre l'eliminació de la discriminació respecte la dona, de 1967.
- (2) Henri Coursier, "La Croix-Rouge Internationale", Paris, P.U.F., Col. "Que-sais-je?", 1959, p. 44.
- (3) Des de 1946, integrada a l'"Union Internationale de Protection de l'Enfance" (U.I.P.E.), que també va fer seva com a Carta constitucional la Declaració de Ginebra. L'U.I.P.E. és actualment una de les organitzacions no governamentals de les Nacions Unides, amb estatut consultiu de la categoria B.

La Declaració de Ginebra fou una obra personal d'Eglantyne Jebb, fundadora el 1919 de l'associació anglesa "Save the Children Fund" (S.C.F.) i l'any següent de la "Union Internationale de Secours aux Enfants".

Per això aquesta introducció històrica començarà per una referència extensa, emmarcada en la seva època, a la vida i l'obra d'Eglantyne Jebb.

Eglantyne Jebb i la "Save the Children Fund"

Eglantyne Jebb és de la nissaga d'una Florence Nightingale, també anglesa, que es va revolar com l'heroica infermera de la guerra de Crimea de 1854, o del suís Jean-Henry Dunant, que davant del terrible espectacle dels ferits descomparats de la batalla de Solferino de 1859, concebé la Creu Roja Internacional; gent formada en medis de gran elevació moral, des preocupada del seu origen patrici, visionària.

Som a la meitat del segle XIX. S'afermaven les tendències internacionalistes que afavoririen el progressiu reconeixement dels drets de la persona. Els juristes ja han subratllat l'aspecte humanitari i cosmopolita de la Revolució Francesa com d'una gran importància en la història del "dret de gentes" (4). La Santa Aliança, després de les guerres napoleòniques -guerres nacionals, ja no dinàstiques (5)-, tot i haver fracassat en el seu intent de superar l'organització de l'estat nacional, comportà un avenç del punt de vista del Dret Internacional (6). Dues direccions del pensament tan diverses en el seu sentit com el socialisme marxista i la filosofia individualista exigien que "els assumptes que interessaven a la hu-

---

(4) H. Coursier, ob cit., p. 25.

(5) A. Truyol, "La organización mundial en perspectiva histórica", a "ONU, Año XX (1946-1966)", Madrid, Ed. Tecnos, 1966.

(6) Francisco Ayala, "Introducción a las ciencias sociales", Madrid, Ed. Aguilar, 1961; capítol "Intentos frustrados de superar la organización del Estado Nacional".

manitat fossin tractats amb un criteri mundial" (7). Les qüestions socials i econòmiques apareixen barrejades, cada vegada més, sense possibilitat de separació. De la constatació de que per a viure lliurement l'home necessita tenir assegurats uns mitjans de vida, neixen els drets econòmics, socials i culturals (8), que es sumen als drets polítics i civils.

No es tracta ara de fer, per a dir-ho amb Verdoot (9), "la genealogia dels drets humans". Però cal notar que en aquesta meitat del segle XIX es produeix una reculada de tot aquest moviment, a causa de la puixança del nacionalisme, incompatible en ell mateix amb cap forma d'organització internacional (10). I aleshores, el "dret humanitari" s'encarna en institucions internacionals privades, voluntàries, del tipus de la Creu Roja -la única, avui, no absorbida per les Nacions Unides-. Quan, el 1920, comença "la fase experimental" que suposa la Societat de Nacions (11), la cooperació constructiva i lenta de finals del segle XIX continua a un nivell no oficial o semioficial, i havia de refiar-se "dels ideals i dels hàbits mentals, diu D. Thomson (12), que havien produït la Creu Roja Internacional, la Federació Internacional de Sindicats Obrers, el moviment de Boy Scouts i de quatre cents a cinc cents cossos més de caire semblant que seguien vius".

-
- (7) H.G. Wells, "Breve Historia del Mundo", Madrid, Ed. Aguilar (no consta data d'edició). Wells és autor també del treball "The New World Order", Londres, National Peace Council Pamphlets, 1940, pp. 139-145, citat per Verdoot entre els textos de que disposà el Secretari de la Divisió dels Drets de l'Home en començar la labor preparatòria de la formulació d'aquesta Declaració Universal.
- (8) Albert Verdoot, "Declaración Universal de los Derechos del Hombre. Nacimiento y significación", Bilbao, Ed. Mensajero, 1969. Introducció.
- (9) A. Verdoot, ob. cit. Introducció.
- (10) A. Truyol, "La organización mundial en perspectiva histórica", ob. cit.
- (11) Manuel Jiménez de Parga, "La Carta de las N.U. y el presente sistema mundial de fuerzas políticas", o "ONU. Año XX", ob. cit.
- (12) D. Thomson, "Historia Mundial. 1914-1950", México-Buenos Aires, Ed. Fondo de Cultura Económica, Col. "Breviarios", 1959.

Es dins d'aquesta tradició i en aquest quadre que hem de parlar de la vida i l'obra d'Eglantyne Jebb.

Neix el 25 d'agost de 1876, en una gran casa de camp prop d'Ellesmere, comtat de Shropshire; una antiga mansió plena de records i de llibres d'història, on sempre hi ha activitat. El pare, format com a home de lleis, s'interessa pels afers locals de caràcter públic. La mare emprèn un moviment per a ensenyar ciències de la llar i manualitats a la gent del poble, contribuint a què molts infants poguessin superar la perspectiva dels seus limitats horitzons. Tots els fills participen en aquesta i altres activitats filantròpiques. Els relats de la vida d'Eglantyne Jebb (13) ens parlen d'una família feliç i unida. Ella és conscient de gaudir d'una infantesa sortosa. La seva educació és acurada i lliure; dominarà el francès i l'alemany a través de les institutrius que tingué de petita. Alguns testimonis recollits en les seves biografies ens parlen d'un temperament fantasiós i d'una certa tendència a l'autoritarisme. Es manifesta precoç en alguns aspectes; en altres, infantil.

El 1895, a dinou anys, estudia Història a Oxford; i s'hi gradua. Però una encara difusa preocupació per la infantesa la porta a fer-se mestra. Se'n necessitaven a les escoles anomenades "lliures" que l'Estat havia creat el 1870. Assisteix al "Stockwell Training College" de Londres. En aquesta Escola de preparació per al Magisteri molt pocs alumnes tenien una formació universitària.

Completat el seu aprenentatge, ocupa una plaça de mestra ajudant a l'escola parroquial de Sant Pere, al poble de Marl-

---

(13) Hem disposat per a aquest resum biogràfic, dels següents antecedents: Edward Fuller, D.Litt., F.J.I., "She Championed Children (the Story of Eglantyne Jebb, 1876-1928)", publicat per la "The Save the Children Fund", Londres, 1967, 2ª edició; Kathleen Freeman, "If any man build. The history of the SAVE THE CHILDREN Fund", Londres, Hodder and Stoughton, 1965; i referències diverses contingudes en el número extraordinari de la "Revista Internacional del Niño", publicació de la U.I.P.E. ("Union Internationale de Protection de l'Enfance"), en commemoració dels cinquante anys d'aquesta organització, nº 7, juny 1970.

borough. No es considera una mestra "nata". Fa la seva feina tant bé que pot, però l'oprimeix el sentiment de no poder ni llorar el destí dels nens i nenes, fills de famílies humilíssimes la major part, que té al davant. I sap prou bé que infants d'altres països estan en una situació pitjor que la dels infants anglesos més pobres. ¿Què fer, aleshores? L'ensenyament no és, per a ella, la resposta. Li sembla que és una batalla anticipadament perduda.

Al cap d'un any deixa l'escola i s'instal·la a Cambridge. Fou membre del Comitè d'Educació; i s'interessà per les escoles. També ocupà un lloc a la "Charity Organization Society" (convertida després en la "Family Welfare Association"). Actua com a assistenta social en el camp de la infantesa i realitza una enquesta els resultats de la qual publica amb el títol de "Cambridge: A Brief Study in Social Questions". En aquest llibret indica mals que havien de ser remeiats i assenyalava la necessitat, com més tard es reconegué, d'allargar l'escolaritat obligatòria almenys fins els catorze anys.

L'oportunitat d'una missió vàlida apareix amb ocasió de la guerra dels Balcans, que s'havia iniciat el 1912. Allà la trobem el 1913. Sorpren de veure, en aquell ambient, una jove anglesa de trenta anys fets, cabells rossos, ulls blaus de cel·ta, coratjosa i amb sentit de l'humor, parlant anglès i alemany, graduada en Història, i que escriu poemes. Hi ha carrues de refugiats defallits i sense esperança; infants separats dels pares que fan llargues cues per obtenir la sopa de la cantina mòbil de la que ella forma part; nens i nenes que han sofert tant que ja no saben ni somriure, ni jugar, ni fer amics. No oblidarà mai més aquesta experiència dels Balcans.

Acabada la guerra, Eglantyne Jebb torna a Londres amb la ment posada en la necessitat de salvar els infants de l'enfermetat i l'inanició.

L'agost de 1914 esclata la primera guerra mundial. "Els diaris -escriu a la seva germana petita- vénen plens de titulars sobre les batalles; però, ¿quants, a Anglaterra, sa-

ben què està passant amb els nens?". Eglantyne Jebb, amb la seva germana i un grup d'amics, recullen totes les notícies que els cauen a les mans, aparegudes a la premsa, procedents de relats d'amics comuns, llegides els informes de la Creu Roja Internacional. Ho publiquen al diari de Cambridge i formen una societat anomenada "Fight-the-Famine Council". Viatgen per tot Anglaterra, volen moure el govern a l'acció. Els infants d'Europa necessiten aliments, metges, infermeres; i ho necessiten "ara mateix".

L'acció del govern és lenta. "Cal una fundació per a salvar els infants". I l'abril de 1919 crea la "Save the Children Fund", amb l'objecte de reunir una base econòmica suficient per enviar, d'antuvi, llet als nens de Viena i després procurar altres ajudes a diferents països. Les col·lectes s'iniciaren en un gran míting a l'Albert Hall de Londres. Tothom ho feia de bona gana en saber que els seus diners serien conviats per pots de llet, i que aquests serien enviats immediatament.

A tot el país es parlava de la "Save the Children Fund". Es va haver de crear una Oficina Central, a Londres, per a recollir els diners i canalitzar l'ajuda. I aleshores es manifesta una de les característiques més notables de la personalitat d'Eglantyne Jebb. No era una dona sentimental ni acostumada a plànyer-se. Una de les seves idees revolucionàries era que "la nova caritat ha de ser científica". Si els components de l'Oficina Central treballaven amb una gran austeritat de mitjans, utilitzà el cinema per a mostrar en directe la situació catastròfica de la infantesa, i es serví d'un professional de la publicitat per a fer conèixer la Fundació. Portava l'administració dels recursos com una empresa. Alguns criticaven aquests mètodes, no trobant-los propis d'una organització voluntària. Però d'alguna manera amb això contribuïa a la creació d'aquells "hàbits mentals" de les grans institucions internacionals, a què hem alludit. Jean Henry Dunant, per exemple, no sabé fer-ho. Havia estat un visionari i un gran animador. Amb la seva obra "Souvenir de Solferino" havia mogut el món; però el seu entusiasme no te-

nia com a contrapartida una generositat prudent. Ell tot sol hauria menat d'una forma desastrosa l'administració dels afers de l'organització si no hagués tingut el costat un jurista de gran vàlua, un home d'esperit metòdic, entrenat en l'exactitud rigorosa dels raonaments, Gustave Moynier, que fou el primer president efectiu del Comité Internacional de la Creu Roja (el C.I.C.R.). D'altra banda, Eglantyne Jebb mantingué sempre, d'una manera espontània, una absoluta neutralitat que no fou compresa desseguida. En certa ocasió s'acusà la "Save the Children Fund" de Londres de simpaties pro-alemanyes o pro-bolxevics: Eglantyne Jebb havia ignorat deliberadament les prescripcions de la censura, atacant el bloqueig econòmic en una circular de propaganda. Arribà a ser emplaçada davant dels Tribunals. Anys endarrera, un altre pioner de l'acció humanitària, el cirujà italià F. Palasciano, metge de l'exèrcit dels Borbons, durant el setge de Messina, a la Revolució de 1848, donà indistintament ajuda -contravenint ordres expressos en aquest sentit- als ferits de les dues faccions contendents; i fou arrestat per la seva actitud (14). També el metge en cap de l'exèrcit de Crimea havia provat de descombarassar-se, negant-li l'aliment, de Florence Nightingale (15). Encara no havia aparegut "el nou tipus humà que és el funcionari internacional" (16) o què donà lloc la Societat de Nacions, plantejant alguna vegada el delicat problema de la lleialtat al propi país i envers l'organització internacional de què forma part.

La fundació de la "Union Internationale de Secours aux Enfants" i la Declaració de Ginebra

La creació de la U.I.S.E. i la redacció de la primera Car-

---

(14) H. Coursier, "Le Croix Rouge Internationale", ob. cit., p. 14.

(15) Anècdota contada a la novel·la, feta de presupòsits sociològics sobre l'època victoriana, "El gran robo del tren", de Michael Crichton, Madrid, Ultramar Ediciones, 1976, p. 200.

(16) Pablo de Azcárate, "La Sociedad de Naciones", dins de "ONU. Año XX", ob. cit.

ta dels Nens són dos fets relacionats amb els contactes que Eglantyne Jobb establí ben aviat amb la Creu Roja Internacional.

Eglantyne Jobb havia acudit per primera vegada a Ginebra, que esdevindria la seva ciutat predilecta, amb motiu de l'informe del Dr. Frederic Ferrière, vice-president del C.I.C.R., sobre la situació catastròfica dels infants de Viena, just acabada la primera guerra mundial.

A més d'aquests contactes, i per a obtenir un més ampli suport a la seva obra, havia fet una crida a totes les Esglésies. S'entrevistà amb l'Arquebisbe de Canterbury i amb el Papa Benet XV. Aquest la rebé el 27 de desembre de 1919. Ella, anglicana, li contà la història dels nens sofrents d'Europa. Benet XV se l'escoltà amb atenció i, en aconiar-la, l'ancià Papa li prongué les mans i li digué: "Qui posa la mà a l'arada, no pot girar els ulls enrera"; i li féu entrega d'una important contribució econòmica. Per desig simultani dels Caps de les Esglésies Anglicana i Catòlica, el 28 de desembre d'aquell mateix any, diada dels Sants Innocents, es dedicà a pregàries i col·lectes en favor dels infants. Altres Esglésies s'hi ajuntaren.

Benet XV també animà Eglantyne Jobb a tirar/endeavant el projecte, que li havia exposat, de fundar una organització internacional que permetés d'enllaçar els diversos cossos nacionals del mateix esperit que la "Save the Children Fund", de manera que es pogués treballar d'una manera efectiva a escala mundial. Al cap d'un any, el primer de gener de 1920, Benet XV publicà l'Encíclica "Annus jam plenus est", on es cita per dues vegades, sota el seu títol anglès, el nom de la "Save the Children Fund". Era el primer cop que una autoritat catòlica es referia explícitament a una organització no confessional; i això acallà moltes veus.

El 6 de gener de 1920 es crea, per iniciativa d'Eglantyne Jobb, la "Save the Children International Union" o "Union Internationale de Secours aux Enfants" (U.I.S.E.). En són els

tres membres fundadors la S.C.F. anglesa, el C.I.C.R. i el "Comité Suisse de Secours aux Enfants" (dissolt el 1927). Eglantyne Jebb havia proposat el patronatge d'aquesta Unió Central al C.I.C.R. amb la condició que aquest no intervingués en la gestió del nou organisme. L'acte de la fundació es celebrà a l'Ateneu de Ginobra, a la mateixa Sala on cinquanta anys enrera havia nascut la Creu Roja. I s'hi ajunten desseguida altres organismes: el "Föreningen Rödde Barnen" suec, el "Comité de Secours aux Enfants" francès, els Comitès alemany, italià, holandès, turc, sudafricà i australià. Més endavant se n'hi ajunten d'altres, com el de la República de l'Eire, que la mateixa Eglantyne Jebb fundà el 1921 enmig dels disturbis del Sinn Fein. La Unió esdevé, amb el temps, una gran federació d'organismes nacionals o internacionals, públics, semipúblics o privats, de la mateixa finalitat. S'establí la tradició que el president del C.I.C.R. formés part del Comitè d'Honor de la U.I.S.E., mentre aquest Comitè existís.

Els membres de la Unió tenien un nou esperit: una solidaritat entre totes les nacions del món que els feia considerar com un deure el portar ajuda als nens necessitats de qual sevol lloc. "Si els infants d'algun país estan físicament o moralment abandonats, és tot el món que hi perd. I tot el món hi guanya si els infants creixen sans, capaços, i disposats al treball pel bé del pròxim", havia dit Eglantyne Jebb. Es així que el Comitè francès procurà ajuda als nens alemanys, i que l'empobrida Bulgària oferí un dia hospitalitat a quatre mil nens russos.

Els lligams personals i de treball entre la U.I.S.E. i el C.I.C.R. són nombrosos i intensos. Durant els primers temps, quan l'activitat consistia únicament en accions d'assistència immediata, eren delegats del C.I.C.R. els que s'encarregaven de distribuir els socors. Georges Werner, membre del C.I.C.R., fou el primer president del Comitè Executiu de la Unió, i el primer Secretari ho fou Ettiene Clouzot, abans Cap del Secretariat del C.I.C.R. (17).

(17) André Morier, "La Déclaration des Droits de l'Enfant", article a la "Revue internationale de la Croix-Rouge", Genève, Mai 1963, quarante-cinquième année, N° 533, pp. 209-216.

Amb la creació de la U.I.S.E. es supera una etapa de l'activitat d'Eglantyne Jebb i va prenent cos la idea de què ja no bastaven les ajudes d'emergència: ara s'havien d'emprendre accions a llarg termini. "Els problemes no queden resolts quan els centenars de boques s'han alimentat i els cossos malalts i depauperats són vestits i cuidats", escriví en certa ocasió. "En alguns llocs, l'educació i els serveis sanitaris han de recórrer un llarg camí per a resoldre els problemes que estan en l'arrel de molt del sofriment del poble". S'adonava que la guerra i els trastorns que l'acompanyen no eren pas les úniques causes de la misèria i de la injustícia. Hi havia igualment les males condicions socials en general, la ignorància, l'odi, o, simplement, la indiferència.

L'activitat en temps de guerra s'havia d'allargar al temps de pau. És el mateix pas que ja havia fet la Creu Roja; és el pas que un dia -com veurem- farà l'UNICEF. És un procés que es va repetint sempre en molts àmbits: en part, això és el que ocorregué amb el naixement de l'escoltisme, i succeeix en l'aplicació de tècniques mèdiques o educatives.

Eglantyne Jebb estava convençuda de què tan sols una protecció adequada de la infantesa i la seva educació en un esperit de servei podrien assegurar al món un pervindre millor. I calia comprometre tots els homes en una acció solidària.

La gent dels països més afortunats, aleshores igual que ara, s'impressionaven per l'assassinat d'un sol nen, però restaven indiferents a les masses d'infants subalimentats i poc privilegiats d'altres parts del món que no atreïen pas més l'atenció que la sort dels nens de les fàbriques o els petits escuraxemeneies d'Anglaterra havien preocupat els seus avantpassats. Lentament, però, es començava a acceptar la importància de deslliurar els nens de tot el món no tan sols dels desastres de la guerra i fins dels desastres naturals, sinó també de les males condicions socioeconòmiques, fos quin fos el seu origen.

Amb una extrema clarividència, que il·lustra els esforços posteriors, la "Save the Children Fund" ja deixà afirmat que

"el mitjà indiscutible d'assegurar la salvaguarda dels interessos dels infants en temps de desastre és el d'establir un sistema perfeccionat de protecció de la infantesa en temps normal" (18). No hem trobat cap frase que resumeixi amb més eficàcia el fonament de la nostra tesi.

Mancava, no obstant, un principi unificador, amb capacitat integradora. Això és el que inspirà la redacció d'una Carta dels Nens.

El 1922, el "National Council of Women", amb la seva presidenta, la Marquesa d'Aberdeen i Temair, havia ja formulat un projecte de Carta dels Nens, que es posà a la consideració de la S.C.F. -de la qual Lady Aberdeen n'era membre-. En aquesta Carta es preveia la protecció prenatal, la protecció dels infants en edat preescolar i d'edat escolar, de les mares, la restricció del treball dels nens, mesures relatives als infants delinqüents, serveis nacionals de protecció de la infantesa, conferències internacionals. S'entenia, a més, i cal subratllar-ho, que cada país hauria de dissenyar després la seva Carta, d'acord amb les seves pròpies necessitats. El preàmbul de la tercera part del Tractat de Versalles contenia una referència a la joventut. Vàries convencions internacionals relatives al treball dels nens i, en el mateix camp, la Internacional de Joventuts Obreres, l'Associació de Joventuts Socialistes i la Federació Sindical Internacional havien publicat, l'agost de 1922, una Carta Socialista del Treball dels Adolescents. Herbert Hoover, essent director de l'"American Relief Administration" - el 1929 fou president dels Estats Units- havia cercat la manera de condensar en tres frases els deures de la humanitat respecte del nen. La mateixa "Save the Children Fund", federada ja al si de la U.I.S.E., elaborà també el 1922, probablement influïda pel projecte de Lady Aberdeen, una "Carta dels Nens" que encloïa un preàmbul, un breu enunciat de quatre principis fonamentals i vint i vuit clàusules explanatòries per a la seva aplicació, amb l'objec-

---

(18) Vegi's E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948 (ECOSOC, Divisió d'Assumptes Socials; document preparat pel Secretariat de les N.U.), Anexe III, p. 72.

te d'"assegurar un mínim d'atencions als infants de tot el món". La Carta dels Nens de la S.C.F. ve reproduïda en primer lloc a l'Apèndix, a fi de no sobrecarregar el cos del present treball (vegi's Apèndix núm. 1).

Tots aquests antecedents contribuïren d'una manera decisiva a l'elaboració de la Declaració de Ginebra.

La U.I.S.E. veia la necessitat d'una Carta que pogués ser compresa i acceptada per tots els països i que fos fàcilment traduïda a tots els idiomes, destinada a cridar l'atenció de tothom i provocar una transformació de les lleis i la reforma dels costums; una Carta que constituís un preciós instrument de propaganda. Es tractava de proclamar els drets del nen i també, principalment, els deures envers ell. ¿Com es podia conciliar tot això? Els treballs preparatoris resultaren llargs i laboriosos. Dos projectes s'entregaren finalment el 17 de maig de 1923 al Comitè de la U.I.S.E. Una fórmula era llarga i detallada; una altra era més breu, de cinc punts. Calia escollir.

Ara Eglantyne Jebb es trobava de nou a Ginebra. Si era la seva ciutat predilecta és perquè allí hi havia la Lliga de les Nacions, perquè Suïssa ha estat sempre un país de reformadors i d'educadors, perquè s'hi parlen tres idiomes, símbol de germanetat entre els pobles. Arrencant de les seves ocupacions al Secretari de la Unió, Ettienne Clouzot, se l'enduu a meditar amb ella al Mont Salève sobre la Carta. Era un dia d'estiu, i des d'allí dalt es podia contemplar una vista magnífica de la ciutat, amb els vaporets solcant el llac. Eglantyne Jebb es decideix per la fórmula breu, més vigorosa i contundent. Suggereix que s'adopti el títol de "Declaració de Ginebra", seguit d'un preàmbul explicatiu, i fixant seguidament els principis de drets i deures. Diu així:

DECLARACIÓ DE GINEBRA

Per la present Declaració dels Drets del Nen, els homes i dones de totes les nacions, reconeixent que la Humanitat ha d'atorgar al nen el millor que li pugui donar, afirmen així els seus deures, descartant tota consideració de raça, de nacionalitats i de creences:

1. EL NEN

HA DE PODER DESENROTLLAR-SE
D'UNA MANERA NORMAL,
MATERIALMENT I ESPIRITUALMENT.

2. EL NEN QUE TÉ FAM

HA DE SER ALIMENTAT,

EL NEN MALALT

HA DE SER CUIDAT,

EL NEN RETRASSAT

HA DE SER ESTIMULAT,

EL NEN DESVIAT

HA DE SER ATRET,

I L'ORFE I L'ABANDONAT

HAN DE SER RECOLLITS I ATEsos.

3. EL NEN

HA DE SER EL PRIMER

QUE REBI AUXILI EN MOMENTS DE DESASTRE.

4. EL NEN

HA DE SER POSAT EN CONDICIONS
DE GUANYAR-SE LA VIDA

I HA DE SER PROTEGIT

CONTRA QUALSEVOL EXPLOTACIÓ.

5. EL NEN

HA DE SER EDUCAT

EN EL SENTIMENT DE QUE LES SEVES MILLORS QUALITATS
HAURAN DE POSAR-SE AL SERVEI DELS SEUS GERMANS.

Aquesta és la fórmula que adoptà la U.I.S.E., i que fou sancionada pel seu Consell General.

El 21 de novembre de 1923, Gustave Ador, president en aquells moments del C.I.C.R. (19), llegia, amb la seva veu cà-

---

(19) Gustave Ador, que fou President de la Confederació Helvètica de 1917 a 1920, ho fou del C.I.C.R. de 1910 a 1917, i de 1920 a 1928.

lida, la "Declaració de Ginebra" des de l'emissora de radiotelefonía de la Torre Eiffel de París. Aquell dimecres a la nit, molts aficionats a la ràdio, invenció encara recent, quedaren agradablement sorpresos en sentir-lo. Altres països, com Bèlgica i Txecoslovàquia, utilitzaren el mateix mitjà de difusió. Tota la premsa en reproduí el text.

El 28 de febrer de 1924 tingué lloc una cerimònia al Museu d'Art i d'Història de Ginebra en el curs de la qual la "Declaració de Ginebra", en el seu original francès, fou dipositada per Georges Werner, que -amb Etienne Clouzot- havia participat en la seva redacció, en els Arxius de la República i Cantó de Ginebra.

La Declaració de Ginebra és adoptada per la Societat de Nacions

El to més aviat de crònica que hem utilitzat per a explicar el naixement de la primera Carta del Nen potser fa difícil, ara, un examen massa analític d'aquest document.

Encara que no hagués intervingut materialment en la redacció dels seus projectes, pot mantenir-se l'afirmació de què fou obra personal d'Eglantyne Jebb. No costa gens d'adonar-se que cada un dels seus cinc punts respon a una necessitat viscuda, a una inquietud, a una idea o a alguna de les seves realitzacions. Tot i que la tradició anglosaxona sol referir els drets humans a Déu -o diferència del marcat antropocentrisme dels enciclopedistes (20)-, no entra en cap discussió sobre l'origen del nen. És un text al qual poden adherir-se sense dificultat creients i no creients. D'altra banda, una confrontació dels cinc punts amb la Declaració Universal dels Drets de l'Home de 1948, ens faria veure desseguida que la correspondència s'estableix, principalment, amb els principis 22 al 28 d'aquesta última. Són els drets socials; i no

---

(20) A. Verdoot, ob. cit. Introducció, p. 24.

podia ser d'altra manera, partint, com ho fa, del nen "entant que existent". El principi general de no-discriminació, que correspon a l'estatut d'igualtat, està situat en el preàmbul. Eglantyne Jobb, a més, creia profundament en el que se n'ha dit "esperit de Ginebra": d'aquí el títol que volgué posar-li. Com diu Georges Werner (21), "aquesta Declaració, que no és un instrument diplomàtic sinó un acte de fe, és a la Declaració dels Drets del Nen adoptada per les Nacions Unides el 1959 el que significa la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà de 1789 respecte de la Declaració Universal dels Drets de l'Home adoptada per les Nacions Unides el 1948".

Es comprèn, per tot plegat, que la Societat de Nacions fes de la "Declaració de Ginebra" la seva Carta del Nen.

No existia, aleshores, cap declaració de drets humans que li pogués servir de referència, com ha succeït després amb la Declaració de 1959. "Al final de la primera guerra mundial, diu Verdoot (22), el moviment d'idees encara estava lluny de la seva maduresa per a una declaració d'aquest tipus. A la Societat de Nacions el president Wilson havia preparat un text relatiu a la llibertat religiosa, que Lord Robert Cecil (23) recolzà. Però el delegat del Japó volgué ampliar el debat i presentà una esmena sobre la igualtat de les races i la no-discriminació en el tracte d'estrangers. Amèrica s'hi oposà. I ja no es parlà més d'una declaració dels drets de l'home en general". Hi ha, certament, les Convencions sobre l'esclavitud, tot el treball de les Comissions sobre Mandats i Minories; i un dels organismes més importants sorgits del Tractat de Versalles, l'O.I.T., formulà una veritable declaració dels drets dels treballadors.

---

(21) G. Werner, que, com hem dit, tingué una intervenció molt directa en la redacció dels projectes de la primera Carta dels Nens ("Revista Internacional del Niño", ja citada, Nº 7, juny 1970, p. 41).

(22) A. Verdoot, ob. cit., Cap. I, p. 36.

(23) Lord Robert Cecil treballarà més endavant a favor de la U.I.S.E.

La Societat de Nacions, però, "mai no arribà a ser una organització mundial" (24). La seva història és també prou coneguda. Nasqué el 10 de gener de 1920, fruit del Tractat de Versalles. La proposta venia de Wilson, formulada dins d'un "programa lliberal il·lustrat", com ho qualifica David Thomson (25), i perquè prosperés, el president americà hagué de transigir en altres punts. És possible que Europa tota sola no s'hagués decidit a realitzar cap intent d'organitzar les relacions internacionals per a una pau permanent; i, en canvi, la Lliga de les Nacions es convertí pràcticament en una assemblea de potències europees, ja que, dissentint del seu president, els Estats Units, com intuïnt la seva impropietat, no volgueren entrar-hi. En alguns moments, la maquinària de la Societat es convertí en l'apoteosi, no de la democràcia lliberal, sinó del nacionalisme. Se l'ha titllat d'improvisació irreflexiva. Figura en la llista que Francisco Ayala fa dels intents frustrats de superar l'estat nacional (26); i, no obstant, existia. Li correspon, almenys, "el gloriós i perillós paper de precursor, o més aviat de pioner", diu Azcárate (27); i s'ha tendit massa a subestimar el treball ordinari i de rutina dels seus distints Comitès i Comissions permanents, concentrant l'atenció sobre els casos dramàtics.

Sigui com sigui, la Societat de Nacions era un gran auditori. I Eglantyne Jebb creia, com hem dit, en l'"esperit de Ginebra". Desitjava de fer-hi, personalment, la presentació de la Carta. Això no fou possible, i la llegí, en el curs de la Cinquena Assemblea, el que aleshores n'era president, Giuseppe Motta, durant la sessió plenària del 26 de setembre de 1924, i es votà per unanimitat. L'Assemblea degué sentir-se com alleugida, qui sap si justificada, de poder aprovar un text allora tan càlid i convincent. Giuseppe Motta havia

---

(24) D. Thomson, ob. cit., p. 100.

(25) D. Thomson, ob. cit., p. 65.

(26) F. Ayala, ob. cit.

(27) Pablo de Azcárate, ob. cit.

dit, abans de procedir-se a la votació: "¿Puc assenyalar que aquesta resolució que conté la Declaració de Ginebra constitueix el que jo en diria una Carta del Nen? Si l'Assemblea aprova la Declaració en farà, per a dir-ho d'alguna manera, la Carta del Nen de la Lliga". I és així que es consagrà com a Carta mundial de la protecció de la infantesa.

S'ha de precisar, no obstant, que, a diferència de la Declaració dels Drets del Nen de les Nacions Unides, la Societat de Nacions no féu altra cosa que adherir-se a un text elaborat sense la seva participació, que tenia el seu origen en la tradició del dret humanitari que implantaren societats voluntàries; i que la mateixa Declaració de 1959 s'aprofitarà d'aquest dipòsit.

Finalment, volem referir-nos a altres resolucions tocant a la protecció de la infantesa, votades a la mateixa sessió del 26 de setembre de 1924 en què s'aprovà la Declaració de Ginebra.

Per a comprendre el sentit d'aquestes altres resolucions, cal recordar que al si de la Societat de Nacions l'anomenada Organització de la Salut i la Secció Social ja assumien certs aspectes de la protecció de la infantesa, que també funcionava una Comissió consultiva sobre el tràfec de dones i nens, i que l'O.I.T. reglamentava les condicions de treball dels infants. No es tractava pas d'una acció conjunta i global. Precisament, el 1921, el Comitè Internacional de la Creu Roja (el C.I.C.R.), la Lliga de Societats de la Creu Roja (avui desapareguda) i la Unió Internacional de Socors als Infants (la U.I.S.E.) ja s'havien adreçat al Consell de la Societat de Nacions demanant que es constituís un servei especial, a càrrec del Secretariat, que s'encarregués de centralitzar la documentació relativa a totes les qüestions que concernien a la protecció de la infantesa.

És natural que un organisme de l'envergadura i de la vocació internacional -amb una força absorbent, per tant- com la Societat de Nacions, plantegés la supervivència, de cara al

futur, de moltes associacions voluntàries. L'article 24 del Pacte deia que serien "posades sota la direcció de la Lliga totes les Oficines Internacionals ja establertes per tractats generals, si les parts interessades en aquests tractats hi consenten"; com també "les Comissions per a la regulació de temes d'interès internacional fins ara constituïdes".

Aquest article afectava l'"Association pour la Protection de l'Enfance" (A.I.P.E.). Nascuda el 1921 amb ocasió d'una Conferència celebrada a Brusel·les a la que assistiren representants oficials de trenta tres països, aquesta associació ens importa, entre altres motius, perquè el 1946 es fusionà amb la U.I.S.E., la "Unió" fundada per Eglentyne Jebb, abocant a la formació de l'actual "Union Internationale de Protection de l'Enfance" (U.I.P.E.), una de les més interessants organitzacions no governamentals de les Nacions Unides.

L'A.I.P.E. tenia per objecte prestar un servei de documentació d'abast internacional, ocupant-se principalment d'assumptes jurídics i de temes mèdico-socials. Durant la Conferència de Brusel·les que donà lloc al seu naixement, algunes nacions, entre elles Gran Bretanya, ja havien al·legat que la funció d'assegurar els serveis de documentació pertanyia tan sols a la Societat de Nacions. I el problema es reproduí en l'esmentada sessió de 26 de setembre de 1924. En el report que, de cara al debat, havia formulat el representant belga (M. de Brouckère), aquest manifestà que l'A.I.P.E. no havia tingut mai la intenció d'afillar-se de la Societat de Nacions; i manifestà així mateix que el Consell de l'A.I.P.E., d'acord amb l'article 24 del Pacte, creia oportú de traspassar a la Lliga les funcions oficials de documentació, però féu patent que l'Associació no es dissoldria pas i que "continuarà la seva existència com a associació privada, estimant que encara restava un vast camp obert a la seva acció". Anglaterra, en un Memorandum per al mateix debat, s'associava en principi a les propostes belgues, insistint en la necessitat d'evitar duplicitats. En definitiva, es votà per l'Assemblea General de la Lliga que l'obra acomplerta fins aleshores per l'A.I.P.E. fos confiada al Secretariat, i s'acordà també de

reconstituir la "Comissió consultiva sobre el tràfic de dones i nens" amb dues sèries d'assessors, una de les quals s'ocuparia de la protecció de la infantesa en general, tot recomanant que entre els membres d'aquesta categoria hi figuressin organitzacions d'iniciativa privada, en especial l'"Association Internationale pour la Protection de l'Enfance" (28).

Aquesta resolució significà un important precedent de les actuals "Organitzacions no governamentals amb estatut consultiu" del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides. Entre les NGO (sigla utilitzada correntment, derivada de la denominació anglesa) que es dediquen específicament a la infantesa en l'actualitat, s'hi compten la U.I.P.E., el "Bureau International Catholique de l'Enfance" (B.I.C.E.) i l'"Organisation Internationale pour l'Éducation Préécolaire" (O.M.E.P.).

L'A.I.P.E., doncs, continuà la seva vida com a associació internacional privada; com continuà aleshores la U.I.S.E. i també -associada a aquesta- la "Save the Children Fund". La força de la S.C.F., deia Eglantyne Jebb, radica en què la seva ajuda no és purament nacional, sinó la d'un membre nacional en unió amb un cos internacional capaç de treballar a través de les altres organitzacions tant bé com a través d'ella mateixa. És un capteniment que cau dins de tradicions britàniques tan arrelades com la descentralització (tot i l'actitud del delegat oficial anglès a la referida Assemblea de la S. de N.) i el servei voluntari.

La labor de les associacions internacionals privades és necessària. Encara que la història no deixarà de repetir-se; per què quan les Nacions Unides crearen el "Fons de Socors a la Infantesa" (l'UNICEF), aleshores li tocarà a la U.I.P.E. de

---

(28) Vegi's, en extens, el "Rapport de la Cinquième Commission a la Cinquième Assemblée", de 24 de setembre de 1924, amb els seus Anexes: Anexe 1, "Rapport a la Cinquième Commission sur la protection de l'enfance" (Bèlgica); Anexe 2, "Mémorandum présenté par le délégué de l'Empire Britannique sur la protection de l'enfance", contingut en el document A.107.1924.IV, de la Societat de Nacions, Biblioteca de les Nacions Unides, Palau de les Nacions, Ginebra.

preguntar-se si val la pena l'existència paral·lela d'una organització internacional no governamental. La resposta, després d'una seriosa reflexió (29), fou afirmativa: per raó de la magnitud de les necessitats que sobrepassen, de molt, la totalitat dels recursos disponibles; i, sobretot, per la major llibertat dels organismes privats en ordre a l'elecció de les accions a emprendre i els mètodes a aplicar; per la possibilitat de prendre decisions més ràpidament que els organismes oficials, i, a causa de la seva estructura apolítica, d'entrar en contacte amb tota mena d'autoritats, institucions i persones privades sense haver de passar necessàriament pels governs nacionals.

Compartim plenament aquesta argumentació. El que té més interès, ens sembla, és la independència que poden revelar les associacions privades enfront de postures més oficials que en determinades ocasions han manifestat algunes de les "famílies" de les N.U., com l'UNICEF a la Conferència Mundial de la Població de 1974, posem per cas.

Finalment, volem destacar que la S. de N. adoptà la Declaració de Ginebra durant uns debats sobre la protecció de la infantesa; i quan les Nacions Unides, després de la segona guerra mundial, començaren a pensar en una nova Carta dels Nens, ho feren a través de la Comissió d'Assumptes Socials. El tracte assidu amb les necessitats de la infantesa, una de les atribucions pròpies d'aquesta Comissió, anà constituint un llegat que reconeixem encara en el text actual de 1959.

Després de l'adopció de la Carta del Nen per la Societat de Nacions

La Carta del Nen restà com una Declaració. Les associacions internacionals privades, no disposant la Lliga de les Nacions

---

(29) En efecte, per a respondre a aquesta qüestió, es reuní un Comitè d'experts amb l'objecte de precisar les finalitats, la posició i el paper de la U.I.P.E. en el món; i una sessió del seu Consell General, reunit a Bonn el 1956, es consagrà a la definició de les responsabilitats futures de la U.I.P.E.

de cap organisme semblant al que l'UNICEF és per a les Nacions Unides, continuaren fent-se càrrec no sols de les accions d'ajuda immediata sinó també de moltes de les funcions de plantejament i d'estudi.

Immediatament després de la seva adopció per la Societat de Nacions, un exemplar de la Declaració en trenta idiomes s'envià a tots els membres de l'Assemblea i es registrà l'adhesió personal de molts representants: ministres, diputats, plenipotenciaris. S'invità als Estats-membres a inspirar-se en els seus principis; i alguns no tardaren a seguir la direcció de la Lliga.

Entre les adhesions formals a la Carta ressalta la del IV Congrés Panamericà del Nen, reunit a Santiago de Xile l'octubre de 1924. El Congrés Panamericà del Nen té el caràcter de conferència especialitzada interamericana, i es reuneix cada quatre anys. Està adscrit a l'Institut Interamericà del Nen, que divulga les seves recomanacions i vetlla per la seva observança (30).

Si en el període d'entreguerres les nacions no estaven encara preparades per a l'universalisme del tipus que suposava el Pacte de la Societat de Nacions, molts països buscaren refugi en grups menys universals però d'una major cohesió (31).

---

(30) L'Institut Interamericà del Nen és l'organisme especialitzat de la O.E.A. encarregat de promoure l'estudi dels problemes que afecten la infantesa, l'adolescència, joventut i famílies americanes i de recomanar les mesures necessàries per a resoldre'ls. Dirigeix l'Institut un Consell Directiu integrat pels representants dels Estats membres. L'acció de l'I.I.N. s'acompleix a través d'una Oficina amb seu a Montevideo, amb un Director General com a Cap (actualment, el Dr. Rafael Sajón, figura destacada en la promoció d'un "Dret del Menor"). El Congrés Panamericà del Nen és un òrgan de l'I.I.N. i té el caràcter de conferència especialitzada interamericana. Les seves recomanacions són divulgades per l'I.I.N. La O.E.A., com se sap, prengué la seva denominació d'"Organització dels Estats Americans" el 1949; abans era coneguda per "Sistema Interamericà", que havia substituït a la "Unió Americana" nascuda amb ocasió de la Conferència Interamericana de 1889-90.

(31) David Thomson, ob. cit., pp. 144 i 152.

Aquest és el cas de l'Organització dels Estats Americans (O.E.A.), una de les Agències de cooperació entre països que, també amb les seves limitacions, va guanyar en solidaritat i vigor en aquest període.

El VIII Congrés Panamericà del Nen, celebrat a Washington el maig de 1942 aprovà una "Declaració d'Oportunitats reconegudes a l'infant", i al IX Congrés, celebrat a Caracas el gener de 1948 es presentà un projecte sobre la salut del nen elaborat per l'Institut Interamericà del Nen. Abans d'aquestes declaracions s'havien produït dins l'àmbit americà altres textos que signifiquen també importants aportacions oficioses de cara a l'actual Declaració Universal dels Drets del Nen: la "Taula dels Drets del Nen", enunciada pel Ministre d'Instrucció Pública de l'Uruguay, Prof. Enrique Rodríguez Fabregat en l'acte inaugural de l'Institut Interamericà del Nen, el 9 de juny de 1927, l'apassionat text de Gabriela Mistral "Els Drets del Nen", datat a París el desembre de 1927, i la "Carta Constitucional sobre la Infantesa" (la "Children's Charter"), aprovada a la Conferència de la Casa Blanca, el 1930 (32). En deixem constància aquí, per a referir-nos-hi més endavant, en tractar dels antecedents directes de l'actual Declaració.

La proclamació de la Declaració de Ginebra reafirmà la U.I.S.E., i la mateixa S.C.F., en les seves activitats d'estudi i planificació a llarg termini, sense abandonar les accions d'emergència en col.laboració amb altres organitzacions internacionals. La S.C.F. havia acudit a Rússia a l'època de la terrible fam de 1921; i aleshores tingué l'ajut de l'"American Relief Association", que realitzà un treball veritablement heroic al Volga, en uns moments que els Estats Units eren criticats per no haver entrat a la Lliga de Nacions. Més endavant, la S.C.F. establí a Bulgària el que fou el primer poble planificat, per a refugiats procedents de l'Àsia Menor. En aquest cas la S.C.F. aplicà la seva idea de la caritat cien-

---

(32) Vegi's OEA. INSTITUTO INTERAMERICANO DEL NIÑO, "Los Derechos del Niño", Montevideo, Uruguay, 1969.

tífica, proporcionant el terreny i els materials bàsics, i promovent un emprèstít per a la seva construcció, sense interessos, a favor dels damnificats. Aviat hi hagueren dos altres pobles planificats a Albània. Un d'ells s'anomenà Xheba, que, en llenguatge albanès, és el que més s'assembla a "Jebb". Les víctimes d'un terratrèmol de Bulgària clamaven: "¿On és la S.C.F.? ¡Crideu la S.C.F.!". S'esperava la tramesa de provisions, llits, mantes, medicaments, amb les inicials que ja s'havien fet famoses, com avui s'esperen les trameses amb la sigla UNICEF. S'establí a Atenes una clínica oftalmològica, i a Iugoeslàvia un hospital infantil. A Budapest, una Escola del Treball, davant l'anomalia que suposava una escolarització obligatòria que acabava als dotze anys i la prohibició de treballar abans dels catorze. La U.I.S.E. proporcionà ajuda indistintament als infants dels dos bàndols de la guerra civil espanyola del 1936-39. S'intentava arribar a tot arreu, i amb rapidesa. El lona d'Eglantyne Jebb era sempre: "Els governs van massa poc a poc per al meu gust".

Però segurament l'acció més important, com a resultat immediat de l'adopció de la Carta dels Nens per la Societat de Nacions, fou la decisió de la S.C.F. de realitzar un estudi a escala mundial sobre el benestar dels nens. Molts països estaven desconnectats els uns dels altres, i els seus problemes eren poc coneguts. Edward Fuller, editor de la revista de la S.C.F. "World's Children", compilà aquest estudi que es publicà amb el títol de "The International Handbook of Child Care and Protection". Aquest manual ofería una guia per a la tasca de reconstrucció social de les nacions que s'anaven recuperant de la guerra o que començaven a desenvolupar-se. Donava informació exhaustiva sobre temes com matrimoni i divorci, el benestar general del nen, educació, col·locació, delinqüència, etc. Se'n feren tres edicions en tres anys; i és remarcable que es referís a tots els països del món, des dels Estats sobirans més puixants fins al més petit dels Mandats. En aquest sentit suposa un precedent de l'estudi que els anys seixanta portà a terme l'UNICEF sobre

les necessitats de la infantesa; amb la diferència que l'UNICEF es centrà sobretot en els països del Tercer Món. De totes maneres, l'UNICEF ha recomanat també sempre que cada país desenrotlli la seva política nacional de la infantesa i la joventut. En certs aspectes, però, la universalitat de la S.C.F. era potser més total.

Aquest estudi suscità investigacions socials locals, com la de 1925 sobre la ciutat de Westminster respecte l'estat d'allotjament, delinqüència, crueltat i negligència envers els nens, escoles, col·locació, segons els principis de la Declaració de Ginebra.

I dins la mateixa línia d'anar més enllà dels socors materials, la U.I.S.E. posà en marxa seminaris, conferències i escoles d'estiu, en un esforç per a procurar una organització on els mitjans tècnics fossin posats a l'abast de tothom amb el propòsit d'eleva el standard de benestar de l'infant.

A l'Escola d'Estiu de 1924, celebrada a Ginebra, es convidà Eglantyne Jebb a parlar, des del mateix púlpit de la Catedral on havia predicat Calví, davant d'una gran gernació. Li quedaven pocs anys de vida. Deixà estructurada la U.I.S.E. i la S.C.F. no pas com un grup d'amateurs o pioners d'un treball que més endavant s'hauria d'incorporar als cossos estatals, sinó com uns professionals que treballessin amb ells, complementant-los i evitant duplicitats, en tot allò que poguessin veure's depassats per l'ampla gama de necessitats existents i que s'anessin presentant. Morí a Ginebra el 17 de desembre de 1928, i està enterrada al cementiri de St. Georges.

2. La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

Si encara hi ha com un deix de "dret humanitari" en el text de la Declaració de Ginebra, dins del tercer període de la història del nen representa, no obstant, el punt més alt de la valoració de la infantesa i la sensibilització més forta que s'hagi obtingut a escala mundial.

Ja hem vist en el capítol anterior com la Societat de Nacions, el mateix dia que feia seva la Declaració de Ginebra adoptava altres declaracions respecte la protecció de la infantesa. Al principi, els seus objectius havien estat limitats. Les Comissions consultives sobre el tràfic de dones i nens i sobre delinqüència infantil donaren pas a una nova Comissió dedicada específicament a la protecció de la infantesa. Les funcions d'aquesta Comissió es poden resumir en tres categories principals: a) documentació, b) recerca, c) discussió. Deixant de banda ara l'activitat de les associacions privades com l'A.I.P.E. o la U.I.S.E., la Societat de Nacions creà un centre de documentació amb el propòsit de fer de la Lliga el focus d'informació de totes les qüestions que, en aquest camp, poguessin influir en les legislacions dels Estats-membres. Els governs fornien comunicacions per mitjà d'informes anuals, i una bona quantitat d'interessants documents es recolliren a Ginebra.

En quant a la recerca, la Comissió consultiva havia tractat un cert nombre de temes diversos, publicant-ne els reports. Entre aquests poden mencionar-se el relatiu a l'edat per a contraure matrimoni i prestar consentiment (1927); la protecció dels infants cecs (1928); la situació dels fills il·legítims (1929); les institucions per a menors abandonats i delinqüents (1931); l'organització de tribunals per a nens (1931, i revisat el 1935); l'edat de responsabilitat penal (1935); el cinema recreatiu i els joves (1938); la situació

familiar dels infants (1938, també). Per a tots aquests estudis, la Comissió consultiva establí i mantingué lligams amb l'O.I.T. i l'Organització d'Higiene de la Societat de Nacions. Aquests estudis portaren, el 1937, a redactar, per part de la Comissió, un resum general de les qüestions sobre la protecció de la infantesa amb l'objectiu de fer una tria dels aspectes a examinar amb prioritat (1).

Aquesta Comissió consultiva, doncs, havia començat a treballar sobre una base consistent. Poc abans d'esclatar la segona guerra mundial tenia previst de fer aparèixer una revista que rendís compte del desenvolupament de les obres socials en els diversos països. L'inici de les hostilitats impedí la realització dels seus propòsits.

Durant la guerra, apart els socors d'urgència que s'hagueren d'arbitrar, no es deixaren de produir documents importants sobre la situació de l'infant. Aquesta guerra "fou, com mai abans no havia succeït, una guerra entre nacions, i les dones i els nens figuren considerablement entre les víctimes. A L'Orient, un cop acabat el conflicte, els nombres més alts correspongueren als extraviiats".

Tal com passà amb la primera guerra mundial, l'experiència bèl·lica i la necessitat de fer-hi front impulsaren els governs i els pobles a formular, alhora, metes de guerra i de pau en termes ideològics. El naixement de moviments de resistència i les campanyes d'alliberament de 1944 i 1945 comportaren programes de reconstrucció. La guerra psicològica precisava, d'una manera o altra, un fonament de política teòrica. La necessitat de mantenir la moral en el front domèstic provocà, davant dels grans trastorns socials, la formulació d'ideals de postguerra. L'enorme increment del control estatal i la detallada reglamentació de la vida diària, conseqüència obligada de la guerra moderna, acostumà la gent, a tot arreu, a l'acció governamental per al bé comú. Una vega-

---

(1) Doc. E/41, de 21 de maig de 1946: Informe de la Comissió Provisional d'Assumptes Socials de l'ECOSOC, p. 50 (Anexe B).

da més, l'estat de guerra comunicà un impuls poderós al desenrotllament de l'estat de benestar.

Si l'organització humana i l'esforç, es deia, eren capaços d'obtenir tant en la guerra, una obra comparable en temps de pau podia acabar amb tots els mals socials.

Avui som a l'època de l'"home corrent", el període que Riesman anomena "societat dirigida pels altres". Hi ha una progressiva demanda de drets socials a un Estat benefactor, una exigència de seguretat social afavorida pel predomini, a l'Europa occidental, després de la segona guerra mundial, dels partits socialistes. Es tractava d'abolir l'estat de necessitat.

Aquestes aspiracions ja venien de lluny. L'acció del proletariat, protagonista històric des de la segona meitat del segle XIX, posava l'esment en els drets econòmics i socials. Començà a fer-se patent la insuficiència dels drets individuals si la democràcia política no es convertia, al mateix temps, en una democràcia social. Al costat de la llibertat es proclamava amb èmfasi el dret a la seguretat social, el dret al treball, a un salari just, al descans, a la jubilació, a l'educació. "L'ideal d'igualtat, diu un autor, comença a exercir més atractiu que l'ideal de llibertat"(2). La "Declaració (soviètica) de drets del poble treballador i explotat", de 1918, que és com una rèplica a la Declaració francesa de 1789, sense deixar de mencionar les llibertats clàssiques individuals, les posposa als drets de caràcter econòmic i social. La "Social Security Act", dictada el 1935 als Estats Units, utilitza per primera vegada el terme de "seguretat social".

Un dels grans noms de la redacció de la Carta dels Drets de l'Home de 1948, René Cassin, oriünd del país de la Declaració de 1789 -com ell mateix deia per a justificar-ho amb més força- insistí, quan es discutien els drets de caràcter social que enclouen els articles 22 al 28, en la introducció

---

(2) David Thomson, ob. cit., p. 143.

del terme "seguretat social", perquè aquesta expressió correspon a una fase del progrés humà.

Aquest és el clima que presidirà els treballs preparatoris de la "Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides", nom que provisionalment prengué la nostra Declaració el 1948 (3). Amb el predomini dels Estats Units i la importància de la Unió Soviètica en els assumptes internacionals, fet que ja s'havia insinuat el 1919 i que es confirmà el 1945, quedà ben clar que Europa havia deixat de ser el centre de gravetat de la riquesa i del poder en el món. Toynbee posseïa el 1952 a una obra seva el títol significatiu d'"El Món i l'Occident"; és a dir, el Món en primer lloc. Però la noció d'utilitzar tots els recursos materials i tot l'enginy humà per a la difusió el més àmplia possible del benestar fou, com a tal, un llegat de l'Europa occidental (4). Moltes afliccions multiseclars de la humanitat s'havien reduït a la categoria de mals remediabls: les plagues, la fam, l'ebandó, la misèria, la ignorància, la mort prematura.

La primera formulació sistemàtica, per part dels aliats, dels propòsits que perseguia la guerra, fou la Carta de l'Atlàntic, redactada per Churchill i el President Roosevelt el 14 d'agost de 1941. El 6 de gener d'aquest any, el mateix Roosevelt havia pronunciat, amb aquella certe entonació americana dels primers temps, el discurs de "Les quatre llibertats", que enuncïava així:

"La primera és la llibertat de paraula i d'expressió; en tots els racons de la terra.

La segona és la llibertat de tota persona d'adorar Déu a la seva manera; en tots els racons de la terra.

La tercera és la llibertat de les privacions, el que, traduït a escala mundial, significa acords econòmics que assegurin als habitants de cada nació una vida pacífica i sana; en tots els racons de la terra.

---

(3) Doc. E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948, preparat per la Divisió d'Activitats Socials del Secretariat de les Nacions Unides, p. 56.

(4) David Thomson, ob. cit., p. 205.

La quarta és la llibertat de la por, el que, traduït a escala mundial, significa una reducció mundial d'armaments fins al punt i d'una manera tan completa que cap nació es trobi en condicions de cometre un acte d'agressió física contra qualsevol país; i això, en tots els racons de la terra."

El 1942 apareixia a la Gran Bretanya el "Beveridge Report on Social Insurance and Allied Services", projecte importantíssim sobre la seguretat social. Del 1942 daten també notables documents sobre la infantesa als que desseguida ens referirem. Dins del 1944 es redacten plans generals de reforma educativa: a Anglaterra, el juliol de 1943 es presenta al govern un llibre blanc de l'educació titulat "Educational Reconstruction", base de la llei de 1944; i a França es publica el pla de Langevin-Wallon. Els ideals de la seguretat social, de la democràcia econòmica i de la llibertat contra la pobresa trobaren una vigorosa afirmació en una sèrie de declaracions separades, i foren reconeguts com a objectius de l'organització internacional en la constitució de diverses Agències noves de les Nacions Unides. La Conferència General de l'O.I.T., reunida el maig de 1944 a Filadelfia, en plena guerra, en la que estigueren representats quaranta un països membres, comportà l'acceptació d'una ètica universalista.

El 1943 s'havia creat la U.N.R.R.A. (Administració de Socors i Rehabilitació de les Nacions Unides per a atendre els problemes dels refugiats, i que el 1946 desembocà en la creació de l'UNICEF); la Carta de San Francisco, que és la Carta fundacional de les Nacions Unides, és del 1945; també és del 1945 la creació de la F.A.O.; la U.N.E.S.C.O. i l'O.M.S. són del 1946.

La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides està estretament lligada a la Declaració dels Drets de l'Home. Al principi, no obstant (hem de situar-nos al 1946), la conveniència d'una nova declaració parteix, d'una manera encara inconcreta, de l'interès de les Nacions Unides per assumir la tasca realitzada per la Societat de Nacions en el camp so-

cial i, en particular, de la protecció de la infantesa. Es parlà aleshores d'una política general que assegurés la col·laboració de les organitzacions interessades, tant les ja existents com les recentment creades, com l'O.I.T., la U.N.E.S.C.O. i l'O.M.S. (5).

L'elaboració de la Declaració Universal dels Drets del Nen fou potser la més llarga de totes les promulgades per les Nacions Unides: s'anà perfilant al llarg de tres períodes que abarquen del 1946 al 1959. I tota la història del nen, que hem volgut referir a la primera part, hi és continguda. La tècnica seguida per a redactar-la, sobretot en el darrer període, fou semblant a la utilitzada per a la dels Drets de l'Home. En certs moments, s'arribà a dubtar de la seva necessitat, al·legant-se que podria justificar declaracions relatives a altres situacions de l'home; de la vellesa, per exemple. L'interès prevalent del nen i la preexistència de la Declaració de Ginebra esvaïren aquests dubtes.

La Declaració de Ginebra havia nascut sense el suport d'una anterior proclamació de caràcter internacional sobre els drets de la persona. Sorgí directament amb ímpetu universal. La protecció dels drets de l'home, en canvi, havia passat primer per una etapa d'ordre nacional: no és fins el 1945 que adquireix un caràcter mundial.

En tant que la Declaració de Ginebra recollia drets del nen, ja ho eren de l'home. Però no figurà entre els textos que serviren de base per a la redacció de la Declaració dels Drets de l'Home proclamada el 1948.

D'antuvi, doncs, el que havia d'esdevenir la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides partí de la Declaració de ginebra. I, amb tot, és evident que no podia prescindir dels nous principis que s'havien anat evidenciant en el camp de la protecció de la infantesa. Aquests principis responien a la

---

(5) Doc. E/41, ja citat.

puixança que havien adquirit definitivament els drets socials, econòmics i culturals.

El principi bàsic de l'esmentat Estatut de Filadelfia, de 1944, diu que "tots els éssers humans, independentment de la seva raça, credo o sexe, tenen el dret de perseguir tant el seu benestar material com el seu desenvolupament espiritual en condicions de llibertat i dignitat, de seguretat econòmica i d'igualtat en les oportunitats", i declara que "la creació de les condicions necessàries perquè això sigui possible ha de ser el propòsit central de la política nacional i internacional". I, a continuació, s'exposaven deu objectius concrets a l'ultra per a produir tals condicions. En ells s'inclou l'oportunitat de treball per a tots; mesures relatives als salaris; condicions de treball que assegurin una participació justa en els fruits del progrés; la seguretat social; atenció mèdica general; mesures per al benestar infantil i de protecció a la maternitat; mitjans adequats de nutrició, vivenda i facilitats per a l'esplai i la cultura; garantia d'igualtat en les oportunitats educatives i vocacionals.

Finalment, amb la Carta de les Nacions Unides de 1945, disposem, almenys en esbós, d'un quadre complet de protecció dels drets de l'home que la Declaració de 1948 s'encarregarà de precisar i interpretar.

Mentrestant, al si de les Nacions Unides s'havia renovat, com hem dit, l'interès per la protecció de la infantesa i per una nova declaració dels drets del nen. La majoria de les organitzacions internacionals existents es reemplaçen per serveis de les N.U. o institucions especialitzades establertes sota la seva dependència, en un esquema organitzatiu cada vegada més complex. El febrer de 1946 es crea una Comissió Provisional d'Assumptes Socials que es farà càrrec de les funcions que abans de la guerra assumia la Lliga de les Nacions; declarant que "els termes de la Declaració de Ginebra haurien de lligar tots els pobles del món d'avui

d'una faisó tant forta com ho havia fet en el 1924" (6). Una resolució de l'Assemblea General del 11 de desembre del mateix any (7) creava l'UNICEF.

En un "ambient de restauració dels valors humans" (8), doncs, comencen els treballs preparatoris per a una nova Carta dels Nens adaptada al món de la postguerra.

Els treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides

a. Període 1946-1948. El text de la U.I.P.E.

Els òrgans que intervingueren en l'elaboració de la que primer s'anomenà "Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides" i definitivament, el 1959, "Declaració Universal dels Drets del Nen", foren els següents: La Comissió Provisional d'Assumptes Socials (després, simplement, Comissió d'Assumptes Socials) de l'ECOSOC, el Secretariat de les Nacions Unides, la Comissió dels Drets de l'Home, la Tercera Comissió de l'Assemblea General i l'Assemblea General mateixa, que la sancionà. Hi participaren activament, també, Comissions tècniques especials, organismes especialitzats vinculats a les Nacions Unides i organitzacions no governamentals amb estatut consultiu.

En el període que ara ens ocupa el treball principal estigué a càrrec de la Comissió d'Assumptes Socials de l'ECOSOC.

En la mecànica dels debats, i així ho veurem en cada un dels períodes preparatoris, el Secretariat actuarà com a impulsador dels treballs de la Comissió d'Assumptes Socials, de la Comissió dels Drets de l'Home i fins de la Tercera Comissió que aprovà el text definitiu de 1959.

(6) Doc. E/41, ja citat, p. 23

(7) Res. 57 (1)

(8) F. Maspons, "La crisi de l'Edat Moderna", Mallorca, Ed. Moll, Biblioteca Raixa, 1956, p. 127.

El primer que feren les Nacions Unides per a reprendre el treball que sobre la protecció de la infantesa ja havia iniciat la Societat de Nacions fou, com s'ha dit, constituir, el febrer de 1946, dins del marc del Consell Econòmic i Social, una Comissió Provisional d'Assumptes Socials (9), composta per representants de països europeus i sudamericans, tots ells Estats membres originaris de les N.U. La seva primera sessió la presidí el Sr. Henry Hauck, que tingué una intervenció molt brillant en el segon dels períodes preparatoris de la Carta.

Aquesta Comissió comença per fer un detallat estudi de la labor realitzada per la Societat de Nacions, que hem explicat al principi d'aquest capítol; i és de l'opinió que les Nacions Unides han d'assumir-lo. L'Assemblea General ja havia decidit, anteriorment, que l'O.N.U. reprendria "certes funcions no polítiques" de la Lliga de Nacions (10). L'informe que com a conseqüència d'aquest estudi emeté la Comissió Provisional transcriu íntegrament el text de la Declaració de Ginebra de 1924, considerant-lo com el document més vàlid de què es disposava davant dels estralls causats per la guerra.

La tardor del 1947, la Comissió d'Assumptes Socials, que ja he deixat d'anomenar-se "provisional", demana al Secretariat en una recomanació expressa (11) que doni prioritat a la preparació d'una documentació relativa a la Declaració dels Drets del Nen de 1924, referint-se en particular als canvis i edicions que es considerin necessaris en ordre a la seva acceptació com a Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides.

---

(9) Res. de l'ECOSOC de 16 de febrer de 1946 i decisions complementàries del propi Consell, de 18 de febrer (vid. doc. E/41, ja citat).

(10) Doc. E/CN.5/SR.124, de 25 d'abril de 1950, p. 13.

(11) Doc. E/CN.5/SR.34, de 28 de novembre de 1947, fent referència a la reunió del 8 de setembre de la Comissió d'Assumptes Socials en el seu segon període de sessions.

Donant compliment a aquesta recomanació, la Divisió d'Assumptes Socials del Secretariat recull un cert nombre de textos que constitueixen declaracions o Cartes de drets del nen apareguts després de 1924 i demana el parer de les institucions especialitzades de les N.U. i de les organitzacions no governamentals que, d'una manera o altra, s'interessen per la protecció de la infantesa. Amb tots aquests antecedents, que fe la impressió d'haver estat reunits en poc temps i d'una manera no massa ordenada, redacta un Informe que es publica el 19 de febrer de 1948 (12).

En aquest Informe el Secretariat refà una vegada més la història de la primera Carta dels Nens, la torna a reproduir i fa notar el paral·lelisme que hi ha entre les circumstàncies que donaren lloc a la Declaració de Ginebra i la situació de postguerra que es vivia en aquell 1948. La Declaració de Ginebra, comenta l'Informe, es féu desitjable quan la "Save the Children Fund" i la U.I.S.E. emprengueren una acció de naturalesa més permanent. Ara, les mesures immediates estaven a càrrec de l'UNICEF, però les conseqüències de la segona guerra mundial aconsellaven també una acció a llarg termini. En l'espai de tres anys, l'establiment de les Nacions Unides i la creació, el 1946, de la Comissió d'Assumptes Socials, havien produït una situació comparable a la de 1924. Les motivacions per a una nova Carta dels Drets del Nen continuen, doncs, essent les mateixes: el fonament d'una política de protecció de la infantesa a tot el món. L'Informe acaba preguntant a la Comissió d'Assumptes Socials que es pronuncï sobre tres possibilitats diferents per a la redacció d'una Carta dels Nens de les Nacions Unides. Són tres preguntes clau per a l'enfocament dels treballs preparatoris del present període.

Els textos que sobre drets del nen havien aparegut mentre tant no podien ser ignorats per la Comissió d'Assumptes Socials.

Apart les resolucions de l'O.I.T. en la seva primera Con-

---

(12) És el doc. E/CN.5/44, ja citat.

ferència de després de la guerra (Paris, 1945) sobre el treball dels infants i dels joves, es mencionen en l'Informe del Secretariat quatre textos importants, que figuren al final d'aquesta obra en forma d'Apèndix (13):

1. La "Carta Constitucional de la Infantesa" (la "Children's Charter"), aprovada en la Conferència de la Casa Blanca, Washington, 1930.
2. La "Carta de la infantesa en temps de guerra", adoptada per l'Oficina nordamericana de la Infantesa, de 1942.
3. La "Carta de la infantesa per al món de postguerra", adoptada per la Conferència interreligiosa d'experts en matèria d'educació celebrada a Londres també el 1942.
4. La "Declaració de les Oportunitats reconegudes a l'infant", aprovada en el VIII Congrés Panamericà del Nen celebrat a Washington del 2 al 9 de maig de 1942.

Aquests documents, com pot veure's, pertanyen al món occidental. Porten l'empremta de la concepció europea del benestar. És el mateix que succeí amb els antecedents de què disposava la Divisió dels Drets de l'Home quan començà el seu treball (14). Els tres darrers foren redactats en un un any decisiu de la guerra, el 1942, ja que és el moment en què s'entreveia el tombant de la sort de les hostilitats a favor dels aliats.

L'Informe del Secretariat fa ressaltar que d'aquests textos se'n desprenen uns principis que fins aleshores no s'havien tingut en compte en declaracions sobre drets del nen:

---

(13) Vegi's docs. E/CN.5/4 i E/CN.5/28. D'altra banda, l'Anexe III de l'esmentat doc. E/CN.5/44, conté la "Carta dels Nens" de la "Save the Children Fund" amb les seves vint i vuit clàusules explicatòries. Ja hi hem fet referència. El Secretariat la considera un document d'interès de cara als treballs preparatoris d'aquest període. Per la nostra banda, creiem que és millor situar-lo entre els antecedents de la Declaració de Ginebra, com ja hem fet.

(14) Albert Verdoot, ob. cit., p. 40.

- a) la protecció de la infantesa ha de formar part d'un sistema general de seguretat social,
- b) la importància de la llar i de la família per al desenvolupament de l'infant,
- c) la protecció de la personalitat de l'infant, en particular la seva protecció contra els abusos d'ordre polític,
- d) la relevància de la idea de prevenció, tant respecte la malaltia com respecte la delinqüència,
- e) l'extensió de la clàusula de no discriminació relativa al sexe, la situació social i la condició familiar, a més de les referides a la raça, la nacionalitat o les creences.

Les institucions especialitzades i les organitzacions no governamentals, a les que s'havia dirigit el Secretariat, mantingueren una actitud de certa reserva. L'O.M.S. i l'O.I.T. manifestaren un interès general pel projecte, afegint que no estaven en situació d'aportar observacions precises. L'Institut Interamericà del Nen indicà que els termes de la "Declaració de les oportunitats reconegudes a l'infant" ja expressava d'una forma prou exacta la seva opinió. El Consell Internacional de Dones, sense proposar un text determinat, es limità a cridar l'atenció sobre alguns dels extrems continguts en els quatre documents que el Secretariat havia recollit. La U.I.P.E. tremequé un text revisat apressadament - almenys, aquesta és la sensació que fe -, amb molt poques esmenes. Tan sols la F.A.O. envià suggeriments interessants: tot reafirmant la vigència dels cinc principis de la Declaració de Ginebra demanava que les Nacions Unides es responsabilitzessin de posar-los en pràctica en la seva política interna; advertint, no obstant, que dificultats econòmiques i d'altres ordres podien fer impossible l'aplicació per part d'alguns països de tots aquests principis d'una manera immediata i simultània (ja veurem com aquesta observació es féu present al llarg dels debats en els diversos períodes preparatoris), i per això recomanà que, de moment, es limités l'atenció a les dones encintes, a les mares que alletaven els seus fills i als infants mateixos, perquè pugés una nova generació sana de cos i d'es-

perit, capaç de fer front a les exigències de la vida.

Fou en un període posterior, quan la Comissió d'Assump-tes Socials, en el seu tercer període de sessions (abril 1948), es féu càrrec d'aquest Informe del Secretariat, que la U.I.P.E. i altres organismes es comprometeren més a fons. Les reticències de la U.I.P.E. tenien, com veurem, una explicació.

Ara, el Secretariat, tot i que la contribució dels organismes consultats havia estat feble i diríem que quasi mancada d'interès, considerà que la simple reafirmació de la Declaració de Ginebra no era pas suficient si se la volia convertir en la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides. I per això, el seu Informe acabava dient que desitjava de saber si la Comissió d'Assumptes Socials estimava preferible:

- A) reafirmar la Declaració original de Ginebra, amb algunes esmenes secundàries,
- B) mantenir l'essencial de la forma, l'estructura i el contingut de la Declaració, però aportant-hi modificacions que la transformessin en una Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides, o
- C) preparar una Carta enterament nova.

Del punt de vista de procediment, aquestes tres preguntes clau implicaven: la primera proposta, l'adopció solament d'una resolució per part de la Comissió d'Assumptes Socials; la segona suposava una revisió a fons del text original; la tercera anava més enllà dels termes de la resolució relativa a la preparació d'una documentació sobre la Declaració de Ginebra tal com fou adoptada a finals de 1947 i hauria reclamat un ajornament dels treballs i un estudi molt més extens.

Aquest era l'estat de la qüestió a començaments de 1948. No semblava pas, de moment, que hi hagués massa entusiasme. La Declaració de Ginebra havia estat obra d'uns homes d'acció. Ara el to apareixia més aviat burocràtic, aparentment poc creador. Dos mesos després d'aquest Informe del Secreta-

riat la discussió adquirirà més vehemència, l'atenció serà més definida.

En efecte, la Comissió es reuneix el 19 d'abril de 1948 (15). La Carta dels Drets del Nen figureva en l'ordre del dia -tal com ja havia succeït en aprovar-se la Declaració de Ginebra per la Societat de Nacions- dins del tema general de la protecció de la infantesa del qual en dimana. Aquesta vegada havia estat expressament cridat un representant de la U.I.P.E., que envià M. Chamorel, antic secretari adjunt de la Unió (16).

Prèviament a l'inici d'aquesta sessió s'hovien rebut dues aportacions interessants dels delegats dels Estats Units i de la Unió Sudafricana (17). En la proposta dels Estats Units es recomanava que el Secretariat redactés una nova Carta dels drets del nen tenint en compte els principis enunciats en la Declaració de Ginebra, però també d'altres reconeguts en declaracions més recents, en els principis expressats o implicats en la Carta de les Nacions Unides i en el projecte de Declaració internacional dels drets de l'home. Retinguem la darrera al·lusió: és la primera vegada que la trobem, i significarà posteriorment un tombant en l'estudi de la Carta dels Nens. La Unió Sudafricana recomanava que es

(15) Vegi's doc. E/CN.5/SR.60, de 19 d'abril de 1948, que conté l'acta resumida del tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials. Els delegats governamentals que hi intervenen són tots de països membres originaris de les Nacions Unides.

(16) D'ara endavant, s'al·ludirà amb regularitat als països que tenen una intervenció destacada en els debats i s'esmentarà, sovint, el nom dels delegats que sobresurten per la seva influència en els debats. Ens sembla oportú d'advertir, també des d'ara, que no hauríem de projectar en el contingut de les intervencions de delegats governamentals que anem resumint, la imatge actual que ens hàgim forjat del país que representen. Alguns Estats membres originaris de les N.Ú. han estat acusats, en un moment o altre, de transgredir drets fonamentals de la persona. Cal una perspectiva històrica i acceptar l'honestetat bàsica dels oradors en els debats. L'observació que fem en aquesta nota és de caràcter general. No es fa al·lusió a cap país determinat (sense que això signifiqui, és clar, de refrenar el nostre esperit crític davant les opinions que, amb una objectivitat que no podem assegurar, es recullen en el cos d'aquest treball).

(17) Propostes contingudes en els documents E/CN.5/82 i E/CN.5/91, del 15 i 19 d'abril de 1948, respectivament.

mantingués, en els seus punts essencials, la forma, l'estructura i el contingut de la Declaració de Ginebra, encara que prenent també en consideració esmenes que poguessin transformar-la en Carta de les Nacions Unides dels drets del nen, com prenent les característiques principals de la nova concepció sobre la protecció de la infantesa; i reforçà el seu punt de vista llegint, durant el curs del debat, un projecte de declaració de deu punts (18) que constituïa la combinació dels enuncisats de la Declaració de Ginebra i altres visiblement presos de la "Carta de la infantesa en temps de guerra" i de la "Carta de la infantesa per al món de la postguerra".

Es perfilen així, responent a la interpel·lació del Secretariat, dues posicions: la preparació d'una Carta completament nova (Estats Units) i una transformació de la Declaració de 1924 (Unió Sudafricana). Quan, durant els debats d'aquest tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, el representant d'Estats Units diu que desitjaria saber en què la seva proposta difereix de la del representant de la Unió Sudafricana, aquest li respon que ell vol conservar un lligam amb el passat. Anglaterra recolza la proposta americana que, opina, és d'un abast més ampli. També Dinamarca creu que el Secretariat hauria de redactar un text nou. El representant soviètic s'absté d'opinar, insistint en què no disposava de prou elements de judici per a comprometre el seu govern -tot i que el President li recorda que els documents necessaris havien estat distribuïts amb temps suficient-, afegint, però, que l'acord que es prengué no hauria de reflectir simplement les idees expressades per la delegació dels Estats Units. Sembla que estiguem ja en el clima de guerra freda entre els dos blocs.

Quan el President de la Comissió dona la paraula al representant de la U.I.P.E., la intervenció de M. Chamorel és incisiva i tallant. La U.I.P.E., emplaçada precisament per la seva llarga experiència en el camp de la protecció de la infantesa, havia intervingut en tots els darrers conflictes, en la guerra d'Etíopia, en la guerra civil espanyola, en la

(18) No recollim aquest text, contingut en el doc. E/CN.5/SR.60, ja citat, pp. 13 i 14.

segona guerra mundial. L'O.N.U., diu M. Chamorel, "és enterament lliure de considerar una revisió, sigui quina sigui, del text actual", però reclama els seus drets sobre la Declaració de Ginebra, "que pertany a la U.I.P.E", arribarà a afirmar; i per això preferiria que si la Comissió creu que ha de procedir a modificacions importants és millor que pensi en la redacció d'un nou text. D'altra banda, estima desitjable un text que mencioni principis fonamentals de valor universal, sense entrar en detalls. I aquí s'insinua un altre factor de discussió que es plantejarà més endavant: la conveniència d'una declaració o d'una convenció. La intervenció del representant de Iugoslàvia, en dir que la protecció de la infantesa pertany a l'Estat i que s'ha de traduir en lleis, tondeix més aviat a una convenció. La URSS i els països de l'Est solen manifestar-se sempre partidaris de mesures legislatives concretes per part de l'Estat.

El President, buscant una fórmula de compromís davant la interpel·lació del Secretariat, posa a votació la proposta, modificada, del representant de la Unió Sudafricana, redactada de la forma següent, que s'adopta per dotze vots a favor i dues abstencions:

"La Comissió, havent estudiat la documentació relativa a un projecte de Carta per a la Declaració dels drets del nen, i tenint en compte l'evolució de la protecció de la infantesa després de la Declaració de Ginebra, recomana que el Secretari General continui l'estudi del tema en connexió amb els governs i les organitzacions interessades, de manera que atribuïnt un gran valor als principis de la Declaració de Ginebra, prengui en consideració altres principis destacables que transformarien aquest document en una Carta de les Nacions Unides sobre els drets del nen, comprnent les característiques principals de la nova concepció respecte la protecció de la infantesa; i demana que el Secretariat en faci un Informe per a la propera sessió."

Amb aquesta resolució la Comissió d'Assumptes Socials, tot obrint encara una nova consulta, s'inclinava per la segona de

les possibilitats apuntades pel Secretariat; és a dir, la d'una transformació del text original. No obstant, la U.I.P.E., un organisme brogat, podrà dir amb raó que en aquells moments, mentre s'esperava la celebració d'un nou període de sessions, no es podia pas saber del cert si la Declaració de Ginebra modificada en alguns punts esdevindria el text a adoptar o si una nova declaració vindria a constituir, un dia, la Carta de les Nacions Unides sobre els drets del nen.

En l'endemig, del 10 al 16 d'agost de 1948, la U.I.P.E. celebra a Estocolm un Consell General (19). La Unió, tot i la certa duresa de la seva intervenció a la darrera sessió de la Comissió d'Assumptes Socials, havia manifestat allò mateix que col.laboraria oficialment en l'estudi de la Carta de la Infantesa; i ara, com a conseqüència de la resolució que s'hi adoptà, aborda una nova redacció de la Declaració de Ginebra.

La preocupació de la U.I.P.E. en refer el text de la Declaració de 1924 és la de conservar el seu llenguatge simple i concís, aquella força -diu- que recorda el llenguatge bíblic, al'ò que en definitiva la féu comprensible a tot-hom i d'una aplicació universal. Per això posa tanta cura en qualsevol modificació o edició. És a Estocolm on la U.I.P.E. afirmà que la Declaració de Ginebra li pertanyia i que "cap esmena no pot ser considerada sense el consentiment formal de la Unió". No es tracta tant de defensar a ultrança uns drets sobre el text primitiu com d'un afany per a conser-
var, en certa manera preservar, el text original.

En la nova versió de la U.I.P.E. hi ha tres esmenes de fons:

---

(19) Vegi's les Actes del Consell General de la U.I.P.E. celebrat a Estocolm, per invitació de l'Associació "Rädda Barnen", membre suec de la U.I.P.E., pp. 32-35; i la "Revue Internationale de l'Enfant", 1948, Vol. XII, No 1, pp 139-141.

- a. Incorpora a un nou article el principi de no-discriminació que abans formava part del preàmbul; ja que, sovint, en citar-se la Declaració, es feia esment tan sols dels seus cinc articles, emetent la part introductòria.
- b. Afegeix la noció de desenrotllament moral, al costat del físic i espiritual.
- c. Introdueix el principi de què l'infant ha de ser protegit tenint en compte el medi familiar i la seguretat social.

Amb aquests canvis de fons, i alguns altres de purament formals, en resulta el text següent, prou important com per ser reproduït en el cos d'aquest treball (les esmenes respecte del text primitiu són les frases subratllades):

Per la present Declaració dels Drets del Nen, coneguda per "Declaració de Ginebra", els homes i les dones de totes les nacions reconeixen que la humanitat ha d'atorgar al nen el millor que li pugui donar i afirmen així els seus deures:

1. EL NEN

HA DE SER PROTEGIT
DESCARTANT TOTA CONSIDERACIÓ
DE RAÇA, DE NACIONALITAT I DE CREENCES.

2. EL NEN

HA DE PODER DESENROTLLAR-SE
 D'UNA MANERA NORMAL,
 MATERIALMENT, MORALMENT I ESPIRITUALMENT.

3. EL NEN

HA DE SER PROTEGIT TENINT EN CONSIDERACIÓ
EL MEDI FAMILIAR
I LES EXIGÈNCIES DE LA SEGURETAT SOCIAL;
 EL NEN QUE TÉ FAM
 HA DE SER ALIMENTAT;
 EL NEN MALALT
 HA DE SER CUIDAT;

EL NEN EN SITUACIÓ D'INFERIORITAT FÍSICA O MENTAL
HA DE SER AJUDAT;

EL NEN RETRASSAT
HA DE SER ESTIMULAT;

I L'ORFE I L'ABANDONAT
HAN DE SER RECOLLITS I ATESOS.

4. EL NEN

HA DE SER EL PRIMER
QUE REBI AUXILIS EN MOMENTS DE DESASTRE.

5. EL NEN

HA DE BENEFICIAR-SE D'UNA PREPARACIÓ
QUE EL POSI EN CONDICIONS,
ARRIBAT EL MOMENT,
DE GUANYAR-SE LA VIDA,
I DE SER PROTEGIT
CONTRA QUAALSEVOL EXPLOTACIÓ.

6. EL NEN

HA DE SER EDUCAT
EN EL SENTIMENT DE QUE LES SEVES MILLORS QUALITATS
HAURAN DE POSAR-SE AL SERVEI DELS SEUS GERMANS.

Els retocs són mínims (compari's amb la "Declaració de Ginebra", p. 96). El pensament de la U.I.P.E. ha estat sempre que una declaració sobre els drets del nen ha de consistir en una enumeració el més breu possible de principis generals, deixant que cada país en faci l'aplicació adaptant-los a les seves pròpies condicions i segons el desenrotllament de les seves institucions. És una actitud possibilista. Per això, quan en el següent període de sessions (1949, del qual no cal fer-ne una menció especial), l'examen d'una Carta de la Infantesa comença a prendre una altra direcció, apartant-se ja definitivament del model original, la U.I.P.E. critica el casuisme de les propostes, l'excessiva preocupació pel detall, el desig de preveure-ho tot. Si la Declaració de Ginebra pro

clama, per exemple: "El nen que té fam ha de ser alimentat", altres preferirien veure enunciat: "Tot infant té dret a una alimentació suficient per a protegir-lo contra les malalties que provéuen d'una deficient nutrició". Per molt justificades que siguin fórmules d'aquest tipus en un lloc i moment determinats, observa la U.I.P.E., "¿poden realment considerar-se com a principis universals?" (20). No hi ha despit en aquesta crítica; sí una sensibilitat molt afinada respecte d'una manera de procedir. Cal reconèixer que a partir d'ara planarà en els debats un burocratisme que ens faria dir amb Eglantyne Jebb: "Els governs van massa poc a poc per al meu gust". Molts dels nous textos redactats perden contundència.

La versió esmenada per la U.I.P.E. es convertirà des de 1948 en la carta fonamental d'aquesta organització, i serà, al seu torn, el fonament d'un altre projecte notable, el que l'O.M.S. redactà també donant compliment a la resolució adoptada a la darrera reunió de la Comissió d'Assumptes Socials. Es transcriu complet com a annex (Apèndix Nº 6), i n'assenyalem a continuació els aspectes més sobressortints.

L'O.M.S. estima que el text revisat per la U.I.P.E. constitueix una base excel·lent per a una Declaració de les Nacions Unides sobre els drets del nen perquè és, alhora, concís i imperatiu en la forma; però creu que de cara a un projecte definitiu caldria prendre així mateix en consideració els principis que figuren en la seva pròpia Constitució de 1946 i en la Declaració de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Home (21). La Constitució de l'O.M.S. conté una concepció molt acabada sobre el concepte de salut, que "no consisteix pas solament en una absència de malaltia sinó en un estat complet de benestar físic, mental i social". La possessió del millor estat de salut possible és un dels drets fo-

(20) D'una recensió apareguda a "Revue Internationale de l'Enfant", 1949, Vol. XIII, Nº 1, sobre les discussions sostingudes aquest any al si de la Comissió d'Assumptes Socials.

(21) Actes del Consell Executiu de l'O.M.S., Segona Sessió, doc. EB2/60, de 25 d'octubre de 1948, pp. 1-5.

namentals de la persona, afegint que el desenvolupament sa de l'infant és d'una importància primordial i que l'aptitud per a viure en harmonia amb un medi en plena transformació és essencial a aquest desenvolupament. Per a l'O.M.S., una gran part dels drets de l'infant, a més, no poden tenir un valor efectiu si el conjunt de la col·lectivitat no gaudeix igualment d'aquests mateixos drets; i parla de l'espèlci físic, de la necessitat d'afecte, d'una protecció contra l'angoixa econòmica.

Hi ha, encara, en l'aportació de l'O.M.S., un punt a destacar, que és la fixació del límit temporal de la protecció de la infantesa, aspecte no gaire tractat i sobre el qual no hi ha acord. "Els serveis sanitaris, diu en el seu report, haurien de venir assegurats des del període prenatal i continuar durant tota la infantesa fins a la minoria d'edat legal". El projecte de declaració que el representant sud africà llegí en el transcurs del tercer període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials deia: "S'ontén per infant, en el sentit que pugui reivindicar l'exercici dels seus drets i el respecte de les seves obligacions, tota persona de menys de dinou anys complerts". Però sobre aquesta qüestió hi tornarem més endavant.

Amb el 1948 es tanca el primer període dels treballs preparatoris per a l'elaboració d'una Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides; i en sobressurt, com a treball més vàlid, el text revisat de la U.I.P.E.

Cert que, apart dels projectes de la U.I.P.E. i de l'O.M.S., dels que hem fet una més àmplia referència, es produïren altres aportacions en resposta a la npva consulta oberta al final de la sessió d'abril de la Comissió d'Assumptes Socials. Diversos suggeriments de representants governamentals i d'organitzacions privades es discutiren encara durant el 1949. Uns apuntaven a una declaració breu de principis molt generals; al tres preferien un document més desenvolupat, que s'apartava ja del model de la Declaració de Ginebra. Pel que fa al contin-

gut, hi havia propostes sobre problemes d'alimentació, cantines escolars, allotjament, titulació acadèmica, mesures respecte nens de famílies desplaçades, etc. Novament la Unió Sud africana i els Estats Units presentaren textos de resolucions. Prevalgué ara la visió americana en la que ja s'havia omès tota al·lusió a la Declaració de Ginebra i demanava al Secretariat la preparació d'un document concebut dins l'esperit de la Carta de les Nacions Unides i la Declaració dels Drets de l'Home.

Fins el 1948, doncs, la Declaració dels Drets del Nen i la dels Drets de l'Home han tingut una història distinta. La Comissió dels Drets de l'Home no havia estat consultada de moment per a res. Les dues declaracions eren estudiades independentment i d'una manera simultània per diferents òrgans de les Nacions Unides. La relació entre elles s'insinúa a mitjan del 1948, a través -per primera vegada- d'una proposta de resolució dels Estats Units, que aleshores no prosperà; la trobem an la proposta de resolució que acompanyava el projecte de l'O.M.S., i ja es manifesta més clarament durant els debats de 1949.

Però durant aquest període preparatori el punt de partida ha estat la Declaració de 1924; i la preocupació bàsica, ajustar-la als principis que sobre el benestar social s'havien anat dibuixant amb ocasió i després de la segona guerra mundial. La U.I.P.E., com hem vist, defensà enèrgicament la puresa de la primera Carta del Nen. En opinió d'aquesta organització -opinió qualificada; per bé que apassionada- els textos apareguts després del 1924 responen més aviat a una situació nacional, entren en detalls d'aplicació o bé tracten aspectes de fet particulars.

En el conjunt d'esforços per a transformar la Declaració de Ginebra en una Carta de la Infantesa de les Nacions Unides, la U.I.P.E. fou l'organisme que obrí amb més volguda discreció. I, amb tot, diríem que l'espontaneïtat inicial era perduda. La Carta d'Eglantyne Jebb restava alhora com una presència indefugible i com un monument aïllat.

b. Període 1950-1951. El text de la Comissió d'Assumptes Socials

Ara el que no es pot defugir és la presència de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, aprovada el 10 de desembre de 1948.

Els treballs per a una i altra declaracions començaren al mateix temps. Tant la creació de la Comissió Provisional d'Assumptes Socials com la dels Drets de l'Home daten de principis de 1946; però realment els camins que seguiren foren diferents.

Al si de l'O.N.U. la primera referència que trobàvem sobre una declaració de drets del non és del maig de 1946 (22), en tractar-se del traspàs de certes funcions ja assumides un dia per la Societat de Nacions en el camp de la protecció de la infantesa. Hi havia, sobretot, l'exemple de la Declaració de Ginebra. Els seus antecedents eren, doncs, més directes. En canvi, els precedents per a una declaració de drets de l'home, tot i les antigues i prestigioses fonts que poden invocar-se, eren menys immediats. Els textos recents de què disposava el Secretari de la Divisió de Drets de l'Home en iniciar el seu primer treball efectiu el gener de 1947, eren documents més aviat oficinosos, obra de persones privades o d'instituts jurídics, sense la ratificació de cap alt organisme mundial ni el ressò que havia tingut la Declaració de Ginebra (23). Ja hem vist en un altre lloc d'aquest treball (p. 98) com avortà, després de la primera guerra mundial, una proposta del President Wilson que hauria pogut convertir-se en una declaració de drets de l'home en general. I al final de la segona guerra mundial quasi riscà de passar el mateix.

El projecte de Carta de les Nacions Unides de Dumbarton Oaks (1944) indicava que l'Organització hauria de "fomentar el respecte als drets de l'home i a les llibertats fonamen-

---

(22) Vegi's doc. E/41, ja citat.

(23) Albert Verdoot, ob. cit., p. 40.

tals". El laconisme d'aquest enunciat portà a la Conferència interamericana reunida a Chapultepec, Mèxic (febrer-març 1945), a prendre un acord ressaltant la necessitat d'"enumerar aquests drets, i els deures corresponents, en una Declaració adoptada pels Estats en forma de Convenció". Però quan s'obrí, el 25 d'abril de 1945, la conferència de San Francisco, la decelació soviètica mostrà una actitud molt freda davant d'aquesta proposta, perquè podia conduir a intervencions estrangeres en els assumptes interns d'un país; tampoc no semblava plaure massa a l'Anglaterra d'aquells moments; i fins la pròpia delegació americana es trobava dividida, ja que alguns dels seus membres pretenien construir simplement el quadre de l'O.N.U. deixant les posteriors disposicions a les diverses seccions de l'Organització, mentre que altres desitjaven que fos la mateixa Conferència la que prengués la decisió bàsica. Fou la pressió de les organitzacions privades consultants les que, recollint una iniciativa no europea, obtingueren al darrer moment que la delegació d'Estats Units inclogués una esmena demanant l'establiment d'una Comissió dels drets de l'home (24).

El text de la Carta de San Francisco no contindrà cap definició dels drets fonamentals de la persona; en parlarà "amb sentit constitucional" (25) i conferirà competències en aquesta matèria a certs òrgans, especialment l'Assemblea i el Consell Econòmic i Social. El Secretariat s'afanyarà també a constituir un servei especial, la Divisió dels Drets de l'Home, l'actuació del qual fou d'una gran importància.

Els treballs per a la Declaració dels Drets de l'Home es portaren a un ritme intens. En dos anys quedà enllestida. Per simple "veïnatge", els membres de la Comissió d'Assumptes Socials havien viscut els seus debats. Per exemple, el delegat de Nova Zelanda, Sr. Sutch, durant el sisè període

---

(24) A. Verdoot, ob. cit., p. 46.

(25) Julio D. Gonzalez Campos, "La protección de los derechos humanos en las Naciones Unidas", treball contingut a "ONU. Año XX", ob. cit., p. 250.

de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, el 1950, havia actuat com a suplent en els debats de la Tercera Comissió de l'Assemblea General de les N.U. on es discutí la versió definitiva de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. Encara en estat de projecte, els representants dels Estats Units i de l'O.M.S. ja havien sentit la necessitat de referir-s'hi.

El camí de la Carta de la Infantesa de les Nacions Unides ha estat molt més llarg. No pot pas dir-se que hi hagués menys interès. La prioritat per a una declaració dels drets del nen ja s'havia instat el març de 1947 (26). Es tractava d'una altra mena d'urgència. L'O.M.S. tenia raó quan deia: "una gran part dels drets del nen no poden tenir valor efectiu si el conjunt de la col·lectivitat no gaudeix igualment dels mateixos drets".

Després d'haver-se aprovat la Declaració Universal dels Drets de l'Home, una mica és com si es tornés a començar. I, no obstant, res del realitzat fins aleshores no era inútil: s'havia recollit una valuosa documentació i situat la Declaració de Ginebra en el seu lloc just; s'havia pres consciència del canvi efectuat en la concepció del benestar en general i de la protecció de la infantesa en particular. S'estava a punt per a confrontar els dos textos.

I és com si es tornés a començar perquè en iniciar-se el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (abril 1950) el Secretariat dubta, i fa dubtar, de la necessitat d'una declaració sobre els drets del nen distinta de la dels drets de l'home.

La presència de la Declaració universal dels drets de l'home era imponent. En els seus trenta articles hi ha una coherència durament assolida; perquè s'hagueren de llimar moltes diferències. Si la protecció de la persona comptava ja amb un fonament universal, s'havia produït una pugna entre dues visions de l'home.

---

(26) Res. de l'ECOSOC, de 29 de març de 1947.

En els anys cinquanta s'era de ple, seguint l'esquema de Riesman, a la "societat dirigida pels altres", de l'"home corrent"; el que els italians en deien l'"uomo qualunque". L'home, constatarem en fer la història del nen, perd la sensació de què és l'artífex de la seva vida i la única direcció vàlida és la que imposa la comunitat a què pertany. El notable assaig de reflexió sobre la fi de l'Edat Moderna que Guardini publica precisament el 1950, assenyala la importància del fet que la paraula "personalitat" anés desapareixent de l'ús ordinari, substituint-se per la de "persona". "En la persona, deia Guardini, es protegeix l'home contra el perill que l'amenaça tant per part de la massa com de les col·lectivitats, a fi de salvar, per damunt de tot, aquell mínim sense el qual no podria seguir essent home" (27). La discussió dels drets de l'home reflectí aquest procés característic de la societat occidental, particularment en els seus estadis més evolucionats. Fou precís conciliar la concepció occidental de l'home en la societat i enfront de l'Estat, inspirada en el lliberalisme i el socialisme democràtic, amb la del socialisme o comunisme marxista professat pel bloc soviètic (Truyol). I calgué, recorda Verdoot (28), el prestigi de jurista eminent i l'habilitat personal de René Cassin per acostar les tendències lliberals de la Declaració francesa del 1789 i les tendències socialistes de les Constitucions modernes, especialment les de l'URSS, obtenint que es mantinguessin alhora, en la Declaració universal de 1948, tots els drets tradicionals i els nous drets econòmics i socials.

La votació final de la Declaració dels drets de l'home deixà entreveure els afegits d'aquesta pugna. Entre els 58 països que aleshores integraven l'Organització de les N.U. es donaren set abstencions significatives (apart dues absències i l'abstenció de l'Arabia Saudita per motius religiosos): d'una banda, la de la Unió Sudafricana, perquè entenia que els drets econòmics, socials i culturals no podien considerar-se llibertats, i per això no s'havien d'haver inclòs en la Declaració; d'una altra, la del conjunt dels "paï

(27) Romano Guardini, ob. cit., pp. 89-90.

(28) Al Verdoot, ob. cit., p. 49

sos socialistes", tot i que l'activa participació de Rússia en els debats que es dedicaren a aquests drets tingué una influència decisiva en el seu reconeixement.

Tanmateix, els drets del nen no poden deixar de tenir un caràcter eminentment social. Els cinc principis de la Declaració de Ginebra ja venien revestits d'aquesta condició, pel simple fet de partir del nen en tant que "existent".

Al llindar d'aquesta dècada dels cinquanta, es vol que la Declaració dels Drets de l'Home, amb les contradiccions que havia assumit, constitueixi el nou punt de partida per a la Carta de la Infantesa de les Nacions Unides, i ara es parlarà de què els infants han de gaudir, en interès de la societat, de les llibertats i dels drets fonamentals enunciats en la Declaració universal.

Serà una època per molts motius inquieta, tant a nivell mundial com al si de l'ONU. Feia poc temps que havia començat la guerra freda entre els blocs occidental i socialista; també havia començat el procés de descolonització. Durant aquesta dècada, l'estructura bipolar del planeta serà reemplaçada per una altra de tres blocs polítics: apareixerà el Tercer Món. Els seixanta membres que composaven l'ONU el 1950 es convertiran en cent quatre el 1960.

El Secretariat, acomplint una petició expressa de la Comissió d'Assumptes Socials, de 17 de maig de 1949 (29), redacta un projecte que conté set articles i un preàmbul "concebuts dins l'esperit de la Carta de les N.U. i la Declaració dels drets de l'home" (30).

Per a la confecció d'aquest projecte el Secretariat ressegueix primer els articles de la Declaració Universal dels Drets de l'Home per veure quins són els que, d'una manera directa o

---

(29) R_{es.} E/1359, paràgraf 87.

(30) Doc. E/CN.5/199, de 9 de febrer de 1950; nota del Secretariat sobre el projecte de Declaració de les Nacions Unides relativa als drets de l'infant, amb la que s'obre el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials.

indirecta, interessien l'infant. Al Secretariat li sembla que tots (potser excepte quatre: els 20, 28, 29 i 30) hi fan referència. Però aquest procediment no porta a cap solució efectiva. Apareix com a més viable el recollir tots els principis fonamentals que havien anat manifestant-se durant les sessions de l'anterior període preparatori, el de 1946-48, i posar-los en relació amb els articles de la Declaració dels drets de l'home amb els quals hi ha un nexa més clar. S'estableix així el següent quadre:

	Articles corresponents a la Declaració dels drets de l'home:
1) Gaudir de les facilitats materials indispensables	22, 23, 25, 26
2) Tenir la possibilitat de desenrotllar-se dins d'un medi familiar normal	16
3) Gaudir d'una protecció sanitària adequada	25
4) La possibilitat de rebre una educació satisfactòria i completa	26
5) Estar protegit contra tot tracte cruel, la negligència i l'explotació	4, 5, 7
6) Gaudir, quan es tracti d'un infant afectat de qualsevol mena de desavantatge, d'una protecció i d'una assistència especials	25
7) Gaudir d'una atenció especial en moments de desastre	25

Els set punts d'aquest quadre constitueixen un resum molt esquemàtic però correcte de tot el tractat fins aleshores per la Comissió d'Assumptes Socials (31). La correspondència amb

---

(31) Períodes segon, tercer i quart de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (1946-1948).

la Declaració Universal dels drets de l'home queda establerta, tan sols, amb vuit dels seus articles: ningú no serà sotmès a esclavitud o servatge (art. 4); cap persona no serà objecte de tractes cruels o degradants (art. 5); igualtat davant la llei (art. 7); la família és l'element fonamental de la societat (art. 16); el dret a la seguretat social, els drets socials i culturals necessaris per al lliure desenvolupament de la personalitat (art. 22); drets en matèria de treball (art. 23); dret a un nivell de vida suficient, protecció especial de la maternitat i de la infantesa, especialment els infants nascuts fora de matrimoni (art. 25); el dret a l'educació (art. 26). Es tracta, en el cas dels quatre primers, de drets que poden qualificar-se de llibertats o drets inherents a l'existència mateixa de la persona, o relatius a la seva protecció i seguretat; els quatre darrers són drets clarament socials o pertanyents a l'estatut de la seguretat social -segons classificacions preses de Verdross, González campos i Verdoot (32).

Es natural que aquest planteig portés insensiblement a considerar que els drets del nen ja es trobessin en certa manera continguts en la Declaració Universal dels drets de l'home. Per això, el Secretariat, després de formular un senzill projecte - que no ens sembla necessari de reproduir (33) - on es recullen els set principis esmentats i per a la redacció del qual s'aprofita algunes expressions de la Declaració de Ginebra, sotmet a la Comissió d'Assumptes Socials una resolució (34) on la que es recomana que la Comissió dels drets de l'home sigui consultada sobre la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta.

-
- (32) Verdross citat per A. Truyol a "Los derechos humanos", obra esmentada, p. 30; Julio A. González Campos a "La protección de los derechos humanos en las Naciones Unidas", treball citat, pp. 271-273; A. Verdoot, ob. cit., pp. 43-44.
- (33) No el reproduïm pel seu caràcter provisional i també perquè no hi veïem prou convenciment, podríem dir, en la seva redacció. Es troba contingut a les pp. 5-7 del doc. E/CN.5/199, ja citat.
- (34) Vegi's doc. E/CN.5/199, pp. 9-10.

Amb aquest document del Secretariat a les mans, la Comissió d'Assumptes Socials inicia, doncs, l'abril de 1950, el seu sisè període de sessions.

En obrir-se els debats de la primera reunió (35) el representant del Secretariat planteja una qüestió de principi que ja es troba implícita en la seva proposta de resolució: alguns, diu, jutgen indispensable elaborar tota una sèrie de declaracions destinades a protegir els drets de diverses categories d'éssers humans, com els infants, els cecs, els vells, etc.; d'altres, al contrari, temen que l'adopció de moltes declaracions particulars no arribi a afèblir de la Declaració Universal dels drets de l'home. I és per aquest motiu que suggereix a la Comissió d'Assumptes Socials que sol·liciti, abans de tirar endavant, l'opinió de la Comissió dels drets de l'home. Però el delegat francès, Sr. Hauck, potser amb una reminiscència rousseauiana, li respon agudament que no es poden comparar els drets del nen amb els dels vells o els dels cecs, ja que si tots els homes comencen per ser infants, no tots atenyen la vellesa o esdevenen cecs; i creu que aquesta sola raó justifica l'elaboració d'una declaració dels drets del nen. Subratlla que la idea d'una tal Declaració no és nova, retreu el precedent de la Carta de 1924 i parla de la conveniència que es manifesti la continuïtat existent entre l'obra de la Societat de Nacions i la de les Nacions Unides en aquest camp. El Sr. Hauck, que té una forta intervenció en aquests debats, recalca que la Comissió d'Assumptes Socials ha estat cridada a preparar, per a adaptar-la a les condicions de l'any 1950 i els que el seguiran, una declaració els principis de la qual ja han estat proclamats en el pla internacional.

En el seu discurs, el Sr. Hauck reconeix que la Comissió dels drets de l'home està directament interessada en aquest punt i que els drets particulars de l'infant s'han d'inscriure en el marc més general dels drets de la persona

---

(35) 14 d'abril (vegi's doc. E/CN.5/SR.124, del 25 d'abril de 1950).

humana; però la Comissió d'Assumptes Socials no es pot substraure ja per més temps a la responsabilitat que li pertoca de preparar i de publicar una declaració dels drets del nen. Menté com a incontestable la seva competència per a pronunciar-se sobre les necessitats peculiars de l'infant. I encara que una declaració d'aquest tipus no hagi de tenir immediatament una aplicació general, els organismes internacionals -afegeix- tenen el deure de proclamar, de tant en tant, els seus principis fonamentals.

D'aquesta manera sorgeix, degut a la qüestió de principi plantejada pel Secretariat, un problema de forma que el representant del Canadà (Sr. Curry) situarà en els seus justos termes. L'alternativa consisteix en si abans d'emprendre els treballs sobre la declaració cal demanar l'opinió de la Comissió dels drets de l'home, o bé es tracta que la Comissió d'Assumptes Socials abordi prèviament l'estudi i la redacció d'un text preparatori (això darrer és el que succeirà).

Era un problema de forma seriós; ja que de prevaler el primer punt de vista, en el fons es recolzava la tesi del Secretariat en ordre a dubtar de la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta a la dels drets de l'home. I, en definitiva, aboca a què la responsabilitat de confeccionar la Carta dels drets del nen de les Nacions Unides es traspassi a la Comissió dels drets de l'home. Per això dèiem que en el present període dels treballs preparatoris és com si es tornés a començar.

La Comissió d'Assumptes Socials, que tradicionalment venia fent-se càrrec de tot el relatiu a la protecció de la infantesa, defensa la seva aptitud per a enunciar els seus drets. I aquesta discussió sobre procediment provoca opinions diverses entre els membres de la Comissió. És interessant de veure com els criteris van evolucionant en una determinada direcció, seguint quasi bé punt per punt l'ordre dels torns de cada delegat. Així, els d'Austràlia i de Nova Zelanda es declaren poc favorables a l'elaboració de noves declaracions, considerant que tot ha de poder trobar-se en la Declaració Universal

dels drets de l'home. Els representants canadenc, nordamericà i anglès estimen que la Comissió dels drets humans ha de tenir la possibilitat de pronunciar-se abans que la d'Assumptes Socials prengui una decisió final; només que Anglaterra creu que la Comissió pot continuar els seus treballs sense quedar supeditada a la dels drets de l'home, i és partidària d'una declaració distinta, breu, accessible i de més fàcil consulta que la declaració general. El delegat sudafricà pregunta què caldria trametre a la Comissió dels drets de l'home, si el sol projecte del Secretariat o també l'exàmen que n'hagi fet la Comissió d'Assumptes Socials, confiant també en què finalment s'acordi la redacció d'una declaració distinta. Iugoeslàvia insisteix en la urgència d'una promulgació dels drets del nen abans de qualsevol consulta a la Comissió dels drets de l'home; i Dinamarca afirma la competència d'aquesta Comissió per a establir un text, encara que ostime assenyat de demanar l'opinió de la dels drets humans. És el delegat francès el que fixa, en definitiva, el procediment a seguir: cal emprendre tot seguit l'elaboració de la declaració dels drets del nen i, un cop redactada, ja s'enviarà a l'ECOSOC, perquè tan sols es pot consultar la Comissió dels drets de l'home a requeriment d'aquest organisme superior del qual depenen ambdues Comissions. El Sr. Hauck suggereix la creació d'un petit grup de treball que endegui el text de la declaració. Davant de la proposta francesa -amb la voluntat que comporta-, Anglaterra afegeix que no es parli ja més de l'eventual consulta a la Comissió dels drets de l'home i diu que cal guanyar temps. Degradament, com veurem, de temps no se'n guanyarà gaire. El President sotmet a votació la proposta del Sr. Hauck, que és aprovada. A la següent reunió (36), es ratifica aquest acord i es designen com a membres del Comitè de redacció els representants d'Àustràlia, Brasil, França, Irak i Iugoeslàvia, sota la presidència del Sr. Hauck.

El curs dels debats mostra, d'aquesta manera, que tots ad-

---

(36) Reunió del 17 d'abril. Vegi's doc. E/CN.5/SR.125, de 26 d'abril de 1950, p. 4.

moten la intervenció de la Comissió dels drets de l'home, però que la competència per a establir un text definitori dels drets del nen és pròpia de la Comissió d'Assumptes Socials. Potser entreveuen que aquesta serà la seva darrera intervenció (37). El delegat canadenc ja havia expressat que la supeditació a la Comissió dels drets de l'home veia del fet que aquesta "s'ocupa del conjunt de problemes relatius a la protecció de la persona humana".

I d'aquí el matís important que en aquest moment es precisa: si fins aleshores una Carta dels drets del nen de les Nacions Unides s'estudia dins del marc de la protecció en general de la infantesa, la família i la joventut, en endavant guiarà els treballs preparatoris la idea de la protecció de la persona humana. L'elaboració de la Carta, sota aquest punt de vista, prendrà autonomia.

D'altra banda, tot i els dubtes que havia suscitat el Secretariat, la Comissió d'Assumptes Socials deixa ben clarament expressada la necessitat d'una declaració distinta i alguns delegats (Iugoslàvia, però sobretot França) posen de relleu, d'entre tots els documents de què havien disposat, la versió de la Declaració de Ginebra modificada per la U.I.P.E. (vegi's la pàg. 125). També citen, com a documents remarcables que el Secretariat no semblava haver tingut en compte, les aportacions de l'O.M.S. i de l'O.I.T. El delegat australià, encara que no era partidari de noves declaracions, indica que en tot cas li sembla judicis de no fixar en un projecte de declaració una línia de conducta massa rígida, ja que alguns principis serien inacceptables per a certs països.

Amb això ve a reforçar-se la tesi de la U.I.P.E., que, en una actitud possibilista, havia maldat sempre per una enume-

---

(37) En efecte, segons veurem en referir-nos al període preparatori 1957-59, durant el 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, s'estigué del tot d'acord en la necessitat d'una declaració independent, però també en què el projecte no fos ja retornat a la Comissió d'Assumptes Socials (vegi's doc. E/CN.4/SR.555-558, maig 1957).

ració breu de principis generals, deixant que cada país en fes l'aplicació segons les seves pròpies condicions i les institucions de què disposés.

Durant la resta d'aquest sisè període de sessions, la Comissió d'Assumptes Socials examinà paràgraf per paràgraf el projecte que el Comitè presidit pel Sr. Hauck havia elaborat en pocs dies. Després, fou enviat al Comitè Social de l'ECO-SOC.

L'estructura d'aquest projecte prengué ja la forma definitiva que adquiriria la Declaració de 1959: un preàmbul de sis apartats en el que es fa menció de la Carta de les Nacions Unides i la Declaració Universal dels Drets de l'Home, deu principis i una clàusula difusora final. És el que s'havia previst en el curs del quart període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, aleshores que l'estudi de la declaració començà a prendre un altre rumb, apartant-se del model de 1924 (38). En els principis, el Comitè intentà de resumir, de la manera més concisa possible, totes les opinions manifestades fins aquell moment; i s'hi endevinen influències concretes, tant en les idees com en l'expressió, de les versions de l'O.M.S. (vegi's l'apèndix núm. 6), de la U.I.P.E. de l'O.I.T. i d'altres.

El text del projecte es transcriu al final d'aquest apartat, quan el Secretariat, treballant conjuntament amb la Comissió dels drets de l'home, l'haurà examinat i haurà establert, a partir dels seus deu principis, una nova correspondència amb els articles de la Declaració universal.

És que abans volem referir-nos a la discussió, per part de la Comissió d'Assumptes Socials, del document establert pel Comitè que presidí el Sr. Hauck (39). El debat fou un "signe

---

(38) El quart període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (1949), consistí tan sols en un breu debat general, centrat especialment en qüestions de forma. La decisió sobre l'estructura que havia de prendre la declaració dels drets del nen està continguda en una resolució de 17 de maig de 1949 (doc. E/1359, paràgraf 87).

(39) Vegi's docs. E/CN.5/SR. 137, 138, 139, 140 i 142.

de maduresa i una prova de què la llarga paciència comença a donar els seus fruits" (40); un dels moments més fecunds dels treballs preparatoris de la Carta. Feia quatre anys que la Comissió s'hi esforçava. El representant d'Anglaterra pogué dir, d'aquest sisè període de sessions, que sovint hi havia hagut un grau de compromís semblant al de la Comissió dels drets de l'home; i el l'Irak, que en alguns aspectes s'havia anat més lluny.

El document del Comitè sofrí poques esmenes. No obstant, el que ara interessa -ens sembla-, més que seguir l'ordre de les intervencions, és mirar de reproduir el to del debat; la vocació que s'hi posà. La Comissió d'Assumptes Socials estava imposada de què la seva labor era la de preparar una declaració adaptada a les condicions de l'any 1950 i els que el seguirien (41).

Es dubtà sobre el títol que calia posar al document. Era clar que el projecte ("es vulgui o no", dirà el Sr. Hauck) aniria a parar a la Comissió dels drets de l'home. Sembla que la President d'aquesta darrera Comissió hauria preferit que el terme "declaració" no hi figurés. De moment, per evitar divergències, el text s'intitulà "Projecte de resolució sobre els drets del nen". S'examinà amplament la possibilitat d'adoptar un dels tres títols següents: "resolució", "proclamació" o "declaració". S'optà, cap al final del període de sessions, pel de "declaració": ¿disminuiria, això, l'abast moral de l'instrument més general que és la Declaració universal dels drets de l'home? De fet, amb posterioritat s'han produït amb el mateix títol altres declaracions relatives a la principal, com la "Declaració sobre l'eliminació de qualsevol forma de discriminació racial" (1963) o la "Declaració sobre l'eliminació de la discriminació respecte la dona" (1967). Es discutí, també, l'èmfasi que havia de donar-se a la redacció

---

(40) Com reconegué el Comitè Social de l'ECOSOC en fer-se càrrec del projecte (vegi's E/AC.7/SR.126, p. 6).

(41) Vegi's doc. E/CN.5/SR.124, ja citat, p. 14 (intervenció del Sr. Hauck).

dels principis: si un to imperatiu, o bé potencial; ja que de l'expressió que s'utilitzés (es prenién com a model les formes angleses "shall" o "should") en pervindria una simple exposició d'ideals o un instrument amb força persuasiva, es deia. El Comitè de redacció havia emprat la forma imperativa per a subratllar que els Estats tenen l'obligació moral de respectar els principis enunciats en el text. Per això deia: "El nen ha de ser posat en condició ..." o "El nen ha de tenir dret ...". És a dir, que sense tractar-se d'una obligació jurídica -perquè no estàvem pas davant de cap convenció- es volia anar més enllà d'una recomanació. Iugoslàvia preguntava amb una certa cruessa si es protegia un programa d'acció o un conjunt de desitjos piadosos. Si amb els principis es proposaven drets, digué el representant del Canadà, convenia mantenir la redacció en termes enèrgics. D'altra banda, afegí el delegat anglès, les versions en llengües no oficials de la declaració, tindrien tanta o més importància que els textos anglès o francès, servirien segurament de base per a mesures legislatives sobretot en els països subdesenvolupats; i ja que es tractava de proclamar uns drets era en efecte preferible, com així s'acordà, de conservar la forma imperativa.

Tampoc en aquest cas les qüestions de forma no eren fútils. Com diré més endavant la Comissió dels drets de l'home, una decisió sobre el títol o la naturalesa de l'instrument pot determinar el seu fons.

Es buscava un text equil·librat i senzill, que fugís d'afirmacions abstractes. El representant de Bolívia, Sr. Anzo Matienzo (42) digué que l'Organització de les Nacions Unides no ha de donar als pobles del món esperances irrealitzables, sinó que s'ha de mostrar prudent i ha de conservar el sentit de la realitat. És una actitud pròpia de país del Tercer Món, que en la dècada dels cinquanta començaren a entrar massiva-

---

(42) El Sr. Eduardo Anzo Matienzo fou també representat del seu país a la Tercera Comissió de l'Assemblea General, quan aquesta estudià la Declaració universal dels drets de l'home.

ment al si de l'Organització. D'aquí, en part, la preocupació que aflorava sovint, en insistir-se en el tema dels serveis mèdics gratuïts -i, generalitzant el problema, de la seguretat social-, pel temor que molts països no poguessin fer-hi front.

Per motivacions diferents, altres representants reclamaven així mateix un text simple i concís. El del Canadà pensava en un text susceptible de ser penjat a les escoles i fàcilment comprès pels infants. Li semblava que el document redactat pel Comitè contenia fórmules massa rebuscades. Però el Sr. Hauck li féu observar que també podia dir-se que el llenguatge de la Declaració francesa dels drets de l'home era complex, i no per això, després de figurar molt de temps a les escoles de França, els nois del seu país deixaven de conèixer-la i de comprendre-la força bé. El projecte de declaració, deia el Sr. Hauck, no anava pas adreçat als infants mateixos, sinó a aquells que tenen la responsabilitat de protegir-los i de vetllar pel seu desenvolupament: educadors, metges, treballadors socials, etc. Com si tornessim a aquella frase de Wallon, ja citada: "El nen només sap viure la seva infantesa; conèixer-la és assumpte de l'adult".

L'ombra de la Declaració dels drets de l'home planava sobre els debats. "Cal que s'eviti el copiar servilment la Declaració universal dels drets de l'home; el que cal és tenir en compte les condicions de desenrotllament de l'infant", digué el representant de Iugoeslàvia quan es tractava dels serveis mèdics gratuïts; i el d'Estats Units feia observar que "el projecte de declaració de drets del nen presenta el mateix caràcter que la Declaració dels drets de l'home". El Sr. Anze Matienzo advertia que la discussió del text no hauria de ser objecte d'un debat inútilment llarg. Recordava, ell que hi havia estat, els perllongats i difícils debats que precediren l'adopció definitiva de la Declaració universal dels drets de l'home; i avisà, encertant-ho: "El nou projecte de declaració concixerà probablement la mateixa sort".

Les deliberacions no arribaren a adquirir un to polèmic. Tan sols es vorejà en dues ocasions. Unad'elles en proposar la "Unió internacional de les Lligues Femenines Catòliques" que al costat del "desenrotllament físic, intel.lectual i social del nen" que enuncieva el primer principi s'hi afegís l'adjectiu espiritual; ja que l'infant és un ésser humà i convé assegurar el seu progrés en aquest camp (43). El Sr. Hauck no s'hi oposà pas, indicant que el Comitè de redacció havia considerat que el conjunt d'adjectius "intel.lectual, moral i social" responia a aquesta idea. Però el representant de Xina declarà que no acceptaria la inserció d'aquest qualificatiu si hom li donava un sentit religiós (44). El brot de controvèrsia s'esvaí quan el delegat anglès digué que ell no pensava pas que el mot "espiritual" s'hagués d'entendre en el sentit de pràctica de qualsevol religió. Brasil i Bolívia s'havien pronunciat ja a favor de l'escmena, que prosperà. I més endavant sorgí la qüestió de l'avortament. A propòsit d'una frase del text que es refereix a la salut de l'infant "ja abans de la seva naixença" el representant de Dinamarca troba que aquí s'hi pot comprendre tant les atencions a la dona encinta com el dret del nen a viure. No obstant, adduí, la Comissió ha de comptar amb què alguns països autoritzen en certs casos l'avortament, àdhuc per eugenisme (Dinamarca mateix) o per la situació social especialment difícil en què pugui trobar-se la dona (cas de Suècia), i per això fóra delicat d'incloure una clàusula que fes abstracció d'aquest fet. El dret a la vida que proclama la Declaració universal dels drets de l'home ja havia provocat una discussió semblant; i, en atenció a les legislacions que permeten l'avortament, no s'havia precisat quan comença l'existència. El Sr. Hauck puntualitzà que en la frase "(el nen) ha de poder, ja abans de la seva naixença, créixer i desen-

---

(43) El mot "espiritual" figurava en el text de la Declaració de Ginebra, i provenia de la "Carta dels Nens" de la "Save the Children Fund": vegi's Apèndix núm. 1.

(44) Recordem que es tracta de la Xina "nacionalista". La República Popular de la Xina està present a l'O.N.U. des del 25 d'octubre de 1971.

rotllar-se d'una manera sana" es proclama la necessitat de protegir la maternitat. I així es tallà el segon brot polèmic.

Tres delegacions (Canadà, sobretot; Nova Zelanda i Anglaterra) s'inquietaren per una de les frases de la clàusula proclamatòria, la que afirma que el nen gaudirà "en el seu propi interès i en el de la societat" dels drets i llibertats fonamentals enunciats en la declaració (45). Canadà s'oposaria amb fermesa a què es deixés entendre que l'infant tan sols pot disfrutar de drets en benefici de la societat. "Tota possibilitat d'interpretació en aquest sentit ha de ser eliminada", remarcà, demanant que quedés ben patent l'equilibri entre el bé de l'individu i el de la societat. L'objecció sorprengué al Sr. Hauck: l'oposició entre individu i societat no havia pertorbat en cap moment les discussions al si del Comitè de redacció; tots els seus membres havien cercat d'establir, com una mena d'introducció o de títol de fons, aquest equilibri entre els drets de l'individu i el seu paper en la societat. Precisament, a la mateixa clàusula, com féu ressaltar el representant del Brasil, es fa al·lusió al dret a "una infantesa sortosa", expressió que implica que l'infant ha de formar part de la societat en la que viu i que el sentiment de pertànyer-hi és indispensable per a la seva felicitat.

El dret a una infantesa sortosa (46) només podíem trobar-lo en un document propi del darrer estadi de la història del nen. Com també la interpretació que es donà al mot "llibertat". Ara tocava el torn d'inquietar-se a Bolívia i al Brasil, ja que, d'entrada, els feia por aquesta darrera paraula; calia no servir-se'n injustificadament, deien. Alshores el Sr. Hauck explicà que aquí hi havia un problema de mètode

---

(45) Aquesta frase apareixia també a la "Carta dels Nens" de la S.C.F., en la que, enlloc de "societat", es parlava de "comunitat". Vegi's Apèndix núm. 1.

(46) La menció del dret a una infantesa sortosa fou el resultat d'una proposta del delegat nordamericà tendent a incloure en el projecte el dret a la recerca de la felicitat que enuncia la Constitució dels Estats Units.

des pedagògics antics i moderns. Ell estava convençut que apel·lar al raonament, al sentit de responsabilitat i al sentit social dels nois és sovint preferible que fer pesar sobre l'infant una autoritat ofuscada. Heus ací què li feia defensar el mot "llibertat", car ell creia que l'educació té per objecte desenrotllar la personalitat de l'infant en tots els aspectes. El Sr. Anze Matienzo restà convençut: "La declaració dels drets del nen sembla ser, doncs, igualment, una declaració dels deures dels pares", reflexionà; i demanà que es mantingués aquella expressió. D'aquesta manera, el sentit del document s'anava amenant de tota una concepció de la infantesa.

S'entrevéu, però, d'una manera imprecisa, l'existència de matisos segons que les observacions provinguin -per a emprar una terminologia acceptada- dels països "rics" o dels països "pobres". Els seus temors són diferents. Uns volen assegurar l'equilibri entre els drets de l'individu i de la comunitat; a d'altres els fa por la paraula "llibertat". Quan, per exemple, es debatia la qüestió de la gratuïtat dels serveis mèdics, el delegat nordamericà deia que seria "inoperant", i el del Brasil "il·lusòria" la clàusula que la recollís. En una de les sessions, Bolívia féu una remarca de caràcter general que ve a reforçar aquest extrem. Sembla, digué, que la declaració contempli els infants més afortunats, quan hauria de posar l'accent sobre els desheretats, els abandonats, els orfes, els il·legítims; recalcant que havia rebut instruccions del seu govern en aquest sentit. No integrariem pas aquesta posició a la nostra tesi, ja ho hem dit. Creiem que atemptaria el sentit de totalitat que ha de tenir la promoció de la infantesa, i que només així les injustícies i totes les reivindicacions catalogables han de ressortir amb més força. Però la postura de Bolívia és explicable. També serà el Sr. Anze Matienzo que demanarà per a l'infant "un nom i una llar". Prou el delegat de la Xina li diu que, al seu país, no concedeixen massa importància al nom i es considera que el nen només en té necessitat quan ve a escola; i l'anglès, que donant al fill natural el nom de la mare, es ressalta encara més el caràcter il·legítim del seu naixement. Ell s'obstina -i ho compartim- a reclamar "la dignitat d'un nom".

Quan s'examinava la clàusula no-discriminatòria, degué causar com un estupor el singular al·legat del representant del Brasil a favor de la colonització llatina a Sudamèrica. "El món sencer, digué, comença a comprendre que les races no són pas intrínsicament inferiors o superiors, sinó que varien segons la seva cultura i les seves aspiracions". Cert que al Brasil, reconegué, la pràctica de l'esclavatge no s'ha eliminat totalment, però l'antagonisme racial, que és la manifestació més perillosa de la discriminació, és en camí de desaparèixer. Les nacions llatines no poden vaner-se d'uns orígens ètnics perfectament homogenis o purs; i fóra inútil de preguntar-se què hauria succeït si l'Amèrica llatina hagués estat colonitzada pels anglosaxons. Però el Brasil ha pogut mostrar com races diferents i diverses poden viure en un mateix país en un esperit d'absoluta igualtat. Les condicions que al Brasil han afavorit aquest progrés no existeixen en els països colonitzats pels anglosaxons. Per això el delegat brasileny es congratula del text redactat pel Comitè, que ha anat més lluny que la proposta inicial del Secretariat, i que marca fins i tot un avanç sobre la Declaració de Ginebra. Bolívia i l'Índia s'associaren colorosament a l'homenatge que encloïa aquesta intervenció. El delegat nordamericà reconegué plenament "el valor de les observacions formulades pel representant del Brasil", aprenent-se a senyalar que el principi de no-discriminació figura en la declaració, dient que estaria disposat a reemplaçar els mots "més enllà de tota consideració de raça ..." per "sense cap distinció de raça ...", a fi de posar més clarament l'accent "sobre la qüestió que el representant brasileny es pren tant a pit". Hi ha una velada confrontació entre el Nord i el Sud, que encara és lluny de desaparèixer.

Volem comentar, a més, tres punts bàsics dels tractats en el present sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials. En primer lloc, el dret a l'educació, ja recollit, i més omplament per cert, en l'article 26 de la Declaració universal dels drets de l'home. Les observacions

fetes en aquest terreny al si de la Comissió són una altra mostra de com era sensible a l'evolució produïda en l'encontre de la societat adulta amb els infants. Els principis de l'obligatorietat i de la gratuïtat ja eren reconeguts. Ara, aquí, es parlà del sentit de l'educació a partir de les necessitats mateixes del nen; i es digué que era essencial que l'educació no fes de l'home un simple robot, que no apuntés a fins materials o col·lectius, i que per això importava d'assegurar a l'infant una cultura general com a base per a la formació del seu judici personal. S'hauria volgut precisar més la significació del terme "cultura general". El Sr. Hauck insinuà que no consistia a emmagatzemar coneixements tècnics o científics, sinó de donar el sentit de l'art, el sentit de la ciència, i, en general, de totes les grans coses que transformen la humanitat i afermen el seu progrés. Tot i expressat sumàriament, aquesta és la concepció de la UNESCO a l'època d'una educació democràtica. Alguns delegats pretenien afegir-hi el dret a l'educació d'aquells adults que no haguessin gaudit, d'infants, de l'ensenyament elemental (Xina) o que calia estendre la gratuïtat a tots els nivells (Iugoeslàvia). Per part de molts, sobretot, s'insistí en el dret a una formació professional. Això portà a discutir l'edat límit de l'ensenyament obligatori (sub-tema d'una qüestió més àmplia: els confins temporals de la protecció de la infantesa). "Tant pel que fa a la formació professional com a la gratuïtat, tot depèn del significat que es doni al mot infant", comentà el representant del Canadà. Resultava complex d'establir un límit universal. D'una manera o altra, calia prohibir que un infant entrés a treballar abans d'haver acabat la seva instrucció obligatòria; però l'edat, "cada país l'ha de fixar en el marc de la seva legislació nacional, amb l'objecte de permetre als governs d'anar tant lluny que els sigui possible" (Iugoeslàvia). El representant de l'O.I.T. invocà la resolució adoptada en la seva Conferència de 1945, segons la qual els interessos professionals dels infants i dels joves han de ser estimulats i la tria d'una professió afavorida a través de programes d'ensenyament pre-professional susceptibles de desenrotllar el coneixement, el

gust i l'estima del treball i que siguin compatibles amb els objectius de l'educació general (47). Per donar una satisfacció a les delegacions que expressaven el seu interès sobre el tema de la formació professional, i alhora mantenir la idea que l'educació no ha de ser purament acadèmica i que ha de facultar l'infant per a guenyar-se la vida, el Sr. Hauck proposà la frase "que pel seu treball pugui esdevenir un membre útil de la societat" (una expressió que prové del projecte de l'O.M.S. : vegi's apèndix núm. 6).

Un dels motius d'oposició a les esmenes sobre la formació professional era que aquesta no es dóna als infants sinó als joves. S'estigué a punt, aleshores, d'encetar el tema clau, no result, de què s'entén per "infant" en el context de la declaració. Però no s'hi aprofundí; i la qüestió resta dempeus (48).

Finalment, hi ha un darrer punt massa breument tractat per al nostre gust. Calia justificar, en el cos del text mateix, la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. A l'argument d'una protecció especial "per la seva falta de maduresa física i mental", s'hi afegí: "i per la seva condició jurídica particular". El Sr. Hauck explicà que fou després d'un llarg intercanvi d'opinions al si del Comitè que es decidí de suprimir els mots "del menor". El terme "menor", que era el proposat de bell antuvi, podia suscitar diverses interpretacions. Quan la declaració fou objecte, els anys següents, de noves deliberacions, ja no es parlà més de "condició jurídica particular", i ens sembla una llàstima. Es consignaren altres frases, com "protecció jurídica especial" (projecte de

---

(47) En general, les organitzacions especialitzades, com l'O. I.T., demostren en el seves intervencions una gran competència i claredat de conceptes. Les Convencions de l'O.I.T. relatives al treball dels infants, són un gran valor.

(48) Algunes organitzacions internacionals dedicades a la infantesa tenen establert un límit d'edat. L'O.M.E.P. s'ocupa dels infants de fins els vuit anys. El B.I.C.E. entén per "infant" els nois de fins els quinze anys. Ja hem vist, a la pàg. 128 d'aquest treball, altres opinions sobre el particular.

la Comissió dels drets de l'home: vegi's apartat següent) o "la deguda protecció legal" (text definitiu de 1959), que enclouen tan sols conceptes més aviat tuitius. Degut als nostres plantejaments inicials, atribuïm un gran valor al canvi de l'expressió "condició del menor" per una fórmula més general.

Tal com hem enfocat la síntesi d'aquest sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, creiem irrelevant el mencionar les votacions particulars que s'efectuaren durant els debats. En el seu conjunt, el projecte s'adoptà per tretze vots contra cap, i tres abstencions. S'abstingueren Bolívia, Canadà i Anglaterra. El Sr. Anzo Matienzo insisteix -i el to s'endevina greu- en què hom no vegi en la seva abstenció un desinterès del seu país pel progrés social en general i la qüestió dels drets de l'infant en particular; el que ha influït principalment en la seva decisió és la desconfiança que, en establir els serveis mèdics gratuïts, tal serveis no siguin monopolitzats per les classes riques en detriment de les pobres. D'altra banda, expressa l'admiraació pel paper que ha jugat en la discussió el representant de França i per la probitat intel·lectual amb què el President ha dirigit els debats. Canadà pensa que la idea de la gratuïtat de l'educació i dels serveis mèdics és aliena al tema debatut. El representant anglès explica que la seva delegació s'ha abstingut no pas perquè pugui fer objeccions a cap dels principis de la declaració, sinó perquè la discussió ha revelat que la matèria correspon en gran part a la competència de la Comissió dels drets de l'home.

Algunes de les motivacions dels vots favorables al text foren que aquesta declaració marca un progrés sobre tots els documents internacionals anteriors relatius als drets de l'infant, significant una base sòlida d'acció futura (Iugoeslàvia, país que ha mantingut sempre una actitud molt coherent); o perquè es creu que els governs s'hi inspiraran en la seva política en el camp de la infantesa (Unió Sudafricana); l'esperança que la declaració es converteixi en un instrument que compro-

meti els signataris (Brasil); o el fet que constitueix un complement de la Declaració universal dels drets de l'home (EEUU).

La Comissió d'Assumptes Socials adoptà aleshores una resolució (49) per la que es trametia el projecte de declaració al Consell Econòmic i Social, recomanant-li de demanar a la Comissió dels drets de l'home que comunicués de cara la 13ª Sessió del Consell la seva opinió sobre aquest projecte de declaració dels drets del nen, en vistes a sotmetre'l a l'aprovació de l'Assemblea General.

Fou el Comitè Social de l'ECOSOC l'encarregat d'examinar el text de declaració i el projecte de resolució proposats per la Comissió d'Assumptes Socials. Hi dedicà quatre reunions (50). L'exàmen que es féu del text en si resultà bastant superficial; els debats es centraren sobretot en la petició que calia fer a la Comissió dels drets de l'home.

En efecte, bé que provingués del Comitè Social aquell elogi de la labor de la Comissió d'Assumptes Socials, qualificant-la com una "prova de llarga paciència", semblava oblidar els anys que havia consumit per a redactar un text vàlid sobre els drets del nen. Resparegueren els dubtes ja quasi habituals respecte la utilitat d'una declaració distinta (Bèlgica); s'intentà reconsiderar el títol perquè podia "atemptar el prestigi de la Declaració universal dels drets de l'home"; i, a aquestes altures, el representant del Canadà arribà a dir que "l'inserció d'un nou article a la Declaració universal seria preferible". El delegat mexicà s'inquieta en veure que alguns dels seus col·legues s'oposa a una declaració dels drets del nen distinta, recorda a tots la trista situació de molts infants en el món i espera, almenys, que el document de la Comissió d'Assumptes Socials serveixi de model a les legislacions sobre protecció de la infantesa.

---

(49) Vegi's doc. E/1678 - E/CN.5/221, de 8 de maig de 1950, paràgraf 60, i Anexe II, part IV d'aquest doc., pp. 62-65.

(50) Vegi's E/AC.7/SR.125-128, juliol 1950, onzè període de sessions de l'ECOSOC.

Són els delegats d'Anglaterra i EEUU, precisament els que semblen més desitjosos de l'entrada en escena de la Comissió dels drets de l'home (51), els que valoren públicament l'obra de la Comissió d'Assumptes Socials i que recorden que el projecte d'una declaració dels drets del nen no és pas una cosa d'ahir.

El President del Comitè Social -és una impressió personal nostra- no sap massa què fer davant les propostes que es van produint: ¿tornar el projecte a la Comissió d'Assumptes Socials perquè assenyali als governs els principis que representen el mínim jurídic a recollir en les legislacions nacionals? ¿no parlar de sotmetre el document a l'Assemblea General perquè la Comissió dels drets de l'home actuï amb més llibertat? ¿s'està davant d'una simple resolució sobre els drets del nen o d'un instrument comparable a la Declaració universal?

En el pas d'un organisme a l'altre, encara que es procuri entregar una documentació ben preparada i un historial complet, sempre pot perdre's alguna cosa. Es perden, si més no, les vivències i la riquesa de motisos que hi ha darrera un text. El burocratisme és inevitable; cal dir també que necessari per a conferir seguretat a la intervenció d'òrgans diversos. Només que les successives represes han estat de vegades menys afortunades que altres, i això té importància en l'elaboració d'un document que, com la Carta de la Infantesa, ha durat tant de temps.

El delegat francès al Comitè Social, coherent amb el Sr. Hauck, expressa el seu desig de veure l'Assemblea General examinar el més ràpidament possible tots els treballs ja acompanyats. Creu que la Comissió dels drets de l'home ajudarà l'E-COSOC a prendre, en la seva 13ª Sessió, una decisió amb més

---

(51) Qui sap si ens excediríem en dir que els països més desenvolupats manifesten una natural inclinació a pensar en les instàncies que els semblen més altes; o cal simplement reconèixer que és lògic, en el punt que es trobaven els treballs preparatoris, situar l'estudi de la declaració en el marc de la protecció de la persona humana, propi de la Comissió dels drets de l'home.

coneixement de causa. D'aquí la primera part de la resolució que desseguida es transcriurà. El delegat anglès deixa entendre que la Comissió d'Assumptes Socials s'havia extralimitat; estima que "en eixamplar l'abast del projecte de declaració dels drets del nen, ha promogut qüestions que han de ser tra-meses a la Comissió dels drets de l'home". Aquest darrer organisme, doncs, haurà de reprendre el problema. L'esmena anglesa de cara a la part dispositiva de la resolució és la que s'accepta, i, en realitat, permetrà una gran llibertat d'acció a la Comissió dels drets de l'home (52).

Reproduïm el text íntegre de la resolució perquè donarà molt joc en els debats posteriors:

Resolució 309 C (XI) del Consell Econòmic
i Social de 13 de juliol de 1950 (53)

Projecte de declaració dels drets del nen

El Consell Econòmic i Social,

Desitjant que una declaració sobre els drets del nen sigui presentada el més aviat possible, per al seu examen, a l'Assemblea General,

Prenent nota de l'estreta relació que existeix entre el projecte de declaració dels drets del nen i la Declaració universal dels drets de l'home,

Prega a la Comissió dels drets de l'home d'examinar, tenint en compte els processos verbals del Consell consagrats a aquest tema, el projecte de declaració dels drets del nen preparat per la Comissió d'Assumptes Socials alhora que la Declaració universal dels drets de l'home, i de comunicar al Consell, de cara el seu tretzè període de sessions, les seves observacions a propòsit de les qüestions de principi i sobre el contingut d'aquest document.

---

(52) El mateix President del Comitè Social de l'ECOSOC reconeix que amb la resolució presa, la 309 C (XI), no s'exclou la possibilitat que la Comissió dels drets de l'home pugui presentar un nou projecte de declaració (vegi's doc. E/AC.7/SR.128, p. 4). Això és el que efectivament passarà.

(53) Doc. E/1849, p. 39.

El projecte de declaració figurava en el programa del setè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, de 1951; però no pogué endinsar-se en el seu estudi fins el 1957 (tretzè període de sessions). No obstant, en realitzà un primer examen sumari que, a guisa de preàmbul del seu futur treball, recull un Memorandum del Secretari General (54).

L'actuació de la Comissió dels drets de l'home s'inicia amb aquest Memorandum, que és un document ordenat, concís i molt útil (55). Mai la intervenció del Secretariat, combinant-se en aquesta ocasió amb la labor de la Comissió dels drets de l'home, no havia estat tant eficaç. Després de fer-se càrrec de l'anterior resolució, de transcriure el text complet de la declaració dels drets del nen i de fer un breu historial de tot l'actuat des de 1946, dedica un apartat a les qüestions de principi i un altre al seu contingut; també reproduïx en un apèndix la Declaració de Ginebra. Fa notar que l'ECOSOC no havia pres cap decisió relativa al títol ni al fons del projecte; i que tampoc el Comitè Social no s'havia pronunciat sobre la naturalesa jurídica d'aquest instrument internacional (56).

A fi d'atendre el millor possible el prec contingut en la resolució 309 C (XI), el Memorandum intenta de precisar, abans que tot, el sentit dels termes "principi" i "contingut". En el present context, diu, la qüestió de "principi" sembla

-
- (54) Doc. E/CN.4/512, de 19 de febrer de 1951; setè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home, punt setè de l'ordre del dia provisional.
- (55) Serà tingut molt en compte en el 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (1957).
- (56) De totes maneres, el delegat francès al si del Comitè Social de l'ECOSOC ja havia advertit que aprovant la resolució 309 C (XI) s'aprovava, al mateix temps, l'expressió "declaració" (vegi's doc. E/AC.7/SR.126, p. 14). I ja quedà així per sempre. Pel que fa a la naturalesa de la declaració, de moment s'havia dit, per part dels EEUU, que la declaració enuncïava tan sols un objectiu a atènyer, que no era un instrument jurídic amb força obligatòria, i que un instrument jurídic fóra prematur (vegi's doc. E/AC.7/SR.128, p. 17).

comprendre totes les consideracions relatives a l'objectiu, a la naturalesa i al títol de l'instrument. El terme "contingut" significa el fons, és a dir les disposicions mateixes del text del projecte. Hi ha un estret lligam entre el "principi" i el "contingut", perquè una decisió sobre l'objectiu, la naturalesa i el títol del projecte determinarà, en una certa mesura, el fons mateix d'aquest instrument. I l'adopció de les disposicions suposa reconèixer prèviament la necessitat i l'oportunitat de l'instrument i un acord general sobre la seva naturalesa i el seu títol.

Aleshores, en el que constitueix una profitosa anàlisi del projecte que ens ocupa -i la millor introducció a la seva lectura-, aplica cadascun d'aquests conceptes al document en si i als problemes més sobressortints dels debats de la Comissió d'Assumptes Socials i del Comitè Social de l'ECOSOC.

L'objectiu del projecte figura en els paràgrafs 5 i 6 del Preàmbul del document, en referir-se a la protecció especial que el nen requereix, a la seva condició jurídica particular, i a la possibilitat de gaudir dels seus drets i llibertats fonamentals i tenir una infantesa sortosa. La necessitat i l'oportunitat d'una declaració distinta -tema tant controvertit, com hem vist- es centra en el caràcter particular de les necessitats de la infantesa i en el convenciment que la Declaració dels drets de l'home ha de considerar-se com una declaració general, a completar per una sèrie de declaracions especials.

La naturalesa del projecte, debatuda també llargament, motiva tot de preguntes: ¿ha de ser un instrument jurídic amb força obligatòria? ¿és un conjunt de normes mínimes a les quals s'hauran d'adaptar les legislacions nacionals; o és tan sols un model a seguir? ¿com es posaran en pràctica les seves disposicions? ¿quines mesures haurà de prendre l'O.N.U. per a aplicar-les?

I el títol. L'expressió no oficial de "Carta de la Infantesa", segueix el Memorandum, ha estat utilitzada per dife-

rents membres de la Comissió d'Assumptes Socials. D'entre els títols que s'havien suggerit, la Comissió es decidí finalment pel de "declaració"; per dues raons, li sembla: per a subratllar l'enllaç que hi ha entre aquest document i la Declaració de Ginebra de 1924 (que per això figura en l'Apèndix d'aquest Memorandum) i també per indicar la seva situació particular en relació amb l'instrument general, la Declaració universal dels drets de l'home.

Fixem-nos que en totes aquestes observacions no hi ha judicis de valor. Ara no es tractava sinó de deixar ben plantejats els problemes; tot i que la Comissió d'Assumptes Socials, per la seva banda, ja els havia donat per resolts.

Respecte al contingut, a les disposicions mateixes, i amb la finalitat de proporcionar elements de judici per a comparar els dos instruments, es limita a reproduir, a dues columnes, els principis del projecte de declaració dels drets del nen i els articles de la Declaració universal dels drets de l'home que s'hi corresponen d'una manera més precisa. Procediment en aparença asèptic, però efectiu.

És el moment, doncs, de transcriure el text de la Comissió d'Assumptes Socials (57):

Projecte de declaració sobre els drets del nen
elaborat per la Comissió d'Assumptes Socials

P r e à m b u l

I. Considerant que les Nacions Unides han refermat en la Carta i en la Declaració universal dels drets de l'ho-

---

(57) Traducció personal del text francès contingut en el document E/CN.4/512, pp. 1-3; compulsada amb la versió espanyola continguda en el doc. E/1678, pp. 63-65 i E/3229 (aquest darrer, documentació oficial de l'ECOSOC, 28è període de sessions, suplement nº 8, pp. 24.26). Certes fórmules s'acosten més a la versió francesa. Les cites dels principis de la Declaració dels drets de l'home, són un extracte -ens sembla que suficient com a referència- dels articles amb els que es fa la correspondència.

me la seva fe en els drets fonamentals de l'home, i en la dignitat i el valor de la persona humana, i que s'han declarat decidides a promoure el progrés social i a instaurar condicions de vida en una més gran llibertat,

- II. Considerant que les Nacions Unides han declarat que tothom es pot prevaler de tots els drets i de totes les llibertats proclamades en la Declaració universal dels drets de l'home, sense cap mena de distinció, especialment de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o altres opinions, d'origen nacional o social, de posició econòmica, de naixença o de qualsevol altra situació,
- III. Considerant que els Estats Membres han proclamat en la Declaració universal dels drets de l'home que reconeixen els drets fonamentals de la persona humana,
- IV. Considerant que seguint els termes de la Declaració de Ginebra sobre els drets del nen de 1924 la humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa,
- V. Considerant que el nen necessita d'una protecció especial per la seva manca de maduresa física i intel·lectual i per la seva condició jurídica particular,

En conseqüència,

- VI. L'Assemblea General reconeix i proclama els drets essencials del nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenrotllar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats fonamentals, i particularment aquells que ha enunciat la Declaració universal dels drets de l'home. Insta els homes i les dones, no sols a títol individual sinó a través de les seves autoritats locals i governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin mitjançant l'aplicació dels principis següents:

PRINCIPIS

(del projecte de Declaració dels drets del nen de la Comissió d'Assumptes Socials)

Articles de la Declaració universal dels drets de l'home

1. EL NEN HA DE SER POSAT EN SITUACIÓ DE DESENROTLLAR-SE D'UNA MANERA SANA I NORMAL, EN EL PLA FÍSIC, INTEL.LECTUAL, MORAL, ESPIRITUAL I SOCIAL, EN CONDICIONS DE LLIBERTAT I DIGNITAT.	<u>Art. 3:</u> Dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la persona. <u>Art. 22:</u> Dret a la seguretat social; drets econòmics, socials i culturals. <u>Art. 25, pgrf. 2:</u> Protecció a la maternitat i a la infantesa; protecció igual pels fills nascuts fora de matrimoni.
2. EL NEN HA DE TENIR DRET DES DE LA SEVA NAIXENÇA A UN NOM I A UNA NACIONALITAT.	<u>Art. 15, pgrf. 1:</u> Dret a una nacionalitat.
3. EL NEN HA DE GAUDIR DELS BENEFICIS DE LA SEGURETAT SOCIAL. HA DE PODER CREIXER I DESENROTLLAR-SE, JA ABANS DE NÈIXER, D'UNA MANERA SANA. TÉ DRET A UNA ALIMENTACIÓ, A UNA VIVENDA I A UNS ESPLAIS ADEQUATS I A UNS SERVEIS MÈDICS APROPIATS I GRATUITS.	<u>Art. 22</u> (ja mencionat) <u>Art. 25, pgrf. 1:</u> Dret a un nivell de vida suficient; dret al benestar.
4. EL NEN HA DE TENIR LA POSSIBILITAT DE PUJAR EN UN AMBIENT DE SEGURETAT	<u>Art. 3</u> (ja mencionat) <u>Art. 22</u> (ja mencionat)

ECONÒMICA, SI ÉS POSSIBLE SOTA LA SALVAGUARDA DELS SEUS PROPIS PARES, EN UNA ATMOSFERA FAMILIAR D'AFECTE I COMPRESIÓ QUE AFAVOREIXIN L'EXPANDIMENT HARMONIÓS DE LA SEVA PERSONALITAT.

5. EL NEN HA DE REBRE UNA EDUCACIÓ QUE EL PROVEEIXI D'UNA CULTURA GENERAL, I LI PERMETI DE DES-ENVOLUPAR LES SEVES FACULTATS I EL SEU JUDICI PERSONAL I D'ESDEVENIR UN MEMBRE ÚTIL DE LA SOCIETAT. AQUESTA EDUCACIÓ HA DE SER GRATUITA.

6. EL NEN HA DE FIGURAR ENTRE ELS PRIMERS A REBRE, EN TOTES LES CIRCUMSTÀNCIES, PROTECCIÓ I SOCORS.

7. EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOTES LES FORMES DE NEGLIGÈNCIA, DE CRUELITAT I D'EXPLOACIÓ, DE CAP MANERA NO SERÀ SOTMÉS A UNA OCUPACIÓ O TREBALL QUE PERJUDICI LA SEVA SALUT O LA SEVA EDUCACIÓ, O QUE DIFICULTI EL SEU DESENROTLLAMENT.

Art. 16, pgrf. 3:

La família és l'element natural i fonamental de la societat.

Art. 26, pgrfs. 1, 2 i 3:

Dret a l'educació; gratuïta a l'etapa elemental.

L'educació ha de tendir al ple desenrotllament de la personalitat humana.

Dret prioritari dels pares a escollir la classe d'educació de llurs fills.

Art. 25, pgrf. 2:

La infantesa té dret a una ajuda i a una assistència especials.

Art. 5:

Ningú no serà sotmès a tractes cruels, inhumans o degradants.

Art. 23, pgrfs. 1 i 3:

Dret al treball, en condicions equitatives i satisfactòries.

Art. 24:

Dret al descans, al lleure, a una limitació raonable de la jornada laboral.

8. EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOT ALLÒ QUE PUGUI EXCITAR LES DISCRIMINACIONS O ELS ODIS D'ORDRE RACIAL O NACIONAL. HA DE SER EDUCAT EN EL SENTIMENT QUE ASSOLIRÀ LA SEVA PLENA EXPANSIÓ I QUE S'ASSEGURARÀ LES MÀXIMES SATISFACCIONS SI CONSAGRA LES SEVES ENERGIES I LES SEVES QUALITATS AL SERVEI DEL PROISME, EN UN ESPERIT DE FRATERNITAT I DE PAU UNIVERSALS.
9. EL NEN QUE PATEIXI ALGUNA DEFICIÈNCIA FÍSICA, MENTAL O SOCIAL, HA DE REBRE EL TRACTAMENT, L'EDUCACIÓ I LES ATENCIONS NECESSÀRIES QUE RECLAMA LA SEVA PARTICULAR SITUACIÓ.
10. EL NEN HA DE GAUDIR DE TOTS ELS DRETS RECONEGUTS MÉS AMUNT, DESCARTANT TOTA CONSIDERACIÓ DE RAÇA, DE COLOR, DE SEXE, DE CASTA, DE RELIGIÓ, D'OPINIÓ POLITICA O ALTRES OPINIONS, D'ORIGEN NACIONAL O SOCIAL, DE POSICIÓ ECONÒMICA, DE LEGITIMITAT O DE QUALSEVOL ALTRA SITUACIÓ.
- Art. 1er:
Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets; ... i els cal mantenir-se entre ells amb un esperit de fraternitat.
- Art. 2:
Qualsevol persona pot prevaler-se dels drets i llibertats que aquesta Declaració proclama, sense cap mena de distinció.
- Art. 7:
Tothom és igual davant la llei.
- Art. 26, pgrf. 2:
L'educació ... ha d'afavorir la comprensió, la tolerància i l'amistat.
- Art. 25, pgrfs. 1 i 2:
Tota persona té dret a la seguretat en cas de malaltia o invalidesa.
La infantesa té dret a una ajuda i a una assistència especials.
- Art. 2 (ja mencionat)
Art. 25, pgrf. 2:
Tots els infants, nascuts dins o fora de matrimoni, gaudixen de la mateixa protecció social.

L'ASSEMBLEA GENERAL SOL.LICITA A TOTS ELS GOVERNS I ALS POBLES DE DIFONDRE I EXPLICAR ELS PRINCIPIS ENUNCIATS MÉS AMUNT ALS PARES, ALS EDUCADORS, ALS METGES, ALS TREBALLADORS SOCIALS, A TOTES LES ALTRES PERSONES QUE S'OCUPEN DIRECTAMENT DELS INFANTS, I ALS INFANTS MATEIXOS.

" " " " " "

Hem dedicat una atenció tan sostinguda a aquest projecte, perquè l'abast -excessiu, per alguns- donat per la Comissió d'Assumptes Socials el que en principi es tractava només d'un text preparatori, l'ha convertit en el que no dubtaríem a qualificar com la Declaració dels drets del nen de 1950.

Amb els debats d'aquest període quedà assegurada la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. Calgué superar la tendència a mantenir una sola declaració principal sobre els drets de la persona humana. Aquest fou, en molta part, un mèrit personal del representant francès Sr. Hauck. Sense la seva actuació, segura i equilibrada, ens hauríem vist privats del que cal doncs considerar alguna cosa més que un simple antecedent.

La Comissió d'Assumptes Socials s'acomodà a la forta virada que imposà la presència de la Declaració universal dels drets de l'home, abandonant, com a mètode de treball, la temptativa de transformar i adaptar la Carta de 1924; encara que molts retalls seus poden identificar-se en aquests deu principis. La Declaració de Ginebra és lluny i és prop: se li reconeix la paternitat, se li ret homenatge i se la menciona com a font. Si les referències a la Declaració universal són persistents, ho són per a una confrontació. En realitat, el contingut i el to dels punts ara enunciats reflecteixen aquell tipus de coneixement de les necessitats del nen que tan sols li podia venir a la Comissió d'Assumptes Socials de consagrar-se a la protecció de la infantesa i d'estar avesada a invocar, per a la seva acció, uns principis ja de temps proclamats en

el pla internacional. Per això el Sr. Hauck defensà l'aptesa i la responsabilitat de la Comissió de preparar una declaració sobre els drets del nen. I convertí anticipadament el projecte en la primera de les declaracions relatives als drets humans.

L'instrument que més endavant articularà la Comissió dels drets de l'home i la versió definitiva de 1959, no diferiran massa del text de 1950. Però les vicissituds de la declaració, fins que no es proclami, encara duraran. Passaran sis anys abans no es torni a treballar en el projecte.

El text de 1950 ningú no el coneixia; esperava veure's inclòs en algun ordre del dia per a reviure. Com que la Comissió d'Assumptes Socials havia hagut de transferir la seva competència, no podia actuar; i la Comissió dels drets de l'home s'encarava amb els Pactes internacionals. En el fons, la Declaració de Ginebra era la única que es podia considerar vigent (58), a més de formar part, amb les esmenes de 1948 (vegi's p. 125), dels Estatuts de la U.I.P.E. i de la S.C.F., que continuaven la seva tasca com a organismes internacionals privats.

El 1957, nous delegats insistiren en qüestions ja analitzades, n'aportaran algunes d'inèdites, motisaran aspectes importants. Els debats, sobretot al si de la Tercera Comissió de l'Assemblea General, seran llargs i prolixos. Potser aquests sis anys hauran permès d'incorporar altres perspectives en la visió de la infantesa. Però tot plegat confereix a la declaració dels drets del nen alguna cosa de permanentment inacabat; i qui sap si ha de ser així.

---

(58) Les Nacions Unides, no obstant, mai no s'adheriren formalment a la Declaració de Ginebra.

2. La Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides	p. 108
---	--------

Els treballs preparatoris per a l'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides:

a. Període 1946-1948. El text de la U.I.P.E...	p. 115
b. Període 1950-1951. El text de la Comissió d'Assumptes Socials	p. 130
c. Període 1957-1959. El projecte de la Co- missió dels Drets de l'Home	p. 164

**II. ABAST DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DEIS DRETS
DEL NEN"** .....

1. El Preàmbul	p. 199
2. Els principis	p. 202
Principi 1	p. 205
Principi 2	p. 208
Principi 3	p. 216
Principi 4	p. 220
Principi 5	p. 224

c. Període 1957-1959. El projecte de la Comissió dels drets de l'home

La Declaració Universal pesà intensament en els treballs preparatoris de 1950-1951; ara hi haurà, a més, l'influx dels Pactes internacionals complementaris.

El 1951 l'Assemblea General havia encarregat a la Comissió dels drets de l'home d'elaborar dos convenis que dotessin de força vinculant els articles de la Declaració Universal. I encara que la redacció dels Pactes s'acabà el 1955 (59), el text lliurat per la Comissió d'Assumptes Socials feia ja set anys, no s'examinarà fins a mitjan 1957.

El nen disfrutava, en realitat, de tots els drets proclamats en la Declaració dels drets de l'home (60), en allò que l'atenyien. L'existència dels Pactes fomentà en part una de les preocupacions bàsiques, no pas nova, del present període preparatori: redactar directament un text amb força obligatòria, que contingués mesures específiques d'aplicació. Aquesta empresa, tal com venia desenrotllant-se el procés d'elaboració de la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides, apareixia quasi com a impossible, en certa manera contradictòria.

La mateixa promoció de l'UNICEF, menció obligada dins del llarg interval en què l'examen de la nostra declaració quedà en suspens, degué afavorir també aquella tendència. En efecte, el 1950 fou un any decisiu de cara la supervivència i

---

(59) L'Assemblea General inicià aleshores la discussió dels projectes dels Pactes, que no s'aprovaren fins el 16 de desembre de 1966.

(60) Ho observà encertadament un delegat governamental durant els debats de la Tercera Comissió (intervenció del representant de Tailàndia: vegeu's A/C.3/SR.914, p. 41).

el canvi de política d'aquest organisme (61). Durant el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials, mentre es redactava "la declaració de 1950", es discutia alhora un programa a llarg termini a favor de la infantesa i es tractava de l'avenir del Fons (62). Algun membre de la Comissió no estimava necessari, aquells moments, d'allargar la seva vida. Ja quan es fundà, el 1946, s'havia manifestat l'esperança que en ^{el} curs de pocs anys l'ajuda als nens podria ser reduïda d'una manera sensible. No obstant, reconeguent la necessitat d'una acció continuada per tal d'alleujar els sofriments dels infants, sobretot als països insuficientment desenvolupats, es decidí que l'UNICEF quedés establert com a institució permanent. El 1953, l'Assemblea General confirmà aquestes decisions i les ratificà amplament en una resolució en la que, a més, acordà de canviar el seu nom pel de "Fons de les Nacions Unides per a l'Infància", és a dir, suprimint la paraula "emergency" del seu títol anglès, però conservant la sigla "UNICEF", que s'havia fet popular arreu del món (63). Així ressaltava el seu caràcter durable. I un altre fet a destacar en aquest lapse de temps és la celebració, des de 1954, per un acord entre l'UNICEF i la U.I.P.E., del Dia Universal del Nen. No es comptava amb cap declaració de drets on recolzar-se, però fou d'un gran impacte sensibilitzador en molts països.

La situació de l'UNICEF s'afermarà encara més quan, pro-

-
- (61) M. Kesera Karunatileke, "Le Fonds des Nations Unies pour l'Enfance. Étude de droit des organismes internationales", thèse pour le doctorat présentée et soutenue publiquement à l'Université de Paris. Faculté de Droit et des Sciences Économiques, avril 1966.
- (62) Doc. E/1678 - E/CN.5/221, de 8 de maig de 1950, ja citat, pp. 19-27.
- (63) Vegi's resolució 310 (XI), de l'11 d'agost de 1950, de l'ECOSOC; i les resolucions de l'Assemblea General 417 (V), 314ª sessió plenària, del 1er de desembre de 1950 i 802 (VIII), 455ª sessió plenària, del 3 de novembre de 1953. El títol anglès de l'organisme era, com és sabut, "United Nations International Children's Emergency Fund".

clamada la Declaració Universal, l'Assemblea General li atribuirà, en una resolució especial (64), la missió de "portar a la pràctica els fins enumerats en la Declaració dels drets del nen"; però tot li venia de l'època a què ens referim (els acords de 1950 i 1953).

L'UNICEF és un organisme molt singular dins l'ONU. Ens hi referirem més extensament en un altre capítol. Podria semblar que ara ens haguéssim precipitat, en parlar-ne; però, de l'apretada síntesi que hem fet del conegut organisme ens interessava assenyalar les paraules parcialment subratllades, que suposen una intencionalitat latent des de la seva creació. Té el seu origen en un acte unilateral de l'Organització, i és l'única institució intergovernamental consagrada als problemes de la infantesa (65). Acompleix un encàrrec concret, dedicant la seva atenció amb preferència envers els països "pobres".

A l'UNICEF no li ha calgut una declaració de principis per a la seva acció. Tampoc no n'ha generat cap, com succeí el 1923 en formular-se aleshores la U.I.S.E. la conveniència, també, d'una planificació a llarg termini. La Carta de Ginebra constituí un document programàtic i la força integradora que hi havia darrera la U.I.S.E. L'UNICEF mai no intervingué en els debats sobre la Declaració dels drets del nen.

En la nostra tesi es concebeix la Declaració com una doctrina, com el pensament, fins com una teoria si es vol, sobre la infantesa; susceptible, inclús, d'evolucionar. I això, que demana una visió total de la infantesa, fa -ens sembla- que la responsabilitat de l'UNICEF en l'aplicació dels drets del nen sigui només parcial. Els problemes d'aplicació, en aquest sentit lat com en l'estrictament jurídic, estan per resoldre; aleshores i avui.

---

(64) Res. 1391 (XIV), de l'Assemblea General, de 20 de novembre de 1959, paràgraf quart.

(65) Res. 57 (1), de l'Assemblea General, de l'11 de setembre de 1946.

Tot i la preocupació que planarà en aquest període preparatori, en ordre a convertir la declaració en un text aplicable, el document que deixarà redactat la Comissió dels drets de l'home serà un conjunt de principis generals. La Declaració Universal dels Drets del Nen de les Nacions Unides tindrà aquest caràcter. D'altre banda, costa tanmateix de pronunciar-se sobre què és millor, si una declaració o un conveni: és a dir, si l'últim sentit del que es proclama s'infiltrarà d'una manera més profunda en la consciència col·lectiva conservant-se com a autoritat moral o adquirint una autoritat jurídica.

Quan finalment, doncs, l'abril de 1957, es reemprèn l'estudi del projecte, un nou equip d'homes se'n fa càrrec. Se li confien els antecedents necessaris. Però en aquests relleus, ja ho hem dit abans, es perd sempre alguna cosa dels períodes anteriors. Es disposa cada vegada només dels seus resultats últims (66). En cadascun dels textos apareguts fins aquell moment hi havia una vocació universal que els feia invocables, àdhuc en el que podien tenir de contingent (67). Parlant de la versió definitiva de 1959, el Secretari del B.I.C.E., Sr. Moerman, dirà que tan sols podia concebre's "en un context històric i sociològic determinat; i aquesta manera de veure les coses -recalcava- és important: explica que les Nacions Unides no creguessin que els calgués d'adherir-se a la Carta de Ginebra de

---

(66) En aquest cas concret, les actes resumides de l'ECOSOC, i especialment les del Comitè Social (E/AC.7/125-128), sense tenir davant el resum de la rica discussió al si de la Comissió d'Assumptes Socials (E/CN.5/SR.124-125 i 137-142). Es comptava, això sí, amb l'útil document E/CN.4/512, al que ja ens hem referit.

(67) Ens referim, aquí, als textos reproduïts en el cos d'aquest treball: la Declaració de Ginebra, la versió esmenada de la U.I.P.E. i el que n'hem dit "la declaració de 1950". El text de la U.I.P.E., hi insistim ara, ens sembla el més representatiu del període 1946-48, en el seu intent de transformar i adaptar la Declaració de Ginebra; tot i que el projecte de l'O.M.S. (Apèndix núm. 6) és en alguns punts més lúcida si cap.

1923, que, no obstant, havia rebut l'assentiment unànime de la Societat de Nacions" (68). I el mateix podria aplicar-se als precedents al·ludits.

La Comissió dels drets de l'home, cal tenir-ho present, estava formada per disset delegats governamentals i els representants de sis organitzacions privades. A aquests darrers se'ls escoltava sense, en general, discutir-se les seves opinions. S'entreu una certa propensió a l'oficialitat, que s'evidenciarà encara més a la Tercera Comissió (setanta quatre delegats governamentals i els representants de dos organismes especialitzats). Això pot també il·lustrar, en part, el fet que un grup caracteritzat d'oradors propugnés amb insistència mesures específiques i garanties estatals.

La labor de la Comissió es desonrotllarà en dues etapes: un ampli debat general en el seu 13è període de sessions (maig 1957) i l'estudi paràgraf per paràgraf del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials en el 15è període de sessions (març-abril 1959). Ens aturarem sobretot en el debat general, que ens dóna el to del present període preparatori. Es dediquen a aquest debat quatre intenses reunions (69), i es fa un ús molt discrecional de l'esmentada resolució de l'ECOSOC 309 C (XI) de 13 de juliol de 1950, transcrita a la pàgina 154; seguint l'esquema quasi cartesià del Memorandum del Secretariat de 19 de febrer de 1951 (70), que d'una manera tan precisa sabé establir què calia entendre per principi i per fons de la Carta.

El President comença per referir-se a l'"excés de feina" que impedié a la Comissió d'abordar abans el treball sobre

---

(68) Joseph Moerman, article "La Oficina Internacional Católica de la Infancia y la Declaración de los Derechos del Niño", a "X Aniversario de los Derechos del Niño", ob. cit., p. 30.

(69) Dies 27 i 28 de maig de 1957; 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home. Vegi's docs. E/CN.4/SR.555-558.

(70) Doc. E/CN.4/512, ja citat.

la Carta dels drets del nen. Israel vol que consti en acta el seu pesar perquè, després de trenta anys d'esforços (71), encara no hagi estat possible acabar l'elaboració d'un projecte. També manifesta el President als delegats i als representants de les organitzacions no governamentals assistents (72) que, si ho desitjaven, podien pronunciar-se amb tota franquesa si els drets enunciats en el projecte de Declaració representaven, en opinió seva, el "minimum a què el nen és acreedor o el maximum que cal obtenir progressivament". Ja es veu que s'anava a una nova redacció.

Les qüestions d'aplicació i la referència als Pactes internacionals aparegueren immediatament, a la primera reunió. "La Declaració Universal i el projecte de Pactes dels Drets Econòmics, Socials i Culturals, diu el delegat de Polònia (73), toquen alguns temes que afecten la infantesa, però no ho fan amb suficient detall"; i afegeix: "Quan el 1950 la Comissió d'Assumptes Socials elaborà el seu projecte de Declaració dels drets del nen, es trobaven encara en la seva etapa inicial els projectes de pactes internacionals dels drets humans" (74). El principal defecte que el delegat ucraïnà troba al projecte de la Comissió d'Assumptes Socials és que "no conté cap disposició sobre les garanties que l'Estat ha de donar per a la seva aplicació". El delegat soviètic, amb el to propi del països socialistes, considere injustificat el pessimisme d'alguns oradors respecte la possibilitat d'elaborar un text jurídicament obligatori. També Irak creu

-
- (71) Es retrotrau a la Declaració de Ginebra. I, ¿no hem de comptar, també, que en l'endemig hi hagué la "guerra freda"?
- (72) U.I.P.E., Organització Mundial Agudas d'Israel, Unió Internacional d'Organitzacions Familiars, B.I.C.E., Federació Internacional de Dones Universitàries i Moviment Mundial de Mares.
- (73) Notem que el ludeix, com és lògic, als drets socials, que són els que bàsicament atenyen l'infant; no als drets civils i polítics.
- (74) E/CN.4/SR.557, p. 8.

que hauria estat preferible "enfrontar-se d'una vegada amb la realitat i concloure els pactes i convenis que fossin necessaris". El secunda l'Iran, Noruega, així mateix, "no troba cap raó perquè la Declaració no sigui un instrument obligatori"; "ni tan sols intenta d'enunciar les obligacions jurídiques dels pares". No obstant, el mateix delegat norueg afegeix que "tal com estan redactats, els principis no poden incloure's en un instrument jurídic", de manera que si la Comissió dels drets de l'home "no decideix redactar de nou tota la declaració (75), més val deixar-la com a simple declaració de principis". El delegat de Filipines desitja saber si som davant d'un mínim irreductible o un màxim a assolir. Xina encara dubta si el text ha de ser una resolució, una declaració o un conveni.

Argentina inicia una girada en el tractament d'aquest punt. Malgrat que hauria preferit una convenció internacional, reconeix que es necessitaria massa temps per a redactar-la; i proposa que es segueixi el mateix sistema ja emprat amb la Declaració Universal dels Drets de l'Home: primer una declaració, després un pacte i per fi les mesures d'aplicació. El representant francès Sr. Juvigny tampoc "no s'oposa en principi a la idea d'algunes delegacions de què més val firmar un conveni que publicar una declaració, però no ho estima possible immediatament"; i recolza el punt de vista d'Argentina. El representant de Ceilan també pensa que de moment és impossible de redactar un pacte; però darrera les seves paraules hi ha tota una altra visió de les coses. "És, diu, un problema d'educació. L'opinió pública dels països més civilitzats acolliria sens dubte amb gust la preparació d'un pacte, però no és possible vèncer tot d'un cop dificultats que han existit durant segles". I l'Índia repeteix l'argument pro-

---

(75) Notem com en aquest període de sessions s'admet la interpretació àmplia de la resolució 309 C (XI), en el sentit de conferir a la Comissió dels drets de l'home la facultat de redactar una nova Declaració dels drets del nen, com així es farà en l'etapa del 1959.

pi d'un país del Tercer Món: "Molts governs no podran adhirir-se a la Declaració per raons purament econòmiques" (76). Ja Ucraïna havia dit que "cal tenir presents les diverses característiques de cada país". El representant anglès, Sir Samuel Hoare, en una intervenció que tornarem a citar, "s'oposa a la idea d'incloure els principis proposats en una convenció" perquè "molts d'ells no es podrien formular en termes apropiats per a una convenció". La delegada nord-americana, decantant-se per una declaració, conceptua el projecte com "un document complementari -el pensament no era nou de la Declaració universal dels drets de l'home, íntimament relacionat amb ell". França i Anglaterra, en les seves intervencions d'aquest període, parlen de l'impuls i les obligacions morals que suposen la Declaració dels drets del nen, abans d'emprendre un conveni com a mitjà efectiu d'aplicació; Argentina la qualifica de "codi moral de gran valor" (77).

La discussió es reproduirà una vegada més al si de la Tercera Comissió, amb més força potser; però fou en aquest tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home que s'establí la naturalesa de l'instrument. Restarà com una declaració; una declaració relativa a la principal.

El B.I.C.E. té una opinió particular sobre la naturalesa de l'instrument, que prové de la seva concepció cristiana de la vida. Sempre s'ha mostrat més aviat partidari d'una declaració, desconfiant de la utilitat d'una convenció. En el present període, qui sap si influenciat pel clima que havia provocat la presència dels projectes de Pactes internacionals, també demana "instruments jurídics que puguin

---

(76) Deia que "encara que sigui trist de reconèixer-ho, potser Estats econòmicament dèbils no estan en condicions de facilitar tots els serveis socials que el projecte de Declaració obliga a mantenir"; i per això "cal deixar el text com una mera declaració de principis". Recordem la llarga discussió sobre aquest punt al si de la Comissió d'Assumptes Socials, l'abril de 1950 (doc. E/CN.5/SR.138, sisè període de sessions, ja mencionat).

(77) Docs. E/CN.4/SR.557, pp. 10 i 14 i E/CN.4/SR.556, p. 8.

ser incorporats al dret positiu dels distints països". Fondament preocupat per alguns problemes de fons, considera el document "una creació purament humana, que no proclama sinó el que està a l'abast de l'home", i que aquest pot modificar quan li plagui. Per això afirma que "sols vinculant els drets fonamentals a un principi superior, se'ls podrà protegir contra tot canvi arbitrari" (78). Per aquest camí aniríem a parar a la justificació jusnaturalista dels drets fonamentals de la persona, punt que no volem tractar en aquest moment.

La discussió sobre l'objectiu de l'instrument, és a dir, la seva necessitat i oportunitat, donà lloc a algunes intervencions lúcides en el debat. La coexistència de la Declaració dels drets del nen i la dels drets de l'home, és perfectament concebible, afirmà el delegat francès Sr. Juvigny (79). "Encara que el nen sigui un subjecte de dret, digué, per la naturalesa mateixa de les coses es veu en la impossibilitat d'exercir directament els seus drets i ha de fer-ho per mitjà dels altres: els adults, la família, o les associacions i els grups privats o públics que espontàniament (els subratllats són nostres) s'ocupen d'ell. El nen no és un subjecte de dret normal, no és un ciutadà com els altres"; i és això el que justifica una declaració especial. També per a Israel (80) els drets del nen difereixen dels de l'home en què el nen posseeix un protector i un representant natural -els pares-, mentre que els adults estan obligats a la cercar la protecció que necessiten en la legislació, en l'associació, en la defensa pròpia o en altres mitjans creats o reconeguts pels òrgans constitucionals". D'a-

---

(78) Vegi's E/CN.4/SR.556, p. 6 i doc. E/CN.4/NGO/72 de 1er d'abril de 1957. La referència a "un principi superior" no fou objecte de cap discussió en el debat. El recurs a la protecció de la divinitat i l'afirmació de l'origen diví de l'home havien estat omesos de la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

(79) Vegi's doc. E/CN.4/SR.557, p. 9.

(80) Vegi's doc. E/CN.4/SR.556, p. 9.

quí que la Declaració dels drets de l'home s'hagi de dirigir als Estats i la declaració dels drets del nen s'hagi de dirigir no sols als Estats sinó també i en particular a les persones a qui correspon la cura i custòdia dels infants. Completant aquestes opinions, el delegat anglès, Sir Samuel Hoare, observa (81) que "una dificultat particular estriba en què mentre els drets humans, en la forma enunciada en la Declaració Universal, poden ser reclamats pels interessats, el nen no coneix ni pot reclamar els seus drets, que han de ser preservats pel pare o el tutor". Per a Sir Samuel Hoare resulta fins i tot discutible parlar de drets del nen en sentit jurídic. "D'això, continua, se n'han adonat els que redactaren els principis del projecte de Declaració, molts dels quals comencen dient: 'Cal donar al nen ...', o bé: 'El nen ha de ser protegit ...'; i no: 'Tot nen té dret ...'". I puntualitza que els principis proposats impliquen obligacions morals de la societat, dels pares o de l'Estat, i no drets personals (82). "Convé, per exemple, dir, que un nen sigui educat en la religió dels seus pares: mes aquest és un dret dels pares, no del nen".

Totes aquestes intervencions enclouen qüestions de principi referents a la naturalesa de l'instrument i al seu contingut. És difícil de dissociar-ho. També costa de distingir, dirà el representant francès, entre fons i forma. El Sr. Juvigny pensa que la Comissió dels drets de l'home ha de resistir la temptació d'elaborar una declaració amb tot detall, ja que això plantejaria problemes d'aplicació. "Cal ser ambiciós i alhora realista", diu; i, defensant el projecte de la Comissió d'Assumptes Socials, li reconeix aquesta virtut. Una declaració que ha de ser aplicada a tot arreu s'ha de mantenir en un punt just, a fi de respectar les diferències polítiques, econòmiques, filosòfiques i socials que hi ha entre els diversos països. També Sir Samuel Hoare

---

(81) Vagi's doc. E/CN.4/SR.557, p. 13.

(82) Entenem que el terme "personal" indica, en aquest cas, el concepte general de dret subjectiu.

propugna una declaració de principis generals perquè sigui compatible amb els costums i pràctiques de tots els països. És la vella tesi de la U.I.P.E., que en aquest període de sessions recorda una vegada més el gran valor de la Declaració de Ginebra com a punt de partida de reformes socials i legals (83).

Un sol país es refereix a la qüestió del títol. La representant nord-americana hauria preferit encapçalar el text amb la paraula "proclamació", per satisfer les delegacions que havien manifestat el temor que una declaració distinta anés en detriment de la força i l'autoritat de la Declaració Universal. Però el nom de "declaració" també acabà imposant-se.

Quant a les disposicions mateixes, alguns països haurien acceptat en bloc el text del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials. Així ho manifestà expressament l'Índia (84); Anglaterra ho deixà entendre, en tant que restés una declaració; França, ho hem vist, féu l'elogi del document qualificant-lo d'equilibrat. Les referències al contingut es centraren sobretot en la condició dels fills legítims, el dret a l'educació i el dret a la vida. Destaca, per la seva insistència, la condició dels fills il·legítims. Provocà fortes divergències, i en la seva discussió ens sembla que també hi és palpable la influència dels Pactes.

El tema l'encetà el delegat norueg. El principi 10 del projecte (la no-discriminació per cap motiu, entre ells el "naixement" i la "legitimitat") ja establia de manera clara que el fill il·legítim ha de tenir la mateixa protecció social que el legítim, observà; però estimava necessari alguna disposició sobre la seva condició jurídica. S'comparava en la legislació del seu propi país. Argentina, podent així mateix recolzar-se en la seva legislació nacional, s'hi mostrà immediatament d'acord. Itàlia, no obstant, s'hi oposà.

---

(83) Vegi's E/CN.4/SR.555, p. 8.

(84) Vegi's E/CN.4/SR.556, p. 7

Al·legà el risc de soscavar els drets de la família legítima: "Per delicada que sigui la labor", calia trobar el just equil·libri i conciliar els dos principis. Compartien la preocupació del delegat italià la Unió Internacional d'Organitzacions Familiars i el B.I.C.E., invocant la necessitat d'atmosfera familiar de què parlava el punt 4 i estudis de la mateixa ONU, de l'O.M.S. i del Centre Internacional de la Infància que demostraven els efectes desastrosos de la carència d'un medi familiar normal. Al delegat del Líban li semblava notar una "certa tendència a prescindir de la família". Quan el delegat mexicà adduí que aquestes qüestions eren alienes al debat, ja que ara es tractava dels "drets del nen, no dels de la família", la representant del Moviment Mundial de Mares li replicà que no es pot considerar el nen aïlladament. No obstant, per al delegat de Filipines "el problema radica en saber com podrà disfrutar d'aquest dret un fill il·legítim de pare desconegut".

Aquesta "distinció secular", segons frase d'Israel, divideix irrevocablement la Comissió dels drets de l'home en dos grups. Per això alguns delegats suggereixen de suprimir l'al·lusió a la il·legitimitat com a factor discriminatori. Amb tot, el problema no es pot defugir; "els fets hi estan en contra", diu el representant de Ceilan. Al llunyà Orient "no existia cap distinció entre legitimitat i il·legitimitat, ja que cada infant pertanyia a una família i era considerat com un bé; però sota la influència de les idees occidentalistes aquesta etapa ha estat superada (85) i s'han introduït conceptes més moderns sobre el matrimoni, el divorci i l'herència". La idea que la família és l'element natural de la societat ja figurava en la Declaració Universal (art. 16, 3). Possiblement per aquest motiu el projecte de la Comissió d'Assumptes Socials no hi havia insistit. Ara el delegat mexicà la recorda, però cal també "tenir en compte els fills il·legítims, el problema dels quals és, per a ell, el més important dels que resten sen-

---

(85) Malgrat això, ¿no hi ha aquí com una recusació envers la concepció occidentalista de la vida?

se resoldre en el projecte que es discuteix". El problema, diu encara, té una faceta religiosa; i afegeix amb un realisme tocat d'amargor: "Sovint l'aspecte econòmic és el més important; passa, senzillament, que molts no tenen mitjans suficients per casar-se". Ja el delegat de Ceilan havia apuntat que no s'havia de fer cap diferència en nom de la religió. "La religió hauria de donar a entendre que tota vida humana és igualment sagrada i que cada nen té dret a la plenitud del seu desenrotllament". El delegat d'Israel, en fi, tem que la menció de la il·legimitat en el text no perpetuï i sancioni aquella diferència. Sir Samuel Hoare, sense compartir l'argument israelita, també estima que podria suprimir-se la menció de la legitimitat, perquè tot el seu sentit està englobat en la paraula "naixement" que la precedeix en el text. "Així es determinà en les deliberacions sobre la mateixa paraula, en la preparació de la Declaració Universal i dels projectes de pactes internacionals". I aquest terme ja no apareixerà, com veurem (pràctica transaccional a la que es recorrerà cada vegada més) ni en el text establert per la Comissió dels drets de l'home ni en la versió definitiva de 1959.

El dret a la vida i a la lliure opció dels pares respecte l'educació que han de rebre els seus fills han estat sempre els "leit-motiv" de les intervencions del B.I. C.E. (86). "Conebut, el nen té dret a la vida, i aquest dret ha de ser protegit eficaçment contra tota infracció, i en primer lloc i sobre tot contra l'avortament". Congruent amb la seva visió cristiana, la posició és clara. Ja hem vist com la qüestió fou obviada l'any 1950 per la Comissió d'Assumptes Socials; i ho continuarà essent en el futur. En aquest punt, la declaració dels drets del nen es tributària de la principal, que adoptà una solució ambigua evitant de pronunciar-se sobre els nascituri, l'eutanasia i fins sobre la pena de mort.

---

(86) Vegi's E/CN.4/SR.556, p. 4 i comunicació continguda en E/CN.4/NGO/72, de ler d'abril de 1957.

Al B.I.C.E. li sorprèn també que en el principi 5 del projecte (el dret a l'educació) no es faci referència al paràgraf 3 de l'article 26 de la Declaració Universal, ja que és essencial -estima- que s'especifiqui taxativament el dret del nen a què es respecti la llibertat que tenen els seus pares d'elegir la classe d'educació, especialment la religiosa, que considerin més en harmonia amb la seva fe i més adequada per als interessos del nen (87). "Aquest dret és encara més fonamental que l'enunciat en el principi 5, i cal afirmar-ho si es vol que el text tingui algun sentit". Recalcant-ho, l'Organització Mundial Agudas d'Israel (88) precisa que el nen ha de "gaudir d'una educació que estigui en harmonia amb les conviccions religioses i amb les afinitats culturals dels seus pares"(89); invocant, ultra la Declaració Universal, la Convenció de Ginebra sobre la protecció de la població civil en temps de guerra, de 12 d'agost de 1949, que, reconeixent l'existència d'aquest problema en el seu article 50, disposa que sempre que sigui possible els nens orfes o separats dels seus pares a conseqüència de la guerra han de ser pujats i educats per persones de la seva pròpia nacionalitat, idioma i religió. Es tracta, conclou, d'un "dret sagrat".

Les opinions del B.I.C.E. i de l'Organització Agudas d'Israel no són controvertides senzillament perquè no es discuteixen. En tractar-se d'un debat general, sense votacions, no hi ha cap desestimació formal. Però amb això podria començar-se a confeccionar un capítol de les parts rebutjades de la declaració, com fa Albert Verdoot en el seu estudi sobre la Declaració Universal (90). Les propostes s'ignoren, i

---

(87) Recordem la menció ocasional que sobre aquest punt féu Sir Samuel Hoare durant el debat general.

(88) Vegi's E/CN.4/SR.555, p. 9.

(89) Aquesta darrera al·lusió apareixerà novament en els debats de la Tercera Comissió, formulada pel representant d'un altre país.

(90) A. Verdoot, ob. cit. Capítol V.

no figuraran en l'informe oficial d'aquest tretzè període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (91). La història de la Declaració dels drets del nen, no obstant, no fóra completa sense mencionar-les; i la seva interpretació resultaria deficient.

L'última reunió d'aquest període de sessions (92) es dedicà a la redacció del projecte de resolució amb què s'havia de cloure i que decidiria el treball futur de la Comissió. El debat havia posat de manifest que calia analitzar el projecte amb més detall i es volia satisfer la comanda que, per la Res. 309 C (XI), li havia fet l'ECOSOC. Fins aleshores s'havia opinat sobre els aspectes més essencials, però mancava un examen paràgraf per paràgraf. Alguns delegats (Filipines, Argentina) insinuaren la conveniència de retornar el projecte a la Comissió d'Assumptes Socials; però Polònia s'hi oposà amb rotunditat: "La Comissió de drets humans, digué, ha d'assumir la responsabilitat que el Consell li ha assignat: ha d'estudiar amb tot detall el projecte de Declaració, esmenar-lo si ho creu necessari, i presentar-lo després al Consell perquè aquest el trameti a l'Assemblea General". L'Índia recordà que "diverses delegacions han preguntat fins a quin punt la Declaració és jurídicament obligatòria per als Estats signataris". Això suposava consultar als Estats membres de les N.U. S'acceptà. Després, la Comissió continuaria els debats. Per la resolució adoptada (93) es trameteren als Estats membres les observacions fetes en aquest debat general, incloent-hi les comunicacions escrites de les organitzacions no governamentals i el text de la Comissió d'Assumptes Socials, pregant-los de contestar abans del 1er de desembre de 1957. Però l'ECOSOC, per tal d'asse-

---

(91) Vegi's E/2970/Rev. 1 - E/CN.4/753/Rev. 1. Tampoc no figuraran propostes semblants o altres -com l'ús de la llengua materna en l'ensenyament, per exemple, que es consideren drets de minories- en l'informe dels debats de la Tercera Comissió, sobre els drets del nen (vegi's A/4249).

(92) 9 d'abril de 1957 (doc. E/CN.4/SR.558).

(93) Vegi's l'informe sobre el 13è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (doc. E/2970/Rev. 1, ja esmentat).

gurar-se la seva col.laboració, cregué oportú de concedir-los un termini més llarg: fins el 1er de desembre de 1958 (94). Es perdia un any. I, amb tot, dels 82 Estats que componaven l'Organització, només en respongueren 29 (95), xifra que, no obstant, fou considerada normal (96).

Durant la segona etapa de la seva actuació (15è període de sessions, març-abril de 1959), la Comissió dels drets de l'home considerà minuciosament, al llarg de disset reunions, el text de 1950 (97). D'acord amb els termes de la repetida resolució 309 C (XI), res no li impedia de presentar un nou projecte. De manera que l'encàrrec que havia rebut del Consell, de pronunciar-se sobre les qüestions de principi i de contingut del document elaborat per la Comissió d'Assumptes Socials, l'acomplí efectivament "en forma d'un nou projecte de declaració" (98), que envià a l'ECOSOC a més del de la Comissió d'Assumptes Socials.

No hem pas d'extendre'ns sobre els debats del 15è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home. La Comissió no es resigna a abdicar de la preocupació dominant en les discussions del 1957 i en tot el present període preparatori. Com que els principis del document examinat no es podien transformar en clàusules d'aplicació, amb el desig de preveure-ho tot el recarrega de detalls i aclariments que el converteixen en un text prolix, feixuc i reiteratiu. Desproveït de la vocació i d'aquella certa contundència que encara conservava la "declaració de 1950", el seu principal

---

(94) Res. 651 E (XXIV), de 24 de juliol de 1957.

(95) Vegi's la relació d'Estats a E/3229, paràgraf 107.

(96) Ho observà, comentant-ho, Sir Samuel Hoare, en els debats al si del Comitè Social (vegi's E/AC.7/SR.395, juliol 1959, p. 6), en jutjar la labor de la Comissió dels drets de l'home.

(97) 15è període de sessions de la Comissió dels drets de l'home (vegi's E/CN.4/SR. 626-642).

(98) Res. 5 (XV), de la Comissió de drets humans, de 8 d'abril de 1959. Vegi's, també, el doc. A/4143 (Informe de l'ECOSOC, Secció V, p. 9).

valor radica en ser la base del treball de la Tercera Comissió.

La darrera contribució de la U.I.P.E. a la Carta dels Drets del Nen de les Nacions Unides -una esmena presentada a finals de 1958- no pesà en aquest procedir de la Comissió de drets humans. Durant el debat general de 1957, la U.I.P.E. havia manifestat que no estava gens ressentida pel fet que la Comissió d'Assumptes Socials hagués volgut recomanar el seu propi text enlloc de la Declaració pre-existent (99). En aquesta esmena, la veterana organització realitzà, fidel a les seves tesis, un esforç extrem per a proposar un text senzill i concís (100). Contenia únicament principis, sense referir-se a qüestions d'aplicació; el Preàmbul havia estat sensiblement reduït i es col·locaren en un ordre més coherent els deu punts del projecte.

En realitat, durant la discussió del nou projecte es palesà la contraposició de dues visions sobre l'eficàcia de la declaració. Per a l'URSS, i amb ella el bloc dels països de l'Est, no havia de ser tan sols formalista, sinó que havia de contenir indicacions concretes. Mai no havia ocultat les seves preferències per una convenció internacional. Per a la majoria de les altres nacions, es tractava d'una enumeració breu de principis essencials. Aquesta contraposició tenia unes arrels profundes que comentarem en el capítol següent.

Entrant en l'estudi detallat del text de 1950, la Comissió de drets humans examina el Preàmbul (101). No es produeixen canvis importants. Hi ha una reordenació dels paràgrafs més ajustada al concepte d'una declaració que ha esdevingut relativa a la dels drets de l'home.

---

(99) Vegi's E/CN.4/SR.555, p. 8.

(100) Vegi's E/CN.4/NGO/84, de 31 de desembre de 1958, comunicació de la U.I.P.E. responnent a la invitació de la Res. 651 E (XXIV) de l'ECOSOC. El projecte, que no reproduïm, figura a les pp. 4-5 d'aquest document.

(101) Vegi's E/CN.4/SR.628-630.

Així, es ressalta amb més força, en el paràgraf primer, la referència a la Carta fundacional de les Nacions Unides. Una petita modificació en la clàusula general no-discriminatòria del paràgraf segon, vol subratllar que el reconeixement dels drets fonamentals de la persona passa necessàriament per la Declaració Universal. Col·locant a continuació el paràgraf cinquè de la Comissió d'Assumptes Socials (i suprimint el tercer perquè ara resultava reiteratiu), es justifica més aviat, dins del Preàmbul, la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. S'insereix en quart lloc (proposta d'Israel) un paràgraf de nova redacció en el que es recorda que la protecció especial a la infància proclamada en la Declaració de Ginebra ha estat també reconeguda en l'article 25 de la Declaració Universal i en els convenis constitutius d'organismes especialitzats i organitzacions privades. El cinquè paràgraf, escurçant el quart punt del Preàmbul del text de 1950, recull una de les frases més afortunades de la Declaració de Ginebra. Finalment, en el paràgraf dispositiu culmina l'evolució del debat sobre els destinataris de la declaració. Si el 1924 es feia una crida als "homes i dones de totes les nacions" i la declaració de 1950 es dirigia als "homes i dones, no sols a títol individual sinó a través de les seves autoritats locals i governs respectius" (a la traducció oficial espanyola hi figura el mot "nacionals"), ara, com a conseqüència d'una esmena verbal de l'Índia, la responsabilitat apareix més destriada: d'una banda, els homes i dones individualment; de l'altra, les autoritats locals i els governs nacionals. Hi veiem la tendència a l'oficialitat d'aquest període. L'URSS hauria preferit, fins i tot, amb el seu acostumat punt de vista, que es parlés de "governos de l'Estat"; però la seva esmena no arribà a sotmetre's a votació.

Les opinions expressades en el debat de 1957 influeixen en la nova redacció dels principis (102). En resultarà, ja ho hem dit, un text més treballós; degut, en part, a la in-

---

(102) Es dediquen a la discussió quinze sessions (docs. E/CN.4/SR.628-642). Vegi's, així mateix, l'informe sobre el 15è període de sessions de la Comissió de drets humans (doc. E/3229).

sistència de l'URSS en demanar la inclusió de mesures legislatives i garanties estatals. La numeració dels principis, tal com es transcriuran més avall, segueix quasi punt per punt -és digne de ser notat- la classificació que n'havia fet la U.I.P.E.

A la primera sessió s'examinà una esmena que tendia a substituir les paraules "el nen" per "tot nen", però no s'aprova. Són idèntics, o pràcticament idèntics, els principis 2, 4, 8 i 9: els relatius al desenrotllament integral del nen; el dret a un nom i a una nacionalitat; el dret a ser el primer, o figurar entre els primers, a rebre auxili en tota circumstància; els drets dels infants disminuïts per les causes que s'hi esmenten.

Es col·locà, com a primer dels principis, la clàusula de no-discriminació. Ha estat sempre el parer de la U.I.P.E. que es repetís en el cos de la declaració, ja que, en divulgar-se, sovint s'ometen els paràgrafs del Preàmbul. S'elimina, com a factor discriminatori, la distinció per "la casta". Es suprimeix, també, el terme "legítim", que tantes controvèrsies havia produït en el debat general. Buscant, però, una protecció jurídica a més de la social, s'hi afageixen dues frases en les que es diu que el nen gaudirà de tots els drets enunciats amb independència que aquests drets siguin d'ell mateix o d'algun dels seus pares i tant si ha nascut de matrimoni com fora de matrimoni. La segona frase desapareixerà del text definitiu de la Tercera Comissió. El principi 3 és nou: respon al criteri d'un país de l'Est (en aquest cas Polònia), i inclou mesures concretes que afavoreixin el desenrotllament del nen previst en el principi 2. Cal destacar-ne l'expressió "l'interès superior del nen", que apareixerà en els principis 6 i 7. En la versió definitiva es refundran els principis 2 i 3 de la Comissió de drets humans. En el principi 5 (dret a la seguretat social) es renova la idea de la protecció al desenrotllament del nen; però s'esborra la menció de la gratuïtat dels serveis mèdics (esmena de l'Índia) i també la frase "ja abans de néixer". Aquesta elisió té importància, perquè així s'in-

terpreta d'una forma ja concloent que la protecció al no nascut es limita a les atencions prenatales; no el seu dret a néixer: és el que restà, a proposta de l'Índia, d'una esmena de l'URSS. El desenrotllament del/^{nen}en relació a la seva personalitat constitueix el nucli del principi 6. Amb el nou text, malgrat la seva extensió, es perd alguna cosa bàsica del principi quart del projecte de la Comissió d'Assumptes Socials. El que en 1950 era la possibilitat de créixer en "un medi familiar d'afecte i comprensió", ara queda reduït a una fórmula més genèrica i ambigua com és "un ambient d'afecte i seguretat moral". La possibilitat de pujar sota la salvaguarda dels pares es condiciona a "l'interès superior del nen", i tan sols en circumstàncies excepcionals el nen petit no serà separat de la mare. L'URSS pretenia d'incloure un llarg passatge sobre la protecció, per part de l'Estat, dels orfes i abandonats, que Polònia suavitza conferint aquesta responsabilitat a "la societat i les autoritats públiques". El principi 7, sobre el dret a l'educació, fou objecte de nombroses esmenes i subesmenes. Es recollí el pensament que els seus fins últims han d'identificar-se amb els propòsits de les Nacions Unides. Es rebutjà una esmena de l'URSS que parlava, entre altres coses, de l'organització d'escoles. No es féu al·lusió a l'article 26 de la Declaració Universal, però prosperà una esmena de França per la que s'atribueix en primer lloc als pares la responsabilitat de l'educació i l'orientació dels fills. S'especifica, en el principi 10, que el nen no ha de treballar abans d'una certa edat. Finalment, s'explana d'una forma notable en el principi 11 el sentit global del desenrotllament del nen, demanant-se que sigui educat "en un esperit de pau, amistat i fraternitat entre les nacions". A Ucraïna sembla desagradar-li el mot "fraternitat" que voldria veure reemplaçat pel de "societat", però la seva proposta fou rebutjada. La clàusula d'afusora amb què s'acabava el projecte de 1950, es suprimí.

El text aprovat per la Comissió dels drets de l'home és el següent (al costat de cadascun dels paràgrafs del Preàmbul i dels seus principis s'indica el número corresponent

al de la Comissió d'Assumptes Socials):

TEXT APROVAT PER LA COMISSIÓ
DELS DRETS DE L'HOME

Numeració corresponent
del text de la Comissió
d'Assumptes Socials (con
fronti's pp. 157-162)

Preàmbul

Preàmbul

- I. Considerant que les Nacions Unides han refermat la seva fe en els drets fonamentals de l'home i en la dignitat i el valor de la persona humana, i que s'han declarat decidides a promoure el progrés social i a instaurar condicions de vida en una més gran llibertat,
- (Paràgraf I)
- II. Considerant que les Nacions Unides han proclamat en la Declaració Universal dels drets de l'home que tothom es pot prevaler de tots els drets i de totes les llibertats en ella establerts, sense cap mena de distinció, especialment de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o altres opinions, d'origen nacional o social, de posició econòmica, de naixença o de qualsevol altra situació,
- (Paràgraf II)
- III. Considerant que el nen necessita d'una protecció especial, fins d'una protecció jurídica especial, per la seva manca de maduresa física i mental,
- (Paràgraf V)
- IV. Considerant que la necessitat d'aquesta protecció especial ha estat indicada en la Declaració de Ginebra de 1924 sobre els Drets del Nen i reconeguda de nou en el paràgraf a) de l'article 25 de la Declaració Universal dels Drets de l'Home i en els convenis constitutius dels orga
- (No té equivalent en el text de la Comissió d'Assumptes Socials)

nismes especialitzats i de les organitzacions internacionals que s'interessen pel benestar del nen,

- V. Considerant que la humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa,

(Sense equivalent exacte: part del paràgraf IV)

En conseqüència,

- VI. L'Assemblea General reconeix i proclama els drets essencials del nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenvolupar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats fonamentals, i particularment aquells que ha anunciat la Declaració universal dels drets de l'home. Insta els homes i les dones individualment, com també a les autoritats locals i als governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin mitjançant l'aplicació dels principis següents:

(Paràgraf VI)

PRINCIPIS

1. EL NEN GAUDIRÀ DE TOTS ELS DRETS EXPOSATS EN AQUESTA DECLARACIÓ, DESCARTANT TOTA CONSIDERACIÓ DE RAÇA, DE COLOR, DE SEXE, DE LLENGUA, DE RELIGIÓ, D'OPINIÓ POLITICA O ALTRES OPINIONS, D'ORIGEN NACIONAL O SOCIAL, DE POSICIÓ ECONOMICA, DE NAIXENÇA O DE QUALSEVOL ALTRA SITUACIÓ, JA SIGUI D'ELL MATEIX O D'ALGUN DELS SEUS PARES. TOTS ELS NENS GAUDIRAN D'AQUESTS DRETS, TANT ELS NASCUTS DE MATRIMONI COM ELS DE FORA DE MATRIMONI.

PRINCIPIS

(Principi 10)

2. EL NEN HA DE SER POSAT EN SITUACIÓ DE DESENROTLLAR-SE D'UNA MANERA SANA I NORMAL, EN EL PLA FÍSIC, INTEL·LECTUAL, MORAL, ESPIRITUAL I SOCIAL, EN CONDICIONS DE LLIBERTAT I DIGNITAT

(Principi 1)

3. EL NEN GAUDIRÀ D'UNA PROTECCIÓ ESPECIAL DISPENSADA PER LA LLEI I PER ALTRES MITJANS, SEMPRE QUE CALGUI LA LLEI CREARÀ LES OPORTUNITATS I ELS SERVEIS NECESSARIS A FI QUE EL NEN PUGUI DESENROTLLAR-SE D'ACORD AMB ELS PRINCIPIS DE LA PRESENT DECLARACIÓ. L'INTERÈS SUPERIOR DEL NEN SERÀ LA CONSIDERACIÓ FONAMENTAL QUE ES TINDRÀ PRESENT EN PROMULGAR AQUESTES LLEIS.

(Principi nou, sense equivalent en el text de la Comissió d'Assumptes Socials)

4. EL NEN HA DE TENIR DRET DES DE LA SEVA NAIXENÇA A UN NOM I A UNA NACIONALITAT.

(Principi 2)

5. EL NEN HA DE GAUDIR DEIS BENEFICIS DE LA SEGURETAT SOCIAL. HA DE PODER CREIXER I DESENROTLLAR-SE D'UNA MANERA SANA; I AMB AQUEST FI S'HAURAN DE PROPORCIONAR, TANT AL NEN COM A LA SEVA MARE, ATENCIONS I PROTECCIÓ ESPECIALS, INCLOS ATENCIONS PRENATALS I POSTNATALS. EL NEN TINDRÀ DRET A DISPOSAR D'UNA ALIMENTACIÓ, D'UN HABITATGE, D'UNS ESPLAIS I D'UNS SERVEIS MÈDICS APROPIATS.

(Principi 3)

6. EL NEN, PER A L'EXPANDIMENT PLE I HARMONIÓS DE LA SEVA PERSONALITAT, NECESSITA AMOR I COMPRESIÓ. SALVANT SEMPRE L'INTERÉS SUPERIOR DEL NEN, CREIXERA SOTA L'EMPAR DELS SEUS PROPIS PARES I, LLEVAT CIRCUMSTÀNCIES ESPECIALS, EL NEN PETIT NO SERÀ SEPARAT DE LA SEVA MARE. HA DE TENIR LA POSSIBILITAT DE PUJAR EN UN AMBIENT D'AFECTE I DE SEGURETAT MORAL I MATERIAL. LA SOCIETAT I LES AUTORITATS PÚBLIQUES TINDRAN UNA CURA ESPECIAL ENVERS ELS NENS SENSE FAMÍLIA O QUE ESTIGUIN MANCATS DE MITJANS ADEQUATS DE SUBSISTÈNCIA.
- (Principi 4)
7. EL NEN TÉ DRET A REBRE EDUCACIÓ GRATUITA, QUE SERÀ OBLIGATORIA ALMENYS EN LA SEVA ETAPA ELEMENTAL. L'EDUCACIÓ DEL NEN ESTARÀ DIRIGIDA AL DESENROTLLAMENT INTEGRAL DE LA SEVA PERSONALITAT I TENDRÀ A ENFORTIR EL RESPECTE ALS DRETS HUMANS I LES LLIBERTATS FONAMENTALS; LI HAURA DE PERMETRE, GAUDINT DE LES MATEIXES OPORTUNITATS QUE TOTS ELS ALTRES, DE DES-ENVOUPAR LES SEVES FACULTATS I D'ESDEVENIR UN MEMBRE ÚTIL DE LA SOCIETAT. AQUESTA EDUCACIÓ HAURA DE FOMENTAR LA COMPRESIÓ, LA TOLERÀNCIA I L'AMISTAT RECÍPROQUES ENTRE TOTS ELS POBLES, GRUPS RACIALS I RELIGIOSOS, COM TAMBE LA COMPRESIÓ DE LA CULTURA DEL SEU PROPI POBLE I DE LA DELS ALTRES
- (Principi 5)

POBLES I DELS PROPÒSITS I PRINCIPIS DE LES NACIONS UNIDES.

L'INTERES SUPERIOR DEL NEN SERÀ EL PRINCIPI QUE GUIARÀ A AQUELLS QUE TENEN LA RESPONSABILITAT DE LA SEVA EDUCACIÓ I ORIENTACIÓ; AQUESTA RESPONSABILITAT PERTOCA ABANS QUE TOT ALS SEUS PARES.

8. EL NEN HA DE SER EL PRIMER A REBRE, EN TOTES LES CIRCUMSTÀNCIES, PROTECCIÓ I SOCORS. (Principi 6)

9. EL NEN QUE PATEIXI ALGUNA DEFICIÈNCIA FÍSICA, MENTAL O SOCIAL, HA DE REBRE EL TRACTAMENT, L'EDUCACIÓ I LES ATENCIONS NECESSÀRIES QUE RECLAMEN LA SEVA PARTICULAR SITUACIÓ. (Principi 9)

10. EL NEN HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOTES LES FORMES DE NEGLIGÈNCIA, DE CRUELTAT I D'EXPLOTACIÓ. NO S'HAURÀ DE PERMETRE QUE TREBALLI ABANS D'UNA CERTA EDAT; I MAI NO S'HAURÀ DE CONSENTIR QUE ES DEDIQUI O QUE SE'L DEDIQUI A UNA OCUPACIÓ O TREBALL QUE PERJUDIQUI LA SEVA SALUT O LA SEVA EDUCACIÓ O QUE DIFICULTI EL SEU DESENROTLLAMENT FÍSIC, MENTAL O MORAL. (Principi 7)

11. EL NEN HA DE SER PUJAT EN UN MEDI EN EL QUE ES FOMENTI LA COMPRESIÓ, LA TOLERÀNCIA I L'AMISTAT ENTRE ELS POBLES I ENTRE ELS GRUPS NACIONALS, RACIALS I RELIGIOSOS, I L'ALTERSIÓ PER TOTA FORMA DE DISCRIMINACIÓ NACIONAL, RACIAL I RELIGIOSA. HA DE SER PROTEGIT CONTRA TOT ALLÒ (Principi 8)

QUE PUGUI EXCITAR DISCRIMINACIONS,
DE L'ORDRE QUE SIGUIN. HA DE SER
EDUCAT EN UN ESPERIT DE PAU, D'AMIS-
TAT I DE FRATERNITAT ENTRE LES NA-
CIONS, EN EL SENTIMENT QUE ASSOLI-
RA LA SEVA PLENA EXPANSIÓ I QUE S'AS
SEGURARÀ LES MAXIMES SATISFACCIONS
SI CONSAGRA LES SEVES ENERGIES I
LES SEVES QUALITATS AL SERVEI DEL
PROISME, EN UN ESPERIT I DE PAU
UNIVERSALS.

(La clàusula difusora ha
estat suprimida en el text
aprovat per la Comissió
dels drets de l'home)

(Clàusula difusora)

L'abril de 1959 (103) la Comissió de drets humans envia aquest projecte a l'ECOSOC, amb l'Informe del seu 15è període de sessions (104). S'hi contenen, confrontats, el text de 1950 i el de 1959.

La majoria dels membres del Comitè Social de l'ECOSOC, en ponderar aquests antecedents (105), troben el text massa detallat, excessivament complicat, reiteratiu (Finlàndia, Costa Rica, Països Baixos, Anglaterra, Afganistan, per exemple). Xina dubta que alguns principis tinguin el seu lloc en la declaració. El representant finlandès, tot i que la seva delegació votarà pel projecte, arriba a dir que la Declaració de Ginebra havia estat molt més pràctica. El re

---

(103) Res. 5 (XV), del 8 d'abril de 1959, adoptada durant la 640ª sessió de la Comissió dels drets de l'home.

(104) Doc. E/3229 - E/CN.4/789, Capítol VII (Documents oficials del 28è període de sessions de l'ECOSOC, Suplement N° 8).

(105) Hi dedica quatre reunions: vege's E/AC.7/SR.393-396.

presentant francès creu que serà possible abreujar el text; i el d'EEUU diu que escoltarà amb gust els delegats favorables a simplificar-lo. Sir Samuel Hoare jutja que el projecte actual és inferior al de la Comissió d'Assumptes Socials: "La Comissió dels drets de l'home oblidà el simple fet que, per ser eficaç, el projecte de declaració hauria de ser sòlid, succint, breu i lúcida"; i afegeix que en 1950 Anglaterra s'havia unit "sense entusiasme" a l'opinió de la majoria, de què el projecte s'enviés a la Comissió de drets humans (106). Per a Bulgària, en canvi, el text és millor que el de 1950; calen aclariments, perquè sigui eficaç. També Polònia considera necessàries les puntualitzacions. L'URSS, partidària sempre de convencions, recalca que, de moment, "es conforma" amb una declaració. Alguns representants proposen que el text torni a la Comissió de drets humans a fi que més Estats puguin opinar sobre el projecte, o que es consulti la Comissió de la Condició Jurídica i Social de la Dona i l'UNICEF (107). Però han passat ja molts anys, diu Sir Samuel Hoare; i, reflectint la tendència oficialista d'aquest moment, al·lega que "totes les comissions i òrgans de les Nacions Unides que puguin ser consultats en relació amb el projecte estan compostats de representants dels governs, i tots els governs estan representats a l'Assemblea". I en una intervenció contundent obté que el projecte de declaració s'envii sense modificacions a l'Assemblea General. S'adopta una resolució en aquest sentit (108).

A la fi el projecte és presentat a l'Assemblea General.

-
- (106) Encara que això no sembla cert, ja que, com ho hem recollit en un altre lloc d'aquest treball (p. 153), tenim la impressió que tant Anglaterra com EEUU eren més aviat partidaris de la intervenció de la Comissió dels drets de l'home.
- (107) És l'única vegada que trobem una al·lusió explícita a l'UNICEF. Vegi's E/AC.7/SR.395, p. 5 (intervenció de Xina).
- (108) Resolució 728 C (XXVIII), de 30 de juliol de 1959, 1088ª sessió plenària del Consell Econòmic i Social, 28e període de sessions. La decisió es prengué per set vots contra un.

Li arriba -i considerarà- una declaració. En els debats de la Tercera Comissió es demanaran, una vegada més, disposicions concretes; però no es podia pensar en un conveni (109). Certament, alguna altra declaració relativa a la principal ha generat després la seva pròpia convenció (110). Això no obstant, el President de la U.I.P.E. dirà el 1963 que en el nostre cas encara no s'hi podia somniar, ni en els països que solem anomenar "avançats", fins que els Estats no hagin fet seu l'essencial dels seus principis; recalcant que no es tracta d'una adhesió simbòlica sinó la traducció d'aquests principis en fets, amb una legislació i unes institucions apropiades (111).

-
- (109) Un camí intel·ligent per a establir normes pràctiques l'havia sabut trobar la "Save the Children Fund" amb les clàusules d'aplicació que, sense tenir caràcter jurídic, seguien la seva lacònica "Carta dels Nens" de 1922 (Apèndix 1). Però es tractava de l'acomodació d'una Carta de la Infància a un país determinat.
- (110) Com la "Declaració de les Nacions Unides sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial", del 20 de novembre de 1963, adoptada per la Res. 1904 (XVIII) de l'Assemblea General, amb la seva Convenció adoptada per la Res. 2106 (XX) de 21 de novembre de 1965.
- (111) Andrée Morier, President d'honor de la U.I.P.E., a l'article, ja citat, publicat a la Revista Internacional de la Creu Roja, núm. 533, maig 1963, p. 215

II. ABAST DE LA "DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS DEL NEN"

El tipus d'anàlisi que seguim per a explicar el procés d'elaboració de la Carta dels drets del nen de les Nacions Unides és -salvant totes les distàncies enfront d'una obra tan madura- el que utilitzà Albert Verdoot en fer la història de la Declaració dels Drets de l'home. En la seva obra (1), ja sovint citada, Verdoot ens diu que es proposà, en primer lloc, de descobrir les diverses tendències que es manifestaren en la redacció del Preàmbul i l'articulat de la Declaració, a fi de determinar les raons de fet, ideològiques i morals que impulsaren els delegats dels governs i de les organitzacions no governamentals a elegir tal sèrie de drets i tal formulació enlloc d'uns altres; i, en segon lloc, donar una interpretació del text final basada en els treballs preparatoris. S'absté de jutjar la Declaració dels drets de l'home del punt de vista moral o filosòfic, i ens diu també que en el seu mètode de treball, relativament simple, no s'inspirà ni en les modernes teories de la comunicació, en tècniques de "content analysis", ni en la semàntica. Es tractava de reunir un dossier, amb els antecedents del qual estudis futurs poguessin recórrer, si s'esqueia, a aquests procediments.

El llibre de Verdoot, objectiu, no asèptic -tampoc el nostre treball-, ens semblà un bon model. Quan calgui interpretar els principis de la Declaració dels drets del nen, ens referirem a les seves conclusions. Per la nostra banda,

---

(1) "Declaración Universal de los Derechos del Hombre. Nacimiento y significación", Bilbao, Ed. Mensajero, 1969 (el títol de l'original francès és "Naissance et signification de la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme").

a més, el comentari sobre l'abast de la Declaració Universal dels Drets del Nen, objecte d'aquest capítol, ens portarà a examinar la possible conversió d'aquest document en categories de dret positiu i la seva projecció sobre altres mesures a favor de la infantesa: en definitiva, l'especial protecció que demana el Preàmbul i el Principi 2, "dispensada per la llei i per altres mitjans".

Abens, però, d'endinsar-nos en aquest comentari, és necessari d'aturar-se en un aspecte que fins ara tan sols havia quedat insinuat.

A partir sobretot de les discussions de 1950, quan els drets particulars de l'infant s'inscriuen en el marc més general de la protecció de la persona humana, hi trobem implícita una qüestió de fons de la que segurament no eren del tot conscients ni els mateixos actors dels debats; potser perquè els delegats de les successives Comissions eren personalitats jurídiques o polítiques, representants oficials de governs, que, en principi, evitaven les opcions filosòfiques. Estaven marcats per "la concepció interestatal que les Nacions Unides han tingut sempre i tenen de la societat universal" (2). La formulació dels drets haurà comportat sovint una transacció, i això resultarà més patent que mai al llarg de les sessions de la Tercera Comissió. De la Declaració dels drets de l'home Verdoot diu que "fou una obra pragmàtica" (3). El mateix pot dir-se de la Declaració dels drets del nen.

Les Nacions Unides no tenen una filosofia dels drets fonamentals de la persona humana; o més ben dit, per a la salvaguarda dels drets i llibertats fonamentals segueixen, recollint la terminologia de Peces-Barba (4), "el model prag-

---

(2) A. Verdoot, ob. cit., p. 311.

(3) A. Verdoot, ob. cit., p. 25.

(4) Gregorio Peces-Barba, "Derechos fundamentales" (2ª edició), Madrid, Guadisma de Publicaciones S.A., 1976, p. 32.

màtic", que té, segons aquest autor, una "preocupació exclusiva per les tècniques positivistes, especialment processals". I no obstant, quan en el capítol anterior parlàvem de dues visions sobre l'eficàcia de la declaració dels drets del nen, volíem dir que hi ha dues concepcions dels drets humans, dues tradicions, dues maneres contraposades de pensar, que algun dia qui sap si arribaran a convergir o a cavalcar-se. La primera en el temps és la tradició liberal. Arrenca del 1789 i tendeix a declarar els drets, com si amb això sol ja funcionessin. La "declaració" és un punt de partida; i la formulació dels drets pren una forma negativa. Tenen el caràcter de limitació de la conducta de l'Estat. Són els drets civils i polítics. En la tradició socialista els drets no es declaren, es creen. La "declaració" dels drets vol ser un punt d'arribada; i la seva formulació és positiva. Dins d'aquesta tradició es programa i es planifica. Són els drets econòmics, socials i culturals (5). Peces-Barba parla d'una "interinfluència" entre aquestes dues menes de drets, de "la filosofia liberal dels drets fonamentals, més endavant matitzada per la filosofia socialista". Un breu assaig de John Somerville (6), de l'època en què començava a discutir-se la Declaració dels drets de l'home, subratllava que "aquests dos accents no són necessàriament contradictoris", sinó complementaris, i que en realitat apareixen "com a fases o etapes distintes en el creixement del principi democràtic". Malgrat tot, a l'hora de voler dotar de força vin-

-
- (5) Hilari Ragué, "El debat sobre el Dret Natural", breu curs professat a l'"Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona", febrer 1977.
- (6) John Somerville, "Comparación de los principios democráticos soviéticos, con referencia especial a los derechos del hombre", dins l'obra col·lectiva que recentment s'ha tornat a divulgar, dirigida per Jacques Maritain, "Los derechos del hombre", publicada per la UNESCO, Barcelona, Ed. Laia, 1973. Aquesta obra (Verdoot, ob. cit., p. 62) no fou tinguda en compte aleshores per la Comissió dels drets de l'home, expressament alertada en contra pel delegat belga Sr. Dehousse. L'assaig de Somerville és del juny de 1947.

culant els articles de la Declaració dels drets de l'home, s'hagueren de redactar dos Pactes diferents, un per als drets civils i polítics i un altre per als drets econòmics, socials i culturals. I recordem que els països socialistes, en bloc, s'abstingueren de votar el 1948. Votaren afirmativament, en canvi, la Declaració dels drets del nen; és probable que pel caràcter inevitablement social que tenen tots ells.

Aquestes dues línies són recognoscibles en l'elaboració de la Carta de la Infància de les Nacions Unides. Més en la seva formulació que en el seu contingut. És així que s'explica l'afany de l'URSS i dels altres països socialistes per a incloure-hi mesures específiques d'aplicació. L'URSS rebutjava el to formalista que prenia la declaració dels drets del nen. És el mateix defecte que atribuï a la Declaració dels drets de l'home (7). "L'aportació socialista" (Pecos-Barba) suposava la "conducta activa de l'Estat". En una obra cabdal d'aquells anys (8), Karl Jaspers no pogué estar-se de reconèixer "la claredat fàctica" de la política russa en comparació amb el gran adormiment dels països occidentals.

I encara podríem referir-nos a una tercera línia: la que, partint del text simple i il·luminat de 1923, representa la posició sostinguda sempre per la U.I.P.E. És fruit d'una experiència immediata i del tracte assidu amb els problemes de la infantesa; i, en realitat, ha nodrit el contingut de la nostra declaració. Aquesta línia, sense participar de les preocupacions tècniques que semblen més pròpies de la tradició occidental ni de la visió socialista, s'extingeix amb la darrera aportació, ja al·ludida, de la U.I.P.E., el desembre de 1958. En la seva formulació, els drets del nen

---

(7) Doc. E/800, citat per Verdoot, p. 70.

(8) Karl Jaspers, "¿Dónde estamos hoy?", assaig que dona títol a una obra col·lectiva de 1960, publicada en la seva traducció castellana per "Revista de Occidente", Madrid, 1962. És un intent de situació, sota aquesta pregunta, en el camp de les ciències humanes i experimentals.

tenen un caràcter social, són netament universals; i estem temptats de subscriure-la com a la més vàlida.

L'Assemblea General adoptarà el text de la Tercera Comissió, i constituirà una declaració en el sentit que li dóna el Servei Jurídic de les Nacions Unides (9): "un instrument formal i solemne, que es justifica en rares ocasions, quan s'enuncien principis de gran importància i valor durable".

En la seva 803ª sessió plenària, celebrada el 22 de setembre de 1959, l'Assemblea General assignà a la Tercera Comissió (de qüestions socials, humanitàries i culturals) el tema relatiu al projecte de declaració dels drets del nen. L'ECOSOC li havia tramès l'Informe dels debats de la Comissió dels drets de l'home (10), que reproduïa els textos preparats per la Comissió d'Assumptes Socials i la dels drets de l'home. Disposà també de l'excel·lent Memorandum del Secretariat (11) amb què, el 1951, s'havia iniciat la labor de la Comissió dels drets de l'home. Amb aquests documents bàsics a les mans, i altres de complementaris que s'havien confiat al Consell, la Tercera Comissió inicia les seves deliberacions. Hi dedica vint i tres sessions -quasi el doble del que s'havia previst-: del 25 de setembre al 29 d'octubre de 1959 (12). Hi participen delegats governamentals de setanta quatre països (13), un representant de l'OIT i un de la UNESCO.

---

(9) Verdoot, ob. cit., p. 314, en tractar de la diferència entre una "declaració" i una "recomanació" emanada de l'ONU.

(10) Doc. E/3229.

(11) Doc. E/CN.4/512, del que repetidament hem fet menció.

(12) Vegi's A/C.3/SR.907-929, XVè període de sessions de l'Assemblea General.

(13) Quaranta quatre d'aquests països eren membres originals de les Nacions Unides; vint i quatre dels delegats governamentals eren dones; quatre dels delegats ja havien intervingut en la discussió de la Declaració dels drets de l'home. Presidí amb eficàcia aquests debats de la Tercera Comissió la Sra. Georgette Ciselet, belga.

Som a la culminació d'un procés. Els extrems que es ventilen no difereixen massa dels tocats en els períodes preparatoris. El debat és més ampli; poques les autèntiques novetats. Domina la idea de simplificar i de polir; d'arribar al text definitiu. Faltaven tres mesos per Nadal. Si s'enllestia en el present període de sessions, digué la delegada cubana, la declaració seria per als nens de tot el món "el millor present de festes".

La President senyalarà que la Tercera Comissió es trobava davant de dos projectes; i algun delegat troba que ambdós són satisfactoris. Però, tot i que sovint es tornarà a la redacció formulada per la Comissió d'Assumptes Socials (n'hi havia que la preferien), es prendrà tan sols en consideració el text de la Comissió dels drets de l'home.

En el debat previ (14) s'hi poden descobrir les tres línies a què ens hem referit. Alguns delegats opinen que la declaració ha de proclamar únicament principis. Demanen solidesa, generalitat. "Ja que està destinada al gran públic, diu la delegada anglesa, ha de ser breu i clara"; i la seva forma, concisa. Els països socialistes insisteixen en què haurien preferit una convenció, i que tan sols per via transaccional estan disposats a recolzar una declaració. No volen desistir de determinades puntualitzacions contingudes en el text de la Comissió dels drets de l'home. L'URSS, malgrat que està d'acord amb Anglaterra quant a una declaració breu, clara i senzilla, diu que "cal conservar l'essència del text" i que la declaració no ha de contenir principis abstractes. De manera que no és el mateix la concisió de què parla Anglaterra que la precisió soviètica. Quatre països al·ludeixen expressament al text de la U.I.P.E. (15): per a Anglaterra, essent la meitat d'extens, és d'un abast molt més ampli; els Països Baixos quasi l'haurien preferit. Sigui com sigui, s'espera que "algun dia els drets del nen seran objecte d'un instrument més detallat i més complet" (Grècia). "L'aprovació de

---

(14) Quatre sessions: vegi's A/C.3/SR.907-910 (25-29 setembre de 1959).

(15) El de l'any 1958, que no reproduïm, recollit en el document, ja citat, E/CN.4/NGO/84.

la declaració no marcarà el terme dels treballs de les Nacions Unides en aquesta matèria", diu el representant iugoslau; i el de Bielorússia, que "si existeix el desig de preparar una declaració dels drets del nen, és lògic suposar que existeix el desig de portar-la a la pràctica". Mes, parlar d'una convenció és prematur (Índia). Per al representant francès "les qüestions d'aplicació són de la incumbència dels organismes especialitzats" i la responsabilitat de la protecció del nen recau o sobre l'Estat, o sobre la iniciativa privada, o sobre tots dos. No es nega el paper de la família, però, com un dels matisos que caracteritzen les dues principals postures representades en les deliberacions, s'afirma bé la seva total prioritat bé la intervenció més activa de l'Estat. I tots esperen que la declaració pugui servir d'orientació per a les legislacions nacionals o per a establir plans d'acció.

Tots, també, són conscients que es troben davant d'un document important, d'un dels "grans manifestes de la humanitat". Al delegat nord-americà li sembla que la seva redacció no ha de donar lloc a llargs debats, el rumonès apunte que "la reducció de la tibantor internacional crearà una atmosfera favorable per a l'aprovació de la declaració". La delegada anglesa estima que l'adopció d'una declaració dels drets del nen és possible en el present període de sessions "ja que -i en això s'equivoca- no comporta nocions gaire complexes ni polèmiques". El dret del nen a créixer en la fe religiosa i en el sentiment nacional dels seus pares és reiterat per Israel (16) ja en aquest debat previ; sorgirà la controvèrsia entorn al dret a la vida, a l'ús de la llengua materna en l'ensenyament, etc. Es parla ja correntment de "drets fonamentals"

---

(16) Israel havia presentat una proposta en aquest sentit a la Comissió dels drets de l'home, en el seu 15è període de sessions, però la retirà quan alguns representants manifestaren que el reconeixement d'aquest dret no tindria sinó un "interès temporal"; però creu que aquesta és una "opinió optimista" (vegis's A/C.3/SR.908, p. 13).

aplicant-ho als drets del nen (17). I és encara el representant d'Israel que diu: "la declaració ha de constituir un document complet, i el lector no s'ha de veure precisat a remetre's a cap altre instrument internacional".

1. El Preàmbul

Clos el debat previ, la Tercera Comissió examina el Preàmbul (18). Les correccions són mirades; semblen lleus, i porten al seu darrera una forta càrrega de discussió. Perquè són "els pobles de les Nacions Unides", es diu ara, els que fan la proclamació; i el que es proclama és la declaració, no els mateixos drets, que els drets "ja estaven reconeguts molt abans que l'Assemblea General existís", com dirà el delegat de Filipines. I aquesta declaració es dirigeix a tota la humanitat, no als Estats solament. Però per arribar fins aquí s'hauran encontrat més d'una vegada, sense produir-se la desitjada síntesi (19), les dues línies ideològiques en pugna.

Els paràgrafs primer i segon, aprovats per una majoria quasi absoluta, no provocaren problemes. Només, respecte al primer, es canvià la frase "les Nacions Unides" per "els pobles de les Nacions Unides", i es recollí, de la redacció de 1950, la referència a la Carta fundacional que havia arraconat el text de la Comissió dels drets de l'home. Tampoc no en plantejaren el quart, que restà pràcticament igual, ni el cinquè. Les dificultats aparegueren, sobretot, amb ocasió del paràgraf tercer i de la clàusula dispositiva.

-
- (17) Malgrat que el qualificatiu d'"essencials", que figurava en la clàusula definitiva tant del text de la Comissió d'Assumptes Socials com del de la dels drets de l'home, es retiraria de la versió definitiva.
- (18) S'hi dediquen les quatre sessions següents: vegi's A/C.3/SR.911-914 (30 setembre-2 d'octubre de 1959).
- (19) A la sessió 912^a, el delegat polonès digué que en destacar la funció de l'Estat "no hi havia cap motivació política oculta", i el representant de l'Arabia Saudita, l'experimentat Sr. Baroody, estava al seu costat en expressar que "els membres de la Comissió havien de passar per sobre de les querelles ideològiques"; però aquestes no es podien amagar.

L'objectiu central del tercer paràgraf és el de justificar una declaració distinta per als drets de la infantesa. Itàlia vol fer-hi constar que la protecció especial que el nen requereix comença en el moment de la concepció. I aleshores es reproduueix la primitiva discussió sobre el dret a la vida, a néixer. Onze països ho recolzen incondicionalment (20). La delegada italiana no desitja pas "susciitar la difícil qüestió de saber quan acaba la infantesa, però està convençuda que la Comissió pot examinar la de quan comença". Altres països s'haurien acontentat amb què hi figurés la frase "un cop com provada la concepció" (República Dominicana), o simplement "abans de néixer" (Portugal). Però algun representant pensava que aquests no eren assumptes que hagués de tractar la Comissió. L'URSS, únic país socialista que intervé en la discussió d'aquest paràgraf, es limita a dir que l'esmena italiana era "innecessària", remotent-se al principi 5è, que parla de les atencions prenatales i postnatales degudes a la mare i al nen. També ho creu Cuba (21). No és aquest el fons de l'esmena italiana, és clar; i tothom sap què significa. Molts delegats, no obstant, es decanten a acceptar que la protecció es refereix més a la mare que al nen. El Dr. Jamil M. Baroody (22), que fa la impressió de gat vell en aquesta mena de justes, proposa que "si certs països com Itàlia desitgen de protegir el nen des del moment de la concepció, queden en llibertat d'interpretar així el text". És una fórmula que s'havia utilitzat sovint per a la Declaració dels drets de l'home, i que també s'emprarà en la nostra. La postura italiana (Irak, per exemple) suposava aventurar-se en un terreny perillós. Calia evitar obstacles als governs.

---

(20) Entre ells França, ja que l'esmena estava en absoluta conformitat amb el seu Codi Civil; també Espanya, "perquè el principi està reconegut en el Codi Napoleònic"; "està d'acord amb el dret musulmà", dirà la R.A.U. A Israel, en canvi, el nen no té drets abans de néixer. A les deliberacions s'al.ludirà als països que han sofert o no la influència del dret romà.

(21) És, ja, la Cuba de Fidel Castro.

(22) Delegat de l'Arabia Saudita, havia representat al seu país en els debats sobre la Declaració Universal dels Drets de l'Home.

Els EEUU, ja que donava lloc a controvèrsia, s'estimava més que es retirés l'esmena. Filipines troba una solució transaccional en suggerir l'expressió "tant abans com després del naixement". La seva subesmena prosperarà, després d'una votació que hagué de ser nominal. D'altra banda, l'Índia demanà que del text del projecte es suprimís el terme "especial" després de "protecció jurídica": es substitueix per "adequada".

El nus de la clàusula dispositiva, el paràgraf sisè, radica en qui són els destinataris de la declaració i els responsables d'aplicar-la. Els països socialistes -ara la seva intervenció és massiva-, fidels a les seves conviccions, afirmen que la declaració es dirigeix als Estats, no als individus; que només l'Estat està en condicions de millorar la situació del nen; que les Nacions Unides són una organització d'Estats sobirans que sempre s'ha dirigit i sempre s'ha de dirigir abans que tot als seus Membres; que els particulars no són subjectes de dret internacional. És França la que diu que la Carta és una proclamació "dels pobles de les Nacions Unides"; que, a França, l'Estat està al servei de l'home i no l'home al servei de l'Estat. El delegat francès tem que es confongui una declaració que es dirigeix a la humanitat amb un conveni que imposa obligacions als Estats. Anglaterra, seguint la seva tradició del servei voluntari, creu que "els individus solen prestar la seva ajuda més eficaç a través d'organitzacions privades". Els punts de vista ideològics resultaven irreconciliables. Els Països Baixos presenten una esmena que tendeix a subsanar el que qualifica de "greu omissió": la falta de total referència als països i a les organitzacions privades. Filipines, tot recordant que es proclama la declaració i no els drets, indica que els seus destinataris són, per ordre lògic, "els individus, els pobles i els governs"; sol·licita així mateix que es canviï la paraula "reconeix" per "proclama" (23), com es

---

(23) El text de la Comissió dels drets de l'home deia: "L'Assemblea General reconeix i proclama els drets essencials del nen ..." La paraula "essencials" fou suprimida, com hem dit, del text definitiu.

féu en la Declaració dels Drets de l'Home. Afegeix, també, que cal treballar perquè els drets del nen es respectin gràcies a "mesures legislatives i altres mitjans". Les esmenes dels Països Baixos i de Filipines foren acceptades a través d'una votació nominal.

El Preàmbul, en la seva totalitat, fou aprovat per 64 vots contra cap i 4 abstencions. Diu així (24):

P R E A M B U L

- I. Considerant que els pobles de les Nacions Unides han refermat en la Carta la seva fe en els drets fonamentals de l'home i en la dignitat i el valor de la persona humana, i que s'han declarat decidits a promoure el progrés social i a instaurar condicions de vida en una més gran llibertat,
- II. Considerant que les Nacions Unides han proclamat en la Declaració Universal dels Drets de l'Home que tothom es pot prevaler de tots els drets i de totes les llibertats en ella establerts, sense cap mena de distinció, especialment de raça, de color, de sexe, de llengua, de religió, d'opinió política o altres opinions, d'origen nacional o social, de posició econòmica o de qualsevol altra situació,
- III. Considerant que el nen, per la seva manca de maduresa física i mental, necessita d'una protecció i d'unes atencions especials, fins de la protecció jurídica adequada, tant abans com després del seu naixement,
- IV. Considerant que la necessitat d'aquesta protecció especial ha estat expressada en la Declaració de Ginebra de 1924 sobre els Drets del Nen i reconeguda en la Declaració Universal dels Drets de l'Home i en els convenis constitutius dels organismes especialitzats i de les organitzacions internacionals que s'interessen pel benestar del nen,
- V. Considerant que la humanitat ha d'atorgar a l'infant el millor d'ella mateixa,

---

(24) Transcrivim el text definitivament aprovat per l'Assemblea General el 20 de novembre de 1959.

VI. L'Assemblea General proclama la present Declaració dels Drets del Nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenrotllar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats que s'hi enuncien, i insta als pares, als homes i dones individualment, i a les organitzacions privades, autoritats locals i als governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin gràcies a mesures legislatives i altres mitjans adoptats progressivament, de conformitat amb els següents principis

Els principis

VI. L'Assemblea General proclama la present Declaració dels Drets del Nen a fi que tingui una infantesa sortosa i pugui desenrotllar-se per gaudir, tant en el seu propi interès com en el de la societat, dels drets i de les llibertats que s'hi enuncien, i insta els pares, els homes i dones individualment, i les organitzacions privades, autoritats locals i els governs respectius, a reconèixer aquests drets i a treballar perquè es respectin gràcies a mesures legislatives i altres mitjans adoptats progressivament, de conformitat amb els següents principis:

2. Els principis

Els drets ja estaven reconeguts, efectivament; les necessitats, catalogades. Són els propis d'una declaració relativa a la dels drets humans, però en el nostre cas no emanen, no s'extreuen de la principal. Provénen de la senzilla Declaració de Ginebra sobretot, i de les successives -en el fons no gaire nombroses- incorporacions que trobem en els textos de 1948, de 1950 i de 1959. No es tracta tant, doncs, tornem-ho a dir, del seu contingut sinó de la seva formulació. Respecte la Declaració Universal dels drets de l'home, hi ha una correspondència. I els tres períodes preparatoris que hem estudiat, tan distants entre sí en el temps, ens oparen una mena de gran debat que precedeix l'actuació de l'Assemblea General.

La Tercera Comissió intentarà d'establir els "drets individuals" del nen, la seva "identitat jurídica i cultural" (25). S'hi endevinaron, sovint imbricats, elements de la tradició liberal i de la tradició socialista, que costa de destriar per-

---

(25) D'aquesta manera els qualifica la Res. 3406 (XXX) de l'A.G., de 28 de novembre de 1975, adoptada en la seva 2420ª sessió plenària, sobre la celebració d'un Any Internacional del Nen per commemorar el vintè aniversari de la Declaració Universal dels Drets del Nen. En el context d'aquesta Resolució preval el pensament del benestar del nen desatès sobre una visió total de la infantesa.

què el neoliberalisme també haurà anat adoptant "llibertats positives", com el dret a l'ensenyament, a les assegurances socials, etc.; hi descobrirem implicacions que dimanen del que s'anomena "el diàleg Nord-Sud" entre països rics i països pobres (26); hi trobarem rebutjats drets propis de minorics, en part degut a la concepció interestatal de les Nacions Unides.

Creiem que l'expressió "drets individuals" es refereix als drets particulars de l'infant. És el mateix sentit, ens sembla, que els hi dóna Jean Chazal (27), quan afirma que som davant d'uns "drets essencialment individuals, centrats en la seva qualitat de persona i que tenen un origen comú: el dret a la vida, del qual és titular tant l'infant concebut com el nou nat, l'adolescent i el nen petit, encara que els termes es transformin, es matisin, i es diversifiquin segons les edats".

Utilitzant atributs aplicables als drets de l'home com als del nen, es podrà parlar de drets inherents a l'existència mateixa de la persona; drets relatius a la seva protecció i seguretat, o relacionats amb la vida social i jurídica; drets pertanyents a l'estatut de llibertat i d'igualtat (es reiteraran amb èmfasi els factors no-discriminatoris); i, més que res, de drets "socials": drets propis de l'estatut de seguretat social, drets de caràcter econòmic i cultural per al desenvolupament de la persona.

El comentari que fem a continuació sobre cadascun dels deu principis, l'encapçalem amb el text de la seva redacció definitiva, ja adoptat per l'Assemblea General. L'ordre seguit és també el definitiu (28).

---

(26) Un mapa en el que apareguessin marcades les àrees corresponents als països industrialitzats, als països "no-alinats" i als països socialistes, ens explicaria, en algun moment, el to de certes intervencions.

(27) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", ob. cit., p. 12.

(28) És pràcticament el mateix que el del text de la Comissió dels drets de l'home, de 1959, que es prengué com a base de discussió. Tan sols hem de fer notar que els principis 2 i 3 d'aquest text es refongueren en un de sol (que passà a ser el segon), i que el principi 9 es col·locà en cinquè lloc.

PRINCIPI 1

EL NEN GAUDIRÀ DE TOTS ELS DRETS ENUNCIATS EN AQUESTA DECLARACIÓ. AQUESTS DRETS SERAN RECONEGUTS A TOTS ELS INFANTS SENSE EXCEPCIÓ DE CAP MENA O DISCRIMINACIÓ PER MOTIUS DE RAÇA, DE COLOR, DE SEXE, DE LLENGUA, DE RELIGIÓ, D'OPINIÓ POLÍTICA O ALTRES OPINIONS, D'ORIGEN NACIONAL O SOCIAL, DE NAIXENÇA O DE QUALSEVOL ALTRA SITUACIÓ, JA SIGUI DEL PROPI INFANT O DE LA SEVA FAMÍLIA.

L'examen d'aquest principi es basà en el primer del text de la Comissió dels drets de l'home (29). La correspondència amb els articles 2on de la declaració principal (dignitat igual de tots els homes) i el 25è, núm. 2 (protecció especial de la maternitat i de la infantesa) és força clara. És un dret alhora de caràcter social i que pertany a l'estatut d'igualtat, una premisa capital; és la clàusula no-discriminatòria reiterada en el cos de la nostra Declaració, on figura en primer lloc tal com havia recomanat la U.I.P.E.

Aquesta clàusula venia de lluny; apareixia en la Declaració de Ginebra, i s'anà arrodonint amb el temps. L'Estatut de Filadelfia preveia tres motius no-discriminatoris: la raça, el credo i el sexe; l'article primer de la Carta de les N.U., quatre (ho recorda ara el delegat de Filipines), ja que hi integrà la llengua. En el primer període preparatori, el de 1946-1948, el Secretariat (30) suggerí que s'extenguessin a la situació social i a la condició familiar del nen. En la Declaració Universal dels drets de l'home s'havia arribat, per altres camins, a una fórmula que és la recollida en el principi que comentem. Només que en la dels drets del nen -i és una aportació valuosa de

---

(29) Vegeu A/C.3/SR.914^a i 915^a, actes de les sessions celebrades el 2 i el 5 d'octubre de 1959.

(30) Doc. E/CN.5/44, de 19 de febrer de 1948, ja citat. Vegeu, també, la p. 119 d'aquest treball .

la Comissió dels drets de l'home- s'hi afegixen les paraules "ja sigui del propi infant o de la seva família". Una esmena formal del delegat de Filipines intenta, sense èxit, de suprimir-les per considerar-ho una redundància. Aràbia Saudita, en una altra esmena, havia proposat de substituir la frase del text bàsic "tant els nascuts de matrimoni com els de fora de matrimoni" per "sense excepció de cap mena". Li semblava que tota al·lusió a la il·legitimitat del nen suscitaria problemes. Se li acceptà l'omissió, malgrat una enèrgica protesta de Polònia (31), i es retingué la darrera expressió.

La redacció definitiva d'aquest principi es deu a suggeriments verbals dels delegats de França i de Polònia, destralment aprofitats per la President del debat. S'aprovà per unanimitat. La clàusula no-discriminatòria que enclou ve reproduïda en alguna altra Declaració de l'ONU on és invocada, com a precedent, la Declaració Universal dels Drets del Nen (32).

No podem passar per alt una esmena important, presentada pel delegat belga Sr. Goris, encara que ell mateix l'hagués retirada sense haver-se votat. El Sr. Goris troba a faltar en aquest principi una definició del terme "nen". Entén que la protecció prevista en la Declaració ha d'actuar no solament sobre el nen petit sinó també sobre el de més edat. En ventilar-se el paràgraf tercer del Preàmbul la representant italiana havia al·ludit a "la difícil qüestió de saber quan acaba la infantesa". Ara el delegat belga insisteix en què els filòsofs i els escriptors han fixat el seu límit en edats molt diverses, afegint que no pot partir-se de la presumpció que tots els pobles interpretaran de la mateixa manera el terme "nen". Només li fa costat El Salvador. El re-

---

(31) La frase omesa en la nostra Declaració figura, en termes idèntics, en l'article segon de la Declaració Universal dels drets de l'home, amb el qual es correspon.

(32) Per exemple, en el paràgraf 2 de la "Declaració dels drets de les persones minusvàlides": Res. 3447 (XXX), del 9 de desembre de 1975, 2433ª sessió plenària de l'Assemblea General.

presentant mexicà no està/^{segur} que sigui necessari incloure en la Declaració una definició del nen. Creu, amb Cuba i Argentina, que l'esmena belga tendiria a una definició massa àmplia de la infantesa. L'Uruguai estima que comportaria dificultats. Cap altre país no participa en aquest debat. I davant del pobre ressò obtingut, el Sr. Goris retira l'esmena, acabant la seva intervenció amb dues afirmacions que són discutibles: primera, que del debat se'n desprèn clarament que ningú no vol ni pot definir el període de la infantesa fixant el seu principi i la seva fi; i segona, que, pel que es veu, la Declaració no ha de contenir disposicions que es referixin a nens de més edat, "la qual cosa és lamentable".

De la redacció d'aquest principi 1, com del conjunt de la Declaració, no se'n desprèn pas que únicament es refereixi al nen petit. És cert que s'eludeix la qüestió, i que hom sol inclinar-se, sempre que llegeix el document, a pensar en el nen petit, potser perquè això tranquil·litza. Però, de fet, durant el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (període 1950-1951), ja es tractà dels confins temporals de la infantesa. Es discutia el límit de l'ensenyament obligatori, i aleshores el representant iugoslau (33) digué, acollint-se a la fórmula tan sovint emprada, que l'edat "cada país l'ha de fixar en el marc de la seva legislació nacional". En aquells/^{moments} ja semblava, això sí, que quedaven fora de la Declaració els joves. El tema, des d'un altre punt de vista, es reproduirà en tractar-se el principi 2.

En estudiar el segon període preparatori, vam aplaudir la decisió de la Comissió d'Assumptes Socials de suprimir en el projecte que preparava els mots "del menor", reemplaçant-los per "la condició jurídica particular del nen" (34). Els Pactes internacionals de la Declaració Universal dels Drets de l'Home i la Carta Social Europea parlen dels nens i dels adolescents. Chazal pensava en l'adolescent i el nen petit. En la primera part del nostre treball (Cap. I) hem propugnat la

---

(33) Reproduïm la citació completa d'aquesta intervenció a la p. 149 d'aquest treball.

(34) Vegeu p. 150 d'aquest treball.

protecció especial del nen mentre dura tota la seva lenta creixença, que no s'acaba fins als quinze o setze anys; edat que també defensa el B.I.C.E. (35). Ara bé, si les legislacions no saben o no poden donar una formulació positiva, volem dir no restrictiva o exclusivament tuitiva, als drets que s'avénen a cadascuna de les edats de la infantesa, caldrà optar per estendre la protecció fins a la majoria d'edat legal. Aquest és el criteri de l'O.M.S. (36) quant als beneficis dels serveis mèdics; i l'article primer del Codi del Nen de l'Uruguai (37) atribueix a l'anomenat Consell del Nen facultats sobre tot el relatiu a "la vida i el benestar dels menors des de la seva gestació fins a la majoria d'edat". Ens arriscaríem a dir que la solució no radica probablement a reduir el període de la minoria d'edat, si no fos que amb això aniríem massa enllà, ara en les nostres conclusions.

PRINCIPI 2

EL NEN GAUDIRÀ D'UNA PROTECCIÓ ESPECIAL I DISPOSARÀ D'OPORTUNITATS I DE SERVEIS, DISPENSAT TOT AIXÒ PER LA LLEI I ALTRES MITJANS, A FI QUE PUGUI DESENVOLUPAR-SE FÍSICAMENT, MENTALMENT, MORALMENT, ESPIRITUALMENT I SOCIALMENT D'UNA MANERA SANA I NORMAL, AIXÍ COM EN CONDICIONS DE LLIBERTAT I DIGNITAT. EN PROMULGAR LLEIS AMB AQUESTA FINALITAT, LA CONSIDERACIÓ FONAMENTAL A QUE CALDRÀ ATENDRE'S SERA L'INTERES SUPERIOR DE L'INFANT.

-
- (35) J. Moerman, "La Oficina Internacional Católica de la Infancia", Informe publicat a la "Revista del Instituto de la Juventud", núm. 52, abril 1974, ja citat, p. 140: "Ningú no deixa de ser nen abans de l'edat de dotze anys, i els que encara ho són després dels quinze no entren ja en les normes habituals".
- (36) Informe que acompanyava el seu projecte de Declaració que figura a l'Apèndix núm. 6. Vegeu doc EB2/60, de 25 d'octubre de 1948, ja citat, del Consell Executiu de l'O.M.S.
- (37) "CÓDIGO DEL NIÑO DEL URUGUAY. Ley promulgada el 6 de abril de 1934", 2ª Edició. O.E.A., Instituto Interamericano del Niño, Montevideo, Uruguay, 1964. Més endavant ens referirem novament a aquest notable Codi.

Des de diferents angles, la Declaració contempla la idea del desenrotllament del nen en els principis 2, 4, 6, 7 i 9. En realitat, no hem de dir que aquest és el seu pensament cabdal?

El principi 2 del text definitiu es basa en el segon i el tercer del projecte de la Comissió dels drets de l'home (vegeu p. 186), que, en el seu conjunt, afirmaven la necessitat del desenrotllament integral del nen i de mesures concretes que asseguressin la protecció especial que requereix. La Tercera Comissió considerà de seguida l'oportunitat d'agrupar-los. La seva redacció és, doncs, una fusió de l'un i l'altre, alleugerint el document. Amb aquest objectiu, una esmena de Tailàndia havia demanat que es suprimís el tercer principi del text bàsic. La mateixa petició contenia una esmena dels Països Baixos, alhora que proposava la substitució del principi segon per un nou text. El representant tailandès indica que la seva proposta no s'oposa a què el nen sigui protegit per la llei. L'esmena neerlandesa manté la idea central sobre el desenrotllament del nen i comença amb la frase inicial del suprimit principi tercer: "El nen gaudirà d'una protecció especial dispensada per la llei i per altres mitjans". El delegat de Filipines dubta que calgui suprimir la menció d'"oportunitats i serveis" deguts al nen i, en un suggeriment verbal que s'accepta, apunta que es col·loqui després de "protecció especial". Així revisada, l'esmena dels Països Baixos és aprovada per la quasi totalitat dels delegats (38).

Tots els aspectes del desenrotllament integral del nen que s'enumeren en aquest principi 2 estaven previstos en anteriors declaracions o projectes. La "Carta dels Nens" de la

---

(38) L'examen del principi 2 abarcà les sessions 915^a, 916^a i 917^a de la Tercera Comissió, celebrades els dies 5 i 6 d'octubre. Recordem que el Comitè Social, en estudiar el projecte de la Comissió dels drets de l'home, l'havia titllat de reiteratiu i feixuc (pp. 189 i 190 d'aquest treball). Ara, molts delegats a la Tercera Comissió també ho estimen: per això troben bé l'esmena revisada dels Països Baixos, jutjant la seva redacció més clara, més precisa, i fins més elegant.

"Save the Children Fund" (1922, Apèndix núm. 1) parlava d'un desenrotllament físic, mental i espiritual. La Declaració de Ginebra té una arrencada vigorosa: "El nen ha de poder desenrotllar-se d'una manera normal, materialment i espiritualment". La "Carta de la Casa Blanca" (1930, Apèndix núm. 2) demanava una educació "espiritual i moral". El qualificatiu "espiritual", que va excitar la sensibilitat d'algun representant a la Comissió d'Assumptes Socials durant el segon període preparatori (p. 145 del nostre treball), es mantingué en donar-li una interpretació apaivagadora, sense connotacions religioses (39). El text de la U.I.P.E. (1948) també hi afegia "moralment"; i el projecte de l'O.M.S. (Apèndix núm. 6), "socialment". Si en els textos de la Comissió d'Assumptes Socials i de la dels drets de l'home s'esmenta un desenrotllament "intel.lectual", la versió definitiva torna a dir "mental", com en la "Carta dels Nens" o el text de l'O.M.S.. Encara que no hi consti d'una manera expressa, sembla deixar-se "intel.lectual" per al principi 7, el dedicat a l'educació.

Una esmena de l'Afganistan intentava de suprimir la paraula "normal" després de "saludable". El representant cubà replica que, almenys en espanyol, "sa" no vol dir el mateix que "normal"; i el rumanès fa una precisió interessant: "saludable" indica absència de malaltia, "normal" correspon a un concepte estadístic. Per la nostra banda, hem defensat a la primera part del present treball (pp. 48-49) que la idea de normalitat està més d'acord amb una visió total de l'infant.

Uruguai, en una quarta esmena, proposa d'incloure el terme "responsabilitat" dins la frase "en condicions de llibertat i dignitat". Li ho feia dir el creixement alarment de la delinqüència infantil. Que el nen havia de créixer en una "situació de dignitat" ho trobàvem ja en la "Carta dels Nens" de la S.C.F. Durant el segon període preparatori, quan es ventilava el text de 1950, dos països sudamericans (Bolívia i Brasil: vegeu p. 146)

---

(39) Amb motiu de discutir-se l'article 1er de la Declaració Universal dels Drets de l'Home, la paraula "germà" provocà una reacció semblant. Parlar de què "tots els homes són germans" revelava religió o filosofia, es digué; "fraternitat" es considerà un terme "menys abstracte" (vegeu Verdoot, ob. cit., p. 78).

s'inquietaren davant del mot "llibertat". Aleshores el delegat francès Sr. Hauck manifestà que aquesta paraula calia situar-la en la línia dels mètodes pedagògics moderns, que saben apel·lar al sentit de responsabilitat dels nois. Ara, un altre país sudamericà restaria més tranquil si se li acceptava l'expressió "responsabilitat". La delegada neerlandesa diu que fóra preferible mencionar-ho en el principi 7, que tracta dels deures de la infantesa. Irlanda i el mateix Uruguai, tot i creient que el seu lloc més apropiat es troba segurament en el principi 7 (el relatiu a l'educació), desitjarien que aparegués com més aviat possible en el cos de la Declaració. L'esmena fou rebutjada.

Finalment, una esmena conjunta de sis països (40) malda per posar de nou sobre la taula la qüestió del dret a la vida. Semblava una qüestió ja dirimida a través dels treballs preparatoris (41) i fins amb la discussió del paràgraf III del Preàmbul, en el present debat de la Tercera Comissió. Que s'hi torni és significatiu. No importa tant la defensa que se'n fa com aquesta insistència. Deu voler dir que es tracta d'un punt ineludible i a la vegada insolvable. La Declaració dels Drets de l'Home estableix el dret a la vida en el seu article 3; i Argentina s'hi empara per afirmar que "el dret a la vida és a la base de tots els altres drets del nen". Recorda el que deia Chazal. Però Camboia qualifica l'esmena conjunta d'"exagerada" i Ceilan de "provocativa". Iugoslàvia pensa que introduirà en la Declaració un element de controvèrsia. Afganistan, un dels països que la promouien, creu que no entraria en pugna amb les legislacions que permeten l'avortament. Jordània estima en canvi que sí, i que "fóra més prudent deixar els òrgans legislatius dels diferents Estats entendre sobre problemes com el del moment en què es produeix la

---

(40) Afganistan, Argentina, Brasil, Espanya, Itàlia i Uruguai (doc. A/C.3/L.725, paràgraf 1).

(41) Durant el segon període preparatori, el delegat francès Sr. Hauck manifestà que quan es parla del nen "obans de néixer" cal entendre que hom es refereix a la protecció de la mare (E/CN.5/SR.138, p. 12). En el tercer període preparatori, el B.I.C.E. defensà, sense èxit, el dret a la vida del concebut (E/CN.4/SR.556, p. 4). Ho hem comentat a les pp. 145 i 176 del nostre treball.

concepció". En va Argentina dirà que "el que s'està discutint no és el moment de la concepció, sinó el dret a la vida". El representant d'Israel argumenta que el que s'anomena dret a la vida del nen des del moment de la concepció ateny en realitat a la vida de la mare i que el dret a la vida de l'artícle 3 de la Declaració Universal dels Drets Humans concerneix tan sols a algú que ja ha nascut. Ceilan introdueix un element nou dins l'esquema de discussió: "No es pot esperar que els països de població prolífica i recursos escassos subscriuguin un document que limitaria la seva llibertat d'acció per portar a terme mesures humanitàries (sic) de regulació demogràfica" (42). L'esmena serà rebutjada en una votació nominal (43), per 34 vots contra 28 i 10 abstencions. Votaren en contra els països anglosaxons i els nòrdics, els països de l'Est en bloc (les dues civilitzacions qualificades d'"ex-cristianes" per Toynbee), i països del Tercer Món amb problemes de població. Entre els que votaren a favor hi trobem la majoria dels sud-americans i els del Sud d'Europa. La votació sembla que segueixi, bé que difusament, la línia del diàleg Nord-Sud.

Un comentari complet del principi 2 no podia prescindir de les tres darreres, rebutjades, esmenes; sobretot de l'esmena conjunta. Els antecedents d'aquesta esmena són remots. El tema havia aparegut a cada període preparatori i a les deliberacions de l'article 3 de la Declaració dels Drets Humans. Empalmo amb la discussió del paràgraf III del Preàmbul i del principi primer del text definitiu de la nostra Declaració -quan es tractava dels confins temporals de la protecció del nen.

---

(42) El mateix any 1959 tenia lloc a l'ONU una disputa entre els addictes i els contraris al control de la natalitat; i els que n'eren partidaris enaren guanyant terreny al si de les N.U. i de molts dels seus organismes, com l'O.I.T., l'U.N.I.C.E.F., l'O.M.S., etc. Aquesta tendència es manifestarà clarament amb motiu de la Conferència Mundial de la Població, celebrada a Bucarest el 1974: la documentació prèvia distribuïda per les N.U. de cara la Conferència comprenia fullets de l'O.I.T., del Banc Mundial, de l'U.N.I.C.E.F. i de la I.P.P.F. (Federació Internacional de Planificació Familiar), que l'abonaven.

(43) Vegeu doc. A/C.3/SR.916^a, de 6 d'octubre de 1959, p. 50.

Ens quedem, doncs, sense una definició de la infantesa. Cap altre declaració o projecte anteriors sobre els seus drets no la comprenia. Tampoc la declaració principal no conté una definició de l'home; com defugí -estimant que era una opció filosòfica- pronunciar-se sobre el seu origen. Caldrà concloure que no és propi d'una declaració de principis generals determinar el significat de la paraula "nen". La fixació del començament i de la fi de la infantesa, amb tots els interrogants que comporta, haurà de fer-se a dos nivells diferents, extrems, en el fons compatibles: l'esfera de la consciència personal i lliure o l'àmbit de les legislacions nacionals. Hi intervindran elements psicològics i sociològics, però també, i molt primordialment, les conviccions íntimes, expressades individualment o col·lectivament, i la tradició jurídica de cada país. Ara bé, la radicalitat d'Israel en la seva crítica a l'esmena conjunta és difícil d'admetre; i la interpretació, acceptada per molts, que tendeix a afirmar que el dret a la vida del nen des de la concepció, o senzillament abans de néixer, ateny a la vida de la mare, esquiva, opinem, un punt essencial: que la plenitud de desenrotllament a què es refereix el principi 2 que comentem es basa en el dret a la vida del mateix nen, malgrat que resulti un concepte tan desdibuixat.

Per ponderar el sentit de la nostra Declaració ens cal acudir, com a font d'interpretació obligada, a la declaració principal. Pel que fa a aquest principi 2, hi ha una correspondència amb els seus articles 3, 22 i 25, paràgraf segon. En general, però, situem en un segon terme la interpretació fonamentada en la Declaració dels Drets Humans, ja que la correspondència entre els articles d'aquesta i els principis de la dels drets del nen va ser feta "a posteriori", un cop establert un dels projectes més acabats, el de 1950 (44). Pre-

---

(44) Figura en el Memoràndum del Secretariat, tantes vegades citat, amb què s'inicià la labor de la Comissió dels drets de l'home (doc. E/CN.4/512, del 19 de febrer de 1951). Parlem d'"articles" sempre que ens referim a la Declaració dels Drets de l'Home, i de "principis" sempre que ho fem respecte la dels Drets del Nen,

ferim, i ens sembla que aquesta ha de ser la norma, esgotar la via de recórrer abans que tot als treballs preparatoris i als debats de la Tercera Comissió. Fou primer la Declaració dels Drets del Nen.

"Tot individu té dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat de la seva persona", declara l'article 3 de la Declaració dels Drets Humans. És un article en sí mateix massa vague, diu Verdoot (45), que el glosse de la manera següent: "Cada individu té dret a l'existència física. No precisa quan comença aquesta existència, amb miras a les legislacions que permeten l'avortament en certs casos. Així mateix no es pronuncia expressament contra l'eutanàsia dels incurables i dels dèbils mentals, ni contra la pena de mort". Projectant aquest comentari sobre les nostres pròpies conclusions, ¿no ha de relacionar-se el terme "individu" amb l'infant, més que amb la mare? D'altra banda, el paràgraf segon de l'article 25, diu: "La maternitat i la infantesa tenen dret a una ajuda i a una assistència especials". I aquí es parla de "maternitat" i d'"infantesa" com de dues situacions clarament distintes. Creiem que Verdoot també ho pensa així: les comenta per separat (46). Centrant-se en la infantesa, Verdoot entén que tots els nens, d'una manera absoluta, no poden ser exclosos del benefici dels drets socials a causa del seu naixement, i que es deixa oberta i lliure la qüestió de la seva igualtat civil.

L'article 22 reforça, si és que calia, la qualitat de social del principi 2 de la nostra Declaració: afirma el dret de tota persona a la seguretat social i la facultat d'obtenir la satisfacció dels drets socials, econòmics i culturals indispensables per al seu desenrotllament. Aquest ar-

---

(45) A. Verdoot, ob. cit., pp. 97-98.

(46) A. Verdoot, ob. cit., p. 235. Verdoot fa observar, de passada, que molts termes de l'article 25 de la Declaració dels Drets Humans "no han estat objecte de definició".

ticle, pel lloc en què fou col·locat dins la Declaració dels Drets Humans, a compleix una singular funció. Fa com de nus, de lligada entre tots els anteriors fins a ell, és a dir, els drets personals, que responen a conceptes expressats en la Declaració francesa de 1789 i els que el segueixen a continuació, els "nous drets" socials (47). El tall entre una mena i l'altra de drets passa per aquest punt. I així com la frontera és clara en la declaració principal, en la nostra no. Tots els drets del nen són i es corresponen sempre amb drets de contingut social, matisats amb atributs propis de l'estatut d'igualtat o de llibertat, en tant -només- que suport necessari dels drets socials. És remarcable, en aquest sentit, una intervenció de René Cassin, recollida per Verdoot (48), quan es discutia aquest article 22 en els debats de 1948. El dret a la vida és incondicional, digué Cassin, i no requereix garanties específiques (deduint-se, per tant, afegiríem, que basta "declarar-lo"), mentre que la satisfacció dels drets socials exigeix prestacions per part de l'Estat, o la seva acció vigilant perquè es produeixin.

La conjunció d'aquests tres articles de la declaració principal completa la visió que hem donat del principi 2 de la nostra Declaració, i justifica l'atenció prestada als propòsits de fons de la rebutjada esmena conjunta sobre el dret a la vida com a base de la plenitud del desenrotllament del nen.

---

(47) Concretament, els articles 23 al 28, ambdós inclusiu, de la Declaració Universal dels Drets de l'Home. És a partir d'aquesta diferenciació que, segons hem insinuat abans, trobem el motiu que explica l'existència de dos Pactes internacionals per als drets humans, un per a cada mena de drets.

(48) A. Verdoot, ob. cit., p. 209.

PRINCIPI 3

EL NEN TÉ DRET, DES DE LA SEVA NAIKENÇA,
A UN NOM I A UNA NACIONALITAT.

En comentar el principi anterior dèiem que tots els drets del nen es corresponen amb drets que en la declaració principal ténen un contingut de caràcter social. L'única excepció el constitueix aquest principi 3, relacionat d'una manera directa -tocant al punt de la nacionalitat- amb l'article 15, paràgraf 1, de la Declaració dels Drets de l'Home, que diu: "Tot individu té dret a una nacionalitat". I és també l'únic cas sense cap precedent ni en la Declaració de Ginebra ni en el text de 1948. No s'hi pensà fins que la Carta de la Infantesa no fou considerada, durant el segon període preparatori, per influència de la Declaració dels Drets Humans, sota el prisma de la protecció de la persona en general. És un dret que pertany a l'estatut de llibertat, relatiu a la vida social i jurídica. En les seves conclusions, Verdoot (49) remarca que en un ordre internacional basat encara sobre la sobirania nacional, sense una nacionalitat pràcticament no es pot concedir cap altre dret, i així mateix que en l'esmentat article 15 s'invita als membres de les N.U. a una acció col·lectiva per tal que ningú no caigui en l'apatridia. Ara, tant en els treballs preparatoris com en el debat de la Tercera Comissió l'èmfasi va posar-se més en el nom que en la nacionalitat (50).

Una esmena de Tailàndia volia suprimir aquest principi per innecessari. En proclamar el dret a un nom, el.lega, no es fa res més que sancionar una tradició mil·lenària; i la qüestió de la nacionalitat, ultra figurar en la declaració principal, és massa complexa. Pocs països intervingueren en el debat, tan sols catorze; cap del bloc socialista. El de-

---

(49) A. Verdoot, ob. cit., p. 158.

(50) El principi 3 va debatre's dins la sessió 917^a, del 6 d'octubre de 1959, i es basava en el quart del text de la Comissió dels drets de l'home.

legat d'Israel, Sr. Baror, no pot estar d'acord amb l'esmena de Tailàndia. L'objecte d'aquest principi, diu, "no és recordar el seu deure als pares que estan en situació de transmetre una nacionalitat als seus fills i que estan disposats a donar-los un nom, sinó garantir una identitat i una nacionalitat als nens abandonats". Molt propi d'Israel, diríem. En el debat general del tercer període preparatori, per boca del representant de l'Organització Mundial Agudas (51), ja havia indicat la conveniència que els nens orfes o separats dels seus pares fossin educats per persones de la seva pròpia nacionalitat, llengua i religió. Més endavant, en ventilar-se al si de la Tercera Comissió, el principi 6, el Sr. Baror reclamarà la garantia de què el nen pugui ser pujat en la fe religiosa i en el "sentiment de lleialtat nacional" dels seus pares.

Més enllà dels problemes que evidentment planteja el vincle de la nacionalitat (si ha de seguir-se el criteri del jus sanguinis o del jus soli, l'apatridia o el cúmul de nacionalitats, per exemple, a què havia alludit el representant tailandès), Israel fa derivar la qüestió de manera que el dret a una nacionalitat s'entengui com una salvaguarda de la identitat del nen. Això és el que ens sembla veure-hi i el que cal ressaltar; perquè aleshores la facultat de disposar d'un nom i d'una nacionalitat es converteix de debò en un "dret individual" del nen.

El punt de la nacionalitat el tocà únicament Israel. No es definí el terme "nacionalitat". No es parlà tampoc de minories nacionals, dels grups que puguin tenir "drets de nació", ni del dret de tot individu a "la seva pròpia cultura ètnica o nacional"; extrems tots ells que formaren part de propostes rebutjades en la Declaració Universal dels Drets de l'Home (52). Amb tot i que es tracta, doncs,

---

(51) Vegeu doc. E/CN.4/SR.555, ja citat; i una referència a la p. 177 del present treball. Moltes intervencions d'Israel responen a les seves inquietuds més característiques.

(52) A. Verdoot, ob. cit., pp 280 i segs., Cap. IV, "Parts rebutjades de la Declaració", apartat III: "Dret de les minories". Aquests extrems són d'una importància sobresortint per un país com Catalunya, on la identitat de l'infant depèn d'aquests drets.

d'un concepte sense precisar, la nacionalitat és una de les coordenades per la qual passa la "identitat jurídica i cultural" de l'infant.

El debat va ocupar-se més extensament, però, del nom. Una esmena de Bèlgica consistia a aplicar el qualificatiu de "decorós" a la paraula "nom", a fi d'evitar que els fills de pares desconeguts rebien un nom ridícol que reveli la seva condició d'expòsit. Fa al·lusió més aviat al cognom, al nom de família. N'hi ha precedents deplorables a molts països. El Salvador preferiria, enlloc de "decorós", l'expressió "que el dignifiqui" (53). Per al representant de l'Aràbia Saudita és precís no immiscuir-se en la intimitat de la família, que, per motius respectables, fonamentats en la tradició o en conviccions^{religioses}, pot elegir un nom amb preferència a un altre (es parla, aquí, del nom de pila?). Una esmena de l'Uruguai provoca que el tema adopti un plantejament jurídic més acusat. L'afirmació de què "tot nen ha de saber qui són els seus pares" donà lloc a reaccions adverses. Portugal estima que difícilment es pot reconèixer als fills adoptius el dret a saber qui són els seus veritables pares. Encara que l'esmena uruguaie "pot semblar racional a primera vista", diu el representant canadenc, els fills adoptius ja no tenen cap vincle amb la seva família d'origen. L'adoptant pot no desitjar, per raons comprensibles, que el nen sàpiga qui són els seus veritables pares. El Sr. Baroody hi afegeix que ens trobem davant d'un problema més vast, ja que "en el segle XX, en efecte, el parentiu no ha de fonamentar-se exclusivament en els vincles de sang, sinó també en vincles psicològics". Itàlia pensa que una llibertat absoluta en el camp de la investigació de la paternitat podria tenir conseqüències lamentables. Defensant la seva posició, l'Uruguai diu que la seva esmena no es refereix ni als fills adoptius ni als fills d'una dona casada, la filiació dels quals està re-

---

(53) Durant el sisè període de sessions de la Comissió d'Assumptes Socials (segon període preparatori), el Sr. Anze Matienzo, representant de Bolívia, havia demanat per a l'infant "un nom i una llar"; s'obstinava en "la dignitat d'un nom".

coneguda en el registre civil; es tracta dels nens nascuts fora de matrimoni. En aquest sentit, el principi 3 ha de proclamar un dret del nen, no dels pares; dret que només ha de ser exercit pel seu representant legal quan respongui a un interès del nen.

Alguns delegats són partidaris de tornar a la redacció del projecte de la Comissió dels drets de l'home (que és la mateixa del text de 1950, de la Comissió d'Assumptes Socials). El representant de Libèria no pot recolzar les propostes de Bèlgica ni la de l'Uruguai: "el seu tenor podria semblar estrany a molts pobles, especialment els de l'Àfrica". I totes les esmenes foren rebutjades (54).

Durant el segon període preparatori, el delegat de la Xina havia explicat que, al seu país, no es concedia gaire importància al nom, considerant que el nen tan sols en té necessitat quan va a escola. I per la nostra banda pensem que el nen petit realment no sol donar massa importància al cognom; es reconeix més bé en el nom de pila. Aprèn i recita d'una forma sovint mecànica el conjunt del nom de pila amb el cognom o cognoms. En canvi, de més gran, és possible que s'interessi, tot i adoptat, per la seva família d'origen. Del principi que comentem no queda eliminada la licitud de la investigació de la paternitat.

Un sol país, Camboia, va referir-se explícitament al nom de pila, el nom de fonts: "L'esmena de Bèlgica confereix una precisió molt útil tant pel que fa al cognom com al nom de pila", digué. Nosaltres considerem que, en part, el nom de pila té un estret lligam amb la identitat que ve determinada pel seu dret a una nacionalitat; ja que, en certs casos, si volem que el dret a un nom esdevingui un "dret individual" del nen, aquest ha de poder usar-lo en la llengua pròpia

---

(54) Per 68 vots a favor contra cap en contra i una abstenció, fou aprovat aquest principi, que restà idèntic, en la seva redacció, al text preparat per la Comissió dels drets de l'home.

mes que trobem a la redacció definitiva, figura en els projectes de 1950 i 1959, després que la Declaració Universal n'hagués fet el nucli del seu article 22 (57).

Portugal pensa que "no convé parlar de seguretat social" en una declaració sobre els drets del nen. Tailàndia va més enllà: planteja, en una esmena formal, de suprimir el principi 4 perquè, diu, tot està previst en els articles 22 i 25 de la declaració principal. Amb la posició de Tailàndia -que ja hauria volgut prescindir del principi 3 per superflua- sembla que revisquem els dubtes apareguts al començament del segon període preparatori sobre la necessitat d'una declaració dels drets del nen distinta. Recordem que al final del mateix segon període, el representant canadenc al si del Comitè Social (vegeu p. 152 d'aquest treball) arribà a dir que "la inserció d'un nou article a la Declaració Universal seria preferible". Segons el delegat austríac, l'esmena tailandesa revela una preocupació excessiva per la concisió. La Sra. Kujarenko, de la República Soviètica d'Ucrània, es sorprèn davant el text d'aquesta esmena. Observa que "alguns representants critiquen la utilització de fórmules idèntiques en els principis 2 i en aquest" (el 2 al·ludeix també, com hem vist, al desenrotllament del nen "en forma saludable", i a mesures legislatives que l'assegurin), i fa notar que si el principi 2 tracta de "la condició jurídica del nen", el 4 que s'està examinant es refereix a la seva "protecció social". L'advertiment és vàlid. La distinció ja s'havia fet durant el tercer període preparatori (p. 174 del nostre treball). I quan es discutia l'article 22 de la Declaració Universal dels drets de l'home, René Cassin manifestà vehementment que la introducció del terme "seguretat social" corresponia a una fase del progrés humà. D'altra banda, tal com va declarar el repre

---

(57) El principi 4 de la nostra Declaració fou examinat a les sessions 917^a i 918^a de la Tercera Comissió, celebrades els dies 6 i 7 d'octubre de 1959; es basà en el principi 5 del projecte de la Comissió dels drets de l'home, i està directament relacionat amb els articles 22 i 25, nùms. 1 i 2, de la Declaració Universal dels drets de l'home.

del seu grup ètnic o nacional, tant si forma part de la majoria com de la minoria de la població (55).

PRINCIPI 4

L'INFANT HA DE GAUDIR DELS BENEFICIS DE LA SEGURETAT SOCIAL. TINDRÀ DRET A CREIXER I A DES-
SENROTLLAR-SE EN BONA SALUT; I AMB AQUEST FI
HAURÀ DE PROPORCIONAR-SE, TANT A ELL COM A LA
MARE, ATENCIONS ESPECIALS, ADHUC LA PRENATAL I
POSTNATAL. L'INFANT TINDRÀ DRET A DISPOSAR
D'ALIMENTACIÓ, VIVENDA, RECREACIÓ I SERVEIS ME-
DICIS ADEQUATS.

Per segona vegada se'ns proposa la idea del desenrotlla-
ment del nen; referida, aquí, a les seves necessitats mate-
rials i biològiques. Ressalta, però, el dret a gaudir dels
beneficis de la seguretat social, col·locat d'una manera
destacada.

En el primer període dels treballs preparatoris, el Se-
cretariat assenyalava que "la protecció de la infantesa, con-
siderada com a part integrant d'un sistema general de segure-
tat social" era un dels nous principis que calia incorporar
a la Carta dels Nens de les Nacions Unides (56). La versió
de la U.I.P.E., de 1948, l'introduí; i, en els mateixos ter-

---

(55) A Catalunya això és evident; i ho reforça el fet que s'ha-
gi aprovat per les Corts espanyoles la llei 17/1977, del 4
de gener de 1977 (B.O.E. nº 7, p. 393), acordant una nova
redacció per al paràgraf primer de l'article 54 de la Llei
del Registre Civil, que ara diu: "En la inscripció s'ex-
pressarà el nom que es doni al nascut. Tractant-se d'es-
panyols, els noms -vol dir els noms de pila- hauran de con-
signar-se en alguna de les llengües espanyoles", acabant
així amb una situació anòmala i injusta que ha durat qua-
si bé quaranta anys, ja que abans els noms havien de con-
signar-se forçosament en castellà.

(56) Informe del Secretariat del 19 de febrer de 1948, ja ci-
tat (doc. E/CN.5/44, p. 57).

sentant israelita en el debat previ de la Tercera Comissió, la nostra Declaració ha de ser "un document complet", sense que el lector es vegi precisat a remetre's a cap altre instrument internacional. La referència a la seguretat social en aquest principi és ben legítima.

El representant tailandès, no obstant això, insisteix en el seu punt de vista i pregunta si l'alimentació, el vestit, l'habitatge, etc., poden considerar-se prestacions de la seguretat social. De fet, no ho són "strictu sensu". Constitueixen més aviat uns factors indispensables, elementals, que garanteixen el benestar del nen, la protecció social de la seva lenta creixença i del seu desenrotllament en bona salut. La correspondència amb l'article 25, núm. 1, de la declaració principal (dret a un nivell de vida suficient; dret al benestar), reforça aquesta visió. No cal dir que l'esmena tailandesa serà rebutjada.

Els quatre factors enumerats en aquest principi estaven previstos en anteriors textos o declaracions. La de Ginebra deia que el nen que té fam ha de ser alimentat, el malalt curat. La "Carta de la infantesa per al món de postguerra", de 1942 (Apèndix 4) parlava de nodriment, vestit i serveis mèdics; la "Declaració de les oportunitats reconegudes a l'infant", de 1942 (Apèndix 5) es refereix especialment al dret a la recreació; i el projecte de l'O.M.S. els esmenta tots. És curiós de constatar que quan el pedagog belga Ovide Decroly (1870-1932) organitza l'ensenyament amb els seus famosos "centres d'interès", agrupa en quatre les necessitats capitals de l'experiència humana: 1) Necessitat d'alimentar-se. 2) Lluita contra la intempèrie: mitjans per vestir-se, aixoplugar-se, escalfar-se. 3) Defensa contra perills i enemics diversos: higiene, lluita contra les malalties. 4) Necessitat d'actuar, de descansar, d'esplaiar-se, de desenvolupar-se (58). Els nens ho entenen, això.

---

(58) Renzo Titone, "Metodología didáctica", Madrid. Ediciones Rialp, 1966, Cap. "La escuela de Decroly y los 'centros de interés'", p. 177.

La seguretat social no es defineix; s'afirma. Era una antiga reivindicació que s'anà concretant des de la Revolució Industrial -que coincideix amb el segon moment de la història del nen-, quan l'home modern es va trobant més sol, assetjat per amenaces més subtils, menys visibles; i "es cerca més la seguretat que no el repòs" (la frase s'atribueix a Voltaire). El final feliç de contes com "Patufet" i "Hansel i Gretel" demostra la velada presència d'un enorme desig de seguretat. El nen no sabrà formular d'una manera explícita les seves necessitats; però el principi 4, igual que l'article 25 de la declaració principal, mencionen expressament dues categories d'éssers humans en situació de debilitat que requereixen una atenció especial: la mare i l'infant.

L'URSS no en té prou amb aquesta menció i, en una esmena que serà rebutjada, diu que és indispensable indicar "en què han de consistir les atencions prenatales i postnatales". Demana així mateix que s'especifiquin les mesures a prendre per part de l'Estat en aquest sentit. Se li addueix que constituïrien clàusules impròpies d'una declaració. I torna a encetar la qüestió de la gratuïtat dels serveis mèdics, llargament debatuda durant el segon període dels treballs preparatoris. La redacció definitiva parla de "serveis mèdics adequats" (59). Amb tot i el suport incondicional que rep dels altres països de l'Est, els suggeriments de l'URSS no prosperen.

Posat a la consideració dels delegats el punt 5 del projecte de la Comissió dels drets de l'home, s'aprovà sense canvis per 68 vots contra cap i 3 abstencions, convertint-se en el principi 4 del text definitiu.

Durant l'examen d'aquest principi, al final de la 917ª sessió, la President recorda que s'ha dedicat al tema de la declaració dels drets del nen la major part del temps que

---

(59) En el text de la Comissió d'Assumptes Socials es deia "serveis mèdics apropiats i gratuïts".

s'havia previst en començar el treball de la Tercera Comissió. El debat no és fàcil. Caldran, encara, tretze sessions més.

PRINCIPI 5

EL NEN IMPEDIT FÍSICAMENT O MENTALMENT, O QUE PATEIXI D'ALGUN IMPEDIMENT SOCIAL HA DE REBRE EL TRACTAMENT, L'EDUCACIÓ I LES ATENCIONS NECESÀRIES QUE RECLAMA LA SEVA PARTICULAR SITUACIÓ.

La part del principi que es refereix al nen "que pateixi d'algun impediment social", oferí dificultats. I en aquest punt es centrà tota la discussió. Va donar-hi lloc una esmena del delegat italià.

Quan, pocs dies abans, es debatia el principi dedicat a l'educació, la delegació italiana proposà d'incloure-hi una frase sobre els nens inadaptats, ja que a Itàlia, va dir, el tractament d'aquests nens consisteix en una reeducació; i si apareixia qualsevol tipus de conflicte entre la família i la societat només un jutge podia dirimir-lo amb imparcialitat. Aleshores se li demanà que apliqués l'esmena al principi 9 del projecte de la Comissió dels drets de l'home -que va convertir-se en el cinquè del text definitiu(60). Ara, doncs, el delegat italià torna a presentar-la, negent-se a admetre que l'edició que suposa la seva esmena sigui inútil ni que constitueixi una clàusula impròpia de la declaració dels drets del nen, com deien alguns. Recorda que,

---

(60) El principi 5 es ventilà dins les sessions 924a i 925a, els dies 13 i 14 d'octubre de 1959. Es basava en el principi 9 del projecte de la Comissió dels drets de l'home; i es col·locà en cinquè lloc com a conseqüència d'una proposta que van fer Grècia i el Regne Unit durant la sessió 928a, del 16 d'octubre. El principi 7, dedicat a l'educació, es debaté els dies 9 i 12 d'octubre.

al seu país, els tribunals de menors es crearen arran d'haver-se proclamat la Declaració de Ginebra, i creu que un jutge especialitzat tindrà més present l'interès de l'infant que un tribunal de dret comú.

L'esmena italiana suscita el cas límit de la inadaptació social: el nen delinqüent, i la possibilitat d'haver-lo de separar de la seva família si arriba a produir-se el conflicte amb la societat. La seva intenció no era aturar-se en aquesta única situació particular, prescindint de les altres que contempla el principi 5. Tampoc no desitja anteposar l'interès de la família al del nen; i reconeix que la paraula "delinqüent" és massa restrictiva. Però dues menes de dificultats impedeixen que s'accepti: hi ha països que no disposen d'una autoritat judicial especialitzada, i molts delegats consideren que restaria universalitat a la declaració.

Per superar la primera dificultat alguns delegats suggereixen fórmules més generalitzables: "El nen inadaptat rebrà un tracte humà i no podrà ser separat arbitràriament dels seus pares" (Sr. Barody, de l'Aràbia Saudita), o una simplificació d'aquesta: "El nen inadaptat no podrà ser separat arbitràriament dels seus pares" (Irak); o bé: "El nen l'inadaptació del qual sigui perillosa podrà ser separat de la seva família per decisió judicial" (El Salvador). França, que, amb Portugal, recolza l'esmena italiana, apunta que podria consignar-se l'expressió "autoritat judicial competent", per evitar el terme "especialitzada". El delegat suec acolliria amb satisfacció el suggeriment d'Aràbia Saudita, ja que, al seu país, diu, són uns comitès locals, on no figura cap magistrat, els que s'ocupen en primera instància dels nens inadaptats. Itàlia refà una i altra vegada la seva esmena perquè sigui acceptada, i finalment presenta a la Comissió el següent text: "Al nen inadaptat, fins i tot al delinqüent, no se'l podrà separar de la seva família si no és en virtut de la decisió d'una autoritat judicial competent".

Hom enyora, certament, la contundència de la Declaració

de Ginebra, que deia: "el nen desviat ha de ser atret". El projecte de l'O.M.S. (vegeu Apèndix núm. 6) declarava que "el nen inadaptat ha de ser reeducat".

La segona dificultat era, en el fons, més insalvable. La representant del Regne Unit manifesta que l'esmena italiana és compatible amb la pràctica anglesa; i, no obstant això, entén que la protecció del nen queda prou assegurada pels principis 2, 6 -que desseguida veurem- i pel mateix principi 5, tal com prové del projecte de la Comissió dels drets de l'home. Estima que una declaració no ha d'enunciar mesures d'aplicació tan detallades. Per a l'Índia, una de les idees fonamentals de l'esmena italiana també es troba en el principi 6, que diu: "Llevat de circumstàncies excepcionals, l'infant d'una edat tendra no serà separat de la seva mare"; amb tot i que el delegat francès assenyala, amb raó, que aquesta frase no pot aplicar-se a delinqüents menors. Diferents delegats (els de Turquia i Brasil, per exemple) es decanten per acceptar el text de la Comissió dels drets de l'home.

L'esmena italiana serà rebutjada. S'aprovarà per unanimitat el text de la Comissió dels drets de l'home -que és idèntic al corresponent de la Comissió d'Assumptes Socials.

Es constata en el debat una preocupació per la delinqüència infantil, que aflora també de tant en tant en la discussió d'altres principis; i surten a relleu, encara, certs reflexos puritants en la visió de la infantesa. Un delegat europeu manifestà que "no veu que hi hagi justificació per sustentar la idea de què no hi ha nens dolents", i que "és innegable que alguns tenen intencions criminals des d'una edat molt precoç" (61).

---

(61) Això és el que impedeix a l'al.ludit representant de prestar el seu suport a l'esmena italiana: "fóra un error mostrar una sol.litud envers el delinqüent jove, que no és més que un criminal". Cap al final del període de sessions de la Tercera Comissió trobem una intervenció semblant d'un delegat asiàtic: "... és una equivocació ensenyar als nens quins són els seus drets sense posar de relleu els seus deures, ja que d'aquesta manera poden creure's en el dret de fer el que vulguin i convertir-se així en delinqüents".

Per la nostra banda, creiem que la paraula "tractament" d'aquest principi empara la tendència a què sigui un jutge especialitzat el que assumeixi els problemes del nen que ha delinquit. Jean Chazal, una autoritat internacional en la matèria (62), distingeix entre l'abans i el després del conflicte amb la societat. Abans, "les intervencions que s'imposen, diu, són de l'incumbència dels organismes educatius, culturals, socials, sanitaris, públics o privats; i tenen com a objectiu exercir una acció preventiva de la inadaptació dels joves. No ha arribat el moment de la Justícia". Per a quan arribi, Chazal demana la presència d'un magistrat professional, amb "una vigorosa disciplina de pensament, comprensiu i estrictament objectiu, despulat de passió, però en estat (ho subratllem nosaltres) de simpatia humana". El punt 14 de la "Carta de la Casa Blanca", de 1930 (vegeu Apèndix núm. 2), conté un plantejament semblant.

---

(62) Jean Chazal, "Les droits de l'enfant", ob. cit., pp. 108-110. Abundem en les citacions d'aquest autor perquè en l'obra esmentada estudia, com a jutge de menors, diverses situacions particulars de l'infant (l'abandonat, el maltractat, el que es troba en perill moral, el revoltat, el disputat), partint precisament dels deu punts de la Declaració Universal dels drets del nen.